

Política en l'era digital: l'impacte de les noves pautes comunicatives en la política catalana durant la crisi institucional de 2017

Marta Pascal Capdevila

<http://hdl.handle.net/10803/673430>

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

TESI DOCTORAL

Títol	POLÍTICA EN L'ERA DIGITAL: L'IMPACTE DE LES NOVES PAUTES COMUNICATIVES EN LA POLÍTICA CATALANA DURANT LA CRISI INSTITUCIONAL DE 2017
Realitzada per	Marta Pascal i Capdevila
en el Centre	Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals Blanquerna
i en el Departament	d'Humanitats i Ciències Socials
Dirigida per	Ferran Sáez Mateu

**POLÍTICA EN L'ERA DIGITAL: L'IMPACTE DE LES
NOVES PAUTES COMUNICATIVES EN LA POLÍTICA
CATALANA DURANT LA CRISI INSTITUCIONAL DE
2017**

TESI DOCTORAL

Autora: Marta Pascal i Capdevila

Director: Dr. Ferran Sáez Mateu

Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals

Departament d'Humanitats i Ciències Socials

Universitat Ramon Llull

25 de juny de 2021

*“Tots vivim sota el mateix cel,
però no tots tenim el mateix horitzó”*

Konrad Adenauer (1876-1967)

AGRAÏMENTS

L'elaboració d'una tesi doctoral és un repte per qualsevol persona, provingui o no de la carrera acadèmica, estigui més o menys avesada a la recerca. En el cas de l'autora d'aquesta investigació, ha estat un verdader repte aplicar el mètode científic en l'anàlisi d'un període políticament molt intens de la política catalana i espanyola. Per altra banda, el fet que l'activitat professional de qui escriu hagi estat vinculada a la praxis política durant aquests anys ha estat una arma de doble fil: per una part, ha possibilitat l'observació participant, per altra part ha afegit càrrega subjectiva en aquesta investigació que metodològicament hem hagut d'aïllar en tot moment.

Aquesta tesi doctoral s'ha desenvolupat, sobretot en la darrera part, mentre el món vivia pendent del coronavirus i mentre la ciència avançava a contrarellotge per trobar una vacuna que ens permetés recuperar la interacció social. Al tractar-se d'una tesi desenvolupada en paral·lel a l'activitat professional de l'autora, les dinàmiques de confinament han permès un treball molt més constant en aquesta investigació.

Diverses persones han col·laborat de forma desinteressada a que aquesta investigació veiés la llum. M'agradaria mencionar-los i fer-los un agraïment específic.

Gràcies al director de la tesi, al Dr. Ferran Sáez, pel seu suport i per la seva amable, valuosa i clarivent directoria durant tots aquests anys. També a l'amic i professor Dr. Xavier Ginesta, pels seus consells a nivell metodològic i de contingut i per la paciència i amistat. Al Dr. Enric Ordeix, per l'impuls constant en el llarg camí d'aquesta tesi. A la Dra. Ana Palomo, per acompanyar-me i entendre, segurament millor que ningú, el repte que ha suposat per mi afrontar un treball d'investigació com aquesta tesi en paral·lel a la meva militància política dels darrers anys. També i de forma especial al Dr. Lluís Font, bon amic i company en la militància de país que és qui primer em va animar a endinsar-me en l'aventura investigadora que suposa una tesi doctoral.

També gràcies a totes les persones que heu col·laborat des d'una perspectiva tècnica i aportant les vostres opinions i coneixements a aquesta investigació: Marc Perelló, Toni Aira, Marc Argemí, Xavier Tomàs, Guillem López, Tià Torras, Xavier Peytibí, Antoni Gutiérrez-Rubí, Carles Fernández i Saül Gordillo.

Finalment, i de manera molt especial, gràcies a la meva família per la paciència, la comprensió i pel suport.

RESUM

El procés de digitalització constitueix un dels elements de disrupció més importants en la història de la humanitat. El canvi en les pautes comunicatives i l'emergència de nous instruments digitals que faciliten la nostra interacció social han suposat, en els darrers anys, una verdadera revolució en els paràmetres tradicionals de la política i dels lideratges polítics.

Catalunya i el seu sistema polític no ha viscut de forma aliena a aquest procés global de transformació digital. Aquest estudi pretén analitzar, de forma detallada, l'impacte del procés de digitalització sobre la crisi institucional viscuda a Catalunya durant l'any 2017. Aquest treball d'investigador de naturalesa interdisciplinària combina una anàlisi comunicativa i política a través d'una successió històrica de fets que es prolonga des de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (2010) fins a la sentència del Tribunal Suprem de 14 d'octubre de 2019 sobre el *Procés*. Concretament, s'estudia de forma exhaustiva la crisi institucional viscuda durant el 2017, específicament la remodelació del Govern de juliol de 2017, l'1-O de 2017 i el 27 d'octubre de 2017, i l'impacte que les noves pautes de comunicació van tenir sobre els lideratges polítics i la presa de decisions en aquests tres casos. La metodologia és qualitativa i es combinen les tècniques d'investigació de l'observació participant, l'estudi de cas, l'entrevista en profunditat i l'anàlisi de contingut.

És d'especial interès d'aquest estudi conèixer la interacció entre quatre grans actors: les xarxes socials i els nous continguts digitals i mediàtics, els polítics, la societat civil organitzada i la ciutadania.

PARAULES CLAU: xarxes socials, continguts digitals, lideratge polític, partits polítics, Catalunya, Espanya, activisme, entitats de la societat civil, moviments socials.

ÍNDEX

I PART. INTRODUCCIÓ	12
1.1 Finalitat de l'estudi.	12
1.2 Pregunta d'investigació i hipòtesis de treball.	15
1.3 Metodologia de treball.	17
1.3.1 Tècniques d'investigació utilitzades.	17
1.3.1.1 Observació participant.	18
1.3.1.2 Estudi de cas.	18
1.3.1.3 Entrevistes en profunditat.	19
1.3.1.4 Anàlisi de contingut.	19
1.3.2 Problemes i controvèrsies metodològiques.	25
1.3.2.1 El paper de la investigadora.	25
1.3.2.2 El nivell d'estudi i les relacions causals.	26
1.3.2.3 La selecció de més d'un moment polític.	27
1.3.2.4 Mesura de les xarxes socials i els nous continguts digitals.	27
1.4 Estructura de la investigació i casos d'estudi.	28

MARC TEÒRIC I CONTEXTUAL

II PART. CONTEXTUALITZACIÓ HISTÒRICA I POLÍTICA (2010-2017).	32
2.1 De la sentència del TC al 9N de 2014.	32
2.2 Del 9N de 2014 a les eleccions del 27 de setembre de 2015.	41
2.3 Carles Puigdemont, 130è President. De gener de 2016 a les eleccions del 21 de desembre de 2017.	46
2.4 De la pregunta de l'1-O a la crisi de Govern de juliol de 2017.	49
2.5 Del 17-A a l'1-O.	51
2.6 Del referèndum de l'1 d'octubre a la Declaració d'Independència.	57
2.7 Brussel·les, el procés judicial i les eleccions del 21 de desembre de 2017.	68
2.8 La sentència del Tribunal Suprem.	70

III PART. EIXOS DE COMPRENSIÓ DEL TEMA: MARC TEÒRIC.	72
3.1 La política en temps d'incertesa. L'impacte de la desconfiança en el sistema polític.	72
3.1.1 El concepte de postdemocràcia.	73
3.1.2 La política de les emocions	76
3.2 Els nous lideratges polítics.	78
3.3 Lakoff i els marcs mentals. La construcció del relat: del dret a decidir a l'independentisme vs el relat de la il·legalitat.	83
3.4 La teoria de l'agenda setting.	87
3.4.1 La teoria de l'agenda-setting i les xarxes socials.	91
3.5 La teoria de l'espiral del silenci	93
3.6 El nou llenguatge.	95
IV PART. EL SISTEMA DE PARTITS POLÍTICS A CATALUNYA.	99
4.1 Introducció.	99
4.2 L'atomització del PSC.	101
4.3 La desaparició de CDC, UDC i CiU.	106
4.3.1 La llarga travessia pel desert de CDC.	107
4.3.2 Les picabaralles entre CDC i UDC	110
4.3.3 La transformació de CDC i l'extinció d'Unió. Les noves marques	114
4.4 El paper de la CUP durant el procés independentista.	117
4.5 La lluita per l'hegemonia independentista.	119
4.6 Noves opcions polítiques: els Comuns i Ciudadanos.	122
V PART. SOCIETAT CIVIL.	124
5.1 Introducció.	124
5.2 Les formes de participació des de la societat civil.	125
5.2.1 Les entitats de la societat civil	125
5.2.1.1 Òmnium Cultural.	128
5.2.1.2 L'Assemblea Nacional Catalana.	129
5.2.1.3 El treball conjunt d'Òmnium i ANC	130
5.2.1.4 L'Associació de Municipis per la Independència.	132

5.2.1.5	Súmate.	133
5.2.1.6	Societat Civil Catalana.	134
5.2.2	Els Comitès de Defensa de la República.	135
5.2.3	Tsunami Democràtic.	137
5.3	La capacitat mobilitzadora del moviment sobiranista.	139
5.3.1	Característiques del model català.	139
5.3.2	Les grans mobilitzacions.	141
5.4	El rol de lideratge de la societat civil.	144

**VI PART. EL CIUTADÀ I LA INFORMACIÓ POLÍTICA A CATALUNYA.
COM ENS INFORMEM? 146**

6.1	El model de mitjans català: model mediterrani o social liberal atrofiat.	146
6.2	Pautes sobre informació política dels catalans	151
6.2.1	Grau d'informació sobre política.	151
6.2.2	A través de quins mitjans s'informa sobre política	153
6.2.3	Canals de televisió on seguir els informatius.	154
6.2.4	Llocs d'internet des d'on poder seguir la informació política.	156

**VII PART. ANÀLISI DEL SENTIMENT INDEPENDENTISTA PEL PERÍODE
2010-2020. 159**

7.1	Introducció.	159
7.2	L'anticatalanisme i la catalanofòbia.	163
7.3	Anàlisi del sentiment independentista	165
7.3.1	Valoració de la situació política.	168
7.3.2	Problemes més importants de Catalunya.	172
7.3.3	Sentiment de pertinença	173
7.3.4	Ubicació en una escala entre espanyolisme i catalanisme	176
7.3.5	Dels diferents tipus d'eleccions, quina és la més important?	177
7.3.6	Relacions entre Catalunya i Espanya	179
7.3.7	Valoració del nivell d'autonomia de Catalunya.	181
7.3.8	Vol que Catalunya esdevingui un estat independent?	183

7.4 Conclusions.	185
------------------	-----

VIII PART. L'IMPACTE DE LES XARXES SOCIALS EN L'ARENA POLÍTICA I EN LES FORMES DE COMUNICACIÓ I MOBILITZACIÓ. 190

8.1 Introducció.	190
8.2 Les xarxes socials com a elements de mobilització.	191
8.3 Els riscos de les xarxes: de les comunitats virtuals i polarització política a la propaganda.	193
8.4 La manca de neutralitat de les xarxes socials.	195

RESULTATS I DISCUSSIÓ. 197

IX PART. ESTUDIS DE CAS. 198

9.1 Introducció.	198
9.2 Aspectes previs a tenir en compte: incerteses i problemàtiques dels estudis de cas.	199
9.2.1 La selecció dels tres estudis de cas.	199
9.2.2 El paper de la investigadora.	200
9.2.3 Les relacions causals.	200
9.2.4 La mesura de l'impacte de la digitalització en la presa de decisions polítiques.	201
9.2.5 Els experts escollits.	202
9.3 Estudi de cas 1: el canvi de Govern juliol de 2017.	202
9.3.1 Introducció i descripció del cas.	202
9.3.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes.	210
9.3.3 Anàlisi dels experts.	213
9.3.4 Conclusions sobre l'estudi de cas 1.	218
9.4 Estudi de cas 2: l'1 d'octubre de 2017.	224
9.4.1 Introducció i descripció del cas.	224
9.4.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes.	235

9.4.3 Anàlisi dels experts.	237
9.4.4 Conclusions sobre l'estudi de cas 2.	240
9.5 Estudi de cas 3: el 27 d'octubre de 2017.	243
9.5.1 Introducció i descripció del cas	243
9.5.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes.	258
9.5.3 Anàlisi dels experts.	261
9.5.4 Conclusions sobre l'estudi de cas 3.	264
X PART. CONCLUSIONS GENERALS DE LA TESI	268
10.1 Conclusions i valoracions.	268
10.2 Validació de les hipòtesis.	278
10.2.1 Objectiu d'investigació 1 (OI1).	279
10.2.2 Objectiu d'investigació 2 (OI2).	280
10.2.3 Objectiu d'investigació 3 (OI3).	283
10.3 Limitacions de l'estudi	286
10.4 Perspectives de futur.	288
XI PART. BIBLIOGRAFIA.	294
11.1 Monografies i articles acadèmics.	294
11.2 Informes, discursos, observatoris, resolucions i marc legal.	305
11.3 Webgrafia.	309
11.4 Webgrafia per l'anàlisi de contingut.	317
11.5 Entrevistes orals a experts.	321
11.6 Relació de taules i figures.	322
11.6.1 Taules	322
11.6.2 Figures.	322
ANNEX 1 – ENTREVISTES.	325

I PART. INTRODUCCIÓ

1.1 FINALITAT DE L'ESTUDI

La tesi doctoral que teniu a les mans se centra en l'impacte que té en la política el procés de digitalització i els canvis experimentats pel món de la comunicació. Escollir aquest tema com a treball d'investigació no respon només a una inquietud personal, sinó que també respon a l'assumpció que comunicació i política representen dues disciplines entrelaçades i que permeten explicar, juntament amb d'altres disciplines, els canvis que s'estan produint a les societats contemporànies, amb l'efecte de la digitalització com a primera idea a destacar.

Així doncs, la correlació de forces entre política i comunicació, entenent que la política no és només la secció d'un diari o d'un butlletí de notícies i que vivim en una societat hipermediatitzada i polititzada, permeten justificar la importància del tema d'investigació que dóna com a resultat aquesta tesi doctoral. Més endavant farem esment de les possibles problemàtiques que es derivin de les relacions causals, a vegades perverses en determinades investigacions. Val la pena deixar apuntat que en la mesura que la política requereix tant d'elements comunicatius directes (la pròpia oratòria) com indirectes (a través dels mitjans de comunicació) i viceversa, queda clar que és difícil explicar els esdeveniments polítics sense tenir en compte el paper dels mitjans i dels professionals de la comunicació. La irrupció de les xarxes socials ha incorporat un nou actor a tenir en compte, en la mesura que els emissors i receptors de la informació política poden ser qualsevol persona i la capacitat de viralitzar determinats missatges és a l'abast de qualsevol ciutadà. Així mateix, els filtres de veracitat i rigor s'han vist profundament alterats. Avui, la política ja no s'entén sense la comunicació i a la vegada el periodisme polític i la informació política té una presència preeminent als mitjans.

Per altra banda, el període d'estudi d'aquest treball d'investigació, que abasta des de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut de Catalunya de 2010 fins a la Sentència del Tribunal Suprem de 14 d'octubre de 2019¹, és considerada una de les

¹ Sentència 459/2019.

etapes polítiques més intenses des que Catalunya va recuperar les seves institucions d'autogovern. Més enllà del plantejament principal d'aquesta investigació, apareixen qüestions que permeten definir els objectius d'aquest estudi més enllà del plantejament principal. Algunes d'aquestes qüestions són les següents:

1. Ens trobem en una nova etapa política? Els esdeveniments polítics que s'han produït a Catalunya des de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (juliol de 2010) fins a les eleccions del 21 de desembre de 2017 han tingut uns efectes extraordinaris en diversos camps, fet que ha portat a alguns historiadors i científics socials a concebre aquest període com una nova etapa de la política catalana. En aquest sentit, el sistema de partits català s'ha vist profundament alterat² i és difícil entendre la política catalana d'avui sense la retrospectiva dels darrers esdeveniments polítics, que actuen com a nous catalitzadors i fins i tot generadors d'opinions polítiques. Així mateix, s'han produït canvis en els lideratges dels partits, en paral·lel a una tendència creixent a incorporar a l'arena política activistes i persones influents en els mitjans de comunicació i a les xarxes socials com els tertulians, els *influencers*, etc. Per tant, no és sols la irrupció de nous lideratges sinó també de nous models i noves maneres de fer en la política catalana.
2. Quines són les afectacions de la irrupció dels continguts digitals i de les xarxes socials en el sistema mediàtic català? La proliferació de noves formes d'interacció digital i la seva utilitat política és una tònica d'aquesta etapa d'estudi. Per tant, el pas del ciutadà consumidor d'informació al del ciutadà creador de continguts podria semblar una evolució a tenir en compte en aquests anys, amb les possibles implicacions que això pugui tenir en el consum mediàtic i polític i també en la configuració de les preferències electorals.
3. Els nous actors socials tenen capacitat d'exercir influència política? Un altre dels fenòmens que s'han produït fa referència a l'emergència de nous actors de la societat civil amb una forta càrrega política o que han tingut molta influència en els esdeveniments polítics. En són exemple l'Assemblea Nacional Catalana (ANC),

² Des de la desaparició de CDC, Unió i CiU, la lluita per l'hegemonia entre ERC i el PDeCat/Junts per Catalunya, la irrupció de la CUP a la política catalana, la victòria de C's el 21 de desembre de 2017 exercint de vot útil anticatalanista en el vot que tradicionalment votava PSC-PSOE i PP, la presència de VOX.

Òmnium Cultural, l'Associació de Municipis per la Independència (AMI) o Societat Civil Catalana (SCC). Els seus líders han estat equiparats per la ciutadania com a persones de gran influència sobre la presa de decisions polítiques. El seu processament judicial com a líders socials equiparats en responsabilitat als lideratges polítics, ha contribuït a equiparar-los des d'un punt de vista de la influència en el *frame* polític. Tots aquests líders socials han utilitzat xarxes socials com twitter, facebook, instagram o whatsapp per interaccionar amb la ciutadania i han estat innovadors en les formes com s'han comunicat amb la població.

4. Quin impacte real té la política catalana, pel que fa referència a la qüestió nacional catalana, en la política espanyola? L'encaix polític de Catalunya i Espanya sempre ha estat important en la política espanyola. El fet que Espanya aglutini en el seu sí nacions que se senten orfes d'un estat propi, com és el cas d'Euskadi o de Catalunya, sempre ha afegit complexitat en la forma d'organització territorial espanyola. Les tensions territorials han estat carburant electoral pels partits espanyols que no han desaprofitat aquest *issue* per mobilitzar els seus respectius electorats. A més, cal parlar de la gran influència que han tingut els esdeveniments polítics estudiats sobre la política espanyola, amb un impacte més que evident en l'*issue* emocional com a element catalitzador del vot en l'escena política espanyola. Tots els partits polítics espanyols s'han submergit, via les seves xarxes socials o via els missatges directes dels seus líders, en els esdeveniments polítics ocorreguts a Catalunya durant el període temporal objecte d'estudi. També cal mencionar l'impacte que té sobre la política espanyola els elements de judicialització de la vida política catalana, amb els efectes que se n'han derivat i que poden continuar derivant-se respecte de la governabilitat espanyola.
5. Com és que ha augmentat el sentiment independentista? Una de les pautes que s'han produït durant els anys que són objecte d'estudi és una tendència a l'augment d'aquells partidaris de que Catalunya tingui una relació política i institucional diferent amb l'estat espanyol, i han augmentat significativament aquells que són partidaris de la independència de Catalunya. Aquest fet no s'havia produït amb aquesta intensitat en cap altra moment de la història de Catalunya i ha tingut implicacions significatives en els lideratges polítics, en la fisonomia del sistema de partits, en la importància de l'entramat de la societat civil i en les preferències electorals.

1.2 PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ I HIPÒTESIS DE TREBALL

Des d'una perspectiva històrica, la política i la comunicació han estat agents de canvi social que han contribuït de forma clara, però no única, a les grans transformacions de la societat. Així doncs, en tant que agents transmissors del canvi, la seva evolució com a disciplines és constant. En els darrers anys a Catalunya els canvis en el sistema polític han estat més que evidents, en alguns punts connectats amb les transformacions que s'han produït a les democràcies occidentals, però amb particularitats que ens permeten parlar d'un sistema político-institucional propi més enllà del propi de l'estat espanyol i de les pautes europees i occidentals. Un dels aspectes a tenir en compte per parlar d'un sistema político-institucional propi és el sistema de comunicació i les noves tecnologies de la informació.

Com apuntàvem, ser agent de canvi i transformació social porta necessàriament inherent una naturalesa dúctil de la pròpia disciplina. És a dir, les xarxes socials i la proliferació dels continguts digitals sobre els mitjans de comunicació tradicionals són agents de canvi per si mateixos, però a la vegada estan sotmesos en el canvi permanent dins de la pròpia disciplina. El mateix podria passar amb d'altres branques de la comunicació o de la mateixa ciència política.

Aquesta dinàmica tant canviant ha dificultat la definició dels objectius d'investigació (OI) i d'hipòtesis (H) plausibles. A continuació les detallem, advertint que aquest estudi té una dimensió multidisciplinar ja que té en compte la perspectiva comunicativa, la històrica i la de la ciència política i que a la vegada estudia la interacció entre els següents actors: les xarxes socials i els nous continguts digitals i mediàtics; els actors polítics; la societat civil i la ciutadania.

OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 1 (OI1): discernir si les noves tecnologies de la informació i comunicació impacten de forma directa en la presa de decisions polítiques.

- **Hipòtesi 1.1 (H1.1):** les decisions polítiques preses el juliol de 2017, l'1 d'octubre de 2017 i el 27 d'octubre de 2017 semblen haver estat condicionades per les xarxes socials i els continguts digitals i mediàtics.

- **Hipòtesi 1.2 (H1.2):** les noves tecnologies de la comunicació i de la informació semblen tenir un impacte directe rellevant sobre els polítics que han de prendre les decisions.

OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 2 (OI2): explicar l'augment del sentiment independentista a Catalunya en el període 2010-2019 en el context general de l'impacte que han tingut sobre la política les xarxes socials i els nous continguts digitals i mediàtics.

- **Hipòtesi 2.1 (H2.1):** les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació semblen contribuir a l'augment de suports de l'independentisme a Catalunya.
- **Hipòtesi 2.2 (H2.2):** el sentiment independentista és un camp abonat per la proliferació en l'ús de les xarxes socials i els nous models de mitjans basats en la immediatesa.
- **Hipòtesi 2.3 (H2.3):** les xarxes socials semblen ajudar a difondre el missatge independentista creant el símil de que estat propi és igual a modernitat i avantguarda.

OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 3 (OI3): entendre la fisonomia del sistema polític i institucional català de la segona dècada del segle XXI, en un moment de consolidació de la digitalització en la societat.

- **Hipòtesi 3.1 (H3.1):** les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació ajuden a crear i consolidar nous lideratges polítics.
- **Hipòtesi 3.2 (H3.2):** les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació ajuden a crear nous lideratges de la societat civil.
- **Hipòtesi 3.3 (H3.3):** les xarxes socials i els nous models de mitjans han contribuït a acostar els lideratges polítics i de la societat civil.
- **Hipòtesi 3.4 (H3.4):** el sistema de partits polítics actuals no s'entén sense les xarxes socials perquè aquestes han generat canvis en la forma d'interacció entre partits i votants.

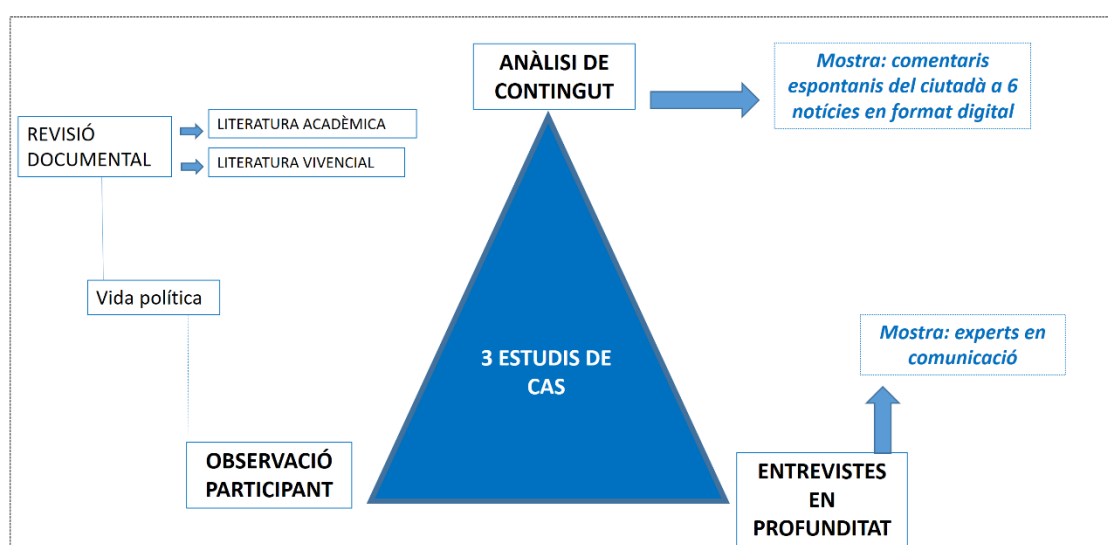
1.3 METODOLOGIA DE TREBALL

La principal metodologia que es planteja en aquesta investigació és qualitativa (Valles, 1999) i (Korstjens & Moser, 2017). Ja hem comentat que es tracta d'una investigació multidisciplinària, en la mesura que combina tres disciplines: la comunicació, la política i la història. Aquesta multidisciplinarietat afegeix complexitat a l'estudi i requereix de diversos mètodes d'investigació que ens permetin discutir de forma efectiva respecte la interacció dels actors que formen part de l'estudi: les xarxes socials i els nous continguts digitals i mediàtics, els polítics, la societat civil i finalment la ciutadania. Òbviament, l'atenció es focalitza en determinades zones d'intersecció dels tres àmbits. En cas contrari, l'abast de la tesi fora desmesurat.

1.3.1 Tècniques d'investigació utilitzades

Com hem dit, doncs, es tracta d'una investigació eminentment qualitativa que incorpora diverses tècniques d'investigació: l'observació participant, els estudis de cas, les entrevistes en profunditat i l'anàlisi de contingut. La següent figura ajuda a entendre, de forma gràfica, el plantejament metodològic del present estudi:

Taula 1. Plantejament metodològic de l'estudi

Font: elaboració pròpia

1.3.1.1 Observació participant

L'autora d'aquesta investigació era coordinadora general del PDECAT, un dels partits que conformaven el Govern de la Generalitat, quan es produeixen els tres casos que estudiem. Va viure en primera persona aquells moments i disposa d'anotacions dels moments viscuts, fet que constitueix un treball de camp que forma part d'aquest estudi. Així doncs, utilitzant aquesta tècnica metodològica de l'estudi de cas la investigadora assumeix el repte científic de transformar aquella experiència política en un treball acadèmic, seguint els paràmetres que les ciències socials estimen en els casos que estudiem. Més endavant es comentaran les incerteses i les problemàtiques metodològiques que planteja una investigació com la que realitzem, però a mode d'anunciat cal assumir des d'un primer moment que el testimoni propi de la investigadora porta inherent una part positiva que és la singularitat d'aquesta investigació, però també la controvèrsia que genera des d'un punt de vista científic analitzar i discutir sobre determinats esdeveniments quan se n'ha estat coprotagonista.

1.3.1.2 Estudi de cas.

Al tractar-se d'un estudi que des d'un punt de vista cronològic té un abast de quasi nou anys (des de la Sentència contra l'Estatut del Tribunal Constitucional de 2010 fins a la Sentència del Tribunal Suprem contra el "Procés") hem hagut d'acotar, a través dels estudis de cas, tres moments concrets per poder analitzar amb profunditat la interacció entre els quatre actors abans d'escrits. Concretament ens centrarem en els següents episodis, que hem escollit tenint en compte la dimensió d'impacte de les decisions que es van prendre i assumint que fossin moments amb prou impacte comunicatiu i prou coneguts per la ciutadania com per poder disposar de dades (Valles, 1999). Els tres moments estudiats són els següents:

1. Crisi i remodelació del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya del 3 i 14 de juliol de 2017.
2. El referèndum de l'1 d'octubre de 2017.
3. Els fets al voltant del 27 d'octubre i la declaració fallida d'independència.

1.3.1.3 Entrevistes en profunditat

Aquest mètode qualitatiu ens permet utilitzar una tècnica de contrast científic (Valles, 1999) a l'observació participant, en la mesura que les entrevistes amb experts ens aporten informació qualitativa i valuosa respecte aspectes clau d'aquesta investigació i ens permeten avançar no sols en l'estudi de cas sinó també en la discussió de resultats i conclusions. En aquest cas, en comptes d'optar per entrevistes a polítics que complementessin el testimoni de l'autora, s'ha optat per entrevistar en format digital i per correu electrònic a persones experimentades en el camp de les xarxes socials, els nous continguts digitals i la comunicació política. D'aquesta manera asseguràvem el contrast científic per poder afrontar millor la fase dels resultats. Les persones entrevistades són les següents:

- ✓ Antoni Aira, doctor en Comunicació Social i Política, professor de Comunicació i Política a la UPF.
- ✓ Saül Gordillo, periodista i director de Catalunya Ràdio.
- ✓ Guillem López, politòleg, consultor de comunicació política.
- ✓ Antoni Gutiérrez-Rubí, assessor de comunicació i consultor polític.
- ✓ Xavier Tomàs, consultor en comunicació.
- ✓ Xavier Peytibí, consultor de comunicació política i pública.
- ✓ Marc Argemí, periodista i consultor de comunicació. Professor associat a la UIC.
- ✓ Tià Torras, periodista, consultor en comunicació política i empresarial.
- ✓ Carles Fernández, consultor de comunicació.

1.3.1.4 Anàlisi de contingut

Es tracta de dades que ens permetin copsar opinions polítiques davant de determinats esdeveniments polítics. En la mesura que teníem interès en conèixer la reacció social generada per diverses decisions polítiques, es va optar per analitzar una mostra dels comentaris fets en les notícies en versió digital de diversos diaris. D'aquesta

manera s'han pogut analitzar i veure els impactes respecte a l'opinió pública que va generar cada cas en les respectives audiències.

L'anàlisi s'ha efectuat a través d'una mostra tipològica de la notícia política de capçalera dels tres estudis de cas en les edicions digitals dels següents mitjans: *La Vanguardia*, *El País*, *Diari ARA.*, *El Mundo*, *ABC*, *Nació Digital*. En paral·lel aquests mitjans s'han ubicat en diverses tipologies prèviament definides i que ens permeten descriure la línia editorial. Serien les següents:

- ✓ Tipologia 1: liberal, conservador, monàrquic, humanista, catalanista, moderat.
- ✓ Tipologia 2: socialdemòcrata, no monàrquic, progressista, fort caràcter internacional.
- ✓ Tipologia 3: catalanista, sobiranista, progressista, digital.
- ✓ Tipologia 4: sobiranista, centre, tints progressistes, digital, territorial.
- ✓ Tipologia 5: liberal, conservador, monàrquic, espanyolista.
- ✓ Tipologia 6: conservador, monàrquic, espanyolista.

Aquesta mostra tipològica s'ha escollit en base als criteris que es mostren en la següent taula i que ens permetem tenir en compte aquells mitjans amb més nombre de lectors (el paràmetre utilitzat és el d'usuaris únics), tant a nivell digital com en la seva edició en paper; la línia ideològica; la seu editorial i la tipologia de publicació, es a dir, en suport paper o en suport digital.

Taula 2. Mostra tipològica emprada per l'anàlisi de contingut

MITJÀ	LÍNIA IDEOLÒGICA	LECTORS PAPER ³	LECTORS DIGITAL ⁴	SEU EDITORIAL	TIPOLOGIA
<i>La Vanguardia</i>	Tipologia 1	559.000	22'73M	Barcelona	Paper i digital
<i>El País</i>	Tipologia 2	951.000	19'1M	Madrid	Paper i digital
<i>Diari Ara</i>	Tipologia 3	132.000	2'5M ⁵	Barcelona	Paper i digital
<i>Nació Digital</i>	Tipologia 4	-	1'3M	Barcelona	Digital
<i>El Mundo</i>	Tipologia 5	622.000	22'16M	Madrid	Paper i digital
<i>ABC</i>	Tipologia 6	433.000	20'06M	Madrid	Paper i digital

Font: elaboració pròpia amb dades de comScore, Statista i Google Analytics (consultat 19/3/2021).

Com es pot comprovar es tracta de tres mitjans amb seu editorial a Barcelona i tres a Madrid, fet que ens garanteix també l'equilibri pel que fa les possibles línies editorials que se'n derivin. Les notícies analitzades han estat les següents:

Taula 3. Referències de webgrafia per l'anàlisi de contingut.

ESTUDI DE CAS 1	
MITJÀ	REFERÈNCIA NOTÍCIA CONSULTADA
<i>La Vanguardia</i>	https://www.lavanguardia.com/politica/20170703/423878406084/cese-jordi-baiget.html https://www.lavanguardia.com/politica/20170714/424113837319/toma-posesion-turull-

³ Font: dades de <https://es.statista.com/estadisticas/476795/periodicos-diarios-mas-leidos-en-espana/> i de ComScore (consultat el 19/3/2021).

⁴ El paràmetre utilitzat és el de nombre d'usuaris únics publicat per ComScore el febrer de 2021 (consultat el 19/3/2021). Cal dir que a l'hora de mesurar el nombre d'usuaris o lectors que tenen els portals digitals existeix una gran controvèrsia i debat sobre els instruments de mesura utilitzats. Assumim, per tant, que ha estat necessari optar per aquell que disposa de més dades, però que n'existeixen d'altres que es podrien tenir en compte. La controvèrsia rau en la IP i en el fet que alguns instruments per mesurar comptabilitzen com a nou usuari qualsevol entrada des de qualsevol dispositiu, independentment que sigui la mateixa persona. Això evidentment genera una distorsió en el volum de visites.

⁵ Font: Google analítics pel Diari Ara (consultat el 19/3/2021). En el cas del Diari Ara no es disposava de la dada d'usuaris únics mesurada per ComScore.

	<p>forn-ponsati.html</p> <p>(CONSULTAT 9/5/2020)</p>
<i>El País</i>	<p>https://elpais.com/ccaa/2017/07/03/catalunya/1499107547_465163.html</p> <p>https://elpais.com/ccaa/2017/07/14/catalunya/1500016796_828492.html</p> <p>(CONSULTAT 7/6/2020)</p>
<i>Diari Ara</i>	<p>https://www.ara.cat/politica/Baiget-reconeix-probablement-Govern-referendum_0_1825617508.html#a_comments</p> <p>https://www.ara.cat/politica/puigdemont-junqueras-anuncien-canvis-govern-referendum_0_1832216861.html</p> <p>(CONSULTAT 6/5/2020)</p>
<i>Nació Digital</i>	<p>https://www.naciodigital.cat/noticia/134186/puigdemont/cessa/baiget/pels/seus/dubtes/sobre/referendum</p> <p>https://www.naciodigital.cat/noticia/134852/nou/govern/puigdemont/turull/presidencia/forn/interior/ponsati/ensenyament</p> <p>(CONSULTAT 27/5/2020)</p>
<i>El Mundo</i>	<p>https://www.elmundo.es/cataluna/2017/07/04/595b57f6e5fdea1b758b45ff.html</p> <p>(CONSULTAT 5/5/2020)</p>
<i>ABC</i>	<p>https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-carles-puigdemont-asegura-diferencias-grandes-entre-y-201707040013_noticia.html#disqus_thread</p> <p>(CONSULTAT 7/5/2020)</p>
ESTUDI DE CAS 2	
MITJÀ	REFERÈNCIA NOTÍCIA CONSULTADA
<i>La Vanguardia</i>	<p>https://www.lavanguardia.com/politica/20171002/431728900422/referendum-resultados.html</p> <p>https://www.lavanguardia.com/politica/20171002/431737728225/videos-cargas-policiales-referendum-catalunya.html</p> <p>(CONSULTAT 9/5/2020)</p>
<i>El País</i>	<p>https://elpais.com/ccaa/2017/10/01/catalunya/1506820373_674242.html#comentarios</p>

	(CONSULTAT 7/6/2020)
<i>Diari Ara</i>	https://www.ara.cat/politica/Carregues-policials-desal·lotjaments-incautacions-durnes_0_1879612183.html https://www.ara.cat/politica/Operen-lHospital-Sant-Pau-pilota_0_1879612200.html (CONSULTAT 6/5/2020)
<i>Nació Digital</i>	https://www.naciodigital.cat/noticia/139685/puigdemont/despres/referendum/aquest/moment/demana/mediaci3 (CONSULTAT 27/5/2020)
<i>El Mundo</i>	https://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/01/59d0502d268e3e802e8b461a.html (CONSULTAT 5/5/2020)
<i>ABC</i>	https://www.abc.es/espana/catalunya/abci-resultados-simulacro-referendum-suman-10088-por-ciento-votos-201710021047_noticia.html#disqus_thread https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-puigdemont-promete-trasladar-parlament-resultados-201710012254_noticia.html#disqus_thread https://www.abc.es/espana/abci-rajoy-prevalecido-democracia-201710012048_noticia.html#disqus_thread (CONSULTAT 7/5/2020)
ESTUDI DE CAS 3	
MITJÀ	REFERÈNCIA NOTÍCIA CONSULTADA
<i>La Vanguardia</i>	https://www.lavanguardia.com/politica/20171026/432365550294/gabriel-rufian-traicion-elecciones-155.html https://www.lavanguardia.com/politica/20171027/432390701917/parlament-declara-independencia-senado-aprueba-aplicacion-155.html (CONSULTAT 9/5/2020)
<i>El País</i>	https://elpais.com/politica/2017/10/10/actualidad/1507658001_128339.html#comentarios (CONSULTAT 7/6/2020)
<i>Diari Ara</i>	https://www.ara.cat/politica/DIRECTE-Parlament-propostes-resolucio-respondre_0_1895210574.html (CONSULTAT 6/5/2020)

Nació Digital	https://www.naciodigital.cat/noticia/141454/parlament/declara/independencia (CONSULTAT 27/5/2020)
El Mundo	https://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/01/59d0502d268e3e802e8b461a.html (CONSULTAT 5/5/2020)
ABC	https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-parlamento-cataluna-aprueba-declaracion-unilateral-independencia-201710271527_noticia.html (CONSULTAT 7/5/2020)

Font: elaboració pròpia

Per tal de poder analitzar els continguts s'han construït categories per quantificar determinades paraules clau que ens permetessin descriure els estats d'opinió. Les categories construïdes responen a una decisió prèvia i eminentment subjectiva per intentar parametritzar i analitzar una informació que *a priori* era molt dispersa. L'anàlisi s'ha fet indistintament en català i castellà.

Taula 4. Etiquetes per efectuar l'anàlisi de continguts

ESTUDI DE CAS 1: CANVI DE GOVERN	ESTUDI DE CAS 2: 1 D'OCTUBRE	ESTUDI DE CAS 3: 27 D'OCTUBRE
Valentia	Autodeterminació	Suspensió autonomia, article 155
Por	Democràcia	Il·legal
Presó	Votar	Presó
Risc	Llibertat	Tribunals
Desobediència	República	Desobediència
Patrimoni	Independència, independentista	Obediència poble de Catalunya
No referèndum/referèndum	Feixisme	Colpistes
Autonomistes	Lluita	Trencar ordre constitucional/ Constitució
Independentistes	Vergonya	Eleccions autonòmiques
PDECAT NO compleix	Delicte	Autogovern/salvar l'autogovern/institucions
ERC compleix	Il·legal	República
Traïdor	Manipulació	Nou estat
Votar	Colpista	
Depuració	Violència	

Purga	Secessionista	Europa
Els polítics enganyen	Codi penal	Reconeixement
Els polítics compleixen	Tribunals	Normal
Urnes	Espanya, estat espanyol	Democràcia
Respecte	Catalunya, estat català	Votar
	Cop d'estat, cop a la democràcia	Els polítics han complert
	Barbaritat, atrocitat	Orgull
	Desobediència	Traïdors
	Farsa, engany	Justícia
	Trencar ordre constitucional/ Constitució	Futur
	Exèrcit, militars, tancs	Engany
	Policia, Mossos, Guardia Civil	Complir
	Mort	Alegria, per fi, justícia, fer-ho possible
	Urnes	Urnes
	Repressió	Exèrcit

Font: elaboració pròpia.

1.3.2 Problemes i controvèrsies metodològiques

Assumint la multidisciplinarietat d'aquesta investigació i la utilització de les tècniques d'investigació abans descrites, ens interessa analitzar la interacció entre els quatre actors mencionats més amunt: les xarxes socials i els nous continguts digitals i mediàtics; els polítics; la societat civil i la ciutadania. Però aquesta interacció i la metodologia emprada planteja alguns problemes metodològics que cal descriure des d'un bon inici, ja que haurem de conviure amb ells al llarg de tota la investigació. De fet, són problemes no resolubles i incerteses duradores en tota la investigació. Són les següents:

1.3.2.1 El paper de la investigadora

En el cas d'aquest estudi, però, i en la mesura que la doctorand va viure i participar en primera persona de molts dels esdeveniments que es van produir durant aquells dies i

setmanes, es planteja en primer terme un aspecte que pot ser incòmode i a la vegada qüestionar les conclusions de la investigació. Haver estat testimoni d'aquells dies té, a parer nostre, una contradicció que és possible que ens acompanyi en tota aquesta investigació.

Per una banda, i assumint aquest aspecte com a positiu, haver viscut en primera persona determinats fets que ara són objecte d'aquest estudi aporta una quantitat de dades verídiques i genuïnes molt importants a la investigació. Aquestes dades i aquesta experiència fan que aquest treball d'investigació sigui absolutament singular. De tota manera, es tracta d'un treball de camp, unes dades i una experiència empírica que no estan condicionades per l'opinió de cap tercer, ja que han estat viscudes i descrites personalment i que només han passat el filtratge del subjecte propi en forma de les opinions personals, el *background* acadèmic i intel·lectual i la pròpia experiència. En definitiva tenen, encara que no es vulgui, un biaix subjectiu innegable, difícil de quantificar, que es pot descriure però que en cap cas es pot negar.

Per altra banda, i des d'un punt de vista acadèmic, el fet de ser a la vegada font de dades i en paral·lel descriure i investigar, plantejar preguntes d'investigació i hipòtesis i veure si són refutables o no té una dificultat afegida, i fins a cert punt contradictòria i incòmode, ja que la doctorand passa a ser jutge i part en aquesta investigació. Aquesta contradicció metodològica, que es pot convertir fins i tot en un obstacle o problema, no és resoluble per la naturalesa mateixa d'aquest treball d'investigació. És a dir, és totalment impossible renunciar a determinada informació i treball de camp per descriure aquells esdeveniments polítics, i a la vegada desprendre's de l'opinió pròpia. La subjectivitat, encara que controlada, no pot desaparèixer per la mateixa condició de persona humana que tinc.

1.3.2.2 El nivell d'estudi i les relacions causals

És evident que l'objecte d'investigació d'aquest estudi necessita ésser d'escrit a nivell més *micro* amb diverses hipòtesis i preguntes d'investigació. Per tant, s'han plantejat més d'un objectiu d'investigació i les seves respectives hipòtesis per tal de poder validar, o no, l'enunciat que és objecte de l'estudi. A traç gruixut, seria fàcil definir les relacions causals que existeixen entre esdeveniments polítics i el canvi

comunicatiu que s'ha produït. Però en la mesura que són dos elements entrelaçats (la política necessita de l'àmbit comunicatiu i viceversa), semblaria evident pensar que existeixen relacions entre ambdues disciplines. A més, també és cert que la complexitat dels dos *issues* d'estudi (polític i comunicatiu) ens podria portar a respondre de forma incompleta a la pregunta d'estudi. O fins i tot se'ns podria presentar un problema causal en la formulació de les hipòtesis, en la mesura que, per exemple, les causes i conseqüències podrien invertir el seu rol en la formulació de les respectives hipòtesis. En qualsevol cas, caldrà conviure amb aquest marc metodològic que és més líquid del que *a priori* podria semblar, però que per avançat hem hagut de definir com a perímetre d'investigació.

1.3.2.3 La selecció de més d'un moment polític

En la mesura que s'han anat coneixent els fets succeïts en aquell període, tant des d'un punt de vista de repàs del treball de camp com que es facin públiques determinades informacions periodístiques, estudis històrics i en general treballs d'investigació, es va definint una gran complexitat per descriure i entendre aquells fets. La investigació, així doncs, es va fent més complexa i requereix escollir diversos moments polítics per tal d'analitzar-los. L'objectiu no és tant per comparar-los entre sí però sí per conèixer amb exactitud les causes que es van donar en cada cas, la presa de decisions i les correlacions entre els actors descrits: xarxes socials i mitjans, polítics, societat civil i ciutadania. La selecció dels tres moments planteja de per sí problemes, però cal assumir-los per poder perimetrar la investigació i fer-la abastable.

1.3.2.4 La mesura de les xarxes socials i els nous continguts digitals

La definició dels elements de mesura i dels indicadors sempre és un problema en les ciències socials i les ciències humanes. Però la dificultat de medició no pot suposar una renúncia a aquesta informació que és clau per refutar o no hipòtesis de treball i respondre a preguntes d'investigació.

En un inici, i un cop efectuada la selecció dels tres moments d'estudi, es va plantejar la necessitat d'accedir a dades de les xarxes socials que d'entrada no són de domini públic i d'accés universal, i que suposàvem un cost econòmic que vam haver de descartar. La decisió final per tal de poder quantificar aquests impactes en l'opinió pública i la presa de decisions polítiques, fou la d'analitzar els comentaris de les notícies polítiques de capçalera dels tres estudis de cas. Assegurant una mostra comuna i el lliure accés als comentaris fets pels ciutadans en el moment que es produïren els fets, s'ha aconseguit una mostra interessant i singular per copsar no sols els estats d'ànim sinó també per analitzar si determinats enfocaments teòrics com la teoria de l'espiral del silenci o bé la teoria de *l'agenda setting* tingueren impacte en determinades decisions. Tot i això, la decisió d'analitzar determinats mitjans o no d'altres no ha estat lliure de decisions subjectives assumides per la pròpia investigadora: contrast de línies editorials, seu social del mitjà en qüestió, etc. Per altra banda, la definició de determinades etiquetes per poder analitzar tots els milers de comentaris que es produïren de forma espontània ha estat una altra premissa de subjectivitat que l'autora ha hagut d'assumir.

En un altre ordre de coses, l'assumpció com a vàlida de les dades sobre el suport a la independència que es desprèn d'estudis fets per altres organitzacions o instituts (per exemple el Centre d'Estudis d'Opinió) es fa necessària com a base de la investigació. Però també cal assumir que aquesta informació és interpretable per la mateixa naturalesa de la mostra.

1.4 ESTRUCTURA DE LA INVESTIGACIÓ I CASOS D'ESTUDI

Aquesta investigació està organitzada en dos grans blocs i onze parts. En un primer bloc s'incorporen tots aquells capítols que fan referència al marc teòric i contextual. En un segon bloc s'incorporen els apartats que fan referència als estudis de cas i allò que fa referència a la discussió, els resultats i les conclusions de l'estudi.

Com en qualsevol investigació d'aquestes característiques hi ha els corresponents apartats destinats a presentar aquest treball, uns agraïments, un capítol introductori on es detalla l'objectiu de la investigació, la metodologia i les hipòtesis i a

la part final d'aquest estudi hi trobareu tot allò que fa referència a la bibliografia i els annexos amb les entrevistes amb profunditat i el treball de camp.

Pel que fa al bloc que fa referència al marc teòric i contextual el lector hi trobarà els següents capítols:

- ✓ La II part fa referència a una descripció històrica a través d'una cronologia detallada dels fets que es van produir, amb un abast temporal que va des de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2010 i fins a la sentència del Tribunal Suprem del que s'ha anomenat "El judici del Procés".
- ✓ La III part correspon a un capítol destinat a eixos de comprensió teòrica d'aquest estudi, amb especial referència a la política en temps d'incertesa i als nous lideratges polítics; a les teories relatives a la comunicació i a la conformació de les opinions dels electors com ara l'espiral del silenci, l'*agenda-setting*, la conformació dels marcs mentals i els nous continguts i llenguatges emprats a les xarxes i als nous continguts digitals i mediàtics.
- ✓ La IV part estudia l'evolució i canvis que s'han produït en el sistema de partits català en el període que es objecte d'estudi d'aquest treball d'investigació.
- ✓ La V part està dedicada íntegrament a la societat civil, explicant les noves formes d'organització que ha emprès, les entitats més destacades i les grans mobilitzacions que s'han produït durant l'etapa que és objecte de l'estudi.
- ✓ La VI part titulada "El ciutadà i la informació política a Catalunya. Com ens informem?" intenta conèixer de quina manera s'informen els catalans sobre política a través de les dades que el Centre d'Estudis d'Opinió posa a disposició dels ciutadans. També hi ha un treball teòric de definició dels models de mitjans per veure on s'insereix el model català.
- ✓ La VII part titulada "Anàlisi del sentiment independentista pel període 2010-2020) repassa, també a través de les dades del Centre d'Estudis d'Opinió, diversos indicadors com la valoració de la situació política; els

problemes més importants que té Catalunya; el sentiment de pertinença; les relacions entre Catalunya i Espanya o les valoracions del nivell d'autonomia que té Catalunya. Això permet fer una fotografia de les tendències del període d'estudi. Val a dir que s'han analitzat dades fins a febrer de 2020 per tal de conèixer una mica més l'abast dels canvis produïts en les respostes en funció de determinats esdeveniments com per exemple el judici del Procés al Tribunal Suprem.

- ✓ La VIII part analitza l'impacte de les xarxes socials en l'arena política i en les formes de comunicació i mobilització.

Pel que fa al bloc que fa referència als estudis de cas i als resultats i discussió, aquesta la podríem identificar com a la part més empírica d'aquest treball, i conté les següents parts:

- ✓ La IX part fa referència als estudis de cas, tal com ja s'ha esmentat la crisi i canvis en el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya a juliol de 2017; el referèndum de l'1 d'octubre de 2017; i finalment la declaració fallida d'independència de 27 d'octubre de 2017.
- ✓ La X part és la de les conclusions, validació o no de les hipòtesis de treball, les limitacions d'aquest estudi i les perspectives de futur.

Finalment, un annex on es poden trobar les ressenyes de les entrevistes fetes als experts en comunicació i xarxes socials.

MARC TEÒRIC I CONTEXTUAL

II PART. CONTEXTUALITZACIÓ HISTÒRICA I POLÍTICA (2010-2017)

2.1 DE LA SENTÈNCIA DEL TC AL 9N DE 2014

A la pregunta de quan s'inicia l'anomenat "Procés polític" que ha viscut Catalunya en els darrers anys hi ha consens en respondre sobre la importància que va tenir la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut.. De fet, tots aquells que han posat una mirada analítica i reflexiva en la política catalana de la segona dècada del segle XXI, han arribat a la conclusió que la sentència del TC contra l'Estatut de 2010 és el punt d'inflexió. D'allà en va emergir allò que el president Montilla en va dir la desafecció de Catalunya vers Espanya, o que el pujolisme va anomenar el greuge d'Espanya amb Catalunya. Em refereixo als incompliments en les inversions i en l'execució de les inversions pressupostades; al menyspreu i la deslleialtat institucional; al dèficit fiscal; als intents de laminació competencial i d'uniformització de les competències entre totes les comunitats autònomes (la LOAPA per exemple); al qüestionament constant via Tribunal Constitucional del model d'immersió lingüística. Hi hauria un llarg etcètera. De fet, ja des dels seus inicis bona part del catalanisme va basar el seu discurs polític a lligar catalanisme amb modernitat i espanyolisme amb rancior. Per això el catalanisme polític ha tingut fins fa molt poc una clara vocació de transformar l'Estat espanyol per interès propi. Explica Keating (2001) i (2010) que el nacionalisme català ha destacat sempre pel seu fort esperit cívic i europeista i sempre s'ha allunyat de les apel·lacions ètniques. Aquestes característiques ens ajudaran a entendre les estratègies que el sobiranisme català ha seguit durant el procés: internacionalització de la causa catalana i forta mobilització social.

Però val la pena destacar alguns fets que es produïren durant la segona meitat de l'any 2009, que *a priori* semblaven fets esporàdics i inconnexes i que ara amb la perspectiva del temps s'entenen una mica més. El 13 de setembre de 2009 es va produir a Arenys de Munt una consulta municipal sobre la independència de Catalunya. Més enllà del resultat clarament favorable al sí (96%), la consulta d'Arenys posava el punt d'inici a tot un seguit de consultes locals sobre la independència de Catalunya que es produïren al llarg dels anys posteriors. Aquell mateix any, concretament el 13 de

desembre de 2009, fins a 166 municipis de 29 comarques de Catalunya. La segona onada es va produir el 2 de febrer de 2010 a 80 municipis de 25 comarques, la tercera onada el 25 d'abril en 212 municipis de 34 comarques i la quarta onada en 48 municipis de 25 comarques. Destaquen poblacions que van celebrar la consulta com El Vendrell, Molins de Rei, Vic, Lleida, Girona, Reus, Mataró, Sant Feliu de Llobregat i Cornellà de Llobregat (Álvaro, 2019). Barcelona la va celebrar el 10 d'abril de 2011 encara que la participació fou sols del 21'37% (Álvaro, 2019), però la celebració d'aquesta tipologia de consulta a la capital de Catalunya és un nou element a afegir a la construcció de l'agenda política i mediàtica de l'independentisme durant aquells anys. Queda clar que aquesta tipologia de consultes, pel que suposaven d'autorganització de la societat civil per organitzar-les a través de grups veïnals i que mica en mica van anar creixent fins assolir dimensió municipal i en alguns casos comarcal, interpel·laven directament forces polítiques, les institucions (sobretot els ajuntaments) i van col·lar-se com a un nou ítem de l'agenda política i mediàtica.

Però alguna cosa més es va moure aquell any 2009 previ a la sentència del TC contra l'Estatut. El 26 de novembre diversos diaris catalans van publicar una editorial conjunta de defensa de l'Estatut i que portava per títol “La dignitat de Catalunya⁶”. El van publicar *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *Avui*, *El Punt*, *Diari de Girona*, *Diari de Tarragona*, *Segre*, *La Mañana*, *Regió 7*, *El 9 Nou*, *Diari de Sabadell* i *Diari de Terrassa*. Alguns eren diaris d'abast nacional i d'altres d'abast territorial més limitat però el text, que reproduïm tot seguit, tenia clarament la voluntat de marcar una línia d'advertència de les conseqüències que podia tenir una sentència contra l'Estatut que retallés substancialment els pactes sobre “*reconeixement de la identitat, la millora de l'autogovern, l'obtenció d'un finançament just i un salt qualitatiu en la gestió de les infraestructures són i continuaran sent reclamacions tenaçment plantejades amb un amplíssim suport polític i social*”.

⁶ El President José Montilla hi va donar suport explícit, fet que va tensionar una mica més les relacions entre PSC i PSOE. (Culla, 2017)

LA DIGNITAT DE CATALUNYA⁷

"Després de gairebé tres anys de lenta deliberació i de contínues maniobres tàctiques que han malmès la seva cohesió i han erosionat el seu prestigi, el Tribunal Constitucional pot estar a punt d'emetre sentència sobre l'Estatut de Catalunya, promulgat el 20 de juliol del 2006 pel cap de l'Estat, el rei Joan Carles, amb el següent encapçalament: «Sapigueu: que les Corts Generals han aprovat, els ciutadans de Catalunya han ratificat en referèndum i Jo vinc a sancionar la llei orgànica següent». Serà la primera vegada des de la restauració democràtica de 1977 que l'alt tribunal es pronuncia sobre una llei fonamental ratificada pels electors. L'expectació és alta.

L'expectació és alta i la inquietud no és escassa davant l'evidència que el Tribunal Constitucional ha estat empès pels esdeveniments a actuar com una quarta Cambra, confrontada amb el Parlament de Catalunya, les Corts Generals i la voluntat ciutadana lliurement expressada a les urnes. Repetim, es tracta d'una situació inèdita en democràcia. Hi ha, no obstant, més motius de preocupació. Dels 12 magistrats que componen el tribunal, només 10 podran emetre sentència, ja que un (Pablo Pérez Tremps) està recusat després d'una espessa maniobra clarament orientada a modificar els equilibris del debat, i un altre (Roberto García-Calvo) ha mort. Dels 10 jutges amb dret a vot, quatre continuen en el càrrec després del venciment del seu mandat, com a conseqüència del sòrdid desacord entre el Govern i l'oposició sobre la renovació d'un organisme definit recentment per José Luis Rodríguez Zapatero com el «cor de la democràcia». Un cor amb les vàlvules obturades, ja que només la meitat dels seus integrants estan avui lliures de contratemps o de pròrroga. Aquesta és la cort de cassació que està a punt de decidir sobre l'Estatut de Catalunya. Per respecte al tribunal -un respecte sens dubte superior al que en diverses ocasions aquest s'ha mostrat a si mateix-, no farem més al·lusió a les causes del retard de la sentència.

Avanç o retrocés

La definició de Catalunya com a nació al preàmbul de l'Estatut, amb la consegüent emanació de símbols nacionals (¿que potser no reconeix la Constitució, al seu article 2, una Espanya integrada per regions i nacionalitats?); el dret i el deure de conèixer la llengua catalana; l'articulació del Poder Judicial a Catalunya, i les relacions entre l'Estat i la Generalitat són, entre altres, els punts de fricció més evidents del debat, d'acord amb les seves versions, ja que una part significativa del tribunal sembla que està optant per posicions irreductibles. Hi ha qui torna a somiar amb cirurgies de ferro que tallin de soca-rel la complexitat espanyola. Aquesta podria ser, lamentablement, la pedra de toc de la sentència.

No ens confonguem, el dilema real és avanç o retrocés; acceptació de la maduresa democràtica d'una Espanya plural, o el seu bloqueig. No només estan en joc aquest o aquell article, està en joc la mateixa dinàmica constitucional: l'esperit de 1977, que va fer possible la pacífica transició. Hi ha

⁷ Editorial conjunta de defensa de l'Estatut publicada el 26 de novembre de 2009 titulada "La dignitat de Catalunya". Publicada per: La Vanguardia, El Periódico de Catalunya, Avui, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Segre, La Mañana, Regió 7, El 9 Nou, Diari de Sabadell i Diari de Terrassa.

motius seriosos per a la preocupació, ja que podria estar madurant una maniobra per transformar la sentència sobre l'Estatut en un verdader tancament amb pany i forrellat institucional. Un enroc contrari a la virtut màxima de la Constitució, que no és sinó el seu caràcter obert i integrador. El Tribunal Constitucional, per tant, no decidirà únicament sobre el plet interposat pel Partit Popular contra una llei orgànica de l'Estat (un PP que ara es reaproxima a la societat catalana amb discursos constructius i actituds afalagadores).

Els pactes obliguen

L'alt tribunal decidirà sobre la dimensió real del marc de convivència espanyol, és a dir, sobre el més important llegat que els ciutadans que van viure i van protagonitzar el canvi de règim a finals dels anys 70 transmetran a les joves generacions, educades en llibertat, plenament inserides en la complexa supranacionalitat europea i confrontades als reptes d'una globalització que relativitza les costures més rígides del vell Estat nació. Estan en joc els pactes profunds que han fet possible els 30 anys més virtuoses de la història d'Espanya. I arribats a aquest punt és imprescindible recordar un dels principis vertebradors del nostre sistema jurídic, d'arrel romana: Pacta sunt servanda. Allò pactat obliga.

Hi ha preocupació a Catalunya i cal que tot Espanya ho sàpiga. Hi ha alguna cosa més que preocupació. Hi ha un creixent atipament per haver de suportar la mirada irada dels que continuen percebent la identitat catalana (institucions, estructura econòmica, idioma i tradició cultural) com el defecte de fabricació que impedeix a Espanya assolir una somiada i impossible uniformitat. Els catalans paguen els seus impostos (sense privilegi foral); contribueixen amb el seu esforç a la transferència de rendes a l'Espanya més pobra; afronten la internacionalització econòmica sense els quantiosos beneficis de la capitalitat de l'Estat; parlen una llengua amb més marge demogràfic que el de diversos idiomes oficials a la Unió Europea, una llengua que, en lloc de ser estimada, resulta sotmesa tantes vegades a un obsessiu escrutini per part de l'espanyolisme oficial, i acaten les lleis, per descomptat, sense renunciar a la seva pacífica i provada capacitat d'aguant cívica. Aquests dies, els catalans pensen, sobretot, en la seva dignitat; convé que se sàpiga.

Som en vigílies d'una resolució molt important. Esperem que el Constitucional decideixi atenent les circumstàncies específiques de l'assumpte que té entre mans -que no és sinó la demanda de millora de l'autogovern d'un vell poble europeu-, recordant que no existeix la justícia absoluta, sinó només la justícia del cas concret, raó per la qual la virtut jurídica per excel·lència és la prudència. Tornem a recordar-ho: l'Estatut és fruit d'un doble pacte polític sotmès a referèndum.

Solidaritat catalana

Que ningú es confongui, ni malinterpreti les inevitables contradiccions de la Catalunya actual. Que ningú erri el diagnòstic, per molts que siguin els problemes, les desafeccions i les contrarietats. No som davant d'una societat feble, postrada i disposada a assistir impassible al deteriorament de la seva dignitat. No desitgem pressuposar un desenllaç negatiu i confiem en la probitat dels jutges, però ningú que conegui Catalunya posarà en dubte que el reconeixement de la identitat, la millora

de l'autogovern, l'obtenció d'un finançament just i un salt qualitatiu en la gestió de les infraestructures són i continuaran sent reclamacions tenaçment plantejades amb un amplíssim suport polític i social. Si és necessari, la solidaritat catalana tornarà a articular la legítima resposta d'una societat responsable."

Mesos després, el 28 de juny de 2010, el Tribunal Constitucional va dictar la sentència contra l'Estatut Catalunya que havia estat referendat pels catalans l'any 2006⁸. Era una sentència restrictiva des del punt de vista jurídic i que políticament castigava les aspiracions de reconeixement polític d'una part importantíssima de la societat catalana. De fet, la manifestació que es va celebrar uns dies després, concretament el 10 de juliol de 2010, va comptar amb la participació d'un milió de persones i amb una capçalera política transversal, amb representants d'aquelles forces polítiques partidàries de l'autogovern de Catalunya. El lema de la manifestació fou "Som una Nació. Nosaltres decidim" i va ser impulsada i organitzada per Òmnium Cultural, el que de fet va suposar el primer gran acte massiu organitzat per Òmnium, embrió de la feina conjunta que es faria amb l'ANC quan aquesta fou fundada el 10 de març de 2012.

A parer de Serrano (2013), el resultat del procés de l'Estatut va afavorir el discurs nacionalista segons el qual l'encaix de Catalunya a Espanya havia arribat al seu màxim i la insatisfacció d'aquell model de relacions polítiques portaria al suport de les tesis independentistes que els grans partits assumirien.

També Requejo (2012) es refereix al punt d'inflexió que va suposar aquella sentència:

"La decisió del TC (2010) sobre l'Estatut de Catalunya aprovat per referèndum dels ciutadans al 2006 representa un retrocés per al desenvolupament de l'autogovern i el reconeixement nacional de Catalunya. A més, els «fonaments» de la sentència judicial són d'un caire molt més retòric en comparació amb altres sentències d'aquest Tribunal. Es tracta d'un discurs amb un clar contingut nacionalista espanyol. De fet, hi ha un veritable desig de limitar el reconeixement i l'autogovern de Catalunya, en alguns aspectes fins i tot més enllà del que disposava l'Estatut anterior (1979). En general, la sentència emmarca un punt d'inflexió política en les relacions entre Catalunya i Espanya" (Requejo, 2012, p.202).

⁸ El referèndum es va celebrar el 18 de juny de 2006.

Electoralment, les eleccions catalanes el 28 de novembre de 2010 van portar Artur Mas a la presidència de la Generalitat amb ERC sumant 10 escons, el PSC 28, 10 per ICV, 18 pel PP i 3 per C's. Una nova coalició política va irrompre al Parlament de Catalunya amb 4 diputats, Solidaritat Catalana per la Independència. De fet, es tractava d'una formació política els líders dels quals, com és el cas d'Alfons Lopez Tena o d'Uriel Bertran, s'havien implicat en l'organització de les consultes municipals per la independència, i van decidir fer el pas a l'acció política. Havien sumat esforços amb Joan Laporta⁹, president de Democràcia Catalana. Aquesta fou una de les conseqüències que van tenir les onades de consultes municipals que es van fer al llarg del territori.

Les eleccions municipals del 22 de maig de 2011 van deixar una fotografia en què les dues formacions polítiques més votades van ser CiU i el PSC. Pel que fa les eleccions al legislatives a Espanya, el PP liderat per Mariano Rajoy va aconseguir una majoria absoluta amb 186 diputats, 110 pel PSOE i pel que fa als partits catalans CiU en va aconseguir 16 i ERC 3. Així doncs el cicle polític que s'encetava deixava un govern de CiU a la Generalitat i un del PP a la Moncloa, amb les principals alcaldies de Catalunya en mans de CiU i el PSC. Sobre la taula la gestió de la crisi econòmica, i la gestió política posterior a la sentència del TC contra l'Estatut de Catalunya que va empènyer CDC a assumir la primavera del 2012 en el seu XVI Congrés¹⁰ el terme "l'estat propi per Catalunya" i a incorporar-lo a la seva ponència política. Cal mencionar que no es feia cap referència clara al terme independència (Álvaro, 2019). Aquesta seria l'avantsala de les lluites per l'hegemonia política que es produiria un parell d'anys més tard, quan el 2012 Artur Mas convoca eleccions al Parlament de Catalunya després de la negativa de Mariano Rajoy a la seva proposta de pacte fiscal per Catalunya. Les noves eleccions, que van suposar un fort revés electoral per CiU que va passar dels 62 als 50 diputats i l'augment d'ERC passant dels 10 als 21 diputats, suposarien que Artur Mas revalidés el càrrec de President de la Generalitat, però amb un acord amb ERC que de facto va suposar l'inici per la pugna política entre els dos grans partits de referència del catalanisme. Des de 2012, es pot observar electoralment com el creixement del sentiment independentista desplaça l'eix nacional de la política catalana, però també va desplaçar l'eix ideològic cap a posicions més d'esquerra (Álvaro, 2019). És possible

⁹ Joan Laporta fou president del Futbol Club Barcelona entre 2003 i 2010 i diputat al Parlament de Catalunya entre 2010 i 2012 per Solidaritat Catalana per la Independència i regidor a l'Ajuntament de Barcelona entre el 2011 i el 2015. L'any 2010 va crear el partit Democràcia Catalana.

¹⁰ Celebrat a Reus els dies 23, 24 i 25 de març de 2012.

que aquesta translació en els resultats electorals tingué el seu punt iniciàtic en la sentència del Tribunal Constitucional que va retallar l'Estatut de Catalunya l'any 2010 i que va alterar els grans eixos que tradicionalment havien mogut la política catalana, l'eix esquerra/dreta i l'eix autonomia/centralisme. Encara que el sistema de configuració de les preferències electorals s'ha mantingut en un sistema multidimensional, és evident que la relació entre Catalunya i Espanya ha passat a ser fonamental per explicar les preferències de vot i la política catalana. D'aquest fet, els partits catalans van modificar el paràmetres discursius per donar resposta a l'enorme frustració existent a la societat catalana i es van produir els resultats electorals que van sorgir de les urnes el 25 de novembre 2012.

Val la pena assenyalar que el 10 de març de 2012 es va celebrar l'assemblea constituent de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC) al Palau Sant Jordi. Carme Forcadell en fou escollida primera presidenta de l'entitat. Comentarem més endavant el paper d'aquesta entitat a l'hora d'organitzar la societat civil a favor del procés d'independència, les mobilitzacions dissenyades conjuntament amb Òmnium Cultural per celebrar els 11 de setembre i la incursió de determinats lideratges de les dues entitats en l'esfera política, la presa de decisions i la seva forta presència mediàtica, tant en premsa tradicional com a les xarxes socials.

El 23 de gener de 2013 el Parlament de Catalunya va aprovar la declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya, amb el suport de CiU, ERC i ICV i els vots en contra de C's i el PP. El PSC també hi va votar en contra però fins a cinc diputats hi van votar a favor trencant la disciplina de vot del partit i precipitant el procés de descomposició del PSC. Segons la resolució *“El Parlament de Catalunya acorda iniciar el procés per a fer efectiu l'exercici del dret a decidir per tal que els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya puguin decidir llur futur polític col·lectiu”*¹¹ i tot això s'hauria de fer d'acord amb els principis de sobirania, legitimitat democràtica, transparència, diàleg, cohesió social, europeisme, legalitat, participació i amb el paper principal del Parlament.

¹¹ Resolució 5/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya. <https://www.parlament.cat/document/intrade/7094> (Consultat: 20/03/2020)

És important fer notar que el 8 de maig del mateix any el Tribunal Constitucional va suspendre de forma temporal aquella resolució política aprovada pel Parlament català, inaugurant així tota una sèrie de resolucions i acords polítics anul·lats per l'alt tribunal espanyol ja fos a instància del Govern espanyol de torn o d'algun grup polític amb representació al Parlament de Catalunya però no partidari de la independència de Catalunya. Més enllà de quin en fos l'origen, l'emergència de les resolucions judicials sobre decisions polítiques preses a Catalunya, tant del Parlament com del Govern de la Generalitat, posa de manifest una característica d'aquest període polític tant a Catalunya com a Espanya: el paper i rellevància, per alguns ingerència, del poder judicial en les decisions preses i aprovades pel Govern de la Generalitat i el Parlament de Catalunya.

El 26 de juny de 2013 es va posar en marxa el *Pacte Nacional pel Dret a Decidir*, que aplegava entitats i institucions que defensaven el dret a decidir dels catalans sota el lideratge de l'expresident del Parlament Joan Rigol. Tres anys més tard, el 23 de desembre de 2016, el pacte va derivar cap al *Pacte Nacional pel Referèndum*, una iniciativa que agrupava a tots els partidaris de la celebració d'un referèndum i que estava coordinat per l'exdiputat del PSC i ex alcalde de Vilanova i la Geltrú Joan Ignasi Elena. El Comitè Executiu comptava també amb Maite Arqué, Jaume Bosch, Francesc de Dalmasas, Carme-Laura Gil, Itziar González, Francesc Pané i Carme Porta. El 23 de gener de 2017 els membres del comitè executiu van presentar el manifest, els objectius, el full de ruta i els programa de treball del pacte.

Aquell mateix any 2013 l'ANC va aconseguir mobilitzar més d'un milió i mig de persones amb una cadena humana que va unir Catalunya de sud a nord, sota el lema "Via Catalana cap a la independència". Aquesta gran mobilització va tenir força ressò mediàtic a nivell internacional, sobretot gràcies a la difusió que se'n va fer per xarxes socials.

A finals d'any, concretament el 12 de desembre de 2013, Artur Mas va anunciar conjuntament amb Oriol Junqueras (ERC), Joan Herrera (ICV) i David Fernández (CUP) que la consulta sobre el futur polític de Catalunya se celebraria el dia 9 de novembre de 2014. Poc després els grups parlamentaris de CiU, ERC, ICV i la CUP van portar al Congrés dels Diputats una proposició de llei del Parlament que reclamava la transferència a la Generalitat de la competència de convocar referèndums fent ús de

l'article 150.2 de la Constitució. Ho defensaren Jordi Turull (CiU), Marta Rovira (ERC) i Joan Herrera (ICV), però la iniciativa va ser rebutjada per 299 vots en contra de PP, PSOE, UPyD, Foro Asturias i UPN; 47 a favor de CiU, Izquierda Plural, PNB, Amaiur, ERC, BNG, Nueva Canarias, Compromís-Equo y Geroa Bai, i una abstenció de Coalición Canaria.

Aquells mesos previs a la celebració del procés participatiu sobre el futur de Catalunya foren carregats d'esdeveniments rellevants. Jordi Pujol confessava el 25 de juliol de 2014 que la seva família tenia diners fora de Catalunya, fet que va suposar un autèntic terratrèmol dins del seu partit, CDC, i amb conseqüències evidents sobre la política catalana (Álvaro, 2003). Unes setmanes abans, concretament el 2 de juny, Joan Carles I abdicava a favor del seu fill Felip, que es convertiria en Felip VI.

El 18 de setembre Escòcia celebrava un referèndum sobre la independència en què el NO es va imposar amb un 55'3% dels vots mentre que el SÍ va aconseguir el 44'7% dels sufragis (Álvaro, 2019).

Un dia després, el 19 de setembre, el Parlament va aprovar la llei de consultes amb 106 vots a favor de CiU, ERC, PSC, ICV, CUP i Joan Ignasi Elena i 28 vots en contra de PP i C's. Aquesta llei va ser suspesa pel Tribunal Constitucional i el Govern d'Artur Mas va anunciar que el 9N es convertiria en un "procés participatiu", que posteriorment també fou anul·lat pel Tribunal Constitucional el 4 de novembre després de la impugnació feta pel Consell de Ministres el 2 de novembre (Álvaro, 2019).

No va ser fins el dia 11 de juny de 2015 que el Tribunal Constitucional es va pronunciar a través de la Sentència 138/2015 i va declarar inconstitucional els actes impugnats pel govern destinats a la realització del "procés participatiu" per part de la Generalitat de Catalunya. Segons el Constitucional aquestes actuacions no eren vàlides per: *"...inconstitucionales en su totalidad, en cuanto viciadas de incompetencia, por no corresponder a la Comunidad Autónoma la convocatoria de consultas que versan sobre cuestiones que afectan al orden constituido y al fundamento del orden constitucional"*¹².

Tot i les decisions d'impugnació judicial el 9 de novembre es va celebrar el procés participatiu sobre el futur polític de Catalunya.

¹² Sentència TC 238/2015 d'11 de juny http://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/24519#complete_resolucion&completa (Consultat: 20/03/2020)

2.2 DEL 9N DE 2014 A LES ELECCIONS DEL 27 DE SETEMBRE DE 2015

El procés polític cap a la independència va tenir un moment determinant en la celebració del Procés participatiu sobre el futur polític de Catalunya celebrat el 9 de novembre de 2014. Un total de 2.236.806 persones van participar en el procés amb els següents resultats:

Taula 5. Resultats del Procés Participatiu sobre el futur polític de Catalunya

Vol que Catalunya esdevingui un Estat?						
En cas afirmatiu. Vol que aquest Estat sigui independent?						
Participació	Sí			No	En Blanc	Altres
	Sí	No	En Blanc			
2.305.290	1.861.753	232.182	22.466	104.772	12.986	71.131
100%	80,76%	10,07%	0,97%	4,54%	0,56%	3,09%

Font: elaboració pròpia en base a dades oficials facilitades per la Generalitat de Catalunya¹³

Poc després, el Fiscal General de l'Estat va presentar una querella per desobediència, prevaricació, malversació i usurpació de funcions contra el president Artur Mas, la vicepresidenta Joan Ortega i la consellera d'Ensenyament Irene Rigau. El 22 de desembre de 2014 la querella va ser admesa a tràmit pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, iniciant d'aquesta manera el procediment judicial que acabaria amb la inhabilitació de tots tres. El 25 de novembre de 2014, quatre dies després que la Fiscalia hagués presentat la querella pel 9N abans esmentada, el president Mas va pronunciar la conferència “Després del 9N: Temps de decidir, temps de sumar¹⁴”. Mas hi va formular la seva proposta de conformar una llista única per unes eleccions

¹³ <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot.html> (consultat 20/3/2020)

¹⁴ Font: <https://www.youtube.com/watch?v=V9twpU6hCiM> (Consultat 20/03/2020)

plebiscitàries, que hauria de servir per poder ratificar definitivament l'opció de la independència davant de la impossibilitat de poder fer un referèndum per la negativa de l'Estat. A aquella conferència la van succeir diverses conferències de líders polítics com Oriol Junqueras, Miquel Iceta o Joan Herrera.

El 14 de gener de 2015 el president Mas va anunciar en una roda de premsa l'avançament de les eleccions autonòmiques pel dia 27 de setembre de 2015, amb el corresponent *caràcter plebiscitari* que li atorgava a les eleccions davant la negativa de l'Estat de permetre la celebració d'un referèndum. El 31 de març de 2015 CDC, ERC, ANC, Òmnium i l'Associació de Municipis per la Independència (AMI) van acordar el "*Full de ruta unitari del procés sobiranista català*"¹⁵. Aquest document establí que a les eleccions del 27S, els partits favorables a un estat propi per Catalunya es presentarien amb un punt programàtic comú a favor de la independència. Si es donava una majoria sobiranista a les urnes, al cap de 10 mesos, és a dir el juliol de 2016, ja s'hauria redactat una constitució catalana oberta a propostes ciutadanes i en paral·lel s'haurien de posar en marxa les estructures d'estat. 8 mesos després, el març de 2017, es produiria un referèndum constitucional. En total un full de ruta unitari i on es fixava un termini de divuit mesos per proclamar la República catalana, si l'independentisme guanyava les eleccions del 27 de setembre de 2015 (Álvaro, 2019). Artur Mas explica en la seva crònica personal d'aquella etapa política la seva poca conformitat amb aquell acord:

"He de dir que aquest acord no em va acabar de convèncer (...). El meu escepticisme es basava en el fet que tot plegat ho veia poc realista i encara més amb la situació que estàvem vivim: anàvem a unes eleccions per separat, en les quals ens barallaríem per quedar primers, i les tensions entre nosaltres augmentaríem. Francament, no ho veia factible"(Mas, 2020,p.170).

El pas endavant de CDC i d'Artur Mas pel que fa al full de ruta sobiranista va tensionar la seva relació amb UCD, soci històric i amb qui havien configurat durant anys la primera coalició electoral i després federació de CiU. En el capítol IV d'aquesta investigació titulada "el sistema de partits polítics a Catalunya" repassarem amb deteniment els canvis en l'ecosistema de partits polítics. Però val la pena destacar que en les eleccions del 27 de setembre de 2015 CDC es va presentar amb Junts pel Sí (una llista amb ERC i independents), mentre que UDC es va presentar pel seu compte tot i

¹⁵ "Full de ruta unitari del procés sobiranista català", 2015
<http://statics.cema.cat/multimedia/pdf/9/7/1427732774279.pdf> (Consultat: 20/03/2020)

que no va obtenir representació parlamentària. Durant el mes de juny els consellers d'Unió Joana Ortega, Ramon Espadaler i Josep Maria Pelegrí van sortir del Govern i es va oficialitzar d'aquella manera el trencament de la federació de Convergència i Unió.

A mitjans de juliol de 2015 es van iniciar les negociacions entre CDC, ERC i les entitats sobiranistes amb l'objectiu d'arribar a un acord per una llista única. Artur Mas havia defensat aquesta opció des de la conferència que va fer a Molins de Rei el 25 de novembre de 2014. Inicialment ERC n'era refractària però finalment es va produir un acord de confirmació de la llista electoral de Junts pel Sí (CDC, ERC i independents proposats per ambdues formacions polítiques). La presentació es va realitzar el 20 de juliol de 2015 al Museu d'Història de Catalunya i la candidatura va ser liderada per Raül Romeva, acompanyat de Muriel Casals (Òmnium) i de Carme Forcadell (ANC). El candidat a la presidència de la Generalitat era Artur Mas i figurava com a número 4 a les llistes, seguit del líder ERC Oriol Junqueras. En paraules d'Artur Mas:

“el sobiranisme en ple, a excepció de la CUP, donant-se la mà a través de les sigles de Junts pel Sí (...). Tot plegat configurava un excel·lent mosaic de pluralitat i transversalitat, que és es en definitiva la idea que havia de traslladar-se amb l'oferta política de Junts pel Sí” (Mas, 2020, p.187).

L'11 de setembre de 2015, i a les portes de la campanya electoral, la plataforma “Ara és l'hora” va organitzar la “Via Lliure a la República Catalana”, una concentració que va reunir 1,6 milions de persones al llarg d'un tram de l'Avinguda Meridiana de Barcelona de vora cinc quilòmetres. Una nova demostració pública de la capacitat de mobilització del moviment independentista que va tenir un ressò mediàtic i a les xarxes socials considerable.

El 27 de setembre es van celebrar les eleccions dites “plebiscitàries” i Junts pel Sí obtingué un 39,6% dels vots i 62 diputats a 6 de la majoria absoluta. La CUP obté un 8,2% dels vots i 10 diputats. Entre ambdós aconseguiren el 47,8% dels vots i una majoria parlamentària de 72 diputats. Però “els partits independentistes no arriben al 50 per cent dels vots i, per tant, perden el plebiscit” (Álvaro, 2019). Els líders de Junts pel Sí afirmaren que la victòria constituïa una legitimació política i moral per començar el procés polític de constitució de la República Catalana. En aquest punt van aparèixer les discrepàncies amb la CUP, que va defensar en la mateixa nit electoral que no s'havia guanyat el plebiscit, però sí que existia a Catalunya un vot majoritàriament

independentista. Pel que fa a la resta de forces polítiques, C's va experimentar un creixement notori dels 9 als 25 diputats, seguit del PSC que en va obtenir 16 i del PP que en va obtenir 11. Una nova força política dita Catalunya Sí que es Pot¹⁶ va emergir amb 11 diputats a la cambra catalana. La configuració del nou govern va ser complex, la CUP no acceptava la candidatura d'Artur Mas com a presidenciable i va forçar-ne la renúncia, que va portar a que Mas anunciés el dia 9 de gener que feia “un pas al costat”¹⁷ i retirava la seva candidatura a la Presidència de la Generalitat en favor de Carles Puigdemont, diputat i alcalde de Girona. Puigdemont sí que va obtenir el suport de tots els grups independentistes del Parlament i va prendre possessió com a President convertint-se en el 130è President de la Generalitat de Catalunya.

Uns mesos abans, el 26 d'octubre de 2015 es constitueix el primer Parlament majoritàriament independentista que marca l'inici de la XI legislatura. El 27 d'octubre de 2015 els grups parlamentaris de Junts pel Sí i la CUP van registrar al Parlament una proposta de declaració en la que “*s'insta a declarar solemnement l'inici del procés de creació de l'estat català independent en forma de república*”. És el que es va conèixer com la Declaració d'inici del Procés¹⁸. El 5 de novembre de 2015 C's, PSC i PP presentaren davant del Tribunal Constitucional tres recursos d'empara, independents entre ells, contra l'admissió a tràmit de la resolució del Parlament de Catalunya i en el cas del PP i C's demanaven la suspensió cautelar del ple en el que s'hauria de debatre la resolució. El 9 de novembre de 2015, amb 72 vots de Junts pel Sí i la CUP, s'aprovà la declaració d'inici del procés d'independència. Una declaració amb un annex que recollia tot un seguit de compromisos que servien per iniciar un “pacte de legislatura” amb la CUP. Aquell mateix dia, el president del Govern espanyol Mariano Rajoy va iniciar els tràmits per presentar un recurs al Tribunal Constitucional demanant l'informe previ al Consell d'Estat. El 10 de novembre el Consell d'Estat es va pronunciar favorablement a la presentació del recurs i l'11 de novembre l'Advocacia de l'Estat presentava el recurs davant del Tribunal Constitucional que el va admetre i va suspendre

¹⁶ Aquesta nova força política aglutinava l'antic món d'ICV-EUiA.

¹⁷ https://www.ara.cat/politica/artur-mas-carles-puigdemont-investidura-parlament-independencia-junts-pel-si-cup_1_1741482.html (Consultat el 21/3/2020)

¹⁸ Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de setembre de 2015. <https://www.parlament.cat/document/activitat/153122.pdf> (Consultat: 21/03/2020)

de forma automàtica la Declaració. El 2 de desembre de 2015 el Ple del Tribunal Constitucional, per unanimitat, va declarar inconstitucional la Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de setembre de 2015.

Mentrestant la maquinària judicial referent al procés participatiu del 9N anava avançant i el 29 de setembre de 2015 el president Artur Mas fou citat a declarar com a investigat, conjuntament amb la vicepresidenta Joana Ortega i la consellera Irene Rigau. El 13 d'octubre Joana Ortega i Irene Rigau declararen en qualitat d'investigades davant del TSJC. El 15 d'octubre va ser el torn del president Mas, que va declarar com a investigat pel 9N davant del TSJC acompanyat de 6.000 persones i 400 alcaldes que l'esperaven a l'exterior del Palau de Justícia. El dia 6 de febrer de 2017 va començar el judici al President Mas, la vicepresidenta Joana Ortega i la consellera Irene Rigau per la celebració del 9N. En paral·lel el 26 de febrer de 2017 va començar el judici a Francesc Homs per la celebració del 9N. En aquest cas va ser el Tribunal Suprem qui el va jutjar per la seva condició d'aforat com a diputat al Congrés dels Diputats i prèvia petició al Congrés del suplicatori per poder-lo jutjar¹⁹.

El dia 13 de març de 2017 el TSJC va fer pública la sentència respecte el 9N per desobediència. El TSJC va imposar al president Mas 2 anys d'inhabilitació per exercir un càrrec públic i una multa de 36.500 euros; 1 any i 9 mesos d'inhabilitació per Ortega i una multa de 30.000 euros; i 1 any i mig d'inhabilitació per Rigau i una multa de 24.000 euros també per desobediència. Francesc Homs fou condemnat pel Tribunal Suprem a d'un any i un mes d'inhabilitació per a l'exercici de càrrecs públics electius i una multa de 30.000 euros. Immediatament després Homs va perdre la seva condició de parlamentari al Congrés dels Diputats.

El 19 de juliol de 2017 el Tribunal de Comptes va obrir una investigació contra Mas, Ortega, Homs i Rigau, que va desembocar en una condemna de 4'9 milions

¹⁹ El Congrés dels Diputats va votar a favor del suplicatori de Francesc Homs per una àmplia majoria: 248 vots a favor (PP, PSOE, C's) i 91 en contra (Podemos, ERC, PDECAT, PNV, Bildu, Compromís, En Marea). Amb aquesta votació, a petició del Tribunal Suprem, permetia prosseguir el procediment judicial contra l'exconseller Francesc Homs per la consulta del 9 de novembre. https://www.ara.cat/politica/artur-mas-carles-puigdemont-investigadura-parlament-independencia-junts-pel-si-cup_1_1741482.html (Consultat 20/03/2020)

d'euros per a les deu persones²⁰ acusades de col·laborar en l'organització del procés participatiu del 9 de novembre. Fou la Caixa de Solidaritat organitzada per les entitats sobiranistes qui es va fer càrrec d'abonar aquests diners a través dels donatius de ciutadans²¹.

2.3 CARLES PUIGDEMONT, 130è PRESIDENT. DE GENER DE 2016 A LES ELECCIONS DEL 21 DE DESEMBRE DE 2017

Com ja s'ha dit, el 10 de gener de 2016 Carles Puigdemont fou escollit, després d'un acord de legislatura amb la CUP, 130è president de la Generalitat de Catalunya després que Artur Mas fes un pas al costat per seguir amb el *Procés polític*. En paraules d'Artur Mas:

“era una persona que em semblava idònia per aquella situació. Des del punt de vista de país, era un independentista compromès, un “pota negra”, capaç d'arriscar-se pels seus ideals. Des d'un punt de vista de partit, quedava fora de les dinàmiques i les disputes habituals entre famílies” (Mas, 2020, p.215).

Uns dies mes tard es va constituir el Govern de Junts pels Sí amb l'horitzó de fer efectiva la independència en divuit mesos tal i com plantejava el programa electoral del Junts pel Sí i l'acord corresponent amb la CUP. Dies després Junts pel Sí i la CUP ja iniciaren els tràmits per redactar les tres *“lleis de desconnexió”* que es derivaven de la resolució d'inici del procés d'independència, anul·lada pel Tribunal Constitucional, tot registrant una petició al Parlament per iniciar les tres ponències corresponents. El 20 de gener de 2016 s'aprovà la creació de les comissions parlamentàries inclosa la Comissió d'Estudi del Procés Constituent.

²⁰ Artur Mas, Francesc Homs, Joana Ortega, Irene Rigau, Lluís Bertran, Josefina Valls, Ignasi Genovès, Jordi Vilajoana, Jaume Domingo i Teresa Prohías. Font: https://www.elnacional.cat/ca/politica/tribunal-comptes-confirma-augmenta-condemna-9novembre_407278_102.html (consultat 20/03/2020)

²¹ Font: https://www.ara.cat/politica/caixa-solidaritat-totalitat-fianca-investigats_1_2631830.html (consultat 20/03/2020)

Els mesos següents quedaren molt condicionats per les negociacions sobre els pressupostos a Catalunya i per la possibilitat d'una repetició electoral a Espanya, després que no es pogués investir cap president del Govern espanyol. Les eleccions es van repetir el 26 de juny de 2016, el PP les va tornar a guanyar i Mariona Rajoy va ser investit President del Govern d'Espanya amb el vot favorable de C's i Coalició Canària i l'abstenció del PSOE. La mort de Muriel Casals en un accident el 14 de febrer de 2016²² va suposar una sotragada emocional important pel moviment sobiranista, ja que Casals representava el lideratge tranquil del sobiranisme des de la presidència d'Òmnium. El 8 de juny de 2016, la CUP va rebutjar els pressupostos del Govern al prosperar la seva esmena a la totalitat. El projecte de pressupostos de la Generalitat per aquell exercici situava el límit de despesa en 23.747,2 milions d'euros, l'1,5% més que l'any passat. Tanmateix, la reducció dels interessos del deute respecte al 2015 permetia que la despesa dels departaments augmentés en 1.113,4 milions, el 5,3% més. Tot i això els pressupostos no es van aprovar per la negativa de la CUP.

El President Carles Puigdemont va anunciar que se sotmetria a una qüestió de confiança el mes de setembre per intentar superar l'atzucac en que havia quedat la legislatura. El 28 de setembre de 2016, Puigdemont va anunciar durant la qüestió de confiança que va superar amb els vots de la CUP, que el Govern convocaria un referèndum sobre la independència de caràcter vinculant la tardor de l'any 2017. També va fer públic que l'arquitectura del referèndum i la seva organització recauria en el vicepresident, Oriol Junqueras i el conseller d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència Raül Romeva. El 6 d'octubre de 2016 el Parlament de Catalunya, en el marc del Debat de Política General, va aprovar una resolució²³ en la qual instava el Govern de Catalunya a celebrar un referèndum vinculant sobre la independència de Catalunya, a tot tardar, al setembre del 2017, amb una pregunta clara i de resposta binària. En aquesta mateixa resolució, també s'instava al Govern a impulsar el procés constituent i a preparar les estructures d'estat en matèria de gestió tributària i fiscal, educació, prestacions socials, entre d'altres. El febrer de 2017 el Tribunal Constitucional

²² Font: <https://www.ccma.cat/324/mor-muriel-casals-per-les-ferides-causades-per-laccident-amb-una-bicicleta/noticia/2713182/> (consultat 21/03/2020)

²³ Resolució "Referèndum, empara legal i garanties", presentada conjuntament pels Grups Parlamentaris de Junts pel Sí i de la CUP-Crida Constituent. Aprovada en el transcurs del Debat de Política General de 6 d'Octubre de 2016. <https://www.parlament.cat/document/altres-publicacions/178249.pdf> pàgina 99 (Consultat: 21/03/2020)

va decidir anul·lar la resolució del Parlament de Catalunya que instava al Govern de Catalunya a celebrar el referèndum sobre la independència el setembre de 2017. La resolució ja havia estat suspesa cautelarment el desembre de 2016 quan el Govern Espanyol va presentar un incident d'execució al Tribunal Constitucional.

Els pressupostos del 2017 no foren aprovats fins el 22 de març de 2017, aquell cop sí amb el suport de la CUP (64 vots a favor, 62 en contra i 7 abstencions) i assegurant una mica més l'estabilitat parlamentària del Govern camí cap al referèndum.

En paral·lel als debats per assegurar la qüestió de confiança, durant el mes de juliol es van ultimar els treballs de la comissió d'estudi del procés constituent²⁴, i el dia 18 de juliol es van aprovar les seves conclusions. El 27 de juliol de 2016 el ple del Parlament va aprovar les conclusions de la Comissió d'Estudi del Procés Constituent²⁵ per 72 vots a favor i 11 en contra. De fet foren aquelles conclusions les que originarien la querella contra la Mesa del Parlament i les successives declaracions en seu judicial que haurien de fer els membres de la Mesa. El 6 d'octubre de 2016 el Tribunal Constitucional fa pública la decisió de traslladar a la fiscalia la responsabilitat d'actuar penalment contra la Presidenta del Parlament, Carme Forcadell, pel debat de les conclusions de la comissió d'estudi del procés.

A partir d'aquell moment el Govern va decidir posar l'accent en el relat extern i la promoció exterior del futur referèndum i va optar per presentar la iniciativa a Madrid i a Brussel·les²⁶. El 24 de gener de 2017 es va celebrar al Parlament Europeu un acte que portava per títol "The Catalan Referendum", i que va comptar amb la intervenció del president Carles Puigdemont, el vicepresident Oriol Junqueras i el conseller d'afers exteriors Raül Romeva. Hi van assistir unes 500 persones, entre les quals hi havia eurodiputats, diplomàtics i periodistes de mitjans de comunicació d'abast europeu i

²⁴ Comissió presidida en primera instància per Muriel Casals i posteriorment per Lluís Llach.

²⁵ Informe de les conclusions de la Comissió d'Estudi del Procés Constituent. <https://www.parlament.cat/document/bopc/173628.pdf> (Consultat: 21/03/2020)

²⁶ Una estratègia semblant s'havia seguit durant la consulta del 9N, amb una aposta important per explicar a nivell global la iniciativa que s'estava portant a terme. De fet durant els governs d'Artur Mas es va posar en marxa una acció exterior més desacomplexada, que tal i com hem dit va prendre més força amb la consulta del 9N (San Eugenio & Xifra, 2014).

internacionals. També en aquest sentit, el 14 de març de 2017 es va crear “*All-Party Parliamentary Group on Catalonia*”, un grup de debat sobre Catalunya i el procés independentista català format per diferents diputats del Parlament del Regne Unit. Per altra banda, concretament el 22 de maig de 2017, el President Puigdemont acompanyat del vicepresident Junqueras i del conseller Romeva van pronunciar la conferència “*Un referèndum per a Catalunya. Invitació a un acord democràtic*” a l’auditori de la Caja de Música al Palau de Cibeles de Madrid.

Per la seva part, el Pacte Nacional pel Referèndum era una eina que servia per accentuar la transversalitat en la reclamació del dret a decidir per part de la societat catalana. El 18 de maig de 2017, el Pacte Nacional pel Referèndum va presentar un document²⁷ amb més de 400.000 signatures a favor del referèndum pactat amb l’Estat en un acte al Palau de Congressos de Barcelona que va servir per demostrar la voluntat i convicció en la celebració del referèndum.

2.4 DE LA PREGUNTA DE L’1-O A LA CRISI DE GOVERN DE JULIOL DE 2017

El 9 de juny de 2017 el President Puigdemont acompanyat del seu Govern i pels diputats de Junts pel Sí i de la CUP va anunciar la data la pregunta del referèndum d’autodeterminació. Es celebraria el dia 1 d’octubre de 2017 amb la pregunta següent: *Vol que Catalunya esdevingui un Estat independent en forma de República?*²⁸

El 13 de juny de 2017 el Fiscal Superior de Catalunya, a instància del Fiscal General de l’Estat, va presentar al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya una ampliació de la querrela existent contra la Consellera de Governació Meritxell Borràs i al Secretari General del seu departament, Francesc Esteve, per l’acord marc per la compra d’urnes de l’1O, acusant-los de desobediència, prevaricació i malversació de

²⁷ Manifest “Pacte Nacional pel Referèndum” <https://pactepelreferendum.cat/pdf/manifest-ca.pdf> (Consultat: 21/03/2020)

²⁸ Font: <https://www.ccma.cat/324/la-pregunta-del-referendum-podria-incloure-els-termes-estat-i-republica/noticia/2793298/> (consultat el 21/03/2020)

fons públics. Aquesta querrela donava inici a tot el procés judicial de persecució dels actes del Govern que presumptament poguessin imputar-se a l'organització del referèndum. Durant el mes de juliol de 2017 la Guàrdia Civil va citar a declarar a diferents persones per la seva presumpta implicació en l'impuls del referèndum. El 26 de juliol s'interrogà a Joaquim Nin, secretari general de Presidència, i Jordi Graells, director general d'Atenció Ciutadana. El 27 de juliol s'interrogà a Jaume Clotet, director de comunicació del Govern, i també a Joan Ignasi Elena, coordinador del Pacte Nacional pel Referèndum.

Enmig de les operacions judicials, el 4 de juliol de 2017, al Teatre Nacional de Catalunya, es va presentar a la societat civil la llei del Referèndum que preveia poder portar a terme el referèndum de l'1-O en plenes garanties legals, amb vinculació política i amb la màxima normalitat possible. Prèviament la llei es va presentar als partits polítics amb representació al Parlament de Catalunya per part de JxSí i la CUP. La llei recollia la creació d'una sindicatura electoral catalana i la constitució d'un grup d'observadors internacionals. El dilluns 31 de juliol de 2017 els grups parlamentaris de Junts pel Sí i la CUP van entrar al registre del parlament la llei del Referèndum amb la firma de tots els diputats d'ambdós grups parlamentaris. El mateix dia 31 de juliol el Tribunal Constitucional va acceptar a tràmit el recurs del Govern espanyol.

El 26 de juliol de 2017 el Ple del Parlament de Catalunya va aprovar la reforma del reglament del Parlament que feia possible la tramitació per lectura única en el cas de les proposicions de llei presentades pels grups parlamentaris. Al mateix temps, eliminava la necessitat que en proposicions de llei la lectura única hagués de ser sol·licitada per tots els grups parlamentaris, una exigència que no estava present en cap reglament de cap cambra parlamentària de l'Estat. El 28 de juliol de 2017 el Govern espanyol va interposar un recurs d'inconstitucionalitat sobre aquesta reforma del reglament del Parlament que el Tribunal Constitucional va suspendre el dia 31 de juliol.

El dilluns 28 d'agost de 2017 al Parlament de Catalunya, Junts pel Sí i la CUP van presentar la Llei de Transitorietat jurídica i fundacional de la República, que establia el marc jurídic pel qual es regularia Catalunya després d'una possible victòria del Sí al referèndum de l'1O.

Enmig d'aquestes iniciatives legislatives per donar cobertura legal al referèndum es produeix una crisi de govern que s'inicia quan el 3 de juliol el president Puigdemont

destitueix al conseller Baiget al·legant “pèrdua de confiança”. Baiget havia fet algunes consideracions sobre el full de ruta del Govern pel que fa al referèndum en una entrevista a un mitja de comunicació. L’endemà el President va nomenar Santi Vila²⁹ com a conseller d’Empresa i Coneixement i Lluís Puig³⁰ com a conseller de Cultura.

Aquesta destitució i nou nomenament suposa una oportunitat clau per fer els ajustos que calgués al si del Govern per seguir amb el full de ruta marcat. S’havia generat el relat públic, no necessàriament sotmès a la realitat dels fets i de les accions empreses pel Govern, que una part de l’executiu no estava compromès amb el full de ruta marcat cap a la consecució del referèndum. Les pressions cap al president Puigdemont per remodelar l’Executiu venien de partits i entitats sobiranistes i és un dels objectes d’estudi d’aquesta investigació: veure fins a quin punt aquestes pressions, exercides de forma pública i de forma privada, van tenir impacte en la presa de decisions final. El 14 de juliol es va produir la sortida del Govern de Neus Munté, Meritxell Ruiz, Jordi Jané i Joan Vidal de Ciurana que són substituïts per Jordi Turull com a conseller de la Presidència, Clara Ponsatí com a consellera d’Ensenyament, Joaquim Forn com a conseller d’Interior i Víctor Cullell com Secretari del Govern. No eren cessaments sinó renúncies pròpies (Mas, 2020). Es produïen després que Puigdemont optés per obrir un període de consultes amb els consellers del seu partit acompanyat per l’expresident Artur Mas i per la coordinadora general del PDECAT Marta Pascal. En aquesta reunió s’advertia de la necessitat de mantenir el compromís amb el full de ruta del Govern i també protegir el PDECAT, assumint per part de tots els consellers que decidissin seguir amb les seves responsabilitats possibles conseqüències polítiques i personals molt dures (Casas et al., 2019).

2.5 DEL 17-A A L’1-O

Però el dia 17 d’agost es va produir a la Rambla de Barcelona un atac terrorista amb una furgoneta que va atropellar desenes de persones i va deixar un tràgic balanç de

²⁹ Font: <https://www.vilaweb.cat/noticies/puigdemont-cessa-el-conseller-jordi-baiget-i-nomena-santi-vila/> (consultat 21/3/2020)

³⁰Font: <https://cultura21.cat/noticies/lluis-puig-nou-conseller-de-cultura/> (consultat 21/3/2020)

15 morts. Una setmana després, el dissabte dia 26, Barcelona acollia una gran manifestació de rebuig als atemptats sota el lema “No tinc por”, organitzada per la Generalitat de Catalunya i l’Ajuntament de Barcelona i on van participar nombrosos representats de la política espanyola, inclosos el Rei i el president del govern espanyol. Catalunya va viure durant aquelles setmanes sota l’impacte emocional dels tràgics atemptats i es va deixar de banda qualsevol aspecte relacionat amb el moment polític. L’agenda política i mediàtica van quedar absolutament condicionades pels atemptats i es van poder veure imatges inèdites fins llavors com els presidents Rajoy i Puigdemont reunits coordinant la resposta institucional i policial posterior als atemptats. Fins i tot van comparèixer junts en roda de premsa per fer una crida a la unitat per combatre el terrorisme i en un moment ja sense les càmeres es van intercanviar els telèfons personals (Casas et al., 2019). Durant aquells dies Puigdemont es reuneix un parell de vegades amb Pedro Sánchez, primer de manera més informal en un sopar d’estiu a l’Empordà i posteriorment en un dinar a la Casa dels Canonges aprofitant que Pedro Sánchez era a Barcelona per la manifestació de condemna dels atemptats. Puigdemont va sondejar a Sánchez per una eventual moció de censura a Mariano Rajoy, fins i tot li va garantir els vots dels partits independentistes, però Pedro Sánchez considerava en aquell moment, i així li va traslladar, que no es donaven les condicions per presentar la moció de censura (Casas et al., 2019).

Un cop retornada l’activitat política posterior als atemptats, el Govern va reemprendre els contactes i campanyes a l’exterior per seguir fent pedagogia a favor del referèndum i situar el cas català en l’agenda política i mediàtica internacional. El 31 d’agost el Departament d’Exteriors del Govern va enviar una comunicació a les cancelleries internacionals amb un informe titulat “Catalonia's Legitimate Right to Decide” elaborat per un grup d’experts en dret internacional. L’informe avalava la legitimitat del referèndum després d’analitzar els antecedents històrics, polítics i sociològics, el dret a decidir, la legalitat del referèndum i la legitimitat del Govern en la crida a les urnes. Uns dies més tard, el 4 de setembre, el Premi Nobel de la Pau Ahmed Galai va llegir el manifest “Deixin votar als catalans” des del Palau de la Generalitat acompanyat del president Carles Puigdemont. Galai va assegurar que “les urnes mai no haurien de ser considerades com un problema ni la causa d’un conflicte” i, en aquest cas, el referèndum impulsat pel Govern per al pròxim 1 d’octubre, “tampoc”. També va

declarar que "les urnes són la solució civilitzada i democràtica dels conflictes i l'1 d'octubre no n'hauria de ser una excepció".

En els dies subsegüents es multiplicaren les iniciatives sectorials i municipals de suport al referèndum. Per exemple, el dia 4 de setembre electes i militants històrics del Partit Socialista Unificat de Catalunya signen el manifest «El 78 no va ser possible. Ara podem» que dóna suport al referèndum sobre la independència de l'1 d'octubre. Entre els signants hi havia l'exalcalde de Cornellà de Llobregat, Frederic Prieto, l'exalcalde de Tiana, Emili Muñoz, l'arqueòleg Eudald Carbonell i l'exdiputat Alfredo Amestoy. El dia 5 de setembre, els impulsors del manifest «Crida del Baix Llobregat» presentaren el document que cridava a participar en el referèndum. Entre els signants hi havia, principalment, electes i ex càrrecs electes del Baix Llobregat de partits, les direccions nacionals dels quals havien optat per fer una crida a no participar en el referèndum, com ara el PSC o ICV.

El dia 6 de setembre, el Parlament de Catalunya aprova la Llei 19/2017 de 6 de setembre del referèndum d'autodeterminació³¹ amb els 72 vots a favor de Junts pel Sí i la CUP i el diputat no adscrit Germà Gordó i 11 abstencions de CSQP. La llei no va rebre cap vot en contra perquè en una sessió molt tensa els diputats del PSC, PP i C's van abandonar l'hemicicle abans que es procedís a la votació (Álvaro, 2019). El Ple del Parlament, però, va continuar. Mentrestant a les 22.11h, la Llei del referèndum d'autodeterminació va aparèixer publicada al Diari Oficial del Parlament de Catalunya (DOPC) i a les 23.30h del mateix dia 6 de setembre el Govern de la Generalitat en bloc va signar el Decret de convocatòria del referèndum pel dia 1 d'octubre, amb la pregunta "*Voleu que Catalunya sigui un estat independent en forma de República?*". (Álvaro, 2019). A les 23.50h, el Ple del Parlament, a petició de JxSí i la CUP, torna a aprovar una alteració de l'ordre del dia per incloure la votació de la sindicatura electoral pel referèndum, i se suspengué el Ple per espai d'una hora perquè els grups presentessin candidats a la sindicatura. A les 00.30h del dia 7 de setembre, Junts pel Sí i la CUP registraren una petició perquè la Mesa del Parlament admetés a tràmit la Llei de Transitorietat Jurídica i Fundacional de la República³², petició que fou aprovada minuts

³¹ Llei 19/2017 de 6 de setembre del referèndum d'autodeterminació
<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7449A/1633375.pdf> (Consultat: 22/03/2020)

³² LLEI 20/2017, del 8 de setembre, de transitorietat jurídica i fundacional de la República,
<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7451A/1633636.pdf> (Consultat: 22/03/2020)

després. A les 1:50h de la matinada, els membres de la Sindicatura Electoral del referèndum foren aprovats per 70 vots a favor (Junts pel Sí i CUP) i 8 en contra (CSQP). Un cop més, Ciutadans, PSC i PPC no varen participar en la votació. Amb tot això, el Govern de la Generalitat va fer efectiva la convocatòria del referèndum.

Després de molts estira i arronsa el Ple aprova la Llei de transitorietat jurídica i fundacional de la República. Com ja va passar en el cas de la Llei del Referèndum el Ple es va suspendre en diverses ocasions per convocar reunions de la Mesa per atendre les peticions de reconsideració dels grups de Ciutadans, PSC i PPC (Casas et al., 2019). El debat no va començar fins a les onze del vespre, i la Llei de Transitorietat fou aprovada per 71 vots a favor (JxSí i CUP) i 10 en contra (CSQP). Els diputats de Ciutadans, PSC i PPC tornaren a abandonar l'hemicicle per no participar en la votació. La Llei de Transitorietat entraria en vigor automàticament en cas que l'1-O guanyés el Sí en el referèndum, i establia un nou marc legal transitori a Catalunya fins a la convocatòria d'unes eleccions constituents. En cas de que guanyés un No en el referèndum, el Govern de la Generalitat es comprometia a convocar eleccions al Parlament.

Els fets del 6 i 7 de setembre suposen un “abans i un després” en la relació entre el Govern de la Generalitat i el Govern espanyol, que va impugnar totes les iniciatives aprovades pel Parlament. Comencen a circular rumors sobre l'aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola que suposava la suspensió de l'autonomia. Finalment s'opta per posar en marxa *l'operació Copèrnic* i es desplacen a Catalunya fins a deu mil agents de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil (Casas et al., 2019).

La Diada Nacional del 2017 se celebra uns dies previs a l'inici de la campanya pel referèndum. L'Assemblea Nacional Catalana organitzà “La Diada del Sí”, que va comptar amb un milió d'assistents. El 15 de setembre es donà el tret de sortida a la campanya amb un acte a Tarragona de les forces favorables al Sí en el referèndum. Tot i que el govern de l'Estat va declarar que l'acte era il·legal, finalment s'acaba celebrant. L'acte és organitzat per l'ANC i Òmnium on presenten la campanya “Hola República” i hi prenen part els principals dirigents independentistes. El 16 de setembre de 2017, l'AMI i l'ANC van dur a terme un acte de rebuig al que consideraven la persecució judicial dels alcaldes i alcaldesses que van signar el suport al referèndum de l'1 d'octubre.

A partir del 9 de setembre comencen les entrades policials a la recerca de material preparatiu del referèndum, i la primera s'efectua a Valls per ordre del jutge Juan Antonio Ramírez Sunyer, i la Guàrdia Civil entra a la redacció del mitjà de comunicació *El Vallenc*. A partir d'aquí les operacions de la Guàrdia Civil foren les següents:

- ✓ El 15 de setembre, la Guàrdia Civil entra a les redaccions de diversos mitjans de comunicació catalans i identifica a periodistes que hi treballen. Els mitjans afectats per aquesta actuació foren *El Punt Avui*, *Vilaweb*, *El Nacional*, *Racó Català* i *Llibertat*.
- ✓ El 17 de setembre, la Guàrdia Civil intervé 1,3 milions de cartells, díptics i fullets del referèndum en una empresa de Montcada i Reixac.
- ✓ El 18 de setembre, la Guàrdia Civil s'endú d'una empresa de Sabadell 100.000 díptics de la campanya institucional de la Generalitat amb al imatge de la bifurcació de les vies de tren.
- ✓ El 19 de setembre, la Guàrdia Civil requisa documentació del cens de l'1-O en diferents seus de l'empresa Unipost, en concret 45.000 notificacions per les meses electorals per a la consulta a Terrassa.

Però foren els registres del dia 20 de setembre els que ocasionaren que el Govern de la Generalitat anunciés la presentació d'una denúncia contra el jutge Juan Antonio Ramírez Sunyer i la Guàrdia Civil. Centenars de persones es va congrega fora de les dependències de la Generalitat i els fets ocorreguts davant la conselleria d'Economia foren la base de les querelles contres els líders socials de l'independentisme. Els registres es van produir concretament al departament d'Economia, d'Afers Socials, al de Governació, al d'Exteriors, a la seu de l'Administració Oberta de Catalunya, a l'ICF i al CTTI i es van practicar 14 detencions, entre elles la del secretari general de la Vicepresidència Josep Maria Jové i el secretari d'Hisenda Lluís Salvadó. Fou un dia molt complex, de gran inquietud política i que els mitjans de comunicació van retransmetre al minut. Moltíssima gent es va aplegar davant la seu del departament d'Economia, una de les grans mobilitzacions que es recorden d'aquest període. L'operatiu policial va arribar al “nucli dur del referèndum” (Casas et al., 2019) i va obligar als dirigents independentistes a considerar tots els escenaris a deu dies de l'1 d'octubre. La cronologia dels dies 20 i 21 de setembre és la següent:

- ✓ A les 11:50h el Govern de la Generalitat es reuneix d'urgència. A les 12:42h el president de la Generalitat, Carles Puigdemont, acompanyat dels consellers diu que "*l'Estat ha suspès 'de facto' l'autonomia de Catalunya*" i parla obertament d'Estat d'Excepció. El President dóna per "*il·legítima l'actuació de l'estat espanyol perquè ha traspassat qualsevol línia vermella d'un règim democràtic*".
- ✓ A les 15:06 es confirma que la Guàrdia Civil ha requisat 10 milions de paperetes del referèndum i diversos col·lectius catalans, espanyols i internacionals condemnen les actuacions policials que es produeixen. Paral·lelament els agents també es presenten a la seu de la CUP per dur-hi a terme un escorcoll.
- ✓ A les 19:48h es produeix una manifestació a la Puerta del Sol de Madrid a favor del dret a decidir dels catalans convocada per la plataforma "Madrileños por el derecho a decidir".
- ✓ A les 21:00h el president del govern espanyol, Mariano Rajoy, anuncia que es veurà obligat a "executar actuacions majors en les hores properes" si el Govern de la Generalitat no desconvoca el referèndum.
- ✓ A les 21:44h, la Guàrdia Civil acaba l'escorcoll a la Conselleria d'Economia però no pot sortir de l'edifici perquè més de 40.000 manifestants omplen la Rambla Catalunya i els carrers adjacents.
- ✓ A les 00:00h, és l'hora que han fixat les entitats sobiranistes per desconvocar la manifestació i així es produeix, però la gent no marxa i les forces policials es veuen obligades a actuar. Hores més tard els agents de la Guàrdia Civil poden abandonar l'edifici de la conselleria.
- ✓ El 21 de setembre, a les 11:30h, estudiants universitaris tallen l'Avinguda Diagonal de Barcelona per manifestar-se en defensa de la democràcia.
- ✓ A les 12h comença la concentració permanent davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya fins que no s'alliberin els alts càrrecs i treballadors de la Generalitat detinguts.

- ✓ A les 17:34h el President Carles Puigdemont a través d'una piulada presenta la web des d'on els ciutadans poden consultar el lloc on s'han de dirigir per votar l'1 d'octubre.
- ✓ A les 21:00h el President de la Generalitat insisteix que la convocatòria del referèndum segueix en peu i fa una crida a una participació massiva dels catalans.

El 23 de setembre de 2017, es dissol la Sindicatura Electoral com a conseqüència de la dimissió de tots els seus membres per evitar unes elevades multes imposades pel Tribunal Constitucional, i delega la seva funció en els observadors internacionals. Uns dies després, concretament el dia 29, el Govern presenta públicament al Centre Internacional de Premsa el model d'urna que farà servir per al referèndum de l'1-O. El vicepresident de la Generalitat, Oriol Junqueras, el conseller de la Presidència, Jordi Turull, i el conseller d'Exteriors, Raül Romeva, van acabar la seva roda de premsa ensenyant, per sorpresa, un dels exemplars. Aquella mateixa nit es va celebrar l'acte final de la campanya pel Sí a la Font Màgica de Montjuïc.

2.6 DEL REFERÈNDUM DE L'1 D'OCTUBRE A LA DECLARACIÓ D'INDEPENDÈNCIA

Malgrat els dubtes plantejats per les actuacions de la Guardia Civil sobre l'operatiu del referèndum (Casas et al., 2019), el Govern decideix tirar endavant amb el dispositiu, cessa els responsables que estaven advertits judicialment i els substitueix per noves persones.

Finalment, l'1 d'octubre es va celebrar el referèndum d'autodeterminació convocat per la Generalitat de Catalunya amb un sistema de vot universal que permetia a tota la ciutadania poder votar en el col·legi electoral que escollís. La jornada va estar marcada per la determinació i actitud pacífica de la ciutadania en defensa de les urnes i per la intervenció i els greus incidents que van causar les forces policials a l'intentar impedir que se celebressin les votacions.

Aquests foren els resultats del referèndum (amb el 100% escrutat): (Álvaro, 2019), (Casas et al., 2019)

- Electors: 5.313.564
 - Votants: 2.286.217 (participació del 43,03% dels electors) (només es comptabilitzen les paperetes recomptades; el govern català xifra en unes 770.000 les persones que no van ser incloses en aquestes dades perquè o bé no van poder fer servir el seu col·legi electoral o bé les urnes amb vots van ser requisades en aquests col·legis).
 - Vots nuls: 19.719 (0,86%)
 - Vots vàlids: 2.266.498 (99,14%):
 - Sí: 2.044.038 (90,18%)
 - No: 177.547 (7,83%)
 - Blancs: 44.913 (1,98%)

El Departament de Salut va informar que 893 persones van requerir assistència sanitària com a resultat de les accions policials. Els Mossos d'Esquadra van tancar 600 col·legis electorals, 400 dels quals els van tancar el mateix diumenge dia 1 a les 6 del matí, abans que es constituïssin les meses i un centenar més durant la resta del dia. Per la seva banda, la Guàrdia Civil i la Policia Nacional van clausurar-ne 92 en tota la jornada. Durant tot el dia se succeeixen entre polítics catalans i espanyols les declaracions i contradecaracions, les manifestacions a les xarxes socials i les rodes de premsa davant les imatges de violència i de cues als col·legis electorals per votar. Val la pena destacar que es produeixen alguns pronunciaments internacionals públics demanant calma. Jeremy Corbyn, líder dels laboristes britànics critica obertament la *“violència policial i demana que s’aturi”*; Martin Schulz, líder de l’SPD alemany fa una crida a *rebaixar la tensió* i el primer ministre belga, Charles Michel va *“condemnar les càrregues i apel·lar al diàleg”* (Casas et al., 2019). Les càrregues policials havien generat un impacte considerable en l’opinió pública europea i els mitjans de comunicació internacionals se n’havien fet ressò sense excepció (Álvaro, 2019; Casas et al., 2019; March, 2018).

Mariano Rajoy compareix al final de la jornada per defensar l’actuació del seu Govern i que a Catalunya s’havia viscut *“una mera escenificació”* (Casas et al., 2019). *“Puc dir-los que no hi ha hagut cap referèndum d’autodeterminació a Catalunya”* digué Mariano Rajoy (March, 2018). El líder socialista, Pedro Sánchez, critica

l'actuació policial però es mostra solidari i dona suport al govern Rajoy. Albert Rivera, líder de C's fa una elocució pública molt dura comparant el referèndum amb un cop d'Estat i exclama *“igual que el 23F, ens tornarem a aixecar”*. (Casas et al., 2019)

Com que no hi havia acord entre els partits independentistes per com procedir amb posterioritat a l'1 d'octubre, s'acorda aquella nit entre els membres del Govern que s'assumeix el mandat que es deriva del referèndum del dia 1 d'octubre, però no es concreta com. En paraules del President Puigdemont aquella mateixa nit:

“Els ciutadans de Catalunya ens hem guanyat el dret a tenir un estat independent que es constitueixi en forma de República. En conseqüència l'Executiu que presideixo traslladarà en els propers dies al Parlament de Catalunya, seu i expressió de la sobirania del nostre poble, els resultats de la jornada d'avui per tal que actui d'acord amb allò que preveu la Llei del Referèndum” (March, 2018, p.95).

L'endemà mateix Puigdemont es va referir per primera vegada a un procés de mediació internacional per solucionar la controvèrsia política entre Catalunya i Espanya *“(…) és evident que la Unió Europea ha d'apadrinar-la [la mediació], i ha de deixar de mirar cap a una altra banda”* (March, 2018), i va posar èmfasi en tot moment en el fet que la qüestió catalana no era un assumpte intern espanyol sinó que ja era un tema europeu *“ens hem guanyat el dret a ser escoltats”* (March, 2018). Pocs minuts després Ada Colau, alcaldessa de Barcelona, es va posar al costat de Puigdemont *“Rajoy ha de frenar aquesta deriva repressora”* (March, 2018). És rellevant comentar que fins aquell moment Colau s'havia mostrat equidistant amb el referèndum i fins a darrera hora no es va resoldre la qüestió de la votació a la capital catalana³³. La clau de volta de tot plegat fou quan la consellera d'Ensenyament Clara Ponsatí cessa el director del Consorci d'Educació de Barcelona, Lluís Baulenas, i n'assumeix ella mateixa la direcció. Aquest fou l'aspecte clau que va permetre, juntament amb el fet que el Govern municipal de Colau s'hi posés de perfil, la votació a Barcelona el dia 1 amb tota normalitat (Casas et al., 2019).

El dia 3 d'octubre diverses entitats, organitzacions i sindicats entre els quals UGT, CCOO, PIMEC, CECOT, ANC, Òminum Cultural, la CGT, la CNT, la

³³ Bàsicament amb l'Ajuntament mirant cap a una altra banda pel que fa als centres cívics que es convertirien en col·legis electorals.

Intersindical-CSC i d'altres van promoure una vaga general (anunciada com a aturada de país) de protesta *contra la repressió promoguda per les institucions espanyoles durant el referèndum sobre la independència*. Segons la Guàrdia Urbana, es manifestaren 700.000 persones a la ciutat de Barcelona, 60.000 a Girona, 45.000 a Lleida i 35.000 a Tarragona. Les mobilitzacions duraren des de primera hora del matí fins al vespre, i algunes de les principals carreteres com l'AP-7, l'AP-2, la C-32 o la C-25 foren tallades. Un 88% de petites empreses foren tancades de forma parcial o total i un 70% de treballadors públics va exercir el seu dret a vaga. L'activitat econòmica va quedar fortament paralitzada des del punt de vista del comerç i el transport, però en canvi va tenir poc impacte en la gran indústria. En aquest episodi, podem aplicar el concepte de *democràcia fugissera*, que segons Wolin (2008) es contraposa a la democràcia dirigida que les elits econòmiques i polítiques han instaurat i que acaba reduint el ciutadà i la societat civil en un mer consumidor. En aquell episodi del 3 d'octubre la democràcia participativa va superar el model de democràcia representativa.

El 3 d'octubre és també el dia en que Felip VI fa un discurs televisat en que critica el Govern català i evita fer cap comentari sobre les càrregues policials de l'1-O. (Álvaro, 2019). Les paraules del rei foren contundents fins al punt de donar un suport tàcit a l'aplicació de l'article 155 de la Constitució, que estava dissenyat però que encara no s'havia anunciat. Així es va expressar Felip VI la nit del 3 d'octubre:

“Desde hace tiempo, determinadas autoridades de Catalunya, de una manera reiterada, consciente y deliberada, han venido incumpliendo la Constitución y su Estatuto de Autonomía. (...) Con sus decisiones han vulnerado de manera sistemática las normas aprobadas legal y legítimamente, demostrando una deslealtad inadmisibile hacia los poderes del Estado. Un Estado al que, precisamente, esas autoridades representan en Catalunya. Han quebrantado los principios democráticos de todo estado de derecho y han socavado la armonía y la convivencia en la propia sociedad catalana, llegando, desgraciadamente, a dividirla. Hoy la Sociedad catalana está fracturada y enfrentada. (...) Por todo ello y ante esta situación de extrema gravedad, que requiere el firme compromiso de todos con los intereses generales, es responsabilidad de los legítimos poderes del Estado asegurar el orden constitucional y el normal funcionamiento de las Instituciones, la vigencia del estado de derecho y el autogobierno de Catalunya, basado en la Constitución y en su Estatuto de Autonomía” (March, 2018, p.97).

L'endemà dia 4 Carles Puigdemont li respon des del Palau de la Generalitat un "així no, Majestat" (March, 2018) i compareix amb una porta oberta al fons volent simbolitzar, tenint en compte el llenguatge no verbal, la voluntat de diàleg per part del govern català i contrastant-lo amb el "frontisme" que a parer del Govern es practica des de La Zarzuela i La Moncloa. Aquells foren també dies d'incertesa amb la marxa d'algunes grans empreses que traslladen les seves seus socials fora de Catalunya. És el cas de Banc Sabadell, Caixabank i unes 3700 empreses que progressivament van anar traslladant les seves seus. (Álvaro, 2019)

El dia 8 d'octubre Societat Civil Catalana, entitat fundada el 23 d'abril de 2014, i que es defineix com a una iniciativa cívicopolítica contrària a l'independentisme català, va organitzar una manifestació sota el lema "Prou! Recuperem el seny" al qual van assistir segons la Guardia Urbana unes 450.000 persones tot i que els organitzadors parlaven de quasi un milió de persones (March, 2018). Dirigents del PP, C's i PSC s'hi van sumar. Era la primera gran manifestació organitzada pel bloc constitucionalista durant el procés català.

A partir dels fets d'octubre i el discurs del Rei el centre neuràlgic de l'activitat política va passar dels col·legis electorals als tribunals, amb els plens del Parlament i del Senat com a escenaris importants amb la declaració fallida d'independència i l'aprovació de l'article 155 respectivament. El 10 d'octubre de 2017, Puigdemont traslladà formalment al Parlament de Catalunya els resultats del referèndum sobre la Independència de Catalunya. Segons el que estipulava la *Llei del Referèndum d'Autodeterminació*, una victòria del Sí implicava la Declaració d'Independència i l'activació de la Llei de Transitorietat Jurídica i Fundacional de la República. Tanmateix, el President optà per declarar suspesa de forma temporal la Declaració d'Independència i obrir negociacions i diàleg amb el govern de l'Estat (Álvaro, 2019). Aquell mateix dia i un cop acabada la sessió, es firma al Parlament de Catalunya la "Declaració dels representants de Catalunya"³⁴ per part dels membres del Govern, dels diputats de Junts pel Sí i la CUP. A partir d'aquí comença un intercanvi de missives entre els presidents Rajoy i Puigdemont en que un reclama a l'altre que aclareixi si ha

³⁴ "Declaració dels representants de Catalunya", <https://www.vilaweb.cat/noticies/text-document-declaracio-independencia-10-octubre-puigdemont-junts-pel-si-cup/> (Consultat: 22/03/2020)

declarat la independència o no. Però les respostes són inconcretes i no deixen clar si la independència s'ha declarat o no (Álvaro, 2019).

La maquinària judicial que s'havia posat en marxa comença a generar les seves primeres decisions. El 16 d'octubre, la jutgessa de l'Audiència Nacional Carmen Lamela decretà l'empresonament preventiu sense fiança del president de l'ANC, Jordi Sànchez, i del president d'Òmnium Cultural, Jordi Cuixart. Els acusa del delictes de sedició per la convocatòria de les mobilitzacions del 20-S davant el Departament d'Economia. Immediatament el Govern de la Generalitat de Catalunya els va considerar *presos polítics* i Amnistia Internacional en va demanar la seva posada en llibertat immediata. L'endemà mateix, la "Crida per la Democràcia" convoca una manifestació amb espelmes a Passeig de Gràcia amb Diagonal en que hi assisteixen centenars de milers de persones per rebutjar aquells empresonaments. Cinc dies més tard, el 21 d'octubre, se celebra una nova manifestació a la confluència entre els carrers Aragó i Passeig de Gràcia. S'hi exigeix la posada en llibertat de Jordi Sanchez i Jordi Cuixart en defensa dels drets i llibertats. Aquesta manifestació fou convocada per la Taula per la Democràcia.

La setmana següent transcórrer entre negociacions en el sí de l'independentisme (partits i entitats) per tal de desencallar els passos de futur. La declaració d'independència es manté suspesa però cal vehicular-la i decidir si es fa efectiva o no. El debat entre les conseqüències d'una declaració d'independència o les de la convocatòria electoral plana sobre l'agenda mediàtica. Els diaris publicats a Madrid no es parla d'altra cosa que de l'aplicació de l'article 155 de la CE, sigui quina sigui la decisió final que prenguin els partits i entitats independentistes. Es multipliquen les iniciatives per intentar mediar entre els governs català i espanyol, però cap dels dos ho accepta: el cardenal Arquebisbe de Barcelona Mn. Omella; Miquel Roca i Javier Solana; empresaris catalans i espanyols i el lehendakari Iñigo Urkullu. És el dirigent basc qui més s'aproxima a una solució que evitès la declaració d'independència, però Carles Puigdemont mai va confiar en aquella via i Mariano Rajoy estava incòmode en una solució que pogués aproximar-se a través d'un tercer. De fet, el matí del dia 27 d'octubre hi ha un darrer intent per convèncer Carles Puigdemont perquè dissolgui la cambra i convoqui eleccions. Urkullu envia un correu electrònic a Puigdemont i Rajoy on demana que els independentistes renunciïn a proclamar la república, però que el govern del PP també renunciï a l'aplicació de l'article 155 de la CE (Casas et al., 2019).

El dilluns 23 a la tarda Puigdemont es reuneix al seu despatx del Palau de la Generalitat amb Artur Mas, Marta Pascal i David Bonvehí, la cúpula dirigent del PDECat. Els explica la seva decisió de convocar eleccions per evitar mals majors, i que ell no es tornarà a presentar com a cap de llista, assumint que el millor nom per posar sobre la taula com a candidat del PDECAT és Santi Vila. La cúpula dirigent del partit comparteix les reflexions del President i li reiteren el suport del partit en les decisions que es prenguessin (Ekaizer, 2019).

El dimarts dia 24 hi ha reunió ordinària, com cada dimarts, del Consell Executiu. En aquella reunió es produeix un debat profund i serè (Álvaro, 2019), amb molts matisos en totes les intervencions, entre el president, el vicepresident i els consellers. Puigdemont ja exposa que és partidari de convocar eleccions mentre que el vicepresident Junqueras fa silenci (Casas et al., 2019), essent la posició d'ERC la d'acatar però no compartir la decisió del President. L'endemà el diari *La Vanguardia* publica una filtració de les deliberacions del Govern on s'expliquen les posicions de cada conseller i avança que Puigdemont té coll avall que convoca eleccions (Casas et al., 2019). A partir d'aquell moment tots els actors implicats pressionen per defensar la seva posició i convèncer Puigdemont que canviï o mantingui la decisió que té presa.

El 25 d'octubre a la nit es produeix una llarguíssima i tensa reunió al Palau de la Generalitat, a la Sala Tàpies. La reunió havia estat convocada a les 19.00 hores però no comença fins unes hores més tard. Hi estaven convocats tot el Govern, els líders dels partits i de les entitats independentistes. Puigdemont explica la seva decisió de no declarar la independència i de convocar eleccions per evitar la suspensió de l'autonomia. Insisteix en que és una decisió personal i expressa temors a una violència "desfermada" per part de l'Estat (Casas et al., 2019). Es mostra obert a escoltar les opinions dels presents i posa l'accent en la pèrdua d'unitat del món independentista que s'ha produït en els dies previs a la reunió (Ekaizer, 2019). Poc a poc van intervenint els membres del Govern, després que el vicepresident Oriol Junqueras ja hagi avançat "*hem fet per arribar fins aquí coses molt difícils i ara no ens podem fer enrere*" (Ekaizer, 2019). Els consellers d'ERC es mostren partidaris d'arribar fins al final, cosa que no havia passat en la reunió del Govern del dia 24, mentre que els del PDECAT, tot i que alguns com Josep Rull i Jordi Turull ho fan a contracor, donen suport a la decisió del President. També el President i la Coordinadora General del PDECAT, Artur Mas i Marta Pascal, donen suport a la decisió del President Puigdemont. De fet, Mas i Pascal

havien treballat intensament tos aquells dies per convèncer el President que convocar eleccions era la millor opció per preservar les institucions d'autogovern (March, 2018).

La principal veu discrepant serà la de Marta Rovira, Secretària General d'ERC, que “s'erigeix com a defensora aferrissada d'aplicar el mandat de l'1 d'Octubre” (Casas et al., 2019) i s'aliniem amb ella Lluís Maria Corominas, president del Grup parlamentari de Junts pel Sí, Agustí Alcoberro (ANC), Marcel Mauri (Òmnium), Xavier Vendrell, Lluís Llach i el president de l'ACM Miquel Buch. La reunió acaba molt entrada la matinada i Puigdemont es manté ferm en la seva decisió de convocar eleccions malgrat el malestar d'ERC, i els membres del Govern s'emplacen a una reunió amb el grup parlamentari de Junts pel Sí per l'endemà a les 11 del matí. Molts dels diputats eren, mentre se celebrava la reunió a Palau, repartits per reunions a tot el territori explicant que era possible que “s'hagués de defensar la república al carrer” (Casas et al., 2019). De fet, l'argumentari del grup parlamentari enviat als diputats deia textualment “*Per evitar el 155 i també per fer efectiva la independència, caldrà resistir i no ho podem fer sols. Ens cal la gent al costat.*” (Casas et al., 2019). En tot cas, quan comença la reunió amb els diputats de Junts pel Sí, Puigdemont encara no té la garantia que si convoca eleccions no s'aplicarà l'article 155 de la Constitució (March, 2018) i això, sumat a les pressions que rep de diversos diputats i membres del seu govern.

La reunió amb el grup parlamentari l'endemà dijous dia 26 és complexa. Es constata la divisió del grup entre els diputats partidaris de la declaració i els partidaris de les eleccions. Les opinions transcendeixen els partits. Una hora després Puigdemont tenia convocada la roda de premsa en la qual anunciaria la convocatòria d'eleccions autonòmiques per evitar l'aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola. Just quan acaba la reunió de grup i enmig de la reunió dels diputats del PDECAT es produeixen desercions públiques via twitter d'alguns dels presents a la reunió, la Plaça Sant Jaume es va omplint i se senten crits de “traïdor”.

Però sense dubte el tuit de Gabriel Rufián “*155 monedes de plata*” (Ekaizer, 2019) suposa un punt d'inflexió, sumat a les filtracions als mitjans (el mateix diari *La Vanguardia* ja avançava unes hores abans que Puigdemont convocaria eleccions o que ERC sortiria del Govern si no hi havia declaració d'independència.). També sembren el desconcert declaracions com les de Xavier Garcia Albiol, que dóna per fet que hi haurà 155 passi el que passi. És precisament en la novena part d'aquest treball d'investigació,

que fa referència als estudis de cas, on intentarem entendre l'impacte que van tenir les filtracions i els missatges a les xarxes socials sobre la presa de decisions.

Puigdemont s'havia mostrat disposat a signar la convocatòria electoral, però es retira en el darrer moment al·legant que no va poder aconseguir garanties de que el Govern espanyol aturaria l'aplicació de l'article 155 encara que es convoquessin eleccions. No va aconseguir ni un document per escrit ni un compromís verbal (Casas et al., 2019).

Finalment en una declaració a la galeria gòtica del Palau de la Generalitat, el president Puigdemont anuncia la seva voluntat de portar a terme la Declaració d'Independència. Posteriorment es convoca el Ple del Parlament. Junts pel Sí i la CUP presenten una declaració en la qual insten al Govern de la Generalitat a aplicar els efectes de la declaració d'independència, que havia estat suspesa pel president Puigdemont 17 dies abans, i a obrir un procés constituent. La votació es va portar a terme de manera secreta a petició dels grups de JxSí, CSQP i la CUP. Els grups parlamentaris de Ciutadans, PSC i PPC abandonaren la cambra abans de la votació i no hi participaren. La Declaració d'Independència va quedar aprovada per 70 vots a favor, 10 vots en contra i 2 vots en blanc (Casas et al., 2019).

Un cop acabat el Ple es va fer davant l'escala noble del Parlament la trobada entre el Govern, els diputats i centenars d'alcaldes i alcaldesses que s'havien desplaçat fins al Parlament. Puigdemont i Junqueras es van adreçar als assistents i l'acte va acabar amb el Cant dels Segadors. A la tarda el Govern estava citat a Palau i allà es va constatar que l'Administració de la Generalitat no estava preparada per gestionar els primers passos de la República (March, 2018). A la Plaça Sant Jaume ANC i Òmnium havia organitzat concerts per celebrar la nova etapa. Però mentre a l'interior del Palau quedava palès que la Declaració d'Independència era fallida, a Madrid es preparaven per complir amb el darrer requisit per aplicar el 155 (March, 2018).

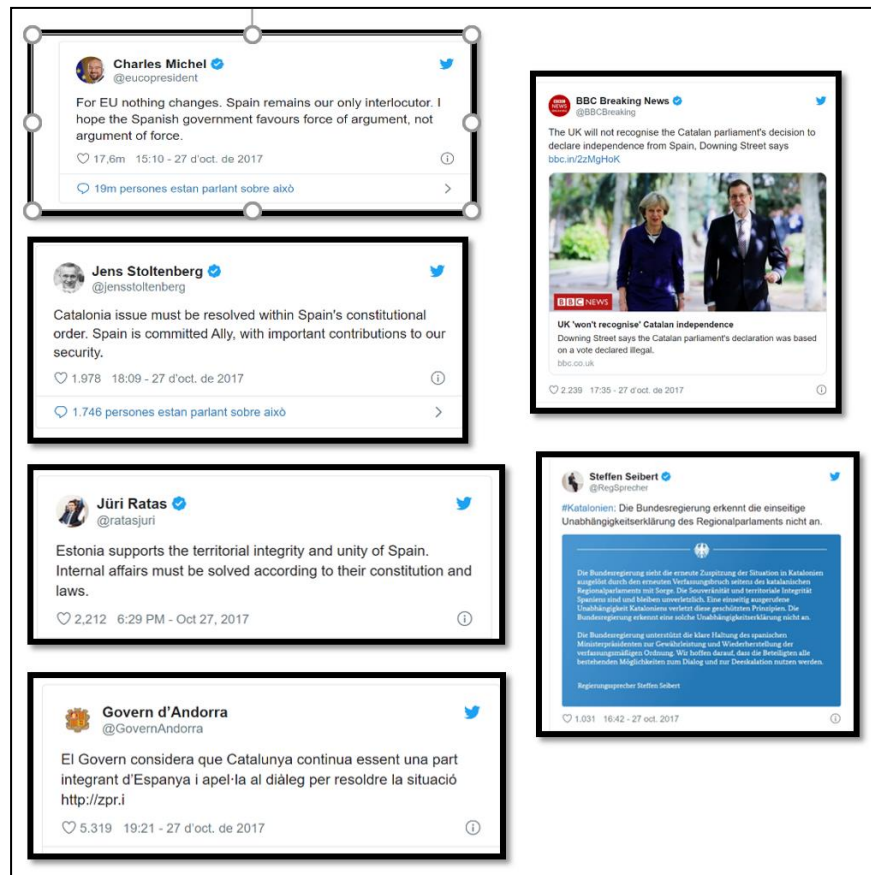
Al Senat prosseguia el debat sobre l'aplicació de l'article 155 de la Constitució i activava la suspensió de l'autonomia. En una compareixença de premsa posterior al ple del Senat, Mariano Rajoy anunciava l'activació de l'article 155 i el cessament de tot el Consell Executiu de la Generalitat; la delegació de les funcions de la presidència de la

Generalitat en la vicepresidenta del govern, Soraya Sáenz de Santamaría, i les funcions de cada conselleria són assumides pels diferents ministres del Govern espanyol. Així mateix, declara dissolt el Parlament de Catalunya i convoca eleccions autonòmiques a Catalunya pel dia 21 de desembre de 2017³⁵.

Des de l'exterior les notícies que arribaven eren les següents: els estats europeus no reconeixien Catalunya però demanaven diàleg. El president del Consell Europeu, Donald Tusk, demanava a Espanya que "afavoreixi la força dels arguments, i no l'argument de la força". En una piulada, Tusk va dir que per a la Unió Europea "no canvia res" i que Espanya "segueix sent" el seu "únic interlocutor" (March, 2018). Es van succeir alguns tweets procedents de les institucions europees i de països com Alemanya, el Regne Unit, França, Escòcia, Finlàndia, Bèlgica, Estònia, Xipre o Andorra. En la figura número 1 se'n mostren alguns exemples:

³⁵ Font: https://cat.elpais.com/cat/2017/10/27/espana/1509114362_109606.html (consultat 23/3/2020)

Figura 1. Exemple de manifestacions públiques posteriors a la Declaració d'Independència (27/10/17)³⁶

Font: elaboració pròpia a partir de la cerca a perfils de twitter i a mitjans digitals

Aquell cap de setmana fou incert per tots els protagonistes dels dies previs. Es van produir algunes reunions com la de Vilaür entre membres del govern i els màxims responsables dels partits i entitats independentistes (Ekaizer, 2019), però es va saber a posteriori que els membres del Govern i de la Mesa del Parlament s'havien desplaçat fins a una localitat de la Catalunya Nord, a Prada, preocupats per una possible detenció per part de les forces policials (Casas et al., 2019). El President Puigdemont havia gravat una declaració institucional des de Girona i se'l va veure passejar amb la família per la seva ciutat durant el dissabte dia 28.

³⁶Font: <https://www.naciodigital.cat/noticia/141508/estats/europeus/no/reconeixen/catalunya/pero/demane/dialeg> (Consultat: 23/03/2020)

2.7 BRUSSEL·LES, EL PROCÉS JUDICIAL I LES ELECCIONS DEL 21 DE DESEMBRE DE 2017

El 30 d'octubre de 2017, el president de la Generalitat Carles Puigdemont anuncia que es troba a Brussel·les, on es troben també els consellers Meritxell Serret, Toni Comín, Lluís Puig, Clara Ponsatí, Meritxell Borràs i Quim Forn. L'endemà dimarts compareixen en roda de premsa per denunciar l'actuació de l'Estat espanyol (Álvaro, 2019).

Aquell mateix dia la Fiscalia General de l'Estat acusa el Govern de Puigdemont de rebel·lió, sedició i malversació de fons públics. Davant la presentació de la querella per part de la Fiscalia davant l'Audiència Nacional, la maquinària judicial es posa en marxa i el dia 2 de novembre el Vicepresident de la Generalitat, Oriol Junqueras i els consellers Jordi Turull, Josep Rull, Meritxell Borràs, Carles Mundó, Raül Romeva, Dolors Bassa i Joaquim Forn declaren davant la jutgessa Carmen Lamela a l'Audiència Nacional pels delictes més amunt esmentats. La jutgessa Carmen Lamela decreta presó preventiva per tots ells. No serà fins el 24 de novembre que el jutge del Tribunal Suprem Pablo Llarena assumirà la causa contra els líders independentistes.

El dia 5 de novembre el president de la Generalitat i els consellers que es troben a Brussel·les es presentaren voluntàriament en una comissaria belga, vist que hi havia una ordre de detenció europea contra ells. Tanmateix, aquell mateix dia queden en llibertat sense poder sortir de Bèlgica, pendent de la resolució d'un jutge belga que havia de decidir si els entregava a la justícia espanyola. El 9 de novembre, el jutge del Tribunal Suprem Pablo Llarena decreta presó sota fiança de 150.000 euros per Carme Forcadell, mentre que Lluís Corominas, Lluís Guinó, Anna Simó i Ramona Barrufet van quedar en llibertat amb set dies de marge per pagar una fiança que en seu cas era de 25.000 euros. En canvi, Joan Josep Nuet va quedar lliure sense càrrecs (Ekaizer, 2019).

El 9 de novembre el Tribunal Suprem cita als membres de la Mesa i a la Presidenta del Parlament de Catalunya, Carme Forcadell. A banda de Forcadell, el Suprem investiga també el vicepresident, Lluís Guinó, la secretària primera, Anna Simó, el secretari tercer, Joan Josep Nuet, i la secretària quarta, Ramona Barrufet. El

jutge també va citar l'exvicepresident de la Mesa i president del grup de Junt pel Sí, Lluís Corominas.

En paral·lel es produeixen diverses manifestacions de rebuig a les decisions judicials. El 8 de novembre, és convocada una nova vaga general per part de la Intersindical-CSC amb el suport de l'ANC, Òmnium Cultural i l'AMI en protesta per la regressió en els drets socials. Tanmateix, els principals sindicats (UGT i CCOO) decideixen no adherir-se a la vaga, però sí donar suport a les concentracions convocades aquell mateix dia a la tarda en diferents punts del país. Els Comitès de Defensa de la República (CDR) duen a terme diverses accions organitzades, amb les quals tallen carreteres, xarxes de tren i accessos fronterers. Es produeixen concentracions i manifestacions arreu del territori català. El seguiment a la vaga fou especialment significatiu en els sectors educatiu, cultural i dels mitjans de comunicació. Dos dies més tard, l'11 de novembre, 750.000 persones segons la Guàrdia Urbana, omplen 3 quilòmetres del carrer Marina de la capital catalana seguint la crida de l'ANC i Òmnium Cultural, sota el lema «*Llibertat presos polítics, som república*». Familiars i persones properes als empresonats llegeixen textos redactats i enviats pels presos. La manifestació va obtenir el suport dels principals partits polítics sobiranistes³⁷. També l'ex-secretari general de Podem a Catalunya, Albano Danto Fachín, o l'alcalde de Barcelona, Ada Colau, es van deixar veure en la concentració. Els llaços grocs i les imatges dels manifestants aixecant el seu telèfon mòbil encès van ser els símbols de la manifestació.

El 4 de desembre de 2017, el jutge Pablo Llarena decreta l'alliberament dels Consellers Mertixell Borràs, Dolors Bassa, Jordi Turull, Josep Rull, Carles Mundó i Raül Romeva i manté a presó Oriol Junqueras i Joaquim Forn. De la mateixa manera, Jordi Sànchez i Jordi Cuixart, també serien mantinguts en presó preventiva a Soto del Real. L'endemà Llarena retira l'ordre de detenció europea, abans del pronunciament de la justícia belga, però no pas l'ordre de detenció espanyola. Així doncs, el President de la Generalitat i els consellers poden moure's per territori europeu però no poden tornar a Espanya, on serien detinguts i entregats immediatament al jutge Llarena per a la seva declaració. El 22 de desembre el jutge Llarena imputa la Secretària

³⁷ ERC, el PDECAT, la CUP i Catalunya en Comú.

General d'ERC Marta Rovira, les membres de la CUP Anna Gabriel i Mireia Boya, la coordinadora General del PDECAT Marta Pascal, el President Artur Mas i la presidenta de l'AMI Neus Lloveras. Tots ells foren citats a declarar el dia 19 de febrer al Tribunal Suprem (Álvaro, 2019).

Després d'una campanya electoral intensa el 21 de desembre se celebraren eleccions al Parlament de Catalunya, convocades pel President del Govern Espanyol, Mariano Rajoy, en aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola. Les eleccions es celebraren un dijous, i després d'una tensa campanya electoral, en la qual la Junta Electoral Central va prendre decisions controvertides com foren l'ordre de retirada de cartells en suport a la llibertat dels presos polítics o la prohibició d'elements de color groc.

La participació va ser del 79'09%, la més alta de la història en unes eleccions al Parlament, i els independentistes van guanyar les eleccions amb un 47'5% dels vots i 70 escons, en front del 43'47% dels vots i 57 escons que van aconseguir els partits autodenominats constitucionalistes. La llista més votada, però, fou la de Ciutadans amb un 25'35% dels vots i 36 diputats, seguits per Junts per Catalunya (21'66%) i 34 diputats, ERC (21'38%) i 32 diputats, PSC (13'88%) i 17 diputats, Catalunya en Comú (7'46%) i 8 diputats, CUP (4'46%) i 4 diputats mentre que quedava en l'últim lloc de l'arc parlamentari el PP (4'24%) i 4 diputats (Álvaro, 2019). D'aquesta manera, els independentistes tornaven a tenir una majoria absoluta en el Parlament de Catalunya i tornaven a guanyar unes eleccions per segon cop consecutiu.

2.8 LA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL SUPREM

El dilluns 14 d'octubre de 2019 es va fer publica la Sentència 459/2019, altrament dita *Sentència contra el Procés*. El jutge ponent fou Manuel Marchena i la decisió del Tribunal fou declarar culpables de sedició i alguns d'ells de malversació a Oriol Junqueras, Carme Forcadell, Josep Rull, Jordi Turull, Jordi Cuixart, Jordi Sánchez, Dolors Bassa, Raül Romeva i Joaquim Forn i condemnats a penes de presó que van dels tretze als nou anys de presó, multes i inhabilitacions per càrrec públic; també foren declarats culpables de desobediència Meritxell Borràs, Carles Mundó i Santi Vila i condemnats a multes i inhabilitacions per càrrec públic.

L'impacte de la sentència fou important en diversos registres. Des d'un punt de vista polític, tots els partits i entitats favorables a la causa de l'independentisme van rebutjar amb contundència la sentència, i tots aquells partits favorables a la unitat d'Espanya i que es van mostrar partidaris de l'aplicació de l'article 155 s'hi van mostrar favorables. Així doncs, la dinàmica de blocs polítics no va fer més que accentuar-se amb aquesta sentència.

Des d'un punt de vista d'impacte social aquest fou elevat, fins al punt que l'entitat Tsunami Democràtic, que havia estat creada un mes abans i que va mobilitzar els activistes a través de les xarxes socials (March, 2018), va irrompre com a actor principal que va organitzar totes les mobilitzacions de protesta³⁸ contra la Sentència des de la base de la desobediència civil i de les accions no violentes³⁹.

Quedaven encara dues causes obertes més. Una contra els membres de la Mesa del Parlament, que el Tribunal Suprem va decidir enviar al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. L'altra, contra la cúpula d'interior i que va ser enviada a l'Audiència Nacional.

En paral·lel, començava un llarg periple judicial a través dels respectius recursos d'empara al Tribunal Constitucional, per poder així recórrer a instàncies europees⁴⁰ un cop exhaurida la via de la justícia espanyola.

³⁸ Per primera vegada es posen en marxa mobilitzacions de talls de carreteres i grans infraestructures de forma paral·lela i coordinada i també formes d'activisme davant d'empreses i entitats bancàries. Trobem evidències que ens permeten parlar d'activisme digital.

³⁹ En aquest punt cal destacar que per primera vegada se succeïren mobilitzacions que van desencadenar en violència i disturbis al carrer, fet que fins aquell moment no s'havia apreciat en cap mobilització a favor del procés.

⁴⁰ En data 9 de juny de 2021 Jordi Cuixart presenta davant el Tribunal Europeu dels Drets Humans amb seu a Estrasburg el recurs contra la sentència del Procés. En data 10 de juny ho fa Jordi Turull. Font: <https://www.vilaweb.cat/noticies/jordi-cuixart-primer-pres-politic-estrasburg-tedh/> (Consultat el 10/6/2021) i <https://www.naciodigital.cat/noticia/221128/jordi-turull-recurs-estrasburg-tedh> (Consultat el 10/6/2021)

III PART. EIXOS DE COMPRENSIÓ DEL TEMA: MARC TEÒRIC

3.1 LA POLÍTICA EN TEMPS D'INCERTESA. L'IMPACTE DE LA DESCONFIANÇA EN EL SISTEMA POLÍTIC

La incertesa és un dels conceptes que ens permet descriure millor el món del segle XXI. Un món, en paraules de Bauman (2017), líquid i voluble en que allò sòlid, repetitiu i estable ha desaparegut. La crisi econòmica que ha ocupat forces anys de les dues primeres dècades del segle XXI ha contribuït a amplificar la sensació d'incertesa que tenen els ciutadans. Ningú és immune a les dificultats derivades del canvi climàtic, de les grans epidèmies, els grans moviments poblacionals, a les oscil·lacions econòmiques, ni als canvis provocats per unes transformacions tecnològiques i digitals que van molt més enllà de ser mers avenços: ens trobem en un moment de transformació radical.

El paisatge polític s'ha omplert d'una decepció generalitzada, i les democràcies liberals sorgides amb posterioritat a la segona guerra mundial estan immerses en una profunda crisi d'identitat: incapaces de donar respostes als ciutadans, contempen com el malestar i la indignació de la ciutadania augmenta i com, en alguns casos, els ciutadans comencen a focalitzar les seves acusacions i desconfiança en les institucions i en els polítics, és a dir, en el mateix sistema democràtic (Innerarity, 2015).

En el cas de les democràcies compostes o dels sistemes polítics descentralitzats les tensions territorials s'han fet evidents, en la mesura que els ciutadans consideren els polítics portadors de problemes més que de solucions. Encara que en el cas català aquesta dinàmica de tensió entre les institucions catalanes i espanyoles és recurrent en la història política de Catalunya, és cert que els grans problemes globals dels sistemes democràtics també s'han aguditzat a Catalunya.

Algú podria pensar que la crisi que va començar l'any 2007 és aigua passada. Però el cert és que les conseqüències que va tenir encara ressonen a moltes empreses, famílies, governs i institucions internacionals. El col·lapse econòmic viscut va tenir una intensitat tal que va posar en qüestió molts dels pilars del nostre sistema econòmic i els

fluxos monetaris mundials. Es va notar a la microeconomia i la macroeconomia i va deixar en entredit algunes idees molt assentades a les grans tradicions polítiques.

Per exemple, la socialdemocràcia i l'esquerra van quedar desbordades perquè les receptes econòmiques que proposaven no tenien capacitat de revertir la situació. Els sindicats van tenir dificultats per trobar un missatge útil i no quedar expulsats del sistema de pesos i contrapesos de les negociacions laborals entre governs i actors socials. Alguns governs socialdemòcrates es van anar acostant a plantejaments més conservadors. Les retallades de la despesa pública per minorar el deute van passar a ser un element fonamental de l'agenda política.

A la tradició conservadora hi va haver problemes semblants. I per si no n'hi havia prou es va produir l'auge de projectes populistes, que al seu torn van afectar també a dreta i a esquerra, que feien propostes polítiques que oferien solucions senzilles a problemes complexos. Així i tot, van aconseguir connectar amb les classes mitjanes empobrides i amb les classes populars que més van patir la crisi. Quan es lluita per sobreviure, la demagògia i el populisme, a força de discursos grandiloqüents, simplistes i antimigració, tenen via lliure. Tot aquest còctel ha anat amanit de dosis d'activisme a les xarxes socials i de lideratges polítics còmodes en les excentricitats (Pascal, 2020).

Els problemes de desafecció política, abstenció, manca de confiança dels ciutadans en el sistema polític i en els polítics, la globalització, les pertorbacions econòmiques i la desconfiança que generen els processos de digitalització i robotització en la mesura que posen en perill llocs de treball tradicionals, són la pauta de les primeres dues dècades del segle XXI. Davant d'aquest panorama, els sistemes democràtics s'han vist abocats a repensar com seran capaços de fer front a l'abast del populisme, al debilitament del sistema democràtic i a l'augment de l'abstenció i la desafecció política entre els seus ciutadans.

3.1.1 El concepte de postdemocràcia

Com ja hem explicat, a Catalunya s'han viscut tradicionalment les relacions entre Catalunya i Espanya com una disjuntiva entre la modernitat i el retrocés polític i econòmic. I l'àmbit d'estudi d'aquesta investigació, el *Procés* polític viscut durant

aquests anys, significa en certa manera una resposta de mobilització social i acció política per resoldre l'encaix de Catalunya amb Espanya i la voluntat de les formacions polítiques d'oferir a la societat catalana un programa de prosperitat pel país.

Catalunya té, per la seva posició geoestratègica i per la seva trajectòria de nació emprenedora, unes condicions que li permeten ser referència econòmica al sud d'Europa. Històricament, Catalunya ha estat a l'avantguarda dels grans canvis tecnològics de diferents èpoques, com la de la revolució industrial, la implantació del ferrocarril, l'emergència de l'automoció com a sector importantíssim o la revolució digital que vivim durant les primeres dècades del segle XXI. Un dels aspectes que més ha erosionat les relacions polítiques entre Catalunya i Espanya ha estat el desequilibri en el camp econòmic. Catalunya representa més o menys el 20% del PIB espanyol i s'ha destacat sempre per ser una economia oberta, exportadora i que ha apostat per la innovació com a signe d'identitat del seu model econòmic (Pascal, 2020).

El nacionalisme català i també l'independentisme han apuntat al greuge econòmic i d'inversions d'Espanya vers Catalunya com argument que dona solvència a la idea d'una possible independència de Catalunya. Un estudi publicat el desembre de 2019 per la Cambra de Comerç de Barcelona i titulat "*Impacte econòmic del dèficit d'inversió en infraestructures de l'Estat a Catalunya*"⁴¹, remarcava que Catalunya havia perdut un 3,3% del PIB, uns 8.000 milions d'euros i uns 111.500 llocs de treball a causa de la manca d'inversions de l'Estat en infraestructures des de l'any 2011. El fet de no disposar de recursos naturals i en alguns casos tenir infraestructures deficientes són aspectes que han llastrat la fortalesa econòmica de la societat catalana i que han suposat traves al desenvolupament i a la competitivitat de Catalunya. Exemples d'infraestructures deficientes són l'inacabat corredor mediterrani, una eterna reclamació, les deficiències en els trens de Rodalies, l'endarreriment del desdoblament de la N-II al seu pas per les comarques gironines, la necessitat d'accessos al Port de Barcelona, la gestió pròpia i la titularitat del Port de Barcelona i de Tarragona, l'aeroport i les infraestructures ferroviàries o un sistema de finançament que genera un dèficit fiscal que creix any rere any.

⁴¹ (Barcelona, 2019) (Consultat 5/4/2020)

<https://www.cambrabcn.org/documents/20182/51408/Impacte+econ%C3%B2mic+d%C3%A8ficit+inversio%C3%B3+infraestructures/bd0781d1-7c2d-e69e-486a-f25143cbbb77>

El que crida més l'atenció és que tots aquests dèficits es podrien resoldre fàcilment amb determinació i voluntat d'acord polític, però fins ara això no ha estat possible degut, entre d'altres, a confluències contradictòries d'interessos entre les elits polítiques i econòmiques catalanes i espanyoles. Però potser també degut a mals sistèmics del nostre sistema democràtic, que s'emmiralla amb els de les societats europees i que es troba també en un procés de revisió i de qüestionament dels seus pilars més fonamentals. Els ciutadans comencen a qüestionar allò que semblava inqüestionable, reclamen relació directa entre ells mateixos i les institucions i comencen a prescindir dels tradicionals intermediaris: els polítics i els mitjans de comunicació.

És en aquest punt que algunes aproximacions teòriques prenen sentit com és el cas dels concepte de postdemocràcia. Aquest concepte fou encunyat pel politòleg Colin Crouch⁴², per definir aquelles societats que segueixen utilitzant totes les institucions típiques de la democràcia però que l'impuls innovador passa de l'arena democràtica a petits cercles d'una elit econòmica. Així doncs, les institucions democràtiques queden com en una espècie de closca, minvades de les seves capacitats i potencialitats. A mesura que les institucions democràtiques queden qüestionades pels ciutadans o en la mesura que una determinada elit, que com dèiem sol ser econòmica, és qui acaba prenent les decisions fonamentals és quan podem dir que som en una societat postdemocràtica.

El parer de Crouch és que estem transitant cap a aquest model de societat postdemocràtica, encara que en termes absoluts el nombre de democràcies ha augmentat en els darrers anys (Crouch, 2004). En el cas català, el malestar es posa de manifest davant les institucions de l'Estat, en el sistema econòmic i contra les elits polítiques i econòmiques.

⁴² "Post-Democracy" (Crouch, 2004).

<https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/five-minutes-with-colin-crouch/> (consultat 4/4/2020).

3.1.2 La política de les emocions

És indubtable que el projecte d'una Catalunya independent ha generat un canvi de paradigma de la societat catalana i que el sistema polític que coneixíem l'any 2010 té una fesomia prou diferent que porta a situar-la, des d'un punt de vista històric, en una nova etapa. *Grosso modo*, hi ha alguns factors singulars que descriuen aquesta nova etapa:

- ✓ El catalanisme i la seva utilitat com a vector de lideratge i transformació de la societat catalana.
- ✓ L'activisme com a nova forma d'acció política.
- ✓ Les simplificacions polítiques i periodístiques com a conseqüència de la irrupció de les xarxes socials en la vida política i social del país.
- ✓ La constatació que la política espanyola està enormement condicionada per la política catalana.
- ✓ La tendència dels ciutadans a castigar aquells polítics i formacions polítiques que han renunciat a dirigir (Gutiérrez-Rubí, 2019).
- ✓ Un nou llenguatge i lèxic polític s'ha fet habitual: conceptes com unilateralitat, sobirania, presos polítics, dret a decidir, dret a l'autodeterminació, unionisme, "bloc del 155", etc.
- ✓ La proliferació de noves formes de mobilització, en alguns casos permanents, com marxes, cadenes humanes, manifestacions de caire més tradicional, accions de desobediència pacífica, etc.

Aquests factors, entre d'altres, han contribuït a generar la percepció i prova d'un canvi d'època a Catalunya. Però per altra banda els partits s'han vist condicionats per noves formes de fer política vinculades sobretot a les emocions. Cal un nou llenguatge que interpel·li a la ciutadania (Gutiérrez-Rubí, 2019). De tal manera que les inèrcies i que els conceptes com "no hi ha alternativa" ja no són vàlides en la configuració de les preferències electorals dels electors.

Explica el polític Antoni Gutiérrez-Rubí (2019) en el seu darrer llibre "*Gestionar las emociones políticas*" l'emergència d'un nou concepte que pot substituir a la democràcia que és *l'emocràcia*. Aquest concepte, encunyat per l'historiador britànic

Niall Fergusson (Gutiérrez-Rubí, 2019, pp. 17-18) es refereix a la circumstància segons la qual les emocions manen més que les majories i que els sentiments compten més que les raons. És a dir, en la mesura que els teus sentiments són més forts més fàcilment ho transformes en indignació.

Si repassem la campanya electoral de desembre de 2017 aquesta va estar condicionada pel fet que els principals líders polítics del sobiranisme es trobaven a la presó, i d'altres havien estat posats en llibertat just a l'inici de la campanya electoral. Aquesta situació, percebuda com a injusta per una part molt important de la societat catalana va condicionar les preferències electorals.

En aquest context és interessant destacar el concepte del cervell polític, obra de Drew Westen⁴³ i la definició que ens n'ofereix:

“el cervell polític és un cervell emocional. No és en cap cas una màquina desapassionada i calculadora que objectivament busca dades, les xifres y les polítiques correctes amb l'objectiu la decisió raonada” (Gutiérrez-Rubí, 2019, p. 23).

Segons aquesta aproximació els candidats i el programa electoral passen en segon pla i passen a ser substituïts per un llenguatge, per la defensa d'una causa, per la denúncia d'una injustícia. De fet, l'independentisme, tant des de la seva vessant política com des de la seva vessant de la societat civil, ha construït un relat en base al menysteniment que infringeix l'Estat espanyol a Catalunya, la denúncia dels judicis polítics i sense garanties processals als líders independentistes i la millora de les condicions dels ciutadans de Catalunya en cas que aquesta fos un estat independent.

Apunta Toni Aira (2020) que la política ha quedat condicionada als elements comunicatius i que això té un impacte implacable sobre la durada i el triomf o desgast dels lideratges polítics i socials:

“Vivim en un present continu, en una contínua campanya a curt termini, poc donats a conjugar el futur, ni tan sols a pensar-hi gaire. Passa a les nostres vides, passa en política. Per aquest motiu les legislatures en països sense mandats de durada immutable són cada vegada més breus. Igual com els seus líders, en competició oberta constant, més freqüentment exposats

⁴³ Drew Westen és professor de psicologia i psiquiatria de la Universitat d'Emory (USA)

a uns focus de les càmeres que també els desgasten més acceleradament, que mostren les seves contradiccions, les seves mancances, i que, per descomptat, d'aquesta manera també els cremem abans. D'aquí ve el pes creixent de comunicació en la vida política, igual com aquest paper és cada vegada més preponderant en les nostres societats. Així, gran part de la política passa cada vegada més pel seu vessant comunicatiu i per un llenguatge d'autopromoció, comercial i audiovisual, que impregna el nostre consum de missatges del vernís emocional que més triomfa en aquest format.” (Aira, 2020. p. 25-26)

I per si no fos poc apunta el mateix Aira (2020) com es generalitzen els processos d'*iconització dels lideratges* i com els matisos desapareixen ofegats enmig de la dialèctica política que cada cop va pujant més de to:

“Es sublimava aquell Homo Sentimentalis teoritzat per Milan Kundera. Aquesta generació amb més accés a la formació i a la informació que mai, però alhora més susceptible que apel·lin a la seva raó a través de l'emoció. I la dialèctica politicomediàtica entre Catalunya i Espanya es va instal·lar en aquesta tendència. Amb aquells que amenaçaven –amb èxit- amb l'estigma de botifler, i amb aquells que animaven –també amb èxit- a respondre-hi amb un ¡A por ellos!” (Aira, 2020, p.128)

Finalment cal parlar del concepte de *neuropolítica* (Gutiérrez-Rubí, 2019, p.33), una nova disciplina que s'està obrint pas en la ciència política i la comunicació política. Per Gutiérrez-Rubí (2019) es tracta d'una disciplina capaç de comprendre el cervell de les persones en la seva condició de ciutadans, activistes o electors. És possible que aquesta disciplina ens permeti explicar millor el perquè de les preferències electorals i del vot plebiscitari a Catalunya.

3.2 ELS NOUS LIDERATGES POLÍTICS

Explica Daniel Innerarity en la seva obra *“La política en tiempos de indignación”* (Innerarity, 2015, pp.29-30) que les transformacions polítiques, siguin de tipus revolucionari o evolutiu, modifiquen tres tipus d'assumpptes: els subjectes, els temes i les condicions. Pels subjectes, es refereix Innerarity als que els ciutadans consideren legitimats per protagonitzar la política. Pels temes, es refereix a l'alteració dels *issues* sobre els que es debat o es governa (és a dir, l'anomenada agenda política) de manera que uns temes passen a ser irrelevants i d'altres passen a ser prioritaris. I finalment les condicions, és a dir, les circumstàncies en les quals es porta a terme l'acció política i

que es poden veure modificades per canvis tecnològics, per l'acceleració dels temps, per circumstàncies d'ambient, etc.

Seguint aquest fil teòric podem concloure que a Catalunya s'han produït alteracions tant en l'agenda política, com entre aquells qui la ciutadania reconeix en l'acció política i també en les condicions en que aquesta s'ha desenvolupat. És per això que la reconfiguració del mapa de partits polítics a Catalunya ha anat acompanyat de l'emergència de nous lideratges polítics, molts d'ells procedents de les seves pertinents activitats professionals o de l'activisme. La ciutadania els ha legitimat per la praxis política. Això és el que explica que en el decurs d'aquests anys hem vist com un president del Barça feia el salt a la política, com una activista de la PAH es convertia en alcaldessa de Barcelona o com la presidenta de l'Assemblea Nacional Catalana es converteix en presidenta del Parlament de Catalunya (Casals, 2017) .

I cal destacar el moviment dels indignats de la primavera de 2011 (Micó & Casero-Ripollés, 2014) o el "setge al Parlament de Catalunya" degut a les retallades del govern de CiU com a senyals col·lectives d'aquest malestar i dels canvis que això va produir en les preferències partidistes.

Durant aquest temps, la societat catalana ha viscut immersa en diverses dinàmiques de desafecció política, en el rebuig de la tasca feta per l'Administració General de l'Estat a Catalunya i en un profund malestar per la situació econòmica (Marcet & Medina, 2017) que podrien tenir les seves causes, entre d'altres, en les següents qüestions:

- ✓ L'impacte de la crisi econòmica, amb derivades com la bombolla immobiliària o uns incipients nuclis de protesta ciutadana respecte a la immigració.
- ✓ La manca d'inversions i d'execució pressupostària vinculades al mal funcionament d'algunes infraestructures com Rodalies⁴⁴.
- ✓ El desprestigi dels polítics degut a casos de corrupció vinculats sobretot a grans lideratges.

⁴⁴ La crisi de rodalies fou especialment evident l'any 2007 i va derivar en una gran manifestació l'1 de desembre de 2007 <https://www.ccma.cat/324/Milers-de-ciutadans-descontents-pel-desgavell-en-les-infraestructures-es-manifesten-a-Barcelona/noticia/233187/> (consultat 4/\$/2020). Les crisis cícliques sobre aquestes infraestructures de mobilitat bàsica s'han mantingut durant tota la dècada.

- ✓ La desconfiança en els partits tradicionals com a elements solucionadors dels problemes diaris dels ciutadans.
- ✓ El desprestigi de la justícia amb el cas de l'Estatut de 2006, vinculada en alguns casos a la intromissió política (tal i com demostra el procés de l'Estatut i la sentència del Tribunal Constitucional⁴⁵ del 2010) o al fet que es pogués modificar la ratificació popular exercida en referèndum per part dels ciutadans el 18 de juliol de 2006.

El malestar polític i econòmic durant aquests anys ha fet que els ciutadans reclamin maneres de fer política molt més directa i sense intermediaris. Les xarxes socials i la creació de noves forces polítiques han permès estructures més flexibles i horitzontals on el retiment de comptes, *accountability*, sigui fonamental en la praxis política.

Sosté també Innerarity (2015, pp. 40-41) que la democràcia és un sistema polític que fa intervenir als experts en la presa de decisions però que a la vegada es resisteix a deixar-ho tot a les mans d'aquests professionals experts, és a dir, a substituir als polítics per funcionaris o experts en determinades matèries. A la cúspide de la política hi ha un equilibri fràgil entre la tècnica i la política (Innerarity, 2015). En la mesura que aquesta fragilitat es pot trencar en algun moment, tant decantant-se cap al buròcrata com cap al polític, això pot generar distorsions que es manifesten des de l'immobilisme dels sistemes funcionaris com des de la ineficàcia política. En el fons “*s’ha de limitar la professionalització absoluta de la política com també la seva absoluta falta de professionalitat*”(Innerarity, 2015, p.42).

En els temps del *fast politics* i de la desafecció, algunes persones que han acreditat en la seva vida professional talent i bons resultats defugen qualsevol tipus de col·laboració o vincle amb la política. Aquesta ha estat una tendència en els darrers anys en la política catalana.

⁴⁵ El TC va emetre la sentència contra l'Estatut amb alguns dels seus membres amb el mandat caducat i després d'una evident utilització partidista de l'Alt Tribunal per part d'algunes forces polítiques que bloquejaren el procés de renovació d'aquest òrgan judicial.

Per altra banda, s'ha produït una persecució pública i mediàtica⁴⁶ a la qual s'han vist sotmeses persones que han desplegat una llarga trajectòria en entorns polítics i de l'administració. Segons la terminologia de l'anomenada nova política aquests són la "casta" que no permet que la societat avanci i canviï. S'ha considerat que una persona amb molta experiència en una cambra parlamentària ha de ser foragitada amb l'excusa del temps i amb una acusació de ser un escalfacadires que ja no aporta res a la societat. És una llàstima, ja que s'ha tret valor a persones amb dilatada experiència parlamentària o a l'administració pública que tenen un full de serveis extraordinari basat en el rigor, la feina ben feta i l'expertesa forjada al llarg dels anys.

Així doncs, amb els polítics experimentats mal vistos i assenyalats i amb gent vàlida fugint-ne, el món de la política s'ha anat dissecant de talent. Però aquesta és una inèrcia que ha anat acompanyada "d'experiments polítics" per part dels partits que buscaven incorporar perfils "nous" a les seves llistes, intenta així donar resposta a les crítiques que rebien de la ciutadania i guanyar-se de nou la seva confiança. És evident que els nous actor polítics en forma de partits, allò que se n'ha dit "la nova política" han contribuït a generar una dinàmica nova. Podem destacar-ne les següents noves pautes pel que fa als nous lideratges polítics:

- ✓ Les dinàmiques *bottom-up*: es tracta de les consultes locals sobre la independència de Catalunya dels anys 2009, 2010 i 2011. Permeten fer emergir lideratges locals i supralocals a nivell nacional i posen a l'agenda política i mediàtica l'*issue* de la independència. També obliguen als partits a posicionar-se respecte aquestes iniciatives.
- ✓ L'activisme polític: durant els anys del procés s'ha produït un salt a l'activitat política de persones que venien de l'activisme veïnal, de plataformes ciutadanes, de moviments assemblearis favorables o no a la independència, etc. És el cas de Lluís Rabell (líder de Catalunya Sí que es Pot); Ada Colau (líder de la PAH); Carme Forcadell o Muriel Casals (ANC i Òmnium) que foren substituïdes per Jordi Sánchez i Jordi Cuixart; o el cas del 131è President de la Generalitat,

⁴⁶ Segurament derivada del malestar per la situació econòmica, pel desprestigi dels partits tradicionals, per l'eclosió d'alguns casos de corrupció, per la manca de mecanismes de rendiment de comptes dels partits polítics, etc.

Joaquim Torra, que en el moment d'arribar a la Presidència no tenia cap tipus d'experiència política però que sí que havia estat vinculat a Òmnium Cultural. Aquests lideratges tendeixen a ser reconeguts per la ciutadania com a persones més fermes en els seus compromisos públics i que per tant quan facin el salt a la política compliran amb la “paraula donada” al seus votants.

- ✓ El paper dels independents i les llistes sense polítics: les llistes dels partits s’han anat farcint de persones sense afiliació política. En aquest cas en podem citar dos exemples:
 - La llista de Junts per Catalunya, que elaborada sota el relat d’una llista de país va decidir deixar a la mínima representació els perfils més polítics a excepció dels alcaldes del PDECAT. D’aquesta manera no ser nou en política i tenir trajectòria restava; incorporar matisos al discurs polític del *mainstream* fou vist com una traïdoria; la meritocràcia i la feina ben feta al Parlament no comptava per a res. En definitiva, es valoraven les adhesions i no les idees pròpies.
 - Les *llistes sense polítics* a proposta de les entitats sobiranistes durant els inicis de l’estiu de 2015 eren un plantejament segons el qual calia construir una llista unitària al Parlament que sobrepassés els partits tradicionals, fins al punt que algunes persones defensaven que els partits no s’hi havien de presentar. Finalment, aquesta proposta no va arribar a port, tot i que la llista de Junts pel Sí fou una aposta per la transversalitat i per la incorporació de persones independents barrejades amb “polítics professionals” a proposta dels partits (Álvaro, 2019; Mas, 2020).
- ✓ Els processos de primàries: poc a poc els partits han tendit a dinàmiques de configuració de les seves llistes electorals molt més obertes i amb l’aval no sols de militants sinó també de simpatitzants i en alguns casos obertes a tota la ciutadania.
- ✓ Consultes a la militància: les elits dirigents dels partits han perdut el monopoli de la presa de decisions. En el decurs d’aquests anys pràcticament tots les formacions polítiques han consultat a la seva militància el sentit del vot de

determinades votacions parlamentàries, la configuració de candidatures, l'estratègia política, etc.

3.3 LAKOFF I ELS MARCS MENTALS. LA CONSTRUCCIÓ DEL RELAT: DEL DRET A DECIDIR A L'INDEPENDENTISME VS EL RELAT DE LA IL·LEGALITAT.

El paper dels mitjans a l'hora de situar i prefixar determinades idees o marcs mentals és fonamental. La irrupció de les xarxes socials ha generat controvèrsia al discernir si el paper dels mitjans dits "convencionals" segueixen tenint la mateixa capacitat de situar idees i marcs entre la població. Aquesta controvèrsia, que no està resolta sinó que està en permanent debat en la mesura que la societat de la informació en la que vivim és canviant i evoluciona de forma molt ràpida, l'abordarem en el capítol que fa referència a les xarxes socials i al seu paper com a mètode d'informació i difusió en les societats actuals.

Però fou Lakoff (2007) en la seva obra titulada "*No pensis en un elefant. Llenguatge i debat polític*", qui va apuntar la definició de marc mental per explicar com es prefixen determinades idees i programes en el sí d'una societat. Un marc mental no és res més que la suma, per una banda, d'un conjunt d'expressions i d'un determinat llenguatge i, per l'altra, de determinats conceptes ideològics que en la mesura que es fan populars acaben definint i creant un espai ideològic que influeix i condiona a una determinada societat. És fonamental que aquestes nous conceptes que es creïn siguin assumits per la població, o per una part, i que s'acabin popularitzant. Si no es produeix aquesta confluència entre novetat i popularitat no es fixarà el marc mental. Però encara cal anar més enllà, cal que aquesta confluència de llenguatge nou i de popularitat generi influència i condioni a un determinat grup de persones o a una societat en la seva totalitat. Lakoff (2007) i (2008) va explicar la seva teoria dels marcs mentals a través d'un elefant, que és el símbol del Partit Republicà:

“l'exercici és: no pensis en un elefant. Facis el que facis, no pensis en un elefant. Encara no he trobat un estudiant capaç de fer-ho. Tota paraula, com elefant, evoca un marc, que pot ésser una imatge o qualsevol tipus de coneixement: els elefants són grans, tenen unes orelles que pengen i una trompa; se'ls associa amb el circ, etc. La paraula es defineix en relació amb aquest marc. Quan neguem el marc, evoquem el marc” (Lakoff, 2007, p.23).

Val a dir que és necessari que s'estigui produint un moment de canvi social, de crisi econòmica o de qüestionament de les condicions sociopolítiques, ja que els moments de canvi són els que permeten més fàcilment la penetració de noves idees o conceptes.

A Catalunya la gran crisi econòmica del 2008 que s'inicia a nivell mundial amb la fallida de *Lehman Brothers*, va tenir uns efectes dràstics sobre els indicadors econòmics: reducció de salaris, pèrdua de poder adquisitiu, sobreendeutament de les institucions, impossibilitat de buscar finançament als mercats exteriors, crisi bancària i la pèrdua de valor dels habitatges, que precisament eren els causant del fort endeutament privat de les famílies que s'havien esforçat molt per adquirir un habitatge. La impossibilitat de pagar les hipoteques va generar el drama social dels desnonaments i la pèrdua dràstica de poder adquisitiu de les famílies, amb els indicadors de pobresa augmentant de forma considerable. Aquestes pautes són equiparables als fets que es produïren als països occidentals durant la crisi.

Però a Catalunya cal afegir-hi una situació de descontentament i de desafecció política vers el sistema autonòmic i amb la classe política en general, fet que ja hem comentat i demostrat en la part primera d'aquesta investigació. El procés de retallada de l'Estatut per part del Tribunal Constitucional; l'erosió política amb la seva corresponent eclosió mediàtica del període 2006-2010 en que els grans partits espanyols, i molt concretament el PP, utilitzaren la negociació de l'Estatut per obtenir rèdits electorals; els dèficits en infraestructures que presentava Catalunya; el col·lapse del model de solidaritat establert per la Constitució del 1978 que suposava un greu dèficit de les balances fiscals que castigava especialment Catalunya; la manca de respostes i de solucions efectives per part dels polítics i els responsables institucionals; i el desprestigi dels polítics i dels partits tradicionals, alguns d'ells vinculats a casos de corrupció, foren les condicions que permeteren arribar a qüestionar el sistema de tal manera que obriren

la porta a la configuració d'un nou marc mental: el del *dret a decidir*⁴⁷. Els esdeveniments polítics i econòmics que generarien més frustració a la població semblaria que serien els idonis per permetre que el marc mental de l'autonomisme quedés absolutament eclipsat i, així, que s'instal·lés en la societat catalana el marc mental d'unes noves relacions entre Catalunya i Espanya i el plantejament explícit de la independència de Catalunya.

Per Lakoff (2007) l'èxit d'un determinat marc mental és que s'hagi fet tant popular que els seus "integrants" no són conscients de com els hi influeix. Però en la mesura que els debat polítics s'han anat sofisticant i la política i els polítics han quedat fortament condicionats per l'efecte dels mitjans, de les xarxes socials i de determinats episodis amb forta càrrega emocional, autors com el mateix George Lakoff (2007), Frank Luntz (2007) o Michael Tomasky (2007) han anat posant l'atenció en com el llenguatge, les emocions i les percepcions són fonamentals per entendre i comprendre la percepció dels electors respecte el discurs polític i la seva repercussió política i electoral. En el fons, és una nova derivada de conformació dels marcs mentals en els anys actuals. De fet, afirmen que és quasi més important conèixer les percepcions que generen els missatges més que no pas el contingut dels missatges per si mateixos. En altres paraules, suggereixen posar el focus en la recepció i no en l'emissor dels missatges.

Apunten Moragas-Fernández i Montagut (2019, p.274) que a partir de la consulta del 9N es produeix una polarització molt marcada entre els dos grans relats o marcs que s'havien imposat dins aquell moment. Per una part, els mitjans estatals van construir el relat de la il·legalitat de la consulta i la valoració negativa dels responsables polítics catalans. Per altra banda, els partidaris del 9N i majoritàriament els mitjans catalans feien esment en la normalitat democràtica que suposa votar.

En el cas català, el fil conductor del dret a decidir com a marc mental majoritari ha evolucionat cap al de la independència. Semblaria que episodis com la incapacitat dels polítics de respondre "satisfactòriament" a situacions binàries, per exemple Mariano Rajoy amb la proposta de pacte fiscal d'Artur Mas o el no del mateix Rajoy a negociar un referèndum acordat com si que es va fer al Regne Unit al·legant que la Constitució no ho preveia; la ingerència judicial sobre els processos polítics; les

⁴⁷ Fou Artur Mas qui posa sobre la taula el dret a decidir en una conferència el 20 de novembre de 2017.

sentències judicials contra el 9N i l'1O; o les situacions de presó dels presos independentistes han afegit una càrrega d'emotivitat extraordinària i semblaria que han condicionat les decisions polítiques i les preferències electorals dels ciutadans. En el cas espanyol, el fil conductor ha seguit essent el de la il·legalitat en el marc de la Constitució d'una hipotètica consulta o un referèndum sobre la independència de Catalunya, sumant-hi la derivada de l'aplicació estricta del codi penal per resoldre judicialment el cas dels presos independentistes.

Per Alsina (2020, p.86) l'independentisme modern no s'entén sense la definició de tres marcs mentals previs que permeten explicar les diverses tendències dins de l'independentisme. Per una banda el marc administració, que planteja que Catalunya segur que es governa millor des de Barcelona que no pas de Madrid i per tal cal aconseguir més i més competències fins a un estadi final que és aconseguir la independència. Per altra, el marc de la sobirania, segons el qual els ciutadans de Catalunya són sobirans per decidir quina relació volen tenir amb l'Estat espanyol, bàsicament perquè el dret a l'autodeterminació dels catalans és irrenunciable. Finalment, el marc de la lluita contra la injustícia segons el qual la lluita per aconseguir la llibertat de Catalunya està basada en una lluita amb d'altres pobles d'Espanya que rebutgen la poca o nul·la qualitat democràtica espanyola.

Per Lassalle (2019) ens trobem en una societat hipermediatitzada on el nou subjecte polític de la postmodernitat són la tecnologia i les dades. D'aquesta manera el paper de la ciutadania queda bloquejada ja que no és capaç de decidir lliurement:

“desactivada la ciutadania com a eix de gravetat de la política, les estructures analògiques de la democràcia liberal es desmoronen perquè la capacitat humana per decidir lliurement està col·lapsant. Aquesta circumstància provoca que es vagi imposant el poder nu de la tecnologia com a única referència possible de l'ordre de la seguretat”(Lassalle, 2019, p.30).

Per tant, el paper de les formacions polítiques i els lideratges polítics s'ha d'adaptar a aquesta nova realitat, de manera que els mitjans també queden condicionats per la necessitat que tenen els polítics de cercar formes més directes d'arribar a la ciutadania. Així ho explica Aira (2008):

“El fet que els polítics sotmetin bona part de la seva estratègia a adaptar el seu llenguatge i els seus missatges a les necessitats dels mitjans, el fet que el màrqueting polític – l'instrument

principal per facilitar aquest propòsit– tingui cada dia un major pes en l’activitat política, lliura als mèdia un rol d’intervinent, una naturalesa d’actor polític, malgrat que aquest no respongui a les tradicionals condicions que descriuen el representant polític, començant pel seu refrendament a les urnes. Així, doncs, els mitjans de comunicació adquireixen una capacitat d’incidència creixent en una escena política que sovint els anivella en drets, però no en deures, als polítics. Una de les principals conseqüències d’aquest context la pateixen els mateixos polítics, amb un desgast del seu paper, però també els mèdia i la pròpia democràcia, que en paral·lel també són qüestionats, com a mínim respecte de la seva concepció tradicional ja que perden el seu perfil de vigilants (watchdog)” (Aira, 2008, pp.75-76).

És un cercle que mai acaba i de condicionament mutu, amanit amb la irrupció del llenguatge emocional tant en la política com en els mitjans de comunicació tradicionals, sobretot a la televisió, que ha conviscut mentre s’anava conformant el nou marc mental del dret a decidir primer i després el de la independència versus el de la il·legalitat.

3.4 LA TEORIA DE L’AGENDA SETTING

La teoria de *l’agenda setting* se centra en allò que aprenen les audiències dels mitjans de comunicació. Fou teoritzada per primera vegada l’any 1972 pels autors Maxwell McCombs i Donald Shaw en el seu article “*The agenda-setting function of Mass Media*”⁴⁸ publicat a la revista *Public Opinion Quarterly*. Aquesta és una teoria que ha anat evolucionant, de fet es considera una “teoria viva” (Aira, 2008, p.158) en la mesura que ha sabut incorporar, al llarg de tots aquests anys, noves hipòtesis i àmbits de recerca que n’han reforçat la coherència com a teoria explicativa d’allò que aprenen les audiències dels mitjans de comunicació.

McCombs i Shaw (1972) van elaborar aquesta teoria en base a un estudi sobre les eleccions presidencials americanes de 1960. L’estudi comparatiu es feu en base a la cobertura que s’atorgava per part dels mitjans de comunicació als temes de la campanya electoral respecte dels temes que un grup de votants indecisos consideraven els més importants. Els autors es preguntaven si l’impacte d’un tema quedava disminuït quan la cobertura que en feien els mitjans i la presentació de la notícia era menor o menys

⁴⁸ . (McCombs & Shaw, 1972)

destacada que d'altres. La seva conclusió va ser que aquells temes dels assumptes públics que són prominents en les notícies acaben essent també prominents entre el públic. També s'adonaren que el "perquè" i el "com" era especialment rellevant, de tal manera que en la mesura que determinada qüestió anava carregada de més polèmica, més importància tenia dins de l'agenda.

McCombs i Shaw (1972) van determinar els següents elements que a parer seu composaven l'agenda:

- ✓ Temes o *issues*: es tracta dels assumptes generals que més preocupen a la societat.
- ✓ Rellevància o *saliency*: defineix el grau d'importància per cada qüestió. Es tracta d'un element variable en el temps en la mesura que guanya o perd interès per part de l'audiència. La rellevància és la que indica als espectadors o lectors en quines qüestions cal o no cal pensar.
- ✓ Temes propers o *obtrusive*: es tracta d'aquells temes que afecten a l'entorn immediat o familiar dels espectadors, els relacionats amb la feina o amb aspectes del municipi. En aquest cas, són aquests els temes en que l'espectador se sent més identificat ja que no necessita els mitjans per interactuar-hi de forma directa.
- ✓ Temes llunyans o *unobtrusive*: es tracta de temes que en la majoria dels casos no són propers a les persones. En serien exemples la tecnologia, la física o la política internacional.

Així, aspectes com l'extensió, la freqüència i la ubicació de determinades notícies prenen un sentit molt gran, perquè condicionen a l'audiència, de qualsevol tipus, a percebre aquestes notícies com a més o menys rellevants en la configuració de les seves opinions, en la definició de les problemàtiques, etc.

McCombs i Shaw (1972) van definir dos nivells teòrics d'establiment de l'agenda. El primer nivell se centrava en els temes o *issues* i afirmaven que els "mitjans diuen en què cal pensar", en la mesura que els espectadors tendeixen a fer un paral·lelisme entre el que ells inclouen o no com a temes importants i el que inclouen i exclouen els mitjans. Pel que fa al segon nivell, els mitjans ja no sols focalitzen els temes d'interès sinó que tenen capacitat de definir els aspectes més importants dels

temes que han considerat primordials. Com afirma Rodrigo (1993) el que és rellevant de la teoria de l'agenda *setting* és que els mitjans imposen al públic el que s'ha de pensar:

“La teoria de la construcció del temari (o agenda setting) apunta clarament a que és molt possible que els mass media no tinguin el poder de transmetre a la gent com han de pensar o actuar, però el que sí que aconseguixen és imposar al públic el que ha de pensar. Per això, en principi, es pot afirmar que l'efectivitat del discurs periodístic informatiu no està en la persuasió (fer creure) o en la manipulació (fer fer), sinó senzillament en el fer saber, en el seu propi fer comunicatiu” (Rodrigo, 1993, p.9).

A posteriori, i en la mesura que es va anar ampliant el ventall d'estudis que utilitzaven aquesta teoria de configuració dels temes més rellevants per part dels mitjans sobre els espectadors, aquesta teoria va avançar fins a la definició dels cinc nivells de l'*agenda-setting*. Com apunta Aira (2008, p.126) els conceptes incorporats fan referència als estereotips, la conferència d'estatus, la construcció de la imatge i el *gatekeeping*⁴⁹. També es van incorporar conceptes com el *framing*, que té molt a veure en com els mitjans seleccionen, posen èmfasi i emmarquen determinats temes que han considerat importants.

A propòsit del *framing* o de l'enquadrament, apunten Moragas-Fernández i Montagut Calvo (2018, p.273) que es pot evidenciar la presència d'un “marc sobiranista” en els discursos majoritaris dels mitjans catalans, però per altra banda fora de Catalunya la classe política i els mitjans espanyols ressegueixen un “marc constitucionalista”. Aquests dos marcs s'aniran polaritzant a mesura que vagi avançant el *Procés*. Això tindrà derivades que acaben confrontant partidaris i detractors de l'independentisme sobretot en un context de caixes de ressonància i de llenguatges d'enfrontament que comentarem més endavant.

Però tal com apunten Rodrigo (1993) i Aira (2008), l'important ja no és sols com els mitjans ens diuen què hem de pensar i sobre què hem de pensar, sinó que també cal conèixer quina és la configuració i la presa de decisions dels mitjans per definir l'agenda. Es tracta de l'*agenda-building* o procés de construcció de l'agenda..

⁴⁹ Es refereix a la selecció de notícies, aquell qui fa d'*agenda-builder* o seleccionador dels temes. El pare del concepte de *gatekeeper* és considerat Kurt Lewin.

“La informació que subministren els mitjans informatius juga un paper central en la construcció de les nostres imatges de la realitat. I podem fer-ho gràcies a les abundants evidències sobre els efectes de l’agenda-setting que impliquen una àmplia gamma de temes nacionals i locals, durant eleccions i en èpoques polítiques més tranquil·les, i en una varietat d’establiments d’agenda, a nivell local i nacional arreu del món, a partir de 1968 i fins a principis del segle XXI. L’estudi de les agendes dels mitjans s’ha basat fonamentalment en els efectes que aquestes tenen sobre l’audiència, aplicant la teoria de l’agenda-setting. No obstant això, per calibrar aquestes influències és interessant conèixer com es configuren les agendes, i així aprofundir en el procés d’agenda- building” (Aira, 2008, p. 159).

En les democràcies actuals és fonamental conèixer qui selecciona els continguts i sota quins paràmetres i condicionants es pot acabar configurant l’agenda mediàtica. La teoria de l’agenda setting també ens permet determinar tres tipus d’agendes:

- ✓ Agenda política: és aquella agenda construïda en base a temes que generen debat i controvèrsia política. Està íntimament relacionada amb interessos partidistes i busca influir en l’agenda mediàtica per fer-se present com a missatge directes als públics potencials. Qui la difon, els polítics, no sempre se centren en temes que siguin necessàriament de benefici col·lectiu, fins al punt que poden seleccionar temes trivials però que són del seu interès. A vegades constitueix un diàleg entre els actors polítics.
- ✓ Agenda pública: fa referència a tot un seguit de temes i problemàtiques socials que cal que rebin l’atenció urgent de les institucions i dels actors que prenen decisions. Les xarxes socials han tingut un paper molt gran a l’hora de diversificar i ampliar els *issues* de l’agenda pública.
- ✓ Agenda mediàtica: no funciona sense les altres dues en la mesura que segons la teoria de l’agenda setting els mitjans poden establir una relació i fer emergir la relació amb l’esfera pública i l’esfera política.

Aquests tipus d’agendes estan en constant interacció i competició entre elles:

“Agendes polítiques, agendes públiques i agendes dels mitjans es componen d’assumptes que, d’alguna manera, són qüestions per resoldre. D’aquí la importància que un tema estigui present a l’agenda mediàtica, ja que la seva simple presència marca prioritat d’interessos: allò que apareix a l’agenda té preferència sobre allò que no hi surt. Es considera que els efectes de l’agenda dels mitjans varien en funció de com es presenten les notícies, i per tant aquesta teoria se centra en els continguts dels mitjans, en com es creen i en com es presenten. Les agendes recullen el joc dels agents socials en l’àmbit del debat públic. I tot i que cada agenda –

mediàtica, pública i política– manté la seva pròpia estructura i dinàmica, les tres mantenen una estreta relació” (Aira, 2008, p.146).

A mode de resum, i considerant l'impacte de la teoria de l'agenda-setting caldria destacar el següents aspectes:

1. Allò que no entra a l'agenda dels mitjans no existeix.
2. Allò que seleccionen els mitjans i allà on posen el seu interès afecta la percepció que tenen els espectadors respecte aquells temes.
3. La determinació de com s'enquadra un tema pot afectar significativament el desenllaç final de l'impacte d'un tema.
4. Els missatges mediàtics afecten de maneres diferents als espectadors.
5. Encara que l'audiència sigui molt activa en la recerca de determinats temes, normalment les possibilitats queden restringides a les dades que proporcionen els mitjans de comunicació.
6. És complicat que l'audiència pugui reflexionar, discutir o analitzar els temes que els mitjans han obviat.

3.4.1 La teoria de l'agenda-setting i les xarxes socials

Segons Meso, Rivero, Tous i Larrondo (2016) l'emergència de les xarxes socials i d'internet ha suposat una sacsejada en l'estudi de com les audiències seleccionen els temes d'interès i la capacitat dels mitjans de prefixar-les, fins al punt de que aquells temes i missatges que no aconsegueixen situar-se en l'agenda mediàtica no existeixen. Els patrons de comunicació de les persones s'han vist modificats substancialment. Els processos de comunicació flueixen a una velocitat vertiginosa respecte a com ho feien el segle passat. Els ciutadans tenen la capacitat d'interaccionar amb molts més emissors d'informació i a la vegada amb molts més receptors de la informació, de tal manera que es poden establir aliances entre aquests receptors i fer emergir de forma més espontània temes que en l'escenari de la configuració de l'agenda per part dels mitjans de

comunicació de masses no era possible. L'audiència comença a generar continguts que d'alguna manera els mitjans han de tenir en compte

Actualment existeix un debat teòric que considera que encara s'està donant massa pes al mitjans tradicionals en el procés de configuració de l'agenda i que s'està menystenint a les noves formes de comunicació. Un dels autors destacats és Manuel Castells, que parla de *l'autocomunicació de massa* (Meso et al., 2016, p.15) a la seva obra "*Comunicación y poder*⁵⁰". Castells (2019) parla d'aquest nou concepte per descriure el fenomen segons el qual *els mateixos usuaris seleccionen la informació i tenen capacitat de projectar-la de forma viral i en massa aprofitant les xarxes*. Ho llancen a una audiència que pot ser global i massiva, a la vegada que l'usuari està generant noves interaccions amb altres usuaris i, per tant, passa de ser un mer consumidor a també assumir el rol de generador d'informació. En aquest sentit les estructures comunicatives es democratitzen i deixen de ser verticals.

Tal i com apunten Micó i Casero-Ripollés (2014), Meso, Rivero, Tous i Larrondo (2016) i Alonso-Muñoz, Marcos-García i Casero-Ripollés (2016), una de les conseqüències de l'aparició i de la consolidació de les webs i les xarxes socials és que la capacitat d'interacció ha augmentat exponencialment. D'aquesta manera, hem passat de les clàssiques audiències televisives a comunitats que constantment estan rebent i generant continguts tant per creació pròpia com per interacció amb d'altres usuaris. Els mitjans s'estan adonant d'aquesta circumstància, i comencen a posar el seu interès en les opinions i els continguts que es creen no sols per part de les seves audiències pròpies sinó per les comunitats.

Per altra banda, cal esmentar que les xarxes socials estan canviant les pautes d'informació dels ciutadans i en certa manera estan trencant el monopoli d'informació que tenien els mitjans i els periodistes (Micó & Casero-Ripollés, 2014). D'aquesta manera, avui en dia un determinat *tweet* d'una persona (sigui especialista en un tema, representi una corporació, sigui un *influencer* o senzillament la comunitat virtual li reconegui la seva capacitat de difusió d'informació i opinions com a vàlides), pot suposar una exclusiva informativa que tradicionalment hauria donat un periodista. Així doncs, les formes de producció i difusió de les notícies estan canviant. Tal com apunten Meso, Rivero, Tous i Larrondo (2016) a les xarxes socials hi trobem no sols la

⁵⁰ . (Castells, 2009)

informació que hi dipositen els mitjans sinó també totes les opinions i preocupacions de les seves audiències i també les interaccions entre ells. D'aquesta manera, els continguts que s'han generat de forma aliena pels mitjans també impacten en l'agenda pública, convertint-se aquesta en una agenda molt més diversa. El fenomen que es produeix és un intercanvi d'agendes, el que McCombs (Meso et al., 2016, p.17) va denominar *intermedia agenda setting*, que és quan els mitjans s'intercanvien les agendas entre ells. L'agenda dels mitjans s'orienta a l'agenda pública, però a la vegada l'agenda pública alimentada per les audiències dels mitjans a les xarxes socials també s'orienta cap a l'agenda dels mitjans (Meso et al., 2016).

Un dels fets que s'està començant a produir és que els mitjans estan donant cabuda a l'opinió de les seves audiències, donant per tant als usuaris de les xarxes socials la mateixa categoria de generació d'opinió i informació que tenen els professionals de la comunicació. Assistim, doncs, a nous rols i a una distribució de poder dins la comunicació diferent de la que teníem fins ara.

3.5 LA TEORIA DE L'ESPIRAL DEL SILENCI

La construcció del relat independentista passa per la denúncia del greuge de la situació que viu Catalunya respecte Espanya. El menysteniment institucional i econòmic que els independentistes denuncien és la base de la seva pretensió per canviar l'*status quo* actual. Per altra banda, els detractors del projecte independentista consideren que no és cert que Catalunya rebi un tracte de menysteniment per part d'Espanya i intenten amb arguments desfer aquest relat. Aquesta pauta es va manifestar de la mateixa manera durant l'etapa autonòmica, però el catalanisme mai va efectuar la reclamació política d'un estat per Catalunya amb tanta claredat com en el període estudiat. Es reclamaven més competències, un horitzó nacional ple, però la reivindicació d'una república catalana o estat propi no era ni molt menys tan clara.

Segons Colomé (2017) en el seu article "*PSC: don't stop me know*" el relat de "Espanya ens roba" és el que servirà de fil conductor de l'independentisme. Inicialment

es construirà una línia molt clara entre els partidaris del dret a decidir, i després independentistes, i els federalistes i/o “unionistes”. Sosté Colomé (2017) que a partir de 2012 l’independentisme pren el relat del nacionalisme català reconvertint el dret a decidir com a element central del debat polític en la independència. Aquest autor considera que sota aquest marc es produeix a Catalunya un fenomen que és el de l’espiral del silenci, que ja s’havia produït en els anys del pujolisme i que es manifesta amb força a partir del 2012.

El concepte i teoria de l’espiral del silenci fou explicat per primera vegada per la sociòloga alemanya Elisabeth Noelle-Neumann l’any 1977. Aquesta teoria va tenir un impacte molt gran en els estudis d’opinió i en els debat acadèmics a partir del moment en que fou formulada. En paraules de l’autora:

“La hipòtesi que calia comprovar era si els diferents grups d’opinió diferien en la seva disposició a defensar públicament els seus punts de vista i conviccions. La facció més disposada a proclamar la seva posició tindrà un major impacte i influirà, per tant, en els altres, que podrien acabar incorporant-se al seu grup de seguidors aparentment més gran o creixent” (Marcet & Medina, 2017, p.65).

Segons explica Noelle-Neumann (1995) la gent té por a l’aïllament social, no es vol sentir marginada del grup i, per tant, en la mesura que té consciència que forma part d’una minoria tendeix a callar. Aquest silenci el que provoca és que s’imposi una opinió sobre les altres existents. A l’autora se li ha criticat que menystingui aquelles persones capaces de contravenir els grups majoritaris i de no guardar silenci, perquè no totes les persones tendim a sentir-nos part d’una minoria.

Sembla que la teoria de l’espiral del silenci serviria per explicar perquè la mobilització de l’independentisme és molt major en les manifestacions al carrer que no pas la dels detractors de la independència, ja que aquests tenen reserves a explicitar les seves opinions perquè se senten en una espècie de minoria. Però en canvi, els resultats electorals del 21 de desembre de 2017 mostren com malgrat el triomf del bloc independentista amb 72 diputats, la mobilització de l’electorat “unionista” és molt elevada i com a conseqüència la força política més votada i que va guanyar les eleccions fou Ciutadans amb 37 diputats i 1.109.732⁵¹ vots. Alsina (2020) apunta la importància

⁵¹ <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm> (consultat 9/4/2020)

que tenen les interaccions entre família, amics i grups d'opinió, ja siguin presencials com virtuals, per explicar aquest fenomen de l'espiral del silenci.

3.6 EL NOU LLENGUATGE

Diversos autors apunten a l'aparició de nous llenguatges en la política degut a les noves formes comunicatives; al nou rol de les audiències; a la irrupció de les xarxes socials; a la difusió de les *fake news*; i a la manca de confiança dels ciutadans vers la política. Els llenguatges s'han polaritzat, els matisos són castigats en els debats públics i triomfen els plantejaments simplistes i acompanyats d'expressions binàries; sí o no, blanc o negre. Aquest és l'escenari en el qual la comunicació, la política i els moviments socials s'han mogut en els darrers anys.

Des d'un punt de vista polític ja hem observat com el *Procés* va suposar una polarització del debat polític (Ginesta, 2020a), fet que va tenir conseqüències en el pilars que sostenien el sistema de partits de Catalunya, fins al punt de provocar canvis molt profunds en els actors polítics: extincions, implosions i nous actors que conformen l'arena política catalana des del la consulta del 9 de novembre de 2014.

Segons Salmon (2019) som en una etapa de gestió complexa en que tot ha derivat cap a la dinàmica de l'enfrontament, amb llenguatges molt més provocadors i transgressors, que campen lliures per les xarxes socials:

“l'homo politicus neoliberal no té un problema de comunicació, sinó de credibilitat. La impotència per actuar i la regressió democràtica són les dues coordenades de la nostra misèria política, a imatge i semblança d'un debat públic que es dona a entendre d'ara en endavant com una successió incoherent d'enfrontaments. (...) L'acceleració dels intercanvis en les xarxes socials i la seva inestabilitat creen les condicions d'una verdadera guerrilla de relats. Els seus mitjans consisteixen en la provocació, la transgressió i la competència. S'està desenvolupant una cultura de l'enfrontament col·lectiu” (Salmon, 2019, p.69-71).

Sosté el mateix Salmon (2019) que la inestabilitat del titulars i els anunciats és la tònica dominant dels nostres dies. I això es produeix tant a la premsa com a les xarxes

socials. Un llenguatge més impactant i binari, que busca captar l'atenció i generar novetat mediàtica:

“A partir d’ara, la inestabilitat dels enunciatos prima sobre la seva validesa. Passa exactament el mateix amb la producció d’anunciatos a les xarxes socials. Aquesta producció no té com a objectiu crear o compartir coneixement, sinó accelerar la velocitat dels intercanvis, intensificar la seva circulació. Es tracta de crear l’impuls inicial que provocarà una reacció en cadena, de posar en moviment una acumulació de likes i retuits capaç d’atraure l’atenció de centenars de milers d’internautes a l’instant” (Salmon, 2019, p.262).

Respecte el llenguatge binari i polaritzat expliquen Montagut Calvo i Moragas-Fernández (2019), que a partir de la sentència de l'Estatut es produeix una polarització discursiva que va anar en augment els anys següents i conformant blocs:

“Aquesta polarització fomenta una dinàmica de blocs on els relats complexos de la realitat social i política passen a un segon pla i s’aposta per una narrativa dicotòmica, de bons i dolents, dels nostres i els altres, de qui guanya i qui perd en el joc polític: qui no és independentista és “unionista”- amb una evident connotació negativa-, i qui no és “constitucionalista” és “secessionista”- també una paraula amb una gran càrrega negativa- i atempta contra la legalitat” (Montagut Calvo & Moragas-Fernández, 2019, p. 293).

El resultat de l'enfrontament col·lectiu a la qual es refereixen amb exemples diferents Salmon (2019) i Montagut Calvo i Moragas-Fernández (2019) és una desconfiança massiva en el sistema, amb implicacions evidents en les preferències electorals i en la mobilització social. Es crea una espècie de cercle viciós que ho qüestiona tot, i que fins i tot fa que el llenguatge com a valor de referència pels éssers humans quedi en entredit. Per Salmon (2019) això té implicacions respecte l'*storytelling*, ja que perd influència i acaba desapareixent com a element tranquil·litzador dels llenguatges mediàtic i polític.

“Quan la paraula política i el debat públic han perdut tota credibilitat, l’única manera d’existir en els mitjans d’informació consisteix en encadenar les provocacions i les transgressions” (Salmon, 2019, p.73).

Tal i com ja hem comentat, apunten Moragas-Fernández i Montagut Calvo (2018, p.273) que es pot evidenciar la presència d’un “marc sobiranista” en els discursos majoritaris dels mitjans catalans, però per altra banda fora de Catalunya, la classe política i els mitjans espanyols ressegueixen un “marc constitucionalista” que s’anirà polaritzant a mesura que vagi avançant el procés. Això tindrà derivades que acaben confrontant políticament partidaris i detractors de l’independentisme.

En certa manera, podríem identificar aquest escenari en el *Procés* català. Fins a les eleccions plebiscitàries de setembre de 2015, el relat havia transitat del dret a decidir cap a la independència, fonamentat en el greuge i el menysteniment que segons els independentistes l'estat espanyol dispensa cap a Catalunya. Aquest era l'*storytelling* que permetia explicar tots els passos polítics efectuats des de la sentència del Tribunal Constitucional fins a aquelles eleccions. Però en el moment en que els resultats del 27S de 2015 destapen obertament un escenari de full de ruta de divuit mesos, que havia de portar a la independència de Catalunya a través de l'acció política unilateral i la desobediència a les lleis espanyoles per donar pas a l'obediència a les lleis catalanes, el to del missatge polític va començar a ser molt més transgressor. Indefectiblement el llenguatge mediàtic i a les xarxes socials va entrar en aquesta espiral de transgressió. Un alimentava l'altre fins a no saber on era l'inici.

Aquesta pauta es va produir sobretot durant els fets de la tardor de 2017, en que les xarxes socials i les tertúlies vespertines⁵² es van convertir en autèntiques "batalles" dialèctiques entre partidaris i detractors de la independència, però també entre grups independentistes que s'acusaven mútuament de tebis o traïdors. Per Montagut Calvo i Moragas-Fernández (2019) sembla com si el conflicte català hagués generat una especialització en sí mateix que, en funció de diverses variables d'espai i temps, activa o desactiva determinats arguments i vocabulari que acoten l'enfoc comunicatiu de les notícies. I segueixen:

"D'alguna manera el "processisme" passa a ser una mena de corpus discursiu que contrasta amb el seu contrari, "l'unionisme", que actua com un mirall d'una dinàmica similar en les tertúlies d'alguns mitjans estatals" (Montagut Calvo & Moragas-Fernández, 2019, p.295).

En paral·lel es produeix una transferència dels debats mediàtics al Parlament, fins el punt que els líders polítics van aprofitar la mediatització i els nous llenguatges de les xarxes socials per practicar-los en el debat parlamentari. El Parlament es va acabar convertint, sobretot durant la tardor de 2017, en una mena de plató de televisió o el *timeline* d'una xarxa social. Aquest procés de mediatització de la política va ser analitzat per Mazzoleni i Schulz (1999) estudiant l'impacte i la influència dels *mass*

⁵² Aquest fet, més típic de la cultura mediàtica de determinats mitjans de comunicació amb seu a Madrid, es va estendre per tots els mitjans.

media en els sistemes democràtics. Aquests autors sostenen que la política està altament influenciada pels mitjans i les pautes mediàtiques però que això no arriba a fer perdre als partits el seu rol social. En tot cas la mediatització de la política és un fenomen que afecta a polítics i a mitjans:

“L’espectacularització no només se circumscriu a la concepció de l’hemicicle com a espai escènic (i, en conseqüència, a l’actuació política en termes d’espectacle), sinó que també afecta a les formes en què els actors mediàtics traslladen la realitat política”(Montagut Calvo & Moragas-Fernández, 2019, p. 293).

En el cas del moviment independentista català, l’adversari extern, és a dir primer el greuge⁵³ d’Espanya contra Catalunya i posteriorment l’Estat espanyol com a actor centralista, repressor, que no deixa votar els catalans i que presenta tics franquistes, és el que no permet que Catalunya pugui ser un estat independent. Per tant, tot el llenguatge s’enfoca a l’enfrontament entre partidaris i detractor de la república catalana.

Per altra banda, els detractors de la independència consideren que la irresponsabilitat dels polítics catalans ha suposat l’erosió de les institucions i s’ha creat una gran bombolla en base a mentides com “Espanya ens roba”, “els presos polítics”, o “la independència exprés sense costos polítics i socials”. En ambdós casos, l’ús de la viralitat a les xarxes, de llenguatges binaris i de contraposició amb l’altre van ser la tònica dominant i especialment uns mesos abans de la tardor de 2017.

⁵³ El greuge Espanya-Catalunya és un marc mental típic de l’època autonòmica i plantejat des d’un bon inici per Jordi Pujol que el va incorporar en el seu discurs polític.

IV PART. EL SISTEMA DE PARTITS POLÍTICS A CATALUNYA

4.1 INTRODUCCIÓ

Una de les conseqüències de l'anomenat *Procés* polític han estat la fragmentació i la volatilització de partits i formacions polítiques. Moltes d'aquestes han estat fonamentals per explicar l'evolució política de la Catalunya del darrer quart del segle XX i de les primeres dues dècades del segle XXI. La sentència del Tribunal Constitucional que va retallar l'Estatut de Catalunya l'any 2010, va alterar els grans eixos que tradicionalment havien mogut la política catalana, l'eix esquerra/dreta i l'eix autonomia/centralisme. Encara que el sistema de configuració de les preferències electorals s'ha mantingut en un sistema multidimensional, és evident que la relació entre Catalunya i Espanya ha passat a ser fonamental per explicar les preferències de vot i la política catalana. D'aquest fet, els partits catalans van modificar el paràmetres discursius per donar resposta a l'enorme frustració existent a la societat catalana. Així doncs, l'eix de competència se centrarà primordialment sobre el nivell identitari (Marcet & Medina, 2017).

Els esdeveniments polítics dels darrers anys han suposat una polarització discursiva molt gran, i això ha deixat electoralment òrfenes a moltes persones, tant des d'un punt de vista de l'encaix territorial entre Catalunya i Espanya com des d'un punt de vista ideològic. La referència a l'orfanat política és pertinent sobretot en coherència amb la gran quantitat de projectes i plataformes que des del catalanisme i el sobiranisme moderat s'estan organitzant per concórrer a les eleccions de la futura XIII legislatura⁵⁴ (Pascal, 2020). Aquest és en tot cas un mapa d'actors polítics en construcció.

La periodista Lola Garcia (2019) explica de forma molt acurada en el seu darrer llibre *El Naufragi* com en algunes formacions polítiques hi conviuen diverses sensibilitats que no havien emergit públicament en forma de discrepància pública.

⁵⁴ El President de la Generalitat, Quim Torra, va anunciar que un cop aprovats el projecte de pressupostos per l'any 2020 anunciaria la data de les eleccions al Parlament de Catalunya. <https://www.elperiodico.com/es/politica/20200129/torra-anuncia-elecciones-tras-los-presupuestos-y-carga-contra-erc-7826610> (consultat el 31/03/2020). Finalment les eleccions foren convocades pel 14 de febrer de 2021 després de la inhabilitació del President Torra.

Existien, però el fil conductor del programa polític dels seus respectius partits els embolcallava almenys en uns mínims i no tenien incentius per desmarcar-se públicament del projecte.

“La irrupció amb força del debat sobiranista obliga als partits a definir-se de manera nítida sobre la independència o sobre un possible referèndum, una cosa que transcendeix les tradicionals fronteres polítiques entre esquerra i dreta. I gairebé tots comproven que dins seu conviuen ànimes contraposades que havien permès ensopides durant un llarg temps, però que ara se senten concernides”(García, 2019, p.55).

Les dues formacions polítiques que més van notar aquesta dinàmica foren el PSC i CiU. Aquestes havien estat les dues grans parets mestres sobre els quals descansava el sistema de partits català (Marcet & Medina, 2017). El posicionament públic i sense matís a favor o en contra de la independència de Catalunya va començar a fer emergir les discrepàncies internes d'aquestes formacions polítiques. L'equilibri intern forjat amb els anys va saltar pels aires en la mesura que l'aposta pel procés sobiranista avançava. Aquest equilibri es basava, en part, en un cert pragmatisme polític derivat del coneixement de la realitat sociològica catalana que tenien aquestes formacions polítiques. Eren partits molt implantats territorialment al país⁵⁵ i amb una important tradició integradora, que foren els primers en patir les conseqüències internes derivades de l'aposta política del sobiranisme. En el cas de CDC, és paradoxal veure com el gir sobiranista d'aquesta formació política, sumats a casos interns vinculats amb el finançament del partit, van portar a un procés d'autodestrucció total d'aquella formació política. Abans però, UDC ja havia decidit fer el camí per la seva banda i la federació de CiU ja no es tornaria a presentar a unes eleccions.

Però en el sistema de partits català ha emergit en els darrers anys la figura del votant orfe (Ginesta, 2020a). Per orfandat política ens referim a tota aquella gent que no s'acaba de sentir representada per cap formació política. Aquella que es queda a casa o s'ha acostumat a votar allò que li sembla el menys dolent, el mal menor. L'orfandat podria ser deguda a molt motius. Podria ser que les afinitats partidistes es vagin difuminant en la mesura que la societat canvia i es transforma a una velocitat desco-

⁵⁵El PSC i el PSUC més a les grans ciutats i a la zona metropolitana, mentre que CiU s'havia implantat també en el rerepaís.

neguda fins ara. També podria ser deguda a un trencament del fil conductor que uneix votant i representant, en la mesura que els indicadors de confiança disminueixen i els de desprestigi de la política augmenten. Però també podria ser deguda al fet que algunes propostes electorals són pensades en clau de dinàmiques internes dels partits, sense escoltar prou el que demanen els votants.

4.2 L'ATOMITZACIÓ DEL PSC

Qui ha estudiat amb més deteniment l'evolució orgànica del PSC a través de la monitorització dels seus congressos és el professor Eugeni Giral (2017), fundador i excoordinador acadèmic del Centre Documental de la Comunicació (CEDOC-UAB). La primera formació política que va patir les conseqüències de la polarització discursiva de la política catalana va ser el Partit dels Socialistes de Catalunya. Els elements de tensió interna foren per una banda l'Estatut i per l'altra el procés sobiranista (Gibert, 2014; Giral, 2017).

Si bé és cert que la redacció d'un nou estatut tensionaria, i de quina manera, les relacions entre els socialistes catalans i espanyols, i també entre les diverses ànimes que conviuen dins del PSC⁵⁶, aquest fet no va suposar un procés d'escissions i de baixes internes. És possible que això estigui vinculat a que en el procés de l'Estatut el PSC era al Govern, primer amb Maragall i després amb Montilla com a presidents de la Generalitat. Altra cosa és la gran quantitat de discrepàncies públiques entre la vella guàrdia socialista, els barons del PSOE i els líders socialistes catalans. Joan B. Culla (2017) explica en el seu llibre "El Tsunami"⁵⁷ el procés de deconstrucció del PSC que ell situa ja d'entrada en el procés estatutari:

"(...) els més de tres anys transcorreguts tot esperant la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut feien pensar que aquesta ja era imminent, i les impressions provinents de Madrid feien témer que no seria favorable. Aquest escenari era una font de maldecaps per al PSC: per un costat, els morigerats advertiments de Montilla, o el seu suport a l'editorial conjunta dels diaris catalans del novembre de 2009 on es demanava al TC respecte per la voluntat democràtica de Catalunya, irritaven amplis sectors del socialisme espanyol i tornaven a fer

⁵⁶ El PSC es defineix com un partit catalanista, però en el seu si sempre ha comptat amb sensibilitats sobiranistes, federalistes i autonomistes. També amb sectors més vinculats al PSOE i d'altres més reacis a les relacions orgàniques entre PSC i PSOE.

⁵⁷ "El Tsunami. Com i per què el sistema de partits català ha esdevingut irreconeixible" (Culla, 2017)

cruixir les frontisses de la relació amb el PSC amb el PSOE; d'altra banda, la dinàmica de les consultes locals sobre la independència que, esperonada pel bloqueig estatutari, s'inicià a Arenys aquella tardor i incomodava al PSC, obligat a oposar-s'hi mentre el seus sectors més espanyolistes (el Colectivo Crisol...) acusaven a la direcció de tova i criptonacionalista” (Culla, 2017, p.69-70).

Però malgrat les contradiccions i els equilibris fou José Montilla qui va advertir de la desafecció entre Catalunya i Espanya⁵⁸, i després de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut l'any 2010 no va dubtar en cap moment a posar-se al capdavant de la manifestació⁵⁹ de protesta contra a la retallada de l'Estatut.

L'any 2011 el PSC perd les eleccions al Parlament de Catalunya⁶⁰ i comença un procés de renovació dels seus lideratges, que porten al qui fou alcalde de Terrassa Pere Navarro⁶¹ a ser escollit Primer Secretari del PSC. Semblava que Navarro era el perfil idoni per fer compatible de nou les ànimes del partit. Així ho explica Lola García:

“El perfil de Navarro és el d'un dirigent no gaire identificat amb cap família interna en particular i procedent de la segona corona barcelonina. Just el punt mitjà. Un alcalde, però no del Baix Llobregat, la tradicional plaça forta dels socialistes catalans, on el vot independentista té poc arrelament”(García, 2019, p.55).

Des del primer moment el sobiranisme va entendre que la manera més útil de sumar persones al projecte independentista era situant el debat no en la independència i sí en el concepte de “dret a decidir”, fet que podia permetre pescar adhesions en l'electorat del PSC. Això li generava problemes a Navarro, conscient que pràcticament un 80 per cent de la societat catalana era partidària del dret a decidir, ja que aquest era

⁵⁸ El President Montilla pronuncia a l'Hotel Ritz de Madrid una conferència on adverteix del distanciament dels catalans de les institucions de l'Estat i de la desafecció que s'està produint en el si de la societat catalana. <https://www.elperiodico.com/es/politica/20090730/montilla-atribuye-desafeccion-espana-ataques-122028> (Consultat 1/4/2020).

⁵⁹ Manifestació celebrada el 10 de juliol de 2010 sota el lema “Som una nació, nosaltres decidim”. <https://www.ccma.cat/catradio/alcanta/programa/2010-especial-10-j-som-una-nacio-nosaltres-decidim-la-manifestacio-de-lestatut/audio/454783/> (consultat 1/4/2020)

⁶⁰ El PSC va obtenir els pitjors resultats de la seva història amb un 18'3% dels vots (575.000 vots) que es traduïen en 28 escons. La davallada era del 8'5 punts respecte la cita electoral de 2006. (Culla, 2017)

⁶¹ Pere Navarro fou alcalde de Terrassa entre el 2002 al 2012.

un debat enverinat, sobretot si tenim en compte que el PSOE havia abraçat a Suresnes⁶² el dret a l'autodeterminació tal i com indica Gibert (2014). Finalment el partit va incloure al programa electoral de les eleccions del 2012 un punt en que reivindicava “*el dret a decidir a través d'un referèndum acordat en el marc de la legalitat*” (García, 2019,p.56). Com es pot comprovar amb aquesta fórmula va permetre mantenir l'ambigüitat sobre quin tipus de consulta es podia celebrar, un encaix diferent de Catalunya en la realitat espanyola, una reforma constitucional, etc. (García, 2019).

Però la primera fractura oberta al partit es produeix arran de la votació de la declaració de sobirania⁶³ el gener de 2013, ja que fins a cinc diputats es van negar a votar en contra d'aquesta iniciativa: Joan Ignasi Elena, Núria Ventura, Àngel Ros, Marina Geli i Rocío Martínez-Sampere. El gener de 2014 Geli, Elena i Ventura tornarien a desobeir la disciplina de vot del PSC al mostrar-se favorables a la transferència de les competències per celebrar referèndums. Poc a poc tots aquests diputats i d'altres figures rellevants del partit van anar emprant un camí propi⁶⁴, que va portar a alguns d'ells a ubicar-se a posicions properes al sobiranisme i a d'altres a abandonar la política activa. Pràcticament tots van donar-se baixa del partit al llarg del 2014.

A finals de febrer de 2013 CiU presenta una iniciativa sobre el dret a decidir al debat sobre l'estat de la nació que es feia al Congrés dels Diputats. Pere Navarro va ordenar als diputats catalans votar-hi a favor trencant la disciplina de vot del grup

⁶² Al Congrés de Suresnes de l'any 1974 el PSOE va incorporar al seu programa polític “el ple reconeixement del dret a l'autodeterminació de les nacionalitats que integren l'Estat espanyol.”

⁶³ (*Resolució 5/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya*, 2013).

⁶⁴ Joan Ignasi Elena va deixar el PSC el 2014 i es va situar a l'òrbita sobiranista. Va president el Pacte Nacional pel Dret a Decidir i va fundar “Avancem” que es va incorporar a les llistes d'ERC. En data 26 de maig de 2021 fou nomenat conseller d'Interior de la Generalitat de Catalunya. Àngel Ros va optar per un pacte amb Ciutadans per sostenir la legislatura a la Paeria de Lleida. Marina Geli va acabar transitant cap al sobiranisme, primer cap a la llista de Junts pel Sí i després de Junts per Catalunya. Rocío Martínez Sampere es va presentar a les primàries com a alcaldable del PSC i un cop perdudes va abandonar la política activa. Ernest Maragall es va donar de baixa del PSC i es va incorporar a les llistes europees del PSC, posteriorment seria conseller d'Acció Exterior i el 2019 alcaldable per Barcelona d'ERC. (Culla, 2017)(García, 2019). Antoni Comín, impulsor de la plataforma *Ciutadans pel Canvi*, va fer aproximacions a ERC i es va incorporar a la llista de Junts pel Sí a proposta dels republicans, acabant essent conseller de Salut a proposta d'ERC. Posteriorment va formar part de la llista de Junts per Catalunya a les eleccions europees de 2019 i des del juliol de 2019 és eurodiputat. Joaquim Nadal, l'històric alcalde Girona, es va donar de baixa del PSC el 26 de setembre de 2015 (Culla, 2017).

parlamentari, que era contrària a la proposta de CiU⁶⁵. PSC i PSOE van estar a un pas de la ruptura, amb declaracions i contradecaracions públiques dels seus màxims dirigents reclamant la ruptura com per exemple Alfonso Guerra.

Finalment no es trenquen tots els ponts i amb el congrés territorial de Granada del juliol de 2013 serveix per reconduir les relacions. A partir d'aquell moment el PSC evoluciona del dret a decidir a una reforma constitucional i estatutària (García, 2019). Mentre Pere Navarro i Alfredo Pérez Rubalcaba gestionen la delicada situació de les dues organitzacions, Ramon Jáuregui i Miquel Iceta pacten un text comú que ha de tenir en compte aspectes molt delicats com el tema del finançament autonòmic, el terme federal, el terme nacional, etc. (García, 2019). Al final s'acaba aprovant la dita "declaració de Granada"⁶⁶ signada per tots els barons territorials amb els següent continguts:

"La declaració de Granada defensa una reforma constitucional en la qual s'advoca per incloure els «fets diferencials i les singularitats polítiques, institucionals, territorials i lingüístiques» de les diferents autonomies. No s'inclou el reconeixement a la plurinacionalitat d'Espanya, com demanava el PSC. Sí que s'introdueix el conegut com a principi d'ordinalitat en el finançament autonòmic, que suposa que els territoris que més aporten a les arques de l'Estat no vegin minvada la seva posició en el rànquing de recepció de recursos. Malgrat els equilibris, el text va més enllà de la declaració de Santillana del Mar de deu anys abans, afavorida per Maragall i Zapatero, i en la qual amb prou feines s'apunta un reconeixement de la pluralitat d'Espanya i les seves «singularitats», així com la conveniència de tenir en compte les comunitats a l'hora de negociar amb Europa aspectes que els són competència i es destaca la utilitat de la Conferència de Presidents per millorar les relacions entre territoris. A partir de Granada, Navarro es desmarca amb claredat de la consulta que ja estan promovent Artur Mas i ERC. I Rubalcaba comença a mantenir converses fluides amb Rajoy sobre l'afer de Catalunya"(García, 2019, p.59).

En el fons, la declaració de Granada suposa la renúncia explícita del PSC al dret a decidir i l'aposta per refer l'encaix de Catalunya a Espanya a través d'una possible reforma constitucional.

Els resultats electorals no milloren pels socialistes catalans i és arran dels mals resultats a les europees, que suposen la pèrdua de la meitat dels suports i ubiquen el PSC com a quarta força política, que Pere Navarro presenta la seva dimissió. El

⁶⁵ Només Carme Chacón es va desmarcar de les ordres de Navarro i va optar per no votar "ni que sí ni que no" ja que volia aspirar al lideratge del PSOE. (García, 2019).

⁶⁶ "Un nuevo pacto territorial: la España de todos" (PSOE, 2013).

substituirà Miquel Iceta, que abraça de forma absoluta la declaració de Granada i intenta pacificar les aigües internes del partit. Lola Garcia (2019) apunta les següents causes de desgast per la pèrdua de suports electorals del PSC:

“D’una banda, els ha afectat la crisi de la socialdemocràcia, un fenomen comú a bona part d’Europa, enfonsada per la falta de solucions a la desfeta econòmica. Han patit l’erosió de ser un partit de govern, tant a Espanya com a Catalunya, identificat amb l’establishment en un moment d’auge dels populismes i d’exigències de canvi radical. Hi cal afegir el fiasco que van significar els dos tripartits que van governar la Generalitat per la seva permanent inestabilitat i, finalment, la pressió del debat sobiranista i la tensió que provoca en la relació amb el PSOE i, en especial, amb els barons territorials del partit. Les seves fronteres amb altres franges de votants li fan perdre suports entre electors d’un catalanisme més accentuat que es van identificar amb Maragall, però també d’aquells que castiguen la tebiesa amb l’independentisme i que comencen a passar-se a les files de Ciutadans, la qual cosa obre una autèntica via d’aigua. L’anomenat cinturó vermell de Barcelona és cada vegada més taronja”(García, 2019, p. 61).

Les vies d’aigua del PSC eren múltiples: cap a ERC en el cas dels votants sobiranistes i d’esquerres; cap als Comuns en el cas del votants més d’esquerres; cap a Ciutadans en el vot metropolità i més espanyolista. Tal com apunta Gabriel Colomé al seu article *“PSC: don’t stop me know”*⁶⁷, *“el PSC passa de ser un partit transversal que s’assemblava a la Catalunya autonòmica a ser la imatge d’una part de Catalunya”* i es va ubicar entre els anys 2010 i 2016 en la franja que anava dels 589.021 vots als 520.022.

Miquel Iceta pacta amb Pedro Sánchez, en la seva segona etapa com a secretari general del PSOE⁶⁸ la *“Declaració de Barcelona”*⁶⁹. Era una espècie de solució d’urgència pel conflicte català que preveia recuperar aquells aspectes retallats per la sentència del Tribunal Constitucional contra l’Estatut i recuperar-los a través de l’acció legislativa del les Corts i el Parlament de Catalunya. També feia referència al finançament autonòmic, al blindatge competencial, a les inversions, al reconeixement de

⁶⁷ Article extret de l’obra *“La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016) : el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio”* (Marcet & Medina, 2017).

⁶⁸ Pedro Sánchez va guanyar el Congrés del PSOE el juliol de 2014 imposant-se a Eduardo Madina. A la tardor de 2016 però perd la secretaria general del PSOE després d’oposar-se al vot favorable del PSOE a la investidura de Mariano Rajoy. Després de que la gestora del PSOE convoqués un nou Congrés, va guanyar les primàries a secretari general el maig de 2017 davant de Susanna Díaz (García, 2019).

⁶⁹ *“Por el catalanismo y la España federal”* (PSOE, 2017).

la llengua, la cultura i els símbols de Catalunya així com la reforma constitucional. (García, 2019)

Tot i aquest document, tant el PSOE com el PSC donaran suport a l'aplicació de l'article 155 de la Constitució que dóna peu a la intervenció de l'autogovern català. De tota manera, hi va haver regidors que van demanar permetre la celebració del referèndum de l'1 d'octubre com el cas dels de Girona o Blanes (García, 2019). O alguns d'altres que s'han mostrat favorables a l'indult a favor dels presos independentistes. Un exemple més de com han aflorat la transversalitat i la pluralitat d'opinions durant el procés independentista en el si del PSC.

4.3 LA DESAPARICIÓ DE CDC, UDC I CIU

El cas més paradoxal de tot el procés el protagonitza l'espai de l'antiga Convergència i Unió. De fet, des del 2010 l'antiga Convergència⁷⁰ és al govern i Unió hi estigué fins al juny de 2014. Se n'ha dit un procés d'autodestrucció política (Pascal, 2020) perquè és precisament el viratge polític en l'estratègia de CDC la que va portar a l'escenari de liquidació de CiU. Apunta Guibernau (1997) que la contribució de Jordi Pujol fou la de *desplegar un nacionalisme amb voluntat de construir institucions robustes que poguessin governar Catalunya però sense reclamar la independència*. Però la inclusió d'Artur Mas del concepte de dret a decidir i el posterior gir estratègic en el Congrés de Reus⁷¹ de 2012 va portar a CDC a abraçar obertament l'independentisme. El nacionalisme de CiU sempre havia estat vinculat a tradició i modernitat:

“El nacionalisme catalanista present en l'obra de Jordi Pujol intenta reconciliar tradició i modernitat acceptant la primera com a base del distintiu del grup, i la segona com a un repte necessari que ha de ser afrontat per la nació. Un nacionalisme incapaç de modernitzar la nació està condemnat a desaparèixer” (Guibernau, 1997, p.108).⁷²

⁷⁰ Posteriorment el PDECAT i la marca electoral Junts per Catalunya

⁷¹ Es considera que el Congrés de Reus, sota el lema “Una manera de fer, una manera de ser” és el punt d'inflexió de CDC cap als postulats independentistes.

⁷² Cita original “*The Catalan nationalism present in Jordi Pujol's work attempts to reconcile tradition and modernity by accepting the former as a basis of the distinctiveness of the group, and the latter as a necessary challenge to be faced by the nation. A nationalism unable to modernise the nation is condemned to fade away*”. (Guibernau, 1997, p.108)

L'estiu del 2015 es trenca una aliança de pràcticament trenta-set anys d'existència, val a dir que exitosa atenent els resultats electorals. Si bé en tots els anys de vida de la primer coalició i després federació de CiU no van faltar els moments de crisi, sempre es resolien els problemes en el darrer moment. Solien ser batalles internes derivades del repartiment de poder i de càrrecs d'una força política que va governar la Generalitat bona part de la seva vida política. Però l'any 2015 els líders de CDC i UDC van decidir posar fi als anys de matrimoni polític que havia suposat CiU i van renunciar a posar-la al dia. Segurament foren els desencontres personals i les trajectòries polítiques potser ja massa dilatades les que van provocar desavinences no només polítiques, sinó que afectaven les relacions personals. L'opció, doncs, fou trencar el projecte i es va renunciar a actualitzar l'ideari, el lideratge i les relacions entre els socis de la federació apostant per fer desaparèixer les quotes i modernitzant l'organització, fent-la més meritocràtica i amb nous lideratges.

4.3.1 La llarga travessia del desert de CDC

Jordi Pujol va governar durant 23 anys de forma ininterrompuda la Generalitat de Catalunya. L'alternança no va arribar fins el 2003 quan PSC, ERC i ICV-EUiA van construir una alternativa d'esquerres coneguda com el govern Tripartit⁷³. Foren molts els periodistes, opinadors i polítics que vaticinaren la desaparició de CDC al perdre el poder. Artur Mas, que es va presentar a les eleccions tres⁷⁴ vegades abans de ser investit President de la Generalitat l'any 2010, va definir aquells anys com la "travessia del desert de CDC". Els anys a l'oposició van tenir una primera fase de recerca d'un nou sentit de vot útil per part de CDC, doncs la formació nacionalista perdia vots a favor del PSC i d'ERC però sobretot també el seu votant es quedava a casa. El pacte amb el PP de la darrera legislatura a Catalunya i al Congrés dels Diputats va passar molta factura

⁷³ El 14 de desembre de 2003 Pasqual Maragall (PSC), Josep Lluís Carod Rovira (erc) i Joan Saura (ICV) firmen l'acord conegut com el "Pacte del Tinell" i que permet un govern tripartit d'esquerres que posava fi a l'hegemonia governamental de CiU. <https://www.rtve.es/alcarta/videos/elecciones-catalanas/catalua-2003-1er-tripartit-1mov-codecmaster-wmv/912463/> (consultat el 2/4/2021)

⁷⁴ Eleccions al Parlament de Catalunya del 2003, 2006 i 2010.

entre l'electorat convergent. L'abstenció fou un dels problemes de CDC en aquells anys (Culla, 2017).

Per reconduir la situació i intentar mobilitzar el seu electorat i atraure votants desencisats amb ERC i el PSC per la mala gestió del Tripartit, CDC va posar en marxa el projecte de la Casa Gran del Catalanisme⁷⁵, que tenia com objectiu eixamplar les costures de la formació nacionalista (Álvaro, 2019). En la conferència de presentació que va fer Artur Mas a Barcelona el 20 de novembre de 2007, Mas va situar “*el dret a decidir sobre nosaltres mateixos*” com a la nova línia política en qual es basaria l'estratègia de la formació nacionalista. (Culla, 2017). Era una manera de reclamar més poder polític per Catalunya situant el focus en la capacitat de decidir que havien de tenir els catalans, que segons Mas no havia de tenir límits. El XV Congrés⁷⁶ de CDC va incorporar el dret a decidir en la ponència política i va permetre mica en mica que CDC recuperés els seus votants i que deixés de notar l'alè d'ERC al clatell. De tota manera no serà fins l'any 2010 en que guanyarà àmpliament les eleccions i Mas serà investit president.

La llarga travessia del desert va servir perquè CDC es cohesionés internament al voltant del lideratge de Mas i en un escenari d'esfondrament absolut dels integrants del govern Tripartit, CiU guanyava les eleccions el novembre del 2010 recuperant els nivells de suport que havia obtingut una vintena d'anys enrere i sumant fins 62 diputats i el 38'4% dels vots. A les eleccions municipals⁷⁷ del 2011 i a les generals⁷⁸ del mateix any CiU va aconseguir bons resultats en tots els comicis. Van centrar la campanya en qüestions econòmiques i relatives a la defensa d'un pacte fiscal per Catalunya⁷⁹. Mas i el seu govern havien de gestionar una crisi econòmica complicada i les mancances de recursos de la Generalitat, amb els calaixos plens de factures. No els queda més remei que pactar les mesures de restricció pressupostària amb el PP d'Alicia Sánchez-Camacho, fet que complicava i de quina manera la postura política convergent (Culla,

⁷⁵ Conferència d'Artur Mas el 20 de novembre de 2007 <https://www.vilaweb.cat/media/attach/vwedts/docs/mas20n.pdf>

⁷⁶ Congrés celebrat a Barcelona l'11, 12 i 13 de juliol de 2007 amb el lema “Convergència, a punt. Retorna la il·lusió”.

⁷⁷ CiU va aconseguir alcaldies que no havia tingut mai com és el cas de Barcelona o Girona i es va fer també amb Igualada, Reus, Mollerussa, Manresa o Mataró (Culla, 2017).

⁷⁸ 16 diputats i 29'3% dels sufragis (Culla, 2017).

⁷⁹ Article d'Àstrid Barrio “CiU: de la mutació a la desaparició”, dins de (Marcet & Medina, 2017) pàgina 47.

2017). Un exemple és la consulta local sobre la independència que es va celebrar a Barcelona el 10 d'abril de 2011. Mas i Pujol van fer públic que havien votat que “sí” (Álvaro, 2019) mentre que la vicepresidenta Joan Ortega va fer públic que havia votat que “no” (Culla, 2017). Explica Joan B. Culla en el seu llibre “El Tsunami” que aquest episodi:

“era un petit símptoma que la qüestió sobiranista eixamplava les esquerdes amb Unió, cosa que no dissuadí Pujol per pronunciar, el 9 de març de 2012, una publicada conferència en què conclogué; “entre la residualització i la independència, hauríem d’optar per la independència” (Culla, 2017, p.176).

Però el gir ideològic més marcat que permetria abraçar l'independentisme es va produir amb el XVI⁸⁰ Congrés de CDC celebrat a Reus, en que el terme “estat propi” es va incorporar a la ponència política. Oriol Pujol va assolir la secretaria general de la formació i Artur Mas passava a ser-ne el president. A partir d'aquell moment CDC comença a parlar en termes independentistes. Val la pena tenir en compte que el procés d'assumir tesis sobiranistes *fou un procés “bottom-up” de les bases cap als dirigents* (Culla,2017,p.176), que sempre s'havien mostrat molt més ambivalents en les seves declaracions públiques.

El setembre de 2012 Artur Mas sorprèn a tothom convocant noves eleccions al Parlament de Catalunya, després de la negativa de Mariano Rajoy a acceptar la seva proposta de “pacte fiscal”. Mas i el seu nucli de col·laboradors més íntims sostenien que la via de la negociació amb el govern espanyol estava esgotada i que per millorar la situació econòmica l'única sortida era una consulta als ciutadans. Però els resultats dels comicis no van ser els esperats, i CiU va perdre fins 100.000 vots i 12 escons, bàsicament a favor d'ERC, que va ampliar els seus deu diputats fins als 21⁸¹. CiU es va mantenir al govern amb un pacte de legislatura amb ERC. El camí que va de finals de 2012 fins a la consulta del 9N de 2014 va ser de trànsit conjunt entre CiU i ERC, bàsicament de desplegament de tot allò pactat en el pacte de legislatura amb ERC i amb les entitats sobiranistes.

⁸⁰ Congrés celebrat del 23 al 25 de març de 2012 amb el lema “Una manera de fer, una manera de ser”.

⁸¹ Aquestes foren les primeres eleccions sota el lideratge d'Oriol Junqueras a ERC.

2014 és un any important en la vida de CDC. És l'any en que comencen a emergir de forma irremeiable les discrepàncies de fons amb UDC, el soci històric de CDC. En paral·lel, les notícies sobre el presumpte finançament irregular del partit, el cas Palau, el 3% i el cas ITV que vinculava Oriol Pujol en una presumpta trama i pel qual va haver de dimitir i fou amb posterioritat condemnat⁸². Això va suposar canvis en la cúpula del partit i del grup parlamentari⁸³. El juliol de 2014 Jordi Pujol va confessar⁸⁴ que tenia diners fora del país i fou cessat de president honorífic de CDC i va perdre les atribucions de les quals gaudia com a expresident de la Generalitat. Aquest fet va agreujar moltíssim la situació interna del partit. Per a la totalitat de la família convergent, Jordi Pujol era molt més que un projecte polític, perquè Pujol com a personatge polític destil·lava uns valors i una manera de fer que molta gent identificava com a vàlids en el seu dia a dia. D'un dia a l'altre el disgust, la frustració, l'acomplexament i la incapacitat de reivindicar un llegat polític van començar a posar en qüestió la identitat convergent. És ben clar que aquest aspecte va tenir molt a veure en la decisió d'extingir políticament CDC i fer un partit nou (Pascal, 2020).

Finalment, i no per això menys important, l'altre problema d'aquell 2014 es manifestà en els resultats electorals⁸⁵ que donaven símptomes d'estancament i de retrocés acusant la gestió de les "retallades".

4.3.2 Les picabaralles entre CDC i UDC

Però el que realment fou l'estocada final d'aquell 2014 foren les males relacions polítiques amb UDC, que van portar al trencament de la federació nacionalista després de quasi quaranta anys d'aliança compartida. El procés feia impossible mantenir un equilibri de forces que fes compatible que en el sí de la formació política hi

⁸²Oriol Pujol fou condemnat a dos anys i mig de presó acusat de cobrar comissions i utilitzar la seva influència política per afavorir diversos empresaris.
<https://www.lavanguardia.com/politica/20180727/451121938041/condena-oriol-pujol-prision-itv.html> (consultat 2/4/2020)

⁸³ Jordi Turull va passar a ser president del Grup Parlamentari de CiU i Josep Rull va passar a ser coordinador general de CDC.

⁸⁴ https://elpais.com/ccaa/2014/07/25/catalunya/1406306705_109805.html (consultat 2/4/2020)

⁸⁵ ERC protagonitza el primer sorpasso a CDC guanyant les eleccions europees de 2014.

convisquessin independentistes i no independentistes. De fet, el juliol de 2012 Josep Antoni Duran i Lleida va renunciar a la secretaria general de CiU i va ser substituït per Ramon Espadaler (Barrio, 2017, p.50). Duran plantejava que el pacte amb ERC estava suposant una supeditació massa gran per CiU i això el va fer dimitir.

Pel que fa a la consulta del 9N, Unió s'hi mostrava favorable sempre i quan estigués emparada per la legalitat. I cal destacar el paper fonamental que va tenir Joana Ortega com a vicepresidenta del govern en tot allò que feia referència als preparatius del 9N. Malgrat que Unió no es declarava obertament independentista hi havia en el seu si una ànima independentista encapçalada per Antoni Castellà. La divisió interna és la que va portar als dirigents d'Unió a donar llibertat de vot als seus militants i simpatitzants davant la consulta del 9 de novembre. A les eleccions municipals de 2015, CiU encara s'hi va presentar i es va revalidar la posició de primera força política tant en vots absoluts com en nombre de regidors (Marcet & Medina, 2017).

Però el que realment va esberlar la coalició fou el plantejament d'Artur Mas d'una llista unitària per concórrer a les eleccions plebiscitàries del 27 de setembre de 2015. La llista unitària incorporava també el full de ruta dels 18 mesos per assolir la independència de Catalunya, mentre que el sector més afí a Duran i Lleida era partidari d'esgotar la legislatura i contrari a la fórmula independentista.

Internament, les bases de CDC pressionaven perquè es produís el trencament amb UDC, i en el sí de la mateixa Unió Democràtica persones rellevants com Núria de Gispert o Joan Rigol demanaren formalment un procés intern per decidir sobre el gir independentista de la formació. El 14 de juny de 2015 UDC va portar a terme una consulta entre els seus militants en els termes següents:

“Voleu que Unió mantingui el seu compromís amb el procés, des del catalanisme integrador i d'acord amb els següents criteris? “. A continuació el partit fixava una sèrie de condicions: sobirania (no posar límits a les aspiracions de sobirania de Catalunya), democràcia (prendre totes les decisions de forma democràtica), diàleg (gestionar el procés des del diàleg entre els governs català i espanyol), seguretat jurídica (excloure la declaració unilateral d'independència o un procés constituent a el marge de la legalitat), Europa (descartar qualsevol escenari que impliqui estar fora de la UE) i cohesió social (assegurar la cohesió social interna a Catalunya) ”⁸⁶.

⁸⁶ <https://www.lavanguardia.com/politica/20150614/54432827892/direccion-unio-consulta-interna-estrecho-margen.html> (consultat 3/4/2020)

La consulta la va guanyar per un marge molt ajustat la direcció encapçalada per Duran i Lleida (50,9%). Els partidaris de que Unió virés a l'independentisme assoliren el 46,1% dels vots⁸⁷. La consulta va comptar amb la participació del 65% de la militància.

Aquests resultats van portar que el 18 de juny s'anunciés la sortida dels membres d'Unió del Govern⁸⁸ i es fes efectiva la dissolució de CiU⁸⁹. El 22 de juny el president Mas va nomenar Meritxell Borràs, Jordi Ciuraneta i Jordi Jané consellers de Governació, Agricultura i Interior respectivament.

Immediatament després es produeix una escissió a Unió encapçalada per Antoni Castellà i d'altres càrrecs del govern. Es va produir un degoteig de baixes de militants i persones de renom com els presidents Rigol o de Gispert abandonaren Unió. Demòcrates de Catalunya va ser formalment registrat com a partit el 7 de novembre de 2015 i es defineix com una força política d'ideologia democristiana i independentista i continuadora de la Unió Democràtica de 1931. A les eleccions del 27 de setembre els membres de Demòcrates es presentaren en la llista de Junts pel Sí, mentre que Unió va decidir presentar-se pel seu compte tot i que no va assolir representació parlamentària⁹⁰.

Explica Josep Antoni Duran i Lleida en les seves memòries⁹¹ que va intentar que el trencament de CiU no es produís defensant que no es podia servir en safata a ERC l'hegemonia dins del nacionalisme:

“La federació de Convergència i Unió quedava oficialment dissolta a partir d'aleshores. A Unió no se li va deixar cap altra via que la d'optar a presentar-se en solitari. CDC no volia ni podia fer marxa enrere de la seva estratègia conjunta amb ERC. Era massa tard! Personalment ho havia avisat del dret i del revés; ho havia fet privadament al president Mas i en el marc d'unes reunions restringides que els mesos previs a la ruptura oficial vam tenir a la Casa dels Canonges del Palau de la Generalitat. (...) I no cal dir que en vaig parlar a totes les reunions de l'executiva de la federació de Convergència i Unió. Ho veia a venir. Ens trencaríem i, a sobre, posaríem en safata l'hegemonia a ERC en l'espai nacionalista, que es reconvertiria clarament a

⁸⁷ La consulta no va estar exempta de polèmica perquè alguns sectors de la formació consideraven que la pregunta no era suficientment clara.

⁸⁸ Es tractava de Joana Ortega com a Vicepresidenta; Josep Maria Pelegrí com a conseller d'agricultura i de Ramon Espadaler com a conseller d'Interior.

⁸⁹ Article d'Àstrid Barrio “CiU: de la mutació a la desaparició”, dins de (Marcet & Medina, 2017) pàgina 53.

⁹⁰ Unió va obtenir 103.293 vots que no li van permetre assolir el llindar del 3% i aconseguir representació parlamentària.

⁹¹ “El risc de la veritat” (Duran i Lleida, 2019).

l'independentisme. És aquell principi tan bàsic i tan universal que, entre la còpia i l'original, sempre s'acaba optant per l'original” (Duran i Lleida, 2019, p.29).

L'opció de Duran i Lleida era l'anomenada “tercera via” que explica la periodista Lola Garcia en el seu llibre “El naufragi”:

“El líder d'Unió, Josep Antoni Duran i Lleida, defensa l'anomenada «tercera via», és a dir, un pacte sobre la preservació d'algunes prerrogatives de Catalunya relatives a l'educació, la llengua i la cultura, així com un reconeixement constitucional de la seva singularitat i, finalment, una millora del finançament i de les inversions de l'Estat. La posició de Duran es vincula a la trajectòria del pujolisme i xoca frontalment amb la via rupturista que ja des de l'etapa de Mas va prenent el procés. Finalment, la divisió es consuma amb gran alegria per part dels dirigents de Convergència, que consideren que Unió és un llast en la seva lluita amb ERC per convertir-se en el partit de referència de l'independentisme”(García, 2019, p.66).

En canvi Artur Mas explica que la solució del litigi entre CDC i UDC va anar molt ràpid. De fet ho atribueix més a un problema intern d'Unió i del lideratge de Duran que res més:

“El vell partit democratacristià, amb gairebé vuitanta-cinc anys d'història i de bon servei a Catalunya, l'humanisme, el progrés i la catalanitat, es partia pel mig. Una part continuava lleial als postulats de Josep Antoni Duran i Lleida; l'altra, nacionalment més ambiciosa s'escindia sota la fórmula de Demòcrates, encapçalats per Antoni Castellà i Núria de Gispert.

Crec que Duran, d'altra banda un polític de fusta, va cometre un error fonamental: permetre el final d'Unió podent-lo evitar. El tema de la independència i el repte de definir-se, podria suposar un aprimament del partit, com havia passat a Convergència, però no la seva liquidació i el seu final. Els fundadors d'Unió, alguns d'ells víctimes del franquisme per la seva indestructible catalanitat, no haurien enfilat mai la proa contra la sobirania de Catalunya, i encara menys quan socialment aquest anhel agafava tanta força i tant protagonisme. Vull creure que si Duran hagués fet un pas enrere, Unió s'hauria salvat, malgrat que hagués agafat un camí que no li hauria agradat a ell” (Mas, 2020, pp. 174-175).

Fos com fos, a les eleccions generals de 2015 CDC va concorrer-hi sota la marca “Democràcia i Llibertat” amb Francesc Homs al capdavant, mentre que en el cas d'Unió fou Josep Antoni Duran i Lleida qui encapçalava la candidatura. En ambdós casos es van veure reduïts els seus espais electorals. Així ho descriu la politòloga Àstrid Barrio:

“Els resultats del 20D certificaven la completa desaparició de l'espai que durant 40 anys havia ocupat CiU. La candidatura impulsada per CDC va passar de ser primera força el 2011 a

perdre la meitat dels seus representants i a convertir-se en quarta força política, una posició que no ocupava des de la Transició. I Unió, per la seva banda, amb poc més de 65.000 vots, i igual que li va passar a les eleccions al Parlament, es va quedar sense representació, fet que va acabar provocant la dimissió de Duran i Lleida com a president del Comitè de Govern d'Unió i l'anunci d'un replantejament del partit” (Barrio, 2017, p.57).

4.3.3 La transformació de CDC i l'extinció d'Unió. Les noves marques

Després de la investidura de Carles Puigdemont el mes de gener de 2016, la prioritat de CDC va passar a ser la seva refundació. A través d'un procés participatiu anomenat “Torn Obert” el dia 21 de maig de 2016 el procés va culminar amb la jornada del “superdissabte⁹²” en que els militants i simpatitzants van avalar la proposta de la direcció nacionalista de refundar el partit. A principis de juliol es fundava⁹³ el Partit Demòcrata Europeu i Català a través d'un Congrés obert, dels més moguts que es recorden a la política catalana. La primera direcció fou encapçalada per Marta Pascal com a coordinadora general i David Bonvehí com a coordinador organitzatiu. Artur Mas i Neus Munté presidiren el partit.

Val a dir que el PDECAT no es va presentar sota les seves sigles fins a les eleccions de 14 de febrer de 2021. Pel que fa a les eleccions del 21 de desembre de 2017, va assajar una llista electoral sota la marca “Junts per Catalunya” per donar cabuda a la transversalitat que el lideratge del President Carles Puigdemont exigia. Tant a les següents eleccions municipals, europees com generals de l'any 2019 es va optar també per la fórmula de la coalició electoral anomenada Junts per Catalunya. En el si del PDECAT hi conviuen dues ànimes, una més possibilista i que ha estat clarament estigmatitzada i silenciada, i una altra amb plantejaments polítics que defensen la

⁹² Els resultats del Torn obert foren els següents; un 67'05% va optar per la creació d'un nou partit mentre que un 32'53% ha optat per l'opció d'una renovació controlada. La participació fou del 53% sobre els 15.019 militants cridats a les urnes. Aquell mateix dia els militants van decidir que Francesc Homs havia de ser el cap de llista a Madrid amb un 77'6% dels votants. L'altra aspirant fou Sílvia Requena amb un 20'29% dels vots.

Font: <https://www.lavanguardia.com/politica/20160521/401953051240/cdc-resultados-superdissabte-primarias-francesc-homs-renovacion.html> consultat el 3/4/2020

⁹³ El PDeCAT es va fundar el dia 10 de juliol de 2016, tot i que no es va poder inscriure al registre de partits fins a la tardor de 2016 per problemes de nomenclatura. El nou partit va néixer amb una estructura organitzativa més oberta, flexible i transparent, amb un règim d'incompatibilitats més sever, amb una aposta per les noves formes de comunicació política i una mirada netament independentista. (Álvaro, 2019) (Pascal, 2020)

confrontació i l'antipolítica (Pascal, 2020). Precisament fou l'existència d'aquestes dues ànimes la que portaria a la fundació de Junts per Catalunya com a partit i a que PDECAT i Junts concorreguessin en llistes separades a les eleccions del 14 de febrer de 2021.

Els quasi quatre anys de vida del partit han estat marcats per les lluites i batalles internes⁹⁴, tal i com afirma l'excoordinadora general del PDECAT Marta Pascal⁹⁵ o el mateix Artur Mas⁹⁶ en els seus respectius llibres:

“Tot el procés de transformació de l'extinta CDC, el PDECAT i Junts per Catalunya no es pot entendre sense tenir present el concepte del poder i com s'emboïlla i limita la política”(Pascal, 2020, p.30).

“El resum final del procés fundacional del PDECAT va ser un nom problemàtic, dirigents molt joves al capdavant, amb una lògica organitzativa complicada i un perfil ideològic excessivament rígid. (...) en honor a la veritat no podem estar satisfets de com van anar les coses. (...) Perquè aquella direcció va ser combatuda des del primer dia per tots aquells que s'havien sentit perdors en el Congrés fundacional” (Mas, 2020, pp 243-244).

Precisament de l'existència d'aquestes dues ànimes en el sí del PDECAT i del procés de tensió interna que això generava dins del partit, alguns dels que havien estat lideratges del PDECAT decideixen conformar dues noves iniciatives polítiques. Per una part els partidaris de Carles Puigdemont i els consellers Forn, Rull i Turull que decideixen fundar Junts per Catalunya com a partit (inicialment sols era una llista electoral). Per altra banda l'ànima més moderada, dels quals destaquen noms com la que fou coordinadora General del PDECAT Marta Pascal, i els exdiputats al Congrés Jordi Xuclà, Mercè Pigem i Carles Campuzano, així com ex referents de l'antiga Convergència com l'exconseller Lluís Recoder i una colla de regidors i alcaldes escampats pel territori. Tots ells s'insereixen sota la plataforma ciutadana “El País de Demà” o també conegut com “el grup de Poblet”, que es va presentar en societat el 21

⁹⁴ En fou el principal exponent la primera assemblea de juliol de 2018 que va portar a la dimissió de la coordinadora general Marta Pascal. Una llista encapçalada per David Bonvehí va sortir escollida direcció del partit. (Álvaro, 2019)

⁹⁵ “Perdre la por. Un manifest a favor de la política” (Pascal, 2020).

⁹⁶ “Cap fred, cor calent” (Mas, 2020).

de setembre de 2019 a Poblet i posteriorment impulsaren la reactivació del Partit Nacionalista de Catalunya (PNC), que va celebrar el seu congrés el 27 de juny de 2020. El PNC es va presentar per primer cop a les eleccions al Parlament de Catalunya de 14 de febrer de 2021 i no va obtenir representació parlamentària, encara que compta amb representació en alguns ajuntament com Puig Reig, Figueres, Sant Just Desvern o Cambrils. Per la seva banda el PDECAT, i després d'intentar una coalició amb Junts per Catalunya, es va presentar a les eleccions al Parlament de Catalunya del febrer de 2021 en solitari i no va obtenir representació parlamentària.

Pel que fa a Unió, no es va presentar a la repetició electoral de les generals de juny de 2016 i va optar per un procés de redefinició del projecte que liderava Ramon Espadaler. Tot i això algunes baixes notòries se sumaren a la dimissió de Duran com la de l'eurodiputat Francesc Gambús i la del vicesecretari general Antoni Font (Marcet & Medina, 2017). Però el principal problema que tenia Unió era el seu elevat deute econòmic que va acabar posant en entredit la seva supervivència política fins al punt d'haver de presentar concurs de creditors, acomiadar els treballadors i vendre la seu central del partit a Barcelona. D'aquest fet en sorgiren noves iniciatives que intentaren sumar en el gruix del catalanisme moderat. Per una banda Lliures⁹⁷, un projecte catalanista i netament liberal sota el lideratge de Roger Montañola i Antoni Fernández Teixidó, per altra banda Units per Avançar⁹⁸ sota el lideratge de Ramon Espadaler i Oriol Molins i encara cal mencionar una tercera organització dita Lliga Democràtica⁹⁹, sota el lideratge d'Àstrid Barrio.

Resta per veure quin és el futur de l'espai del catalanisme moderat i quina capacitat tindrà d'entendre's amb el sobiranisme més pragmàtic. Sigui com sigui, el projecte de CiU va quedar extingit el juny de 2015.

⁹⁷ Lliures fou fundat el 16 de juny de 2017 i no s'ha presentat mai a caps comicis.

⁹⁸ Units per Avançar fou fundat el 19 de juliol de 2017. Es va presentar a la llista del PSC als comicis de desembre de 2017 i en alguns municipis com és el cas de Barcelona també a la llista del PSC a les municipals de 2019.

⁹⁹ La Lliga Democràtica fou fundada el d'agost de 2019 i no s'ha presentat mai a caps comicis.

4.4 EL PAPER DE LA CUP DURANT EL PROCÉS INDEPENDENTISTA

Val la pena comentar el paper d'una força política com la CUP en els anys del *Procés* independentista, ja no sols pel seu paper en determinats esdeveniments polítics sinó perquè la CUP ha contribuït a incorporar noves fórmules d'organització política en el panorama del sistema de partits català.

Els inicis de la CUP els trobem en l'Assemblea Municipal de l'Esquerra Independentista (AMEI) que es va celebrar l'any 1986. L'AMEI va néixer com a un grup de coordinació de l'independentisme radical i de base local i en un inici fou un actor més que convivia en una constel·lació de grups fragmentats, i no sempre ben avinguts, entre els quals en destaca el Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN), Independentistes dels Països Catalans (IPC) o el Moviment de Defensa de la Terra (MDT) (Barberà, 2017). És a partir de l'any 1987 en que l'AMEI decideix impulsar la creació de candidatures de base local, que donaran el nom conegut de Candidatures d'Unitat Popular (CUP).

Segons descriu Barberà (2017) no serà fins el Procés de Vinarós (2000-2002) en que els dos grans partits que destacaven dins de l'independentisme radical, el refundat MDT i Endavant-OSAN, decidirien una estratègia comuna per afavorir l'acció política des de l'àmbit municipal, encara que cada organització mantenia el seu status propi, militància, etc. Els tres eixos programàtics de la CUP són l'independentisme, el socialisme i la defensa dels Països Catalans (Díaz-Montiel, 2018). L'Assemblea de Manlleu de 2008 és la que acabarà donant forma a la CUP que coneixem a l'actualitat i es passa de "les CUP" a "la CUP". L'acció política de la CUP se centraria sobretot en l'àmbit municipal i no serà fins a les eleccions de 2012 en que decidirien presentar-se a nivell català, aconseguint tres diputats per Barcelona. Aquest augment va ser paral·lel al procés de crisi posterior al segon govern Tripartit que va viure ERC, fet que va permetre que bona part de la seva base més marcadament independentista i d'esquerres retornés o es fixés en la CUP. En tot cas, l'augment significatiu de pes parlamentari de la CUP es produirà a les eleccions del 27 de setembre de 2015 en que la CUP va obtenir fins a 10 diputats i 340.000 vots (Barberà, 2017), convertint-se en necessària perquè la majoria

independentista pogués avançar. De fet, el veto de la CUP a la candidatura del President Mas va suposar la renúncia d'aquest a la Presidència de la Generalitat i fou escollit a gener de 2016 Carles Puigdemont¹⁰⁰. Un altre moment significatiu de la força decisiva que va tenir la CUP fou l'any 2016, en que la formació anticapitalista presentà una esmena a la totalitat als Pressupostos de la Generalitat i que va acabar desenvolupant en una qüestió de confiança del president Puigdemont i el compromís explícit del referèndum.

Des que el 2012 la CUP va irrompre al Parlament les accions dels seus diputats van suposar noves fórmules d'activisme incorporades al Parlament, en la línia de l'activisme de carrer que ha caracteritzat sempre el moviment independentista més radical. Això va arrossegar també alguns membres d'ERC o dels mateixos Comuns en accions de "pancarta i samarreta" des del faristol del Parlament, que van fer emergir moltes contradiccions, sobretot entre els votants de CiU descontents amb la cessió d'Artur Mas a la CUP de retirar-se per evitar l'escenari electoral i posar en risc la majoria independentista.

Com apunten Culla (2017) i Díaz-Montiel (2018) les dinàmiques històriques de divisió interna i de faccionalisme de l'esquerra independentista s'ha mantingut dins de la CUP, donant lloc a un model de partit molt descentralitzat, malgrat que a priori sembli que aquesta sigui una organització nova. Aquest fet, sumat a l'aritmètica parlamentària que feu que els vots de la CUP fossin necessaris per l'estabilitat parlamentària de l'independentisme durant el període 2015-2020, ha fet créixer la influència d'aquesta formació política. Per una banda, la CUP ha buscat condicionar el discurs de l'independentisme majoritari amb plantejaments més radicals i antisistema. Per altra banda, noves formes de fer política més vinculades a la democràcia directa, a l'activisme i una important presència a les xarxes socials han influenciat la constel·lació d'actors del moviment independentista de forma significativa.

¹⁰⁰ La CUP havia centrat la seva campanya en un discurs social molt marcat i des d'un primer moment va prometre que no investiria Mas si els seus vots eren fonamentals pel candidat de Junts pel Sí. I així va ser, els deu vots de la CUP eren imprescindibles de sumar als 62 de Junts pel Sí per tal de que l'independentisme tingués majoria. Després de mesos d'incertesa les Assemblees de Manresa i Sabadell de novembre i desembre de 2015 van ratificar el no a Mas i es va posar en marxa l'operació per investir Carles Puigdemont, em aquell moment Alcalde de Girona i president de l'AMI, i que no era mal vist per les bases de la CUP tot i la seva afiliació convergent.

4.5 LA LLUITA PER L'HEGEMONIA INDEPENDENTISTA

Durant tot el procés sobiranista s'ha produït una batalla política de gran envergadura: la de l'hegemonia política en el món independentista. I aquesta batalla ha tingut dos actors per excel·lència: CDC i els seus hereus, és a dir PDECAT i la marca electoral de Junts per Catalunya, i per altra banda Esquerra Republicana de Catalunya.

Durant tota l'etapa autonòmica fou CDC qui va gaudir d'aquesta hegemonia, però en el moment que es posa en marxa l'elaboració i posterior aprovació de l'Estatut del 2006, comencen a produir-se moviments en l'estratègia dels dos grans partits, portant sobretot a CDC a virar cap a discursos netament independentistes¹⁰¹ on ERC ja estava ubicada al presentar-se com a un partit independentista. El canvi de lideratge a favor d'Oriol Junqueras després del fiasco electoral del 2010¹⁰² va facilitar aquesta voluntat d'ERC d'assolir l'objectiu de ser el primer partit independentista de Catalunya. Ho exemplifica aquesta afirmació de la nova direcció d'Esquerra” “*Entre l'esquerra i la dreta, triem l'esquerra. Entre l'esquerra i el país, treballarem pel país*” (Culla, 2017, p.37).

Aquesta lluita per ser el gran pal de paller de l'independentisme català s'ha manifestat de diverses maneres:

1. El control del relat de l'hegemonia política:

De fet, s'ha produït i de fet encara passa, una lluita fratricida pel relat polític i mediàtic del que alguns n'han dit “qui és l'original i qui és la còpia” en el món independentista. ERC defensa sense embuts que per fi el catalanisme ha evolucionat cap a tesis independentistes, després de veure com l'única sortida possible en la relació entre Catalunya i Espanya és la independència. D'aquesta manera, celebra que per fi CDC s'hagi adonat que el seu discurs col·laboracionista en la regeneració política i social de l'estat espanyol ha estat erroni, i que sols plantejaments clars a favor de la independència permeten trobar una sortida política per Catalunya.

¹⁰¹ El punt d'inflexió és el XVI Congrés celebrat a Reus la primavera de 2012.

¹⁰² ERC només va aconseguir 10 diputats (en va perdre fins a 11) i 219.173 vots.

Com apunta Culla (2013) i (2017), la decisió de CDC de trencar l'aliança amb Unió va ser la demostració evident que CDC havia decidit posar rumb a la competència clara i sense embuts en el terreny d'ERC. Per la seva banda, els convergents asseguren que l'independentisme és central a Catalunya gràcies precisament a que CDC i el PDECAT defensin postulats independentistes (Colomé, 2017, p.68).

En l'argot periodisticopolític, s'ha emprat el terme “*sorpasso*” per visibilitzar la primera posició electoral d'ERC davant de CDC. Aquest fet es produeix per primera vegada a les eleccions europees de 2015¹⁰³ i a les eleccions generals celebrades el març i el novembre de 2019¹⁰⁴. Però en canvi, no es produeix a les municipals del 2015¹⁰⁵ ni a les eleccions al Parlament de 2017¹⁰⁶, ja que CiU primer i Junts Per Catalunya després van quedar en primera posició en el món sobiranista i no es va produir el “*sorpasso*”. És a les eleccions municipals de 2019¹⁰⁷ ERC materialitza el “*sorpasso*” i guanya davant de Junts per Catalunya, igual que ho farà a les eleccions catalanes de 14 de febrer de 2021¹⁰⁸.

2. Equilibris al Govern. Qui és més independentista?

Durant els mesos previs al referèndum van créixer els rumors, sobretot alimentats pels entorns polítics i d'opïnadors, que una part del Govern no estava treballant de forma efectiva per fer possible el referèndum, Poc a poc es va anar descobrint una disputa interna molt dura entre ERC i PDECAT¹⁰⁹ pel control del relat mediàtic: es tractava que quedés clar que qui no estava suficientment compromès amb el

¹⁰³ ERC 594.149 vots, CiU 548.718

¹⁰⁴ Març 2019: ERC 1.015.355 i 15 diputats, Junts per Catalunya 497.638 i 7 diputats. Novembre 2019: ERC 869.934 i 13 diputats, Junts per Catalunya 527.375 i 8 diputats.

¹⁰⁵ ERC va obtenir 510 vots 2380 regidors, però va quedar en segona posició ja que CiU va mantenir la primera.

¹⁰⁶ Junts per Catalunya 34 diputats, 948.233, ERC 32 diputats i 935.861.

¹⁰⁷ Els republicans van obtenir més de 800.000 vots i més de 3.000 regidors <https://www.ccma.cat/324/esquerra-forca-mes-votada-a-catalunya-en-les-eleccions-municipals-amb-un-8-escrutat/noticia/2924384/> (consultat el 13/6/2021)

¹⁰⁸ ERC va obtenir 603.607 vots i 33 diputat https://www.ara.cat/politica/resultats-eleccions-parlament-catalunya-14-febrer-14-f-2021-erc-psc-jxcat-pdcat-cup-comuns-pp-ciutadans-vox_1_3872759.html (consultat el 13/6/2021)

¹⁰⁹ Recordem que els dos conviuen en el si del grup parlamentari de Junts pel Sí.

referèndum era el soci de govern. Ho explica Artur Mas en el seu llibre¹¹⁰ exemplificant-ho en la crisi de govern de juliol de 2017:

“D’aquest episodi també em va deixar un regust amarg saber que si en lloc de Jordi Baiget el conseller afectat hagués estat d’ERC les conseqüències no haurien estat les mateixes. El PDeCAT no hauria jugat a enrarir l’ambient i convertir unes declaracions en un escac i mat a un conseller. Hi havia una flaire partidista, en aquella emboscada. La jugada consistia a veure si es podia aconseguir fer caure algú del PDeCAT per consolidar la falsa idea que el nostre partit no es creia el que estàvem fent. La pressió d’aquell dilluns 3 de juliol va anar in crescendo, i semblava que si en Baiget no plegava seria la fi del món” (Mas, 2020, p.297).

3. El relat de la unitat (experiència de Junts pel Sí)

Fou Artur Mas qui va posar sobre la taula el debat de la unitat del món independentista per aconseguir les grans majories que fessin possible la construcció d’un estat independent per Catalunya. De fet, un cop trencada la coalició de CiU Mas ja tenia les mans lliures per intentar l’aliança estratègia amb ERC, que anava molt més enllà que un acord pel full de ruta o l’estabilitat parlamentària (García, 2019). Ho va fer en diverses ocasions, tot i que val a dir que CDC i ERC només van concórrer junts a les eleccions al Parlament de Catalunya del 27 de setembre de 2015.

Oriol Junqueras havia negat reiteradament aquesta possibilitat, que en primer terme es va proposar per les eleccions europees de 2015, fins que va acabar acceptant la proposta de Mas i el juliol de 2015 es presentava la llista de Junts pel Sí¹¹¹. Els republicans sempre han vist en la proposta d’unitat una manera d’evitar que es visualitzi el canvi d’hegemonia dins de l’independentisme. I de fet aquesta ha estat una de les picabaralles més habituals i que els mitjans de comunicació i les xarxes socials han amplificat.

Sempre han considerat que les llistes separades permeten mantenir la sensibilitat ideològica a cada marca i ser més competitius des d’un punt de vista electoral. Fos com

¹¹⁰ “Cap fred, cor calent” (Mas, 2020)

¹¹¹ Acte celebrat el 20 de juliol de 2015 a la terrassa del Museu d’Història de Catalunya. Els 5 primers noms de la candidatura foren: Raül Romeva, Carme Forcadell, Muriel Casals, Artur Mas i Oriol Junqueras. El candidat a la presidència de la Generalitat era Artur Mas. La resta d’integrants de la llista intercalaven noms independents amb militants d’ERC, CDC i d’altres formacions polítiques amb menys potencial electoral com Demòcrates, Més o Avancem.

fos, a les eleccions convocades per Mariano Rajoy pel 21 de desembre de 2017 ja es presentaren en llistes separades: el PDECAT sota el lideratge de Puigdemont i amb una llista transversal anomenada Junts per Catalunya. ERC sota les seves sigles tradicionals.

A tall de conclusió final d'aquest apartat, Francesc Marc Álvaro ho descriu de la següent manera:

“El xoc es fa inevitable: ERC vol l'espai, el protagonisme i el pes de l'antiga CDC, i els postconvergens (convertits al republicanisme), no renunciem a continuar sent tan forts com ho era el partit del pujolisme”(Álvaro, 2019, p.180).

4.6 NOVES OPCIONS POLÍTiques: ELS COMUNS I CIUDADANOS

Aquests anys de *Procés* han donat com a resultat noves forces polítiques. És el cas dels comuns o de Ciudadanos i la irrupció de VOX, tot i que aquesta darrer en l'última etapa del *Procés*.

Els *Comuns* seran la suma de diverses sensibilitats d'esquerreres després que ICV-EUiA també es veiessin afectades per les contradiccions del *Procés*, sumat a l'impacte de l'efervescència social derivada del 15-M i dels nous lideratges socials que feren emergir Podemos i els lideratges de Pablo Iglesias o Ada Colau.

En una primera fase ICV s'aferra a la defensa del referèndum i a través del tàndem Joan Herrera i Dolors Camats, s'assegurava l'equilibri entre la mirada federalista d'Herrera i la independentista de Camats (García, 2019). Fou una etapa en que intentaven desgastar el Govern de Mas amb les retallades però li van donar suport en el camí cap al 9N. Era una estratègia complexa. Però a mesura que el procés avança comencen a sorgir corrents internes en el sentit d'insistir en el discurs independentista.

La irrupció d'Ada Colau i la formació de Podem a Catalunya posa en marxa el projecte dels comuns i ICV comença un camí de confluència cap a aquest espai. A les eleccions del 27 de setembre de 2015 s'hi presentaran sota la marca de “Catalunya Sí

que es Pot¹¹²”. Es tractava d’una plataforma que vinculava sectors de l’ecologisme, el moviment veïnal, el federalisme, el feminisme i alguns favorables a la independència. Així doncs, i cada vegada que es feia un pas endavant en el full de ruta sobiranista es vivien tensions internes per aconseguir un cert consens polític i estratègic.

El 19 de desembre de 2016 es funda el partit Catalunya en Comú Podem amb el lideratge d’Ada Colau i que incorpora en el seu sí la confluència de tots els grups d’ICV, EUiA, Podem-Catalunya, etc. A partir d’aquell moment el posicionament d’aquesta formació política respecte els esdeveniments polítics del procés restarà molt condicionada a les opinions i accions de l’alcaldessa Ada Colau (García, 2019).

Pel que fa a Ciudadanos, aquesta és una formació política fundada el 26 de maig de 2006 i que agafa embranzida precisament gràcies a que el *Procés* situa sobre l’agenda política i mediàtica les relacions entre Catalunya i Espanya. En la seva fase de creixement Ciudadanos disputa vot tant al PSC a l’àrea metropolitana com al PP i s’erigeix com a vot central de *l’antiprocés*, deixant en una situació molt complicada el PP a Catalunya.

Els lideratges d’Albert Rivera i Inés Arrimadas aconseguiren situar el partit com a quarta força política al Congrés dels diputats a les eleccions de l’any 2016¹¹³. Pel que fa a Catalunya, Ciutadans passarà dels 9, 25 i als 37 diputats¹¹⁴ convertint-se en la primera força a l’oposició al Parlament de Catalunya. Però igual que creix de manera exponencial també cau estrepitosament en les següents eleccions. El 14 de febrer de 2021 el resultat de Ciutadans és de 6 diputats, un cop ja Inés Arrimadas dirigeix el partit després de la dimissió d’Albert Rivera¹¹⁵ l’11 de novembre de 2019.

¹¹² El seu cap de llista serà Lluís Rabell i ICV aconsegueix col·locar-hi Joan Coscubiela, EUiA Joan Josep Nuet i Podem Catalunya a Albano Dante Fachín. Es viuen al llarg de la legislatura moltes desavinences i picabaralles fruit de les diverses sensibilitats dels diputats. (García, 2019)

¹¹³ El desembre de 2015 obtingueren 40 diputats i el juny de 2016 n’obtingueren 32.

¹¹⁴ L’any 2012 obtingueren 9 diputats, l’any 2015 25 i l’any 2017 37 diputats.

¹¹⁵ Rivera dimiteix després dels mals resultats electorals a les eleccions generals de novembre de 2019 https://www.elnacional.cat/ca/politica/eleccions10n-rivera-plega-tot-politica_440436_102.html (consultat 13/6/2021)

V PART. SOCIETAT CIVIL

5.1 INTRODUCCIÓ

En aquest apartat explicarem el paper que han tingut les entitats de la societat civil en l'impuls mobilitzador i el seu rol durant el procés sobiranista. El moviment civil independentista ha estat un veritable motor propulsor de moltes iniciatives que han contribuït a difondre el projecte independentista.

Així doncs, volem conèixer quines han estat les entitats clau, tant en el món independentista com en els no independentistes; el perquè de la capacitat mobilitzadora d'aquestes entitats; quines han estat les grans manifestacions i la capacitat que han tingut de difondre el missatge independentista; el rol social i fins i tot polític que han assumit aquestes entitats; i l'impacte mediàtic i en l'opinió pública internacional.

Encara que és evident que aquesta anàlisi es fixa en la societat civil organitzada, tant en la que és independentista com la que no ho és, val a dir que han estat ANC i Òmnium les entitats que veritablement han fet un salt endavant des del punt de vista de la seva capacitat de generar influència tant política com mediàtica. Els canvis polítics produïts a Catalunya durant el període de temps estudiat no s'entenen sense la presència i el paper fonamental que hi ha tingut aquestes entitats. Tot i això, és interessant també veure el paper i el canvi de rol de l'entitat unionista Societat Civil Catalana.

Per altra banda, l'any 2017 apareixen noves fórmules de mobilització, acció i d'organització de la societat civil sense estar estrictament vehiculades a través d'una sola entitat i d'un lideratge vertical i tradicional. Per una banda, serà el cas dels Comitès de Defensa de la República (CDR), amb una organització local i de barri i que es reparteixen per tota la geografia catalana i acollint les especificitats territorials a través d'accions de mobilització disruptives. Per l'altra, el Tsunami Democràtic, una plataforma "virtual" que organitza mobilitzacions en protesta per les decisions judicials. Tampoc se'n coneixen estrictament els organitzadors ni l'estructura de funcionament, més enllà del que els mateixos autors difonen a través de les xarxes socials. En tot cas,

la seva capacitat mobilitzadora i de condicionament de l'agenda pública, política i mediàtica ha estat extraordinària.

5.2 LES FORMES DE PARTICIPACIÓ DES DE LA SOCIETAT CIVIL.

5.2.1 Les entitats de la societat civil.

Què hauria estat de les manifestacions amb motiu de la Diada Nacional de Catalunya sense l'organització i impuls fonamentals d'aquestes organitzacions? Una de les ensenyes del moviment independentista ha estat la capacitat de mobilització pacífica i multitudinària que ha produït imatges impactants.

En aquests anys, la societat civil civicopolítica ha agafat una dinàmica protagonista molt acusada respecte altres moments. Tot i que la societat catalana sempre s'ha distingit per ser molt activa i dinàmica, mai com ara les organitzacions fonamentades en la societat civil no havien tingut tanta influència i lideratge en l'escena pública. Payne (2009), un dels grans especialistes en *grassroots*, explica com aquests són transmissors dels missatges de canvi. De fet, així es va produir en les eleccions americanes que van portar Obama a la presidència dels EUA l'any 2008. Ordeix i Ginesta (2014) apunten com aquestes formes de mobilització electoral foren mirall pel moviment sobiranista català.

S'ha produït també un fenomen de pseudosubstitució dels lideratges polítics per lideratges de la societat civil. En aquests últims anys alguns polítics han pres decisions de molta envergadura sota l'influx de la societat civil. Algunes frases o idees cèlebres en són exemple com ara el "President posi les urnes" del setembre de 2014, petició que la presidenta de l'ANC Carme Forcadell va fer al president Mas perquè convoqués eleccions al Parlament de Catalunya; o una proposta formal de llista electoral sense polítics que va néixer dels cercles d'Òmnium Cultural uns mesos més tard. Un diàleg intens, estructurat i constructiu entre política i societat civil no és cap problema. És necessari en una societat oberta, sempre que no es produeixi una substitució de

lideratges per acomplexament o una pèrdua de pes dels lideratges polítics en la presa de decisions polítiques.

ANC i Òmnium Cultural són l'exemple més clar d'aquesta dinàmica dels darrers anys. Segurament la sentència del Tribunal Constitucional escapçant l'Estatut l'any 2010 va desencadenar molts malestars canalitzats per la societat civil, desitjosa d'influir en els polítics per tal que aquests fessin cas als problemes i no manifestessin tebiors ni titubejos en la presa de decisions. Per algunes d'aquestes organitzacions la política els havia fallat i havien de fer alguna cosa, no podien continuar de mans plegades.

Tal com explica Roger Buch (2017), fins l'any 2012 el món d'entitats independentistes estava altament fragmentat i no hi havia cap organització que sobresortís de la resta. Hi havia molts solapaments i fins i tot discontinus territorials que feien impossible un treball de base realment efectiu per tota la geografia catalana. No és fins l'any 2012 en que aquest panorama canvia i podem destacar dues entitats que sobresurten respecte la resta. I el que és més important, són identificades per la ciutadania i pels partits com els veritables actors de la societat civil a tenir en compte (Marcet & Medina, 2017).

En el cas de l'ANC és rellevant destacar el paper aglutinador en el si de les entitats independentistes que aquesta va tenir. Així ho expliquen Ordeix i Ginesta (2014):

“(...) així, es va donar l'oportunitat a molts catalans d'expressar i comunicar els seus sentiments independentistes. Mai abans s'havia disposat d'una xarxa tant ben connectada per donar suport als tres grans missatges del Procés: identitat, economia i democràcia¹¹⁶”(Ordeix & Ginesta, 2014, p.936).

Tot i que l'ANC i Òmnium Cultural són dues entitats diferenciades tenen algunes característiques comunes que val la pena comentar (Marcet & Medina, 2017):

- ✓ Una penetració territorial notable, de tal manera que quasi tots els municipis catalans de més de 2.000 habitants tenen una secció local de l'ANC i/o d'Òmnium.

¹¹⁶ Cita original: *“So then, these gave many Catalans the opportunity to express and communicate their feelings for the independence. Never before had a so well-connected network existed to support the three main issues of the statebuilding process: identity, economy, and democracy”* ((Ordeix & Ginesta, 2014, p.936)

- ✓ Han viscut un gran augment de la seva base social en els anys compresos entre 2012 i 2017.
- ✓ Són organitzacions transversals, que no estan enquadrades relacionalment amb només una sola formació política i que interactuen de forma molt directe amb els seus afiliats, de tal manera que la percepció de proximitat i acció directa que traslladen és molt elevada.
- ✓ Els seus líders han gaudit d'una enorme notorietat social i mediàtica¹¹⁷.

Tot i que Òmnium Cultural és una entitat fundada durant el franquisme i en canvi l'ANC fou fundada l'any 2012, existeix una plataforma prèvia en la qual molts dels activistes de l'ANC i Òmnium es trobaran abans de que les seves respectives entitats agafin força com a agents mobilitzadors i protagonistes del *Procés*. Es tracta de la *Plataforma pel Dret a Decidir* (Buch, 2017, p.189) que és qui portarà la veu cantant en les mobilitzacions derivades del malestar causat pel procés d'elaboració i retallada de l'Estatut i per la crisi de Rodalies de l'any 2007 que va desembocar en una gran manifestació.

Per altra banda, cal destacar les iniciatives locals sorgides de l'organització de les consultes municipals per la independència, que foren l'embrió territorial de l'ANC i que van permetre que més de 800.000 catalans votessin als seus municipis respecte la independència de Catalunya. Allà es van assajar moltes de les xarxes i accions de mobilització que posteriorment es van posar en marxa en el primer període del *Procés* (Buch, 2017). Tal i com sostenen Muñoz i Guijoan (2013), el grau de participació i de mobilització en aquestes consultes té molt a veure amb el *background* local previ. És a dir, la participació està influenciada per la cultura política local vinculada a la participació electoral i al pluralisme polític, la tradició associativa i la seva capacitat mobilitzadora i als recursos preexistents.

¹¹⁷ En una primera fase Carme Forcadell com a presidenta de l'ANC fou coneguda pel seu lideratge al capdavant de l'entitat i va acabar presidint el Parlament de Catalunya (2015-2017). Compleix condemna per sedició des de l'any 2018. Fou substituïda com a presidenta de l'ANC per Jordi Sánchez, també condemnat per sedició i en presó des de l'octubre de 2017. Pel que fa a Òmnium, Muriel Casals va renunciar a la seva condició de presidenta de l'entitat al formar part de la llista de Junts Pel Sí. Va morir d'accident el 14 de febrer de 2016. Fou substituïda per Jordi Cuixart, condemnat per sedició pel Tribunal Suprem i en presó des de l'octubre de 2017.

5.2.1.1 Òmnium Cultural

Òmnium Cultural es va fundar l'11 de juliol de l'any 1961¹¹⁸, en plena dictadura franquista, per defensar la llengua i la cultura catalana. L'entitat es va desplegar territorialment i una de les seves tasques va ser la formació de professors de llengua catalana. En paraules de Joan Baptista Cendrós, un dels seus fundadors:

“Òmnium Cultural naixia amb el propòsit clar de protegir la cultura catalana, que feia vint anys que era ferotgement perseguida, i perquè creïem, a la vegada, que calia superar les formes de mecenatge disperses que primaven fins aleshores. Tots teníem les mateixes preocupacions i perquè a tots ens movia el mateix ideal. Davant de tots, no cal dir-ho, Fèlix Millet, a qui elegiríem president, perquè tenia més experiència i perquè havia viscut, abans de la guerra, en unes altres circumstàncies, moments de vida pública importants, ja com a protagonista” (Sinca, 2016, p.299).

No és fins a la presidència de Jordi Porta en que comença un procés de modernització i d'augment de la influència pública de l'entitat, després d'uns anys d'un cert endormiscament i de pèrdua d'afiliats (Marcet & Medina, 2017). L'any 2008¹¹⁹ Òmnium organitza un acte públic per posicionar-se a favor de la legalitat de l'Estatut de 2006 i posteriorment es decideix a convocar la manifestació del 10 de juliol de 2010 contra la sentència del Tribunal Constitucional. És la primera gran manifestació del sobiranisme sota el lema “Som una nació, nosaltres decidim” i va ser massiva. Tal com expressa Roger Buch:

“(…) al convocar la manifestació, Òmnium guanya protagonisme públic en un moment de crisi interna de la Plataforma pel Dret a Decidir i quan encara no estava configurada l'ANC” (Buch, 2017, p.190).

Òmnium va transitar des del dret a decidir cap a posicionaments netament independentistes després de fer pública la Declaració de Santa Coloma¹²⁰, on assumeix plenament la defensa d'un estat per Catalunya (Marcet & Medina, 2017). En paral·lel es va fent evident l'augment de socis i el creixement territorial. Pel que fa a la massa social

¹¹⁸ Fou fundada per Lluís Carulla i Canals, Joan Baptista Cendrós i Carbonell, Fèlix Millet i Maristany, Joan Vallvé i Creus i Pau Riera i Sala.

¹¹⁹ Fou un acte al Teatre Nacional de Catalunya davant d'uns 1000 assistents.

¹²⁰ Acte celebrat el 29/10/2012. <https://www.omnium.cat/ca/omnium-fixa-el-full-de-ruta-en-un-acte-a-santa-coloma-de-gramenet/> (consultat el 6/4/2020)

es passa dels 17.000 socis de l'any 2001, als més de 50.000 del 2015 i fins als actuals 181.590 socis¹²¹. Un augment molt significatiu.

5.2.1.2 L'Assemblea Nacional Catalana

L'entitat fou fundada el 10 de març de 2012 al Palau Sant Jordi davant d'uns 7.000 assistents. Prèviament, s'havia produït un procés de suma de tots els petits grups i sensibilitats diverses per evitar els microgrups que dificultaven les accions conjuntes en el si de la societat civil independentista. Carme Forcadell fou la primera presidenta de l'entitat.

L'entitat deixa clar des d'un primer moment que no vol ser un partit polític i es posa com a principal objectiu fundacional treballar per la independència de Catalunya, deixant en un segon pla l'àmbit territorial dels països catalans (Marcet & Medina, 2017). El protagonisme de l'entitat arribarà amb l'organització d'una gran manifestació¹²² a favor de la independència de Catalunya l'11 de setembre de 2012 amb més d'un milió i mig de persones desbordant el centre de Barcelona. Aquesta manifestació tingué un impacte polític molt important en la mesura que situa la demanda independentista al centre del debat polític de manera explícita i clara, obligant a tots les formacions polítiques a mullar-se (Marcet & Medina, 2017). És possible que aquella manifestació tingués alguna cosa a veure en la decisió d'Artur Mas d'avançar la convocatòria d'eleccions al Parlament pel 25 de novembre de 2012. Eren eleccions anticipades que Mas convoca a posteriori del no de Mariano Rajoy a la seva proposta de pacte fiscal, però amb l'impacte polític i a l'opinió pública que pot generar una manifestació d'aquestes dimensions és possible que condicionés la decisió de Mas.

¹²¹ <https://www.omnium.cat/ca/area-socis/inici/> (consultat 6/4/2020)

¹²² Aquesta manifestació, que fou massiva amb més d'un milió i mig de persones i que va comptar amb la participació de totes les formacions polítiques sobiranistes i independentistes, és considerada la primera gran manifestació que dona el tret de sortida al "Procés" com a tal. El lema fou "Catalunya nou estat d'Europa". <https://www.ccma.cat/324/15-milions-de-persones-demanen-la-independencia-de-Catalunya-en-una-manifestacio-record/noticia/1884457/> (consultat el 6/4/2020)

A partir d'aquí vindran successives demostracions de força de l'independentisme fent les diades de l'11S com a dates assenyalades en el calendari per la capacitat de difondre la causa de l'independentisme català. L'expectativa mediàtica anirà *in crescendo*, especialment entre els mitjans internacionals. En aquesta manifestació del 2012 es calcula que hi van participar més d'un milió i mig de persones.

Les successives Diades de 2013 i 2014 seran una nova prova de foc per l'ANC, que supera en escreix convocant el 2013 la "Via Catalana"¹²³ i el 2014 la "Gran V" pels carrers de Barcelona. Foren èxits de mobilització i d'organització que li van permetre créixer territorialment i en nombre d'associats. Però sobretot, el seu paper *d'influencer* en el procés sobiranista fou importantíssim i cotitzava a l'alça cada vegada que hi havia aquest tipus de demostracions públiques. Cal tenir en compte la divulgació mediàtica i a les xarxes socials de les manifestacions i mobilitzacions, que contribueixen a posar la independència al centre del debat polític i mediàtic.

5.2.1.3 El treball conjunt d'Òmnium i ANC

Val la pena assenyalar que a partir de 2014 ANC i Òmnium comencen a treballar de forma conjunta i es donen suport mutu en les iniciatives de cada entitat. Molts dels seus associats tenen doble militància, és a dir, militen a les dues organitzacions. Una de les característiques de la feina feta durant aquests anys és el treball de base que es fa, tant a nivell sectorial com territorial. S'organitzen tallers, xerrades, actes reivindicatius, actes lúdics que ajuden a difondre en tots els grups territorials, sectorials i d'edat el projecte independentista (Marcet & Medina, 2017).

El juliol de 2014 les dues entitats presenten la campanya conjunta "*Ara és l'hora*"¹²⁴, la campanya de la societat civil per donar suport a la consulta independentista del 9 de novembre de 2014 que havia convocat el govern d'Artur Mas. La campanya tenia com a un dels actes centrals la diada de 2014, la Gran V, i estava pensada per demanar el sí a la consulta del 9N. Cal destacar que aquesta campanya estava pensada des de la proximitat i va crear una xarxa de més de 100.000 voluntaris per difondre els arguments a favor de la independència (Marcet & Medina, 2017).

Per altra banda, a mesura que els esdeveniments polítics van avançant tant ANC com Òmnium començaran a tenir veu pròpia i capacitat de pressió sobre els partits perquè pactin les següents passes cap a la consecució de la independència. En les

¹²³ Una cadena humana que unia Catalunya de nord a sud a l'estil del que fou la Via Bàltica de 1989.

¹²⁴ https://www.ara.cat/politica/Ara-video-Omnium-campanya-consulta_3_1176512343.html (consultat 6/4/2020) i <https://www.omnium.cat/ca/campanyes/ara-es-l-hora/> (consultat 6/4/2020).

anomenades “cimeres independentistes”¹²⁵ el seu paper és rellevant, sobretot a l’hora d’ajudar a salvar determinats obstacles entre la negociació partidista¹²⁶. Així ho reconeix el mateix Artur Mas en el seu llibre:

“La triangulació entre partits i entitats sobiranistes es van anar intensificant, i també, encara que menys, amb la CUP. (...) He de dir que jo trobava molta comprensió en les persones que presidien les tres entitats. Estaven, amb matisos, al costat de la meua proposta d’una llista conjunta que dotés de contingut plebiscitari els comicis” (Mas, 2020, pp-159-160).

Una de les grans tasques de les entitats fou minorar els recels partidistes a favor de la llista conjunta que proposava Artur Mas. Les dues entitats eren molt favorables a aquesta iniciativa, i fins i tot alguns actors del sobiranisme plantejaven una llista sense polítics. ERC és qui hi manifestava més dubtes tot i que el juliol de 2015 va acabar acceptant la proposta i va néixer la candidatura de Junts pel Sí. Les dues entitats foren claus tant per pactar la data de les *eleccions plebiscitàries*¹²⁷ com per contribuir a confegir la llista unitària en el si del món sobiranista (Marcet & Medina, 2017). També contribuïren, a través de la campanya “Ara és l’hora” a donar validesa al relat de les eleccions plebiscitàries. Així ho expressava Jordi Sánchez, president de l’ANC:

“la mobilització ha estat la clau que ens ha portat fins on som, i serà la clau per arribar a conquerir el 27S (...) és l’hora que tantes vegades havíem desitjat, i no ho desaprofitarem: l’11 de setembre omplirem la Meridiana i el 27S omplirem les urnes (...) Serà un èxit aclaparador” (Buch, 2017, pp.195-196).

La campanya de Junts pel Sí va aconseguir traslladar la idea d’un gran moviment independentista que superava els partits, com si fos un moviment civil amb molt protagonisme dels ciutadans i els voluntaris, una gran aposta de campanya a través de les xarxes socials “*la campanya de la teva vida*” i amb una campanya de suport de més de 100.000 candidats que s’havien implicat durant la campanya. La resposta a les urnes

¹²⁵ “*La influència de les organitzacions civils en la configuració i resultats del 27S*”, article de Roger Buch dins de (Marcet & Medina, 2017) Pàgina 193.

¹²⁶ Val a dir que l’Associació de Municipis per la Independència (AMI) també hi tindrà un paper, encara que menor.

¹²⁷ Les eleccions foren el 27 de setembre de 2015.

fou rotunda ja que Junys pel Sí va aconseguir 62 diputats al Parlament i 1.620.973 vots¹²⁸.

Cal destacar que Carme Forcadell i Muriel Casals, que havien presidit l'ANC i Òmnium respectivament, van fer el salt a la política en la llista de Junts pel Sí. Forcadell va ser escollida presidenta del Parlament mentre que Muriel Casals fou la presidenta de la comissió d'estudi del procés constituent. La mort sobtada de Casals va deixar un gran buit en el món del sobiranisme, al ser reconeguda com una dona de consensos, afable i determinada. Els processos de democràcia interna de les dues entitats portaren a Jordi Sánchez¹²⁹ i Jordi Cuixart¹³⁰ a ser escollits presidents de l'ANC i d'Òmnium respectivament.

Ambdós es convertiren en referències del sobiranisme, amb un gran protagonisme mediàtic i transcendent les seves pròpies organitzacions. El seu lideratge va ser fonamental per arribar fins al referèndum del dia 1 d'octubre, tot i que arran del les concentracions davant de la Conselleria d'Economia del dia 20 de setembre de 2017 foren cridats a declarar com a investigats i posteriorment empresonats. Posteriorment, el Tribunal Suprem els va condemnar a 9 anys de presó per sedició i a 9 anys més d'inhabilitació per càrrec públic¹³¹ després de més de dos anys en presó preventiva. Jordi Sánchez feu al salt a la política incorporant-se a la llista de Junts per Catalunya, mentre que Jordi Cuixart s'ha mantingut fora de l'àmbit de la política activa.

5.2.1.4 L'Associació de Municipis per la Independència

L'Associació de Municipis per la Independència (AMI) es va constituir a Vic el 14 de desembre de 2011. Agrupa institucions que representen el món local i té com a objectiu fundacional sumar esforços per tal que Catalunya disposi d'un estat propi en el si de la Unió Europea¹³².

¹²⁸ <https://eleccions.ara.cat/parlament-27s> (consultat 7/4/2020)

¹²⁹ https://cat.elpais.com/cat/2015/05/16/catalunya/1431776228_237452.html (consultat 16/6/2021)

¹³⁰ <https://www.omnium.cat/ca/jordi-cuixart-es-proclamat-nou-president-domnium/> (consultat 16/6/2021)

¹³¹ <https://www.ccma.cat/324/jordi-cuixart-y-jordi-sanchez-condenados-a-9-anos-de-carcel-por-sedicion/noticia-es/2955685/> (consultat 7/4/2020)

¹³² <https://www.municipisindependencia.cat/que-es-ami/> (consultat 7/4/2020)

El seu primer president fou l'alcalde de Vic Josep Maria Vila d'Abadal. Posteriorment el succeïren Carles Puigdemont, quan era alcalde de Girona, i l'actual alcalde de Port de la Selva i senador Josep Maria Cervera. Actualment hi estan adherits 785 municipis i 52 consells comarcals¹³³.

El seu paper ha estat més discret respecte les dues altres grans entitats sobiranistes, però ha contribuït a la mobilització del món local, sobretot durant la consulta del 9N i el referèndum de l'1 d'octubre.

5.2.1.5 Súmate

Es tracta d'una entitat fundada el 3 d'octubre de 2013 a Bellvitge. El seu objectiu és informar i promoure el vot independentista entre catalans que tenen la llengua i la cultura espanyoles com a pròpies.

La importància d'aquesta entitat rau en la clau estratègica que té pel sobiranisme la difusió del missatge independentista en aquelles zones on la població castellanoparlant és més rellevant, com és el cas de l'àrea metropolitana de Barcelona. L'entitat va tenir gran capacitat de difondre el missatge independentista, no tant pel nombre de socis sinó a través de nous canals com les xarxes socials i als barris en llengua castellana (Marcet & Medina, 2017). Súmate es va incorporar a la llista de Junts pel Sí en la figura del seu president Eduardo Reyes.

Des d'un punt de vista teòric Serrano (2013) conclou que el suport a la independència no és sols compartit per aquells que s'autodefineixen amb identitats exclusives, sinó que les identitats compartides guanyen pes entre els independentistes¹³⁴. Investigacions com aquesta permeten entendre com entitats com Súmate van tenir un paper rellevant a l'àrea metropolitana o entre població castellanoparlant, que precisament el nacionalisme més tradicional havia considerat que no assumiria mai plantejaments catalanistes o bé independentistes.

¹³³ <https://www.municipisindependencia.cat/municipis-adherits/> (consultat 7/4/2020)

¹³⁴ Per identitats compartides entenem etiquetes com “tan català com espanyol”, “tan espanyol com català”.

5.2.1.6 Societat Civil Catalana

Societat Civil Catalana és l'entitat civil de referència d'aquells qui no donen suport al projecte independentista. Davant la proliferació d'entitats i la capacitat d'organització de l'independentisme, l'any 2014¹³⁵ va sorgir la iniciativa de crear una entitat que donés veu i capacitat d'organització i mobilització aquelles persones partidàries de la unitat d'Espanya. L'objectiu és contrarestar al carrer la immensa capacitat mobilitzadora de les entitats sobiranistes, cosa que de seguida es veurà que és força inabastable i es decidirà optar per una estratègia de lobby i de grup de pressió.

Entre els objectius fundacionals de l'entitat s'hi troba promoure, difondre i fomentar la cohesió i la convivència entre els ciutadans de Catalunya i de la resta d'espanyols (Buch, 2017, pp. 193-194); també el de promoure la cultura catalana com a part de la cultura espanyola (Marcet & Medina, 2017).

L'entitat va rebre de seguida el suport de les forces polítiques no independentistes com ara PP, C'S, PSC que es van deixar veure a les capçaleres de les primeres manifestacions que foren molt discretes de participació: la de l'11 de setembre de 2014 va reunir 3.000 persones i 38.000 persones la del 1 d'octubre d'aquell mateix 2014. No fou fins a la tardor de 2017 en que l'entitat va aconseguir organitzar manifestacions nombroses. Cal destacar-ne dues:

- ✓ El 8 d'octubre de 2017, amb el lema "*Prou! Recuperem el seny*" que va reunir unes 350.000 persones i on s'hi van sumar diferents partits i plataformes cíviques no independentistes i que va comptar amb els parlaments de Josep Borrell i de Mario Vargas Llosa¹³⁶.
- ✓ El 29 d'octubre de 2017, amb el lema "*Tots som Catalunya, per la convivència, seny*" amb una participació d'un es 300.000 persones, també amb la participació de partits i plataformes cíviques¹³⁷.

¹³⁵ Societat Civil Catalana fou fundada el 7 d'abril de 2014.

<https://www.societatcivilcatalana.cat/ca/organization> (consultat 8/4/2020)

¹³⁶ <https://www.ccma.cat/324/manifestacio-a-barcelona-per-la-unitat-despanya-convocada-per-scc/noticia/2813636/> (consultat 8/4/2020)

¹³⁷ https://cat.elpais.com/cat/2017/10/29/catalunya/1509272972_833244.html (consultat 8/4/2020)

Buch (2017) apunta en el seu anàlisi sobre el paper de les entitats de la societat civil en el procés, que Societat Civil Catalana fracassa en el seu desig de contrarestar les entitats independentistes per la dificultat de defensar *l'status quo*, i per la presència de membres de l'extrema dreta entre els participants i dirigents d'aquesta organització, fet que l'entitat sempre ha negat però que en algunes mobilitzacions han aparegut aquests grupuscles, fet que frena la mobilització d'aquells ciutadans més moderats (Marcet & Medina, 2017).

Malgrat les dificultats mobilitzadores, sí que val a dir que en el cas del votant no independentista aquest ha estat electoralment molt mobilitzat, fet que sí que es pot atribuir a una feina mobilitzadora feta tant pels partits com per l'entitat.

5.2.2 Els Comitès de Defensa de la República

Els Comitès de Defensa de la República, que inicialment s'anomenaren Comitès de Defensa del Referèndum, no són entitats com les que hem descrit anteriorment ¹³⁸. Es tracta d'un conjunt d'assemblees que es van configurant al llarg de l'any 2017 i que tenen com a primer objectiu defensar les urnes de l'1 d'octubre dins dels col·legis electorals. Els primers CDR neixen a Sant Cugat del Vallès, a l'Alt Penedès i al districte de Nou Barris de Barcelona. Poc a poc se'n van sumant més, sobretot durant l'estiu i les setmanes prèvies a l'1 d'octubre (Esteve, 2018).

Per entendre millor la seva idiosincràsia llistem tot seguit les característiques més importants dels CDR:

- ✓ Es tracta de grups autònoms, independents i populars, normalment amb arrel de barri o poble. No existeix un grup organitzat a nivell nacional que doni instruccions a la resta, malgrat que s'han produït trobades a nivell de tot el territori català per compartir accions i estratègies.
- ✓ Tenen una formació molt heterogènia i transversal, que posen al servei de tot tipus d'activitats lúdiques i/o reivindicatives.
- ✓ No existeixen ni líders ni jerarquies. Funcionen amb model assembleari.

¹³⁸ <https://www.naciodigital.cat/noticia/142247/video/cdr/et/mostrem/quin/tens/prop> (consultat 8/4/2020)

- ✓ Utilització intensa de les xarxes socials tant per organitzar-se com per mobilitzar i informar a la ciutadania. És especialment rellevant el canal Telegram CDR_Catalunya i el compte de twitter @CDRCatOficial.
- ✓ Reivindiquen mètodes no-violents i de desobediència pacífica.
- ✓ Finançament exclusiu per donatius dels seus membres o de la venda d'articles de marxandatge.

El paper dels CDR fou especialment important els dies previs a l'1 d'octubre, la mateixa jornada de l'1 d'octubre, durant l'aturada de país del 3 d'octubre, durant la vaga del 8 d'octubre, durant les eleccions del 21D mobilitzant apoderats i durant la investidura fallida del President Puigdemont el 30 de gener de 2018. També en diversos actes reivindicatius i de denúncia del que anomenen repressió judicial, com és el cas de l'ingrés a presó dels líders independentistes el 23 de març de 2018, la detenció de Carles Puigdemont a Alemanya el 25 de març de 2018 i les detencions¹³⁹ de membres del CDR per ordre de l'Audiència Nacional l'abril de 2018. En tots aquests casos es van portar a terme mobilitzacions, talls de carrers i carreteres, actes reivindicatius, etc. (Esteve, 2018).

Les accions de desobediència pacífica i de no violència han estat al punt de mira tant des de la Fiscalia com de la mateixa Audiència Nacional. S'han portat a terme diverses operacions policials, essent la més destacable la detenció de nou persones el dia 23 de setembre de 2019 acusats de terrorisme i de fabricació i tinença d'explosius i de voler assaltar el Parlament de Catalunya¹⁴⁰.

Existeix informació molt confusa respecte el nombre d'assemblees de CDR existents a tot el territori, però es parla d'un pic d'unes 400 agrupacions locals (Esteve, 2018, p.14), i d'una quinzena d'agrupacions a l'exterior, principalment a ciutats europees com Brussel·les, Londres o Berlín, però també a la resta del món com a Mèxic DF, Tòquio i Nova York (Oltra, 2018).

¹³⁹ Detenció a Viladecans de Tamara Carrasco acusada de dirigir actes d'agitació social durant la Setmana Santa de 2018. S'ordena la captura d'Adrià Carrasco. <https://www.ccma.cat/324/la-integran-dels-cdr-detinguda-a-viladecans-a-laudiencia-nacional/noticia/2849715/> (consultat 8/4/2020)

¹⁴⁰ https://www.ara.cat/politica/Operatiu-guardia-civil-contra-CDR_0_2313368700.html

(consultat 8/4/2020)

Val la pena destacar, i tal i com apunta Oltra (2018) que la premsa espanyola va fer ràpidament una analogia entre els CDR i els grups de *Kale Borroka* bascos, que crearen greus disturbis i violència de carrer al País Basc per part de simpatitzants de l'esquerra *abertzale*.

Aquesta nova formula d'activisme polític allunyat de les formacions polítiques tradicionals i de les entitats independentistes de la societat civil ha estat un altre agent que en alguns moments ha marcat l'agenda de les mobilitzacions i ha influenciat l'agenda política i mediàtica, sobretot en l'etapa posterior a l'octubre de 2017 i de resposta de les actuacions policials i judicials.

5.2.3 El Tsunami Democràtic

El Tsunami Democràtic és una altra iniciativa sorgida de la societat civil que neix¹⁴¹ a les portes de les sentències del Tribunal Suprem. Fou concretament el dos de setembre de 2019 en que el moviment es posa en marxa a través d'un manifest¹⁴² a les xarxes socials, que de seguida rep el suport de polítics destacats com Carles Puigdemont, Oriol Junqueras i els líders de les entitats sobiranistes. L'objectiu fundacional d'aquesta iniciativa és promoure una campanya de mobilització amb accions encaminades a reaccionar contra la sentència del Tribunal Suprem. Es preveuen accions no violentes i de desobediència civil.

El Tsunami va ser capaç des del primer moment d'incorporar un lèxic de mobilitzacions nou, com és el cas de “desobediència civil”, lluita “no-violenta”, etc. que ràpidament els partits i les entitats van assumir com a propis i que els mitjans van difondre de forma massiva. Les principals accions reivindicatives del Tsunami foren les següents:

¹⁴¹ https://www.ara.cat/politica/Neix-Tsunami-democratic-desobediencia-sentencia_0_2300170030.html (consultat 8/4/2020)

¹⁴² <https://tsdem.gitlab.io/> (consultat 8/4/2020). Nota: la pàgina web de Tsunami Democràtic fou clausurada inicialment per l'Audiència Nacional.

- ✓ La nit del 4 de setembre de 2019, penjada de 15.000 cartells arreu de Catalunya i es despleguen pancartes en llocs emblemàtics de les principals ciutats del país.¹⁴³
- ✓ Els dies 25 i 26 de setembre de 2019, activistes de Tsunami Democràtic ocupen oficines d'entitats bancàries amb pancartes "Aquesta empresa finança la repressió".¹⁴⁴
- ✓ El 14 d'octubre de 2019, coincidint amb la publicació de la sentència del Tribunal Suprem contra els líders independentistes, el Tsunami Democràtic crida a través de Telegram i Twitter a bloquejar l'aeroport del Prat¹⁴⁵. L'assistència és massiva i es produeixen disturbis amb la Policia i els Mossos d'Esquadra.
- ✓ El dia 9 de novembre, es convoquen actes a pobles i ciutats de Catalunya just el dia abans de les eleccions espanyoles.¹⁴⁶
- ✓ L'11 de novembre de 2019 es talla l'autopista AP-7 a la frontera amb França. El tall va durar fins a 30 hores.¹⁴⁷
- ✓ El dia 12, es convoca una marxa lenta a l'autopista AP-8, a la frontera del País Basc amb França a l'alçada de Behobia.¹⁴⁸

El sistema de mobilització del Tsunami és a través de les xarxes socials, especialment a través d'un canal de Telegram¹⁴⁹ unidireccional, en que els organitzadors

¹⁴³ https://www.ara.cat/politica/Canviem-Tsunami-Democratic-realitzat-reivindicativa_0_2301969908.html (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁴ https://www.ara.cat/politica/Canviem-Tsunami-Democratic-realitzat-reivindicativa_0_2301969908.html (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁵ https://www.ara.cat/judici-presos-politics-1-octubre/Tsunami-Democratic-aturar-aeroport-Prat_0_2325367575.html (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁶ <https://www.vilaweb.cat/noticies/placa-universitat-barcelona-9-novembre-tsunami-democratic/> (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁷ <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20191111/tsunami-democratic-tall-ap7-jonquera-bloqueig-frontera-7731308> (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁸ <https://www.vilaweb.cat/noticies/tsunami-democratic-fa-una-crida-a-collapsar-tambe-el-pas-fronterer-al-pais-basc/> (consultat el 8/4/2020)

¹⁴⁹ <https://www.vilaweb.cat/noticies/tsunami-democratic-telegram-ranquing/> (consultat el 8/4/2020)

envien instruccions. L'altre sistema de mobilització és una aplicació de mòbil que els interessats es poden baixar directament al seu telèfon per obtenir informació puntual de les mobilitzacions més properes.

Es tracta d'una nova forma de comunicació que es va mostrar molt efectiva i que fou un exemple més de les noves formes d'activisme que ha desplegat el moviment sobiranista català. Unes setmanes més tard les autoritats judicials van requerir-ne el seu tancament.¹⁵⁰

5.3 LA CAPACITAT MOBILITZADORA DEL MOVIMENT SOBIRANISTA

5.3.1 Característiques del model català

El *procés* català ha coincidit amb un augment de les mostres de descontentament ciutadà a nivell global. No ha estat sols la crisi econòmica, sinó també el qüestionament ciutadà de les institucions i la capacitat dels polítics d'oferir solucions. També la crisi climàtica ha posat en marxa un procés de mobilitzacions¹⁵¹, aprofitant l'impacte i les facilitats que generen les xarxes socials a l'hora de sumar adhesions i de propagar el missatge.

En el cas del *procés* polític viscut a Catalunya, és evident que la irrupció d'organitzacions i plataformes civils que han decidit assumir un rol protagonista en el debat públic ha suposat una influència notable en els partits, fins ara els únics autoritzats per part de la ciutadania per canviar l'*status quo* institucional (Innerarity, 2018). La irrupció de lideratges civils i l'aparició de les nous canals de comunicació han canviat i de quina manera la manera en que es conformen les afinitats partidistes i electorals.

És interessant conèixer l'aproximació teòrica que fa Marc Perelló (2018)¹⁵² sobre les singularitats del moviment sobiranista català, vist com a moviment social

¹⁵⁰ <https://beteve.cat/societat/microsoft-bloqueja-app-tsunami-democratic-terrorisme/> (consultat el 8/4/2020)

¹⁵¹ Ens referim al moviment *Friday's for future* impulsat per l'activista sueca Greta Thunberg. <https://www.fridaysforfuture.org/> (consultat 8/4/2020)

¹⁵² Tesi doctoral sobre l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació en els moviments socials i l'activisme polític.

respecte les pautes generals dels moviments socials en general (Perelló, 2018, p.255). Segons aquest autor les singularitats del moviment sobiranista català serien les següents:

- ✓ Institucions i moviment treballen en la mateixa direcció. El Govern no és considerat culpable de la situació.
- ✓ El moviment té una profunda dimensió de lluita pels drets socials i polítics.
- ✓ L'estructura organitzativa de les entitats dels actors que representen el moviment és clara i transparent.
- ✓ Forta visibilitat mediàtica i en l'opinió pública dels líders del moviment (tant polític com social).
- ✓ Mobilitzacions massives i concretes en un moment, data i lloc. Les mobilitzacions no són permanents. Això permet alts índex de participació.
- ✓ Evitar la confrontació amb les forces de seguretat. En aquest cas sols s'ha produït una excepció que és el cas de les protestes contra la sentència del Tribunal Suprem que si que van suposar enfrontaments amb la policia¹⁵³.
- ✓ Malgrat el govern català s'ha mantingut "neutral" en l'organització de manifestacions i actes, comparteix l'objectiu de la independència igual que les entitats.

El mateix Perelló (2018), apunta que el moviment sobiranista és canviant i que tot i les pautes objectives que l'han caracteritzat aquestes poden canviar en el futur. El que sí que queda clar és que en la primera fase del procés el Govern de Mariano Rajoy va actuar com a catalitzador del procés, afavorint i fomentant algunes polèmiques polítiques que van servir com a argumentaris pràctics de les entitats sobiranistes.

Des del punt de vista del relat, hi ha hagut un esforç discursiu molt important pel que fa al llenguatge. Una altra manera que ha tingut el procés d'autoanomenar-se ha estat a través de "la revolució dels somriures" una expressió l'autoria de la qual s'atribueix a la desapareguda Muriel Casals. Aquest terme ha ajudat a revestir de moviment cívic i pacífic un intent de canviar l'*status quo* institucional entre Catalunya i Espanya.

¹⁵³ <https://www.elperiodico.com/es/politica/20191018/menores-detenido-tirar-objetos-jefatura-policia-7689810> (consultat 8/4/2020)

Finalment cal esmentar el paper de les xarxes socials com a elements que permeteren la campanya de proximitat, la transversalitat del moviment (tant des del punt de vista generacional com de grups poblacionals), la capacitat de generar novetat, canvi i il·lusió en el moviment i una gran capacitat de mobilització.

5.3.2 Les grans mobilitzacions

Una de les característiques de procés sobiranista català han estat les grans manifestacions, especialment les de la Diada i aquelles que han servit de resposta a una decisió judicial. Tot el procés està amarat d'una forta presència als carrers, fet que es mostra en la simbologia, per exemple el llaç groc en el cas del símbol per reivindicar la llibertat dels líders independentistes empresonats.

Les mobilitzacions al carrer han permès al moviment sobiranista català exhibir-se des d'un punt de vista públic i atraure l'interès dels mitjans de comunicació, tant nacionals com internacionals. Per altra banda, les imatges i vídeos s'han propagat fàcilment des de les xarxes socials i han permès un procés "d'internacionalització" de la causa catalana difícilment assumible sense les xarxes socials. Cal destacar també l'efecte "domino" que s'ha creat any rere any amb l'interès que ha despertat la causa dels catalans a la premsa internacional.

Com ja hem apuntat, una de les característiques de totes les mobilitzacions ha estat el caràcter ludicofestiu de les mateixes. No hi ha hagut actes vandàlics, excepte en el cas de les resposta a la sentència del Tribunal Suprem en que alguns grups van respondre de forma violenta. Per altra banda, en tots les mobilitzacions organitzades com el cas de la Diada s'ha portat a terme un procés de registre previ de participants, assolint un grau de sofisticació en la mobilització molt important (Perelló, 2018).

Les principals mobilitzacions i manifestacions del moviment sobiranista català s'han produït durant la Diada i han estat les següents¹⁵⁴:

¹⁵⁴ <https://beteve.cat/societat/manifestacions-diada-11-setembre-cronologia/> consultat (8/4/2020)

1. **Manifestació contra la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.** Sota el lema “Som una nació, nosaltres decidim”, és la primera gran manifestació de la dècada. Se celebra a la ciutat de Barcelona, a la confluència entre Passeig de Gràcia i Gran Via. El nombre d'assistents oscil·la entre 1'1 milions de la Guàrdia Urbana i 1'1'6 milions dels organitzadors i els assistents la cobreixen en directe a través de les xarxes socials.
2. **Manifestació 11S de 2012:** és la manifestació que dona inici al procés i posa sobre la taula la independència de Catalunya, cosa que provoca que tots els actors polítics s'hagin de posicionar. Sota el lema “Catalunya, nou estat d'Europa” va del Passeig de Gràcia fins a la Ciutadella. Segons els organitzadors l'afluència de manifestants és de 2 milions, segons la Guàrdia Urbana és d'1'5 milions de persones. A les xarxes socials ja es pot identificar la manifestació a través de l'etiqueta de twitter #freedomforcatalonia o #11S2012 (Perelló Sobrepere, 2018) i és coberta de forma massiva i en directe per part dels assistents.
3. **La Via Catalana per la Independència, l'11S de 2013:** inspirant-se en la Via Bàltica¹⁵⁵ de 1989, aquesta gran cadena humana va unir el nord amb el sud de Catalunya, uns 400 km. Va tenir un fort impacte mediàtic en mitjans internacionals que cobriren en directe la via. La manifestació fou *trending* tòpic internacional a les xarxes socials, i molts dels assistents van difondre imatges per les xarxes. Algun mandatari europeu i internacional fou preguntat pel cas dels catalans (Perelló, 2018).
4. **La Gran V, l'11S 2014:** aquesta manifestació formava part de la campanya “Ara és l'hora” que organitzaren Òmnium i ANC per la campanya del 9N. Segons la Guàrdia Urbana 1'8 milions de persones hi participaren. La manifestació va transcórrer en forma de V i amb els colors de la senyera per l'Avinguda Diagonal i per la Gran Via de les Corts Catalanes. També es va produir un seguiment massiu per les xarxes socials, que els mateixos organitzadors van potenciar.
5. **La Via Lliure a la República Catalana, l'11S de 2015:** es va celebrar a la Meridiana de Barcelona amb l'assistència d'1'4 milions de persones. Aquesta era la Diada prèvia a la campanya electoral de les *eleccions plebiscitàries*¹⁵⁶ i de facto es

¹⁵⁵ La Via Bàltica fou la gran manifestació que Estònia, Letònia i Lituània protagonitzaren per reclamar la seva independència respecte la URSS.

¹⁵⁶ 27 de setembre de 2015.

va considerar un acte de campanya que va permetre a l'independentisme arribar en forma, des del punt de vista de la mobilització, a la cita electoral. Com la resta de manifestacions, va tenir una cobertura de xarxes i a nivell internacional molt notable, cada vegada més gràcies a les aportacions dels propis participants.

6. **“A punt” l'11S de 2016** fou la diada més descentralitzada, amb manifestacions a Barcelona, Berga, Lleida, Salt i Tarragona. Una manera de repartir pel territori les mobilitzacions i associar-les a uns valors determinats. Barcelona representava “la república de les llibertats”, Salt la de la “solidaritat i la diversitat”, Berga “la cultura i la identitat en construcció contínua”, Tarragona “una república en xarxa, que superi les mancances en infraestructures” i Lleida “l'equilibri territorial, el paisatge i el món agrícola”. La participació oscil·lava en una forquilla d'entre les 800.000 i el milió de persones i el hashtag “#apunt” va tornar a tenir un impacte viral a la xarxa (Perelló, 2018).
7. **La Diada del Sí, 11S de 2017:** el tema central de la marxa fou el referèndum de l'1 d'octubre i es calcula que els manifestants sobrepassaren el milió de persones, per tant registrant un augment de mobilització en un any crucial pel sobiranisme. Es va crear una gran creu gegant, com a símbol de suma, a la confluència del Passeig de Gràcia i el carrer d'Aragó com a epicentre. Des dels quatre extrems es van desplegar unes grans pancartes amb lemes a favor de la pau i la democràcia.
8. **Fem la República catalana, 11S de 2018:** aquesta fou la primera Diada amb els líders independentistes empresonats i a l'exili. Es va celebrar al llarg de tota l'Avinguda Diagonal de Barcelona i estava centrada en reivindicar la veu del poble català com una gran onada. Es va estimar una participació d'un milió de persones. L'impacte a les xarxes i a la premsa internacional va seguir essent important.
9. **Objectiu Independència, l'11S de 2019:** la manifestació volia dibuixar un estel sobre el mapa de la ciutat, en la confluència de la Gran Via, l'avinguda del Paral·lel i la de la Reina Maria Cristina, i els carrers de la Creuoberta i de Tarragona. Es va notar una davallada de mobilització, amb una afluència d'uniques 600.000 persones però l'impacte a les xarxes socials va continuar essent considerable (Perelló, 2018).
10. **Manifestacions i mobilitzacions immediates de suport als afectats:** cada vegada que s'ha produït un empresonament o una acció judicial o policial s'han convocat

mobilitzacions. També s'han fet acompanyaments a les persones que han hagut d'anar a declarar pel procés judicial de l'1 d'octubre, especialment en el cas dels alcaldes i el càrrecs de Govern així com alguns activistes vinculats a les entitats.

En el cas del les mobilitzacions dels partidaris de la unitat d'Espanya, cal destacar dues grans mobilitzacions, fet que ja s'ha citat en un apartat d'aquest estudi. L'entitat que les ha convocat i organitzat ha estat Societat Civil Catalana:

- ✓ El 8 d'octubre de 2017, amb el lema "*Prou! Recuperem el seny*" que va reunir unes 350.000 persones.
- ✓ El 29 d'octubre de 2017, amb el lema "*Tots som Catalunya, per la convivència, seny*" amb una participació d'un es 300.000 persones.

En cap dels dos casos es va poder evitar que grups i persones vinculades a l'extrema dreta fessin acte de presència¹⁵⁷.

5.4 EL ROL DE LIDERATGE DE LA SOCIETAT CIVIL.

El rol de lideratge de la societat civil és fonamental per poder explicar moltes de les fases i passes endavant fetes pel moviment sobiranista. De fet, podem definir l'independentisme català com a moviment social organitzat en la mesura que compta amb líders tant d'indole política com social (Perelló, 2018).

Si bé és cert que els detractors¹⁵⁸ de la independència no han mostrat la mateixa capacitat d'organització, mobilització i influència que els seus partidaris, val la pena destacar la voluntat de condicionar l'opinió pública d'aquests grups més enllà dels partits organitzats. En el fons podríem dir que les entitats, i sobretot el seus líders, han exercit un "rol de falsos actors polítics", en la mesura que han estat capaços d'implicar-se en les solucions polítiques sense ostentar responsabilitats d'aquest tipus. Això ha tingut una translació evident pel que fa a la seva capacitat de mobilització en les

¹⁵⁷ https://www.elnacional.cat/ca/politica/video-extrema-dreta-manifestacio-unionista_435159_102.html (consultat el 8/4/2020)

¹⁵⁸ En aquest cas ens referim a Societat Civil Catalana.

manifestacions, en el cas de l'independentisme de forma molt més dilatada en el temps, mentre que en el cas dels detractors de la independència en les mobilitzacions posteriors a l'1 d'octubre i el 27 d'octubre.

Pel que fa a la capacitat de mobilització electoral, les entitats han tingut un paper fonamental més enllà del que hagin fet els partits tradicionals. Això es dona tant en el cas dels partidaris com dels detractors de la independència. En els comicis del 27 de setembre de 2015 i del 21 de desembre de 2017 la participació ha estat altíssima¹⁵⁹, concretament del 74'95% i del 79'09% respectivament.

Pel que fa al relat, la societat civil organitzada ha contribuït amb les seves campanyes de difusió a donar caràcter de plebiscit a les eleccions del 27 de setembre de 2015, precisament en un discurs que diferenciava entre el "bloc independentista" i el "bloc unionista". Aquest també fou el cas de les eleccions del 21 de desembre de 2017 parlant del "bloc del 155".

També han contribuït a definir un llenguatge i un lèxic específic, que ha obligat a les formacions polítiques a incorporar-los en els seus discursos. Expressions com "desobediència", "unilateralitat", "presos polítics", "retorn al seny", "repressió", la simbologia dels llaços grocs", "separatisme", l'analogia amb la *kale borroka*, etc.

En definitiva, la capacitat d'influència de la societat civil ha anat més enllà de les mobilitzacions. Aquesta influència també ha estat definitiva per explicar els canvis profunds en el sistema de partits. És a dir:

- ✓ L'atomització i extinció dels partits tradicionals com PSC i CiU.
- ✓ Noves confluències. Els Comuns
- ✓ Partits de la nova política que han utilitzat el procés com a motor discursiu, com és el cas de Ciudadanos i VOX.

¹⁵⁹ <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm> (consultat 8/4/2020)

PART VI. EL CIUTADÀ I LA INFORMACIÓ POLÍTICA A CATALUNYA. COM ENS INFORMEM?

6.1 EL MODEL DE MITJANS CATALÀ: MODEL MEDITERRANI O SOCIALIBERAL ATROFIAT

Les dades del CEO ens mostren com els catalans s'informen en política bàsicament a través de la televisió i d'internet, però pel que fa a internet en primer terme ho fan a través dels portals de mitjans informatius especialitzats. És a dir, les edicions digitals dels diaris, televisions i ràdios del país.

Durant tot el *procés* polític d'aquests anys hi ha hagut una transformació molt important de les capçaleres informatives a Catalunya. Així doncs s'ha d'analitzar el model mediàtic català.

Apunten Micó i Carbonell (2017) que el paper dels mitjans en una democràcia és fonamental. Per una banda els consideren un quart poder, una espècie de *watchdog* o vigilant dels tres altres poders¹⁶⁰, i per altra banda s'han convertit en una estructura de mediació i de socialització ciutadana molt potent i amb un extraordinari poder. I per entendre el paper que tenen els mitjans en la societat catalana cal entendre la seva estructura i les seves característiques. Consideren Micó i Carbonell (2017) que el mapa de mitjans de comunicació és el resultat de la interacció de factors polítics, socials, culturals, històrics, econòmics i institucionals que interactuen entre ells. I són precisament els mitjans els sistemes més valuosos de transformació política i social a les societats postindustrials (Micó & Carbonell, 2017, p.432).

Per entendre la morfologia dels sistemes mediàtics cal fixar-nos amb dues grans obres de referència que han explicat de forma genèrica categories de sistemes mediàtics: “*the Four theories of the press*” de Siebert, Peterson i Schramm (1963) i el model de Hallin i Mancini (2004). La primera diferència destacable és el moment històric en que s'elaboren els dos models. El primer durant la Guerra Freda i amb una visió molt

¹⁶⁰ Recordem a Montesquieu amb la seva teoria de la divisió de poders: el poder executiu, el poder legislatiu i el poder judicial.

estàtica i tancada de les relacions entre política i mitjans. El segon ja entrat el segle XXI, és un model eminentment empíric, amb l'aportació de forma transversal de dues disciplines, la de la comunicació i la de ciències polítiques. Això fa que el model proposat sigui més dinàmic i flexible i aculli millor els models de cada país en les respectives categories.

Pel que fa a “*the Four theories of the press*” de Siebert, Peterson i Schramm (1963), aquests autors identifiquen quatre grans models. Val la pena recordar que aquest és un model tancat i normatiu que s'entén en el context de la Guerra Freda en que va ser elaborat. Això és el que fa que per exemple els autors situïn el sistema de mitjans espanyol en el model autoritari. El concepte clau d'aquest model normatiu és que per Siebert, Peterson i Schramm (1963) els models polítics determinen els models de mitjans.

Taula 6. Els models de mitjans de comunicació segons Siebert

MODEL	CARACTERÍSTIQUES	PAÏSOS
COMUNISTA	-Èmfasi en la transmissió de la doctrina i propaganda comunista. -Els mitjans han de ser controlats pel partit comunista perquè sinó aniran contra el poble i serviran a les elits burgeses. Han d'ajudar a edificar els ideals socialistes.	Unió Soviètica i països comunistes.
LIBERAL	-Èmfasi en els valors de la llibertat. -Protecció de la llibertat de premsa.	Països anglosaxons i països occidentals
RESPONSABILITAT SOCIAL	-Èmfasi en transmissió de debats i discussions sobre qualsevol <i>issue</i> que ajudin a transmetre informació i al sentit crític dels ciutadans	Països anglosaxons i nòrdics
AUTORITARI	-Subordinats a l'estat. -Existeix la censura.	Sistemes dictatorials del segle XX.

		Països en vies de desenvolupament.
--	--	------------------------------------

Font: elaboració pròpia en base a (Siebert et al., 1963).

En segon terme els treballs de Hallin i Mancini (2004) que intenta explicar els grans models mediàtics en els països occidentals i que els resumeixen en tres:

Taula 7. Els models de mitjans de comunicació segons Hallin i Mancini

MODEL	CARACTERÍSTIQUES	PAÏSOS
MEDITERRANI o de PLURALISME POLARITZAT	<ul style="list-style-type: none"> -Fort rol intervencionista de l'Estat (control polític o de l'Església) -Les elits informatives i polítiques estan connectades. -Ajudes públiques per la premsa. -Poca professionalització dels periodistes i clientelisme. -Baixa circulació de diaris. -Autoritats reguladores dèbils (excepte França i Catalunya). 	Països del sud d'Europa
DEMOCRÀTIC CORPORATIVISTA O CENTRE-EUROPEU	<ul style="list-style-type: none"> -Pluralisme polític i mediàtic. -Ajudes públiques per la premsa -Alts índexs de professionalització dels periodistes i dels mitjans, sector regularitzat. -Neutralitat. -Alta circulació de diaris. -Autoritats reguladores fortes. 	Països del Nord i el centre d'Europa
LIBERAL ATLÀNTIC o	<ul style="list-style-type: none"> -Pluralisme polític i mediàtic. -Molt professionalització. -Neutralitat. -Regles del mercat, oferta i demanda 	Amèrica del Nord i Regne Unit

	-Autoritats reguladores fortes i tècniques. -Circulació mitjana de diaris.	
--	---	--

Font: elaboració pròpia en base a (Hallin & Mancini, 2004) i (Hallin & Mancini, 2016).

En el model de (Hallin & Mancini, 2004) cal destacar dos conceptes fonamentals que ajuden a explicar el model:

- ✓ Paral·lelisme polític: es refereix a l'existència o no de línies editorials dependents o afavoridores de determinats projectes polítics.
- ✓ Ingerència política: es tracta del grau d'intervencionisme dels poders públics en el sistema de mitjans, més o menys alt segons la cultura política de cada context.

Com apunten tant Aira (2008), com Micó i Carbonell (2017) és impossible entendre el sistema mediàtic català de forma separada a l'espanyol, encara que cadascun té una idiosincràsia pròpia. I claríssimament ambdós queden situats al model mediterrani que apunten Hallin i Mancini (2004), on prenen especialment importància els alts índex de paral·lelisme polític i d'ingerència política: és habitual que els partits portin opinadors a les tertúlies, els partits extraparlamentaris són capaços de generar influència política tot col·locant-se en l'agenda mediàtica (els casos de la CUP primer i de VOX després són força evidents) i abunden les línies editorials còmplices amb determinats projectes polítics o causes, també en el posicionament sobre el moviment independentista.

Finalment Micó i Carbonell (2017) fan esment a la proposta de Josep Maria Carbonell que aposta per una tercera classificació: liberal, social liberal amb una subdivisió entre el model coherent i el model atrofiat, i finalment el model l'autoritari (Micó & Carbonell, 2017, p.432). El model social liberal atrofiat, que es correspondria al model de mèdia català i espanyol, és aquell en que el model social liberal queda corromput pel control que exerceixen les autoritats sobre els mitjans públics i en que grups financers controlen els mitjans privats. Per tant, els mèdia queden en certa manera polititzats i els ciutadans perden accés a la informació acurada i lliure.

En tot cas, i considerant els models explicats Micó i Carbonell (2017) considerem que els sistemes mediàtics català i espanyol queden enquadrats en el model mediterrani de Hallin i Mancini (2004) i en el model social liberal atrofiat que proposa Carbonell. Això és degut a la influència que exerceixen sobre els mitjans els poders

públics i els poders econòmics i ha estat visible durant els anys del *procés* polític tant en el panorama dels mitjans tradicionals com de les xarxes socials. De fet, en l'estudi de Micó i Carbonell (2017) els autors conclouen que el tractament que efectuen els mitjans sobre el *procés* català té a veure en com aquests mitjans s'alineen amb els plantejaments polítics existents. Els autors ho poden concloure després de l'estudi de més de 7.000 peces informatives. Pels autors això valida l'existència a Catalunya i a Espanya d'un sistema mediàtic altament polititzat.

Si ens fixem en el sistema mediàtic català, apunten Moragas-Fernández i Montagut Calvo (2018) en el seu anàlisi sobre la recerca efectuada respecte la comunicació i el *procés* català, com el model de mitjans públics¹⁶¹ desenvolupats pels respectius governs de la Generalitat va tendir a afavorir un model públic que fos altaveu del *procés* de construcció nacional i que va generar una interdependència evident entre poder polític i poder mediàtic, tant públic com privat, que ha tingut efectes evidents en com els mitjans han fet d'altaveu del *procés* polític català. Afirmen les mateixes autores que la dimensió comunicativa del conflicte català es pot entendre precisament per la interrelació de factors com la cobertura territorial i l'alineament polític dels mitjans (Moragas-Fernández & Montagut Calvo, 2018, p. 276).

Val la pena en aquest punt mencionar la picabaralla sobre els mitjans públics i en particular sobre TV3 que s'ha generat en tots aquests anys del *Procés*, tant per partidaris com per detractors de la independència:

“(...) també s’ha utilitzat la institució com a tema central de la picabaralla política durant el Procés i en període electoral, tant per defensar-la com per criticar-la, tot generant una dinàmica que ha polaritzat encara més la institució, fins i tot en contra de la voluntat dels seus treballadors. Aquest fet ha provocat una manca de crítica legítima i mesurada dels encerts i els errors dels continguts informatius generats per la institució i que s’hagi caigut en la dinàmica d’atac/defensa sense matisos” (Montagut Calvo & Moragas-Fernández, 2019, p. 298).

¹⁶¹ Sobretot en referència al *procés* de creació de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals a través de la llei 10/1983 del Parlament de Catalunya.

6.2 PAUTES SOBRE INFORMACIÓ POLÍTICA DELS CATALANS

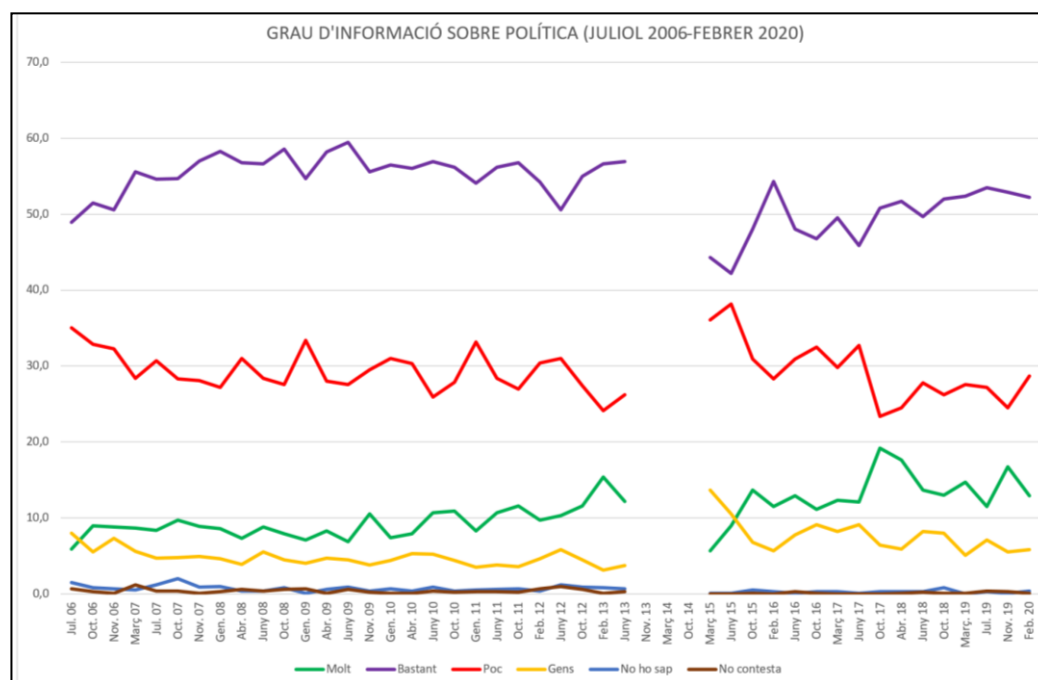
En aquest apartat ens interessa conèixer les pautes que presenta la població catalana a l'hora d'informar-se sobre política i a través de quins canals ho fa. L'anàlisi el podem fer a través de les dades del Centre d'Estudis d'Opinió¹⁶², que ens ofereix dades de com s'informen els catalans sobre temes polítics: televisió, ràdio, premsa, internet i web. També pregunta sobre la percepció dels ciutadans respecte en quina mesura se senten més o menys informats i sobre els canals més habituals. Nosaltres ens centrarem en els que afecten més en aquest estudi: premsa digital, televisió i xarxes socials.

6.2.1 Grau d'informació sobre política:

Pel que fa al grau d'informació sobre política, es pregunta als enquestats en quina mesura consideren que estan informats del que passa en política. Les possibles respostes que es poden produir són: molt, bastant, poc, gens, no ho sap o no contesta. Disposem de dades des del juliol de 2006 fins al febrer de 2020

¹⁶² www.ceo.gencat.cat

Figura 2. Grau d'informació sobre política (juliol 2006-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del CEO

Pel que es pot observar en el gràfic, en general els catalans es consideren entre “bastant” i “poc” informats respecte del que passa en política. En el cas de l’etiqueta “bastant” aquesta oscil·la entre juliol de 2006 i juny de 2013 entre el 50 i el 60%. A partir del març de 2015 aquesta etiqueta es manté en primera posició, va reduint els seus percentatges i obté un pic màxim del 54’3% el febrer de 2016.

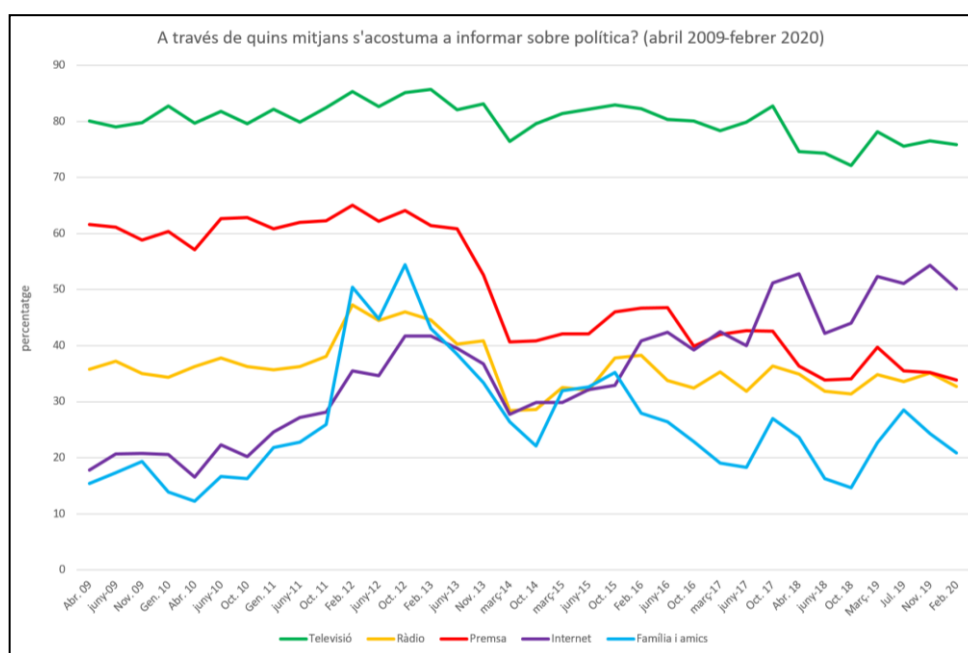
Pel que fa a l’etiqueta “poc” aquesta va mantenint una tendència a la baixa en tota la sèrie temporal, amb percentatges que oscil·len entre el 25 i el 35%, amb un pic del 38’1% el juny del 2015. Significatiu és que baixi fins al 23% l’octubre de 2017 coincidint amb els episodis de l’1 d’octubre, fet que per altra banda coincideix amb un pic de l’etiqueta “molt” que se situa al 19’2%, la xifra més alta.

Cal tenir en compte que l’única etiqueta que es comporta de forma ascendent es la de “molt” en tota la sèrie temporal, amb percentatges més elevats coincidint amb els episodis polítics de més envergadura com per exemple la tardor de 2017.

6.2.2 A través de quins mitjans s'informa s'obre política:

Pel que fa als mitjans a través dels quals els enquestats s'informen sobre política, les opcions a escollir són les següents: “televisió”, “ràdio”, “premsa”, “internet” i “família i amics”. Disposem de dades des de l'abril de 2009 fins a febrer de 2020.

Figura 3. A través de quins mitjans s'acostuma a informar sobre política (abril 2009-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del CEO

Com es pot observar, la televisió és el canal més utilitzat per informar-se sobre política. Es manté en percentatges molt estables en tota la sèrie temporal, i no és fins a l'abril de 2018 que comença a baixar una mica.

Pel que fa a la premsa escrita, entre 2009 i finals de 2013 ostentava la segona posició, però a partir de 2014 pateix una davallada important, situant-se en percentatges menors al 50%. Aquesta tendència a la baixa es manté estable fins a l'any 2020 i és paral·lela a l'augment de l'etiqueta “internet” on s'hi comptabilitzen les pàgines web dels mitjans de comunicació. De fet l'etiqueta “internet” experimenta un important

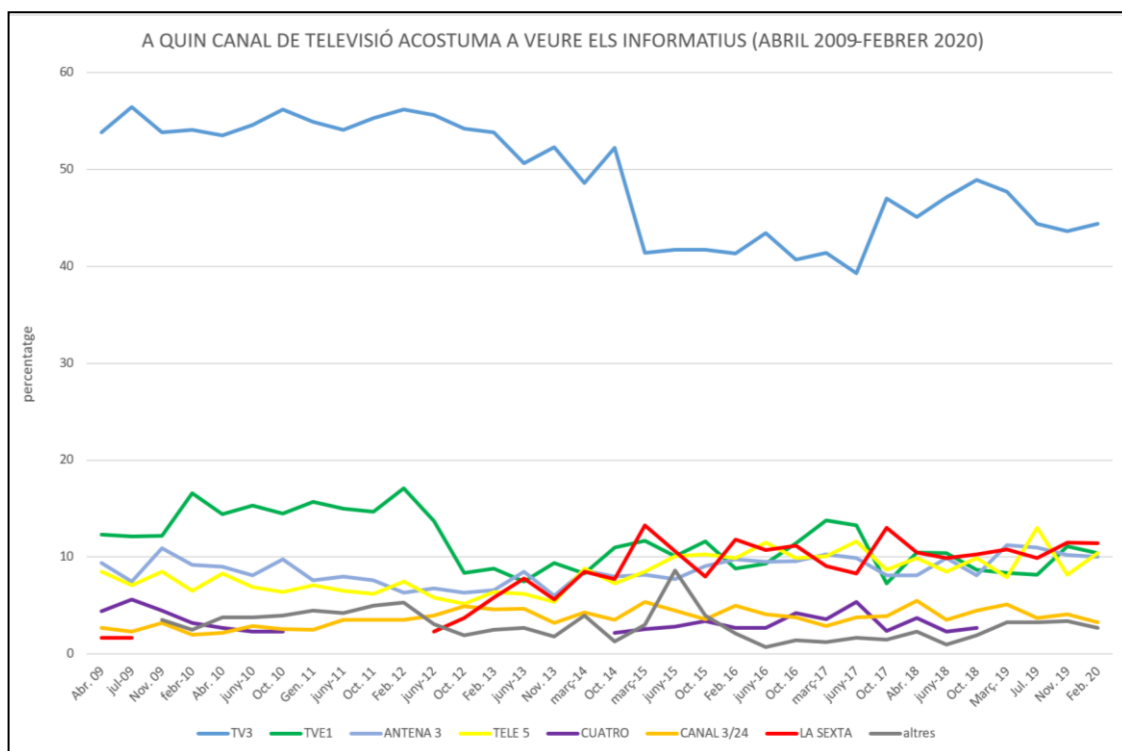
augment, passant de percentatges menors al 30% a finals de 2013 fins a percentatges que superen el 50% a partir de la tardor de 2017.

La ràdio es manté en una forquilla percentual que va del 30 al 40 per cent amb alguns pics puntuals. En el cas de l'etiqueta "família i amics", aquesta oscil·la molt però és de llarg el mitjà menys utilitzat per informar-se sobre política, fet que demostra que els enquestats van a la recerca d'informació especialitzada.

6.2.3 Canals de televisió on seguir els informatius:

Vist que fins a febrer de 2020 la televisió segueix essent el mitjà preferit per informar-se sobre política, és interessant veure quins canals són els preferits pels enquestats. En aquesta pregunta es permeten com a opcions de resposta les següents: "TV3", "TVE1", "Antena3", "Tele 5", "La Sexta", "Cuatro", "3/24" i "altres". Disposem de dades des d'abril de 2009 fins a febrer de 2020, tot i que en algun canal com "Cuatro" no se segueix tota la sèrie temporal. És important destacar que es pregunta concretament per quin canal se segueixen els informatius per informar-se sobre política.

Figura 4. A quin canal de televisió acostuma a veure els informatius (abril 2009-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia amb dades del CEO.

Com es pot comprovar TV3 és l'opció majoritària pels enquestats per informar-se sobre política, és a dir, els informatius de TV3 són els més seguits. En el cas de TVE i 3/24 els informatius són en català. La resta són en castellà.

A molta distància de TV3 es disputen la segona posició TVE1, La Sexta, Telecinco i Antena 3. Cal destacar que La Sexta passa de la darrera a la segona posició i que el seu augment d'audiència es produeix sobretot en els anys més efervescents des del punt de vista política. TVE1 perd la segona posició indiscutible a partir de l'octubre de 2012, just després de la primera gran manifestació del setembre de 2012 en que es parla obertament d'independència.

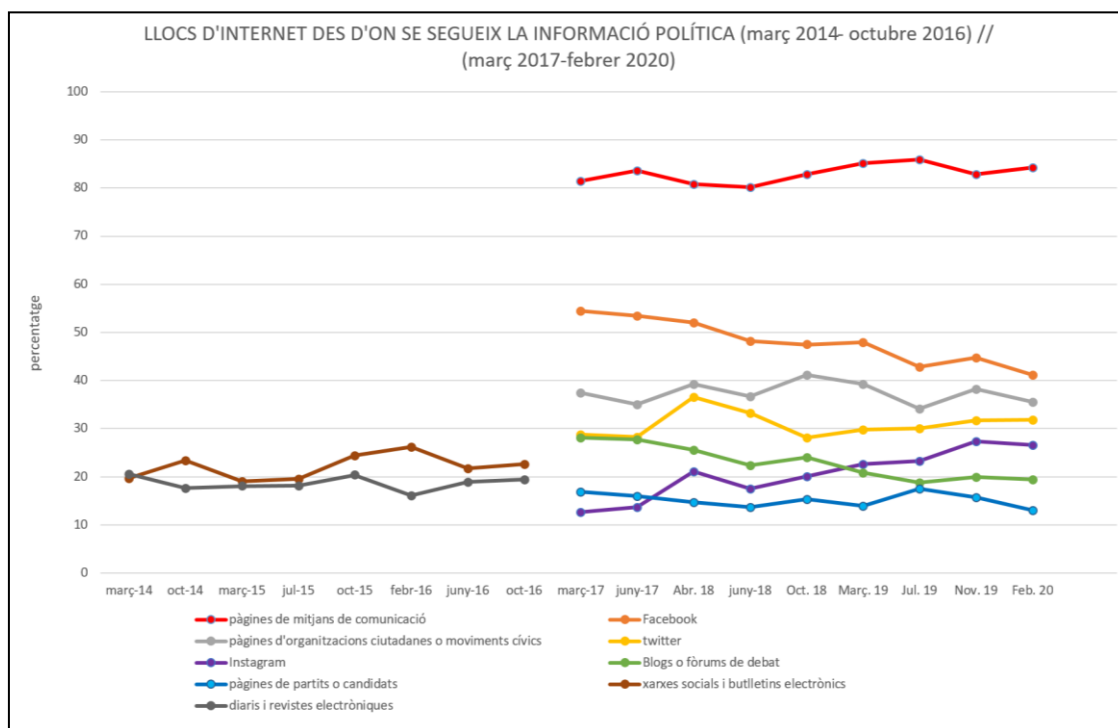
Cal destacar també l'augment, encara que discret, del 3/24 tenint en compte que és un canal estrictament informatiu durant les 24 hores del dia.

6.2.4 Llocs d'internet des d'on poder seguir la informació política:

En aquest apartat ens centrarem en conèixer quins són els principals llocs d'internet des d'on es consumeix informació política. Val a dir que tenim les dades disponibles i agrupades en dos grans moments:

- ✓ De març de 2014 a octubre de 2016: durant aquest període disposem de dades més genèriques, i concretament de dues possibles respostes. Una que fa referència a “xarxes socials i butlletins electrònics” i l'altra que fa referència a “diaris i revistes electròniques”.
- ✓ De març de 2017 a febrer de 2020: en aquest període disposem de dades molt més concretes respecte la tipologia de llocs d'internet des dels quals informar-se de l'actualitat política. Les etiquetes possibles són les següents: “pàgines de mitjans de comunicació”, “pàgines d'organitzacions ciutadanes o moviments cívics”, “instagram”, “facebook”, “twitter”, “blogs o fòrums de debat” i “pàgines de partits o candidats”.

Figura 5. Llocs d'Internet des d'on se segueix la informació política (2014-2020)

Font: elaboració pròpia amb dades del CEO.

Com es pot observar en el gràfic de més amunt, el nostre àmbit d'estudi demostra l'augment de les fonts d'informació política a través d'Internet. Això va portar a diversificar les possibles respostes que es donaven a la pregunta i ens permet afirmar que Internet és identificat pels enquestats com a un espai on informar-se políticament.

En les dues etapes estudiades, els diaris o revistes electròniques i els mitjans amb pàgina web pròpia són etiquetes amb una rellevància significativa, en una primera etapa amb percentatges sobre el 20% i en una segona etapa essent la categoria més escollida amb percentatges que superen el 80%. En aquest cas, es tracta de l'adaptació dels mitjans tradicionals (ja sigui ràdio, televisió o diaris) al format digital a través de les seves respectives pàgines web. I és evident que els usuaris els segueixen atorgant un paper fonamental per informar-se.

Pel que fa a la segona fase temporal (març de 2017 a febrer de 2020) podem veure com Facebook parteix d'una segona posició, tot i que va perdent sensiblement força malgrat mantenir-se com a segona preferència (percentatges del 60 al 40%). En tercer lloc, les pàgines d'organitzacions ciutadanes o moviments cívics, que oscil·len en

percentatges d'un 40%. En quarta posició twitter, que mostra un pic d'interès entre juny de 2017 i octubre de 2018, coincidint amb els esdeveniments polítics de la tardor de 2017, i que després es manté estable a percentatges que oscil·len sobre el 30%. En cinquena posició "blogs o fòrums de debat" que van perdent força com a preferència amb percentatges de suport que s'inicien en el 30% i s'ubiquen en el 20% a febrer de 2020. En sisena posició instagram, la xarxa social que augmenta els seus percentatges des de poc més del 10% fins a quasi el 30% a febrer de 2020. Les dades mostren que va clarament en ascens. En última posició les pàgines de partits o candidats, pràcticament utilitzades per una mica més del 10% dels enquestats.

Com es pot observar doncs, les pàgines dels mitjans de comunicació són les més populars, amb facebook en segona posició però perdent força i amb twitter i sobretot instagram en tendència ascendent. Es tracta totes elles de xarxes socials visibles on no només et pots informar sinó que també pots generar continguts i viralitzar-los, per tant, que mereixen l'atenció de la primera etiqueta, és a dir, dels serveis digitals i en web de la premsa tradicional.

VII PART. ANÀLISI DEL SENTIMENT INDEPENDENTISTA 2010-2020.

7.1 INTRODUCCIÓ

Els esdeveniments històrics que hem cartografiat en els capítols anteriors ens permeten entendre quins han estat els fets que han marcat la història política recent de Catalunya. Però seria erroni pensar que només una senzilla cronologia ens permet explicar allò que se'n va dir “el problema catalán” (Álvaro, 2019). De fet, no és cap secret que aquell *mer problema* per alguns s'ha convertit en un fenomen col·lectiu de dimensió considerable i amb arrels polítiques, socials i econòmiques d'una profunditat rellevant. Però, la història del catalanisme polític és precisament un camí a la recerca de solucions a la situació de menysteniment que una part considerable de la societat catalana palpa quan se li pregunta sobre les relacions entre Catalunya i Espanya. Francesc Marc Álvaro ho descriu molt bé en el següent paràgraf extret del seu darrer llibre “*Assaig general d'una revolta*”:

“D'on venim? La història del nacionalisme català és un viatge –sovint atropellat- per convèncer els nuclis dirigits de l'Estat espanyol que es pot trobar una manera millor de viure plegats i de repartir el poder. Un viatge que posa en evidència el xoc de dues cultures polítiques molt dispars. Cal mirar enrere per observar el present sense distorsions. Per comprendre la crisi catalana hem de tenir una perspectiva clara del que ha significat el nacionalisme català durant el segle XX i el paper que ha jugat dins la història d'Espanya”(Álvaro, 2019, p.91).

Sobre la profunditat i la imprevisibilitat dels canvis socials i polítics produïts pel Procés en fa menció l'historiador Josep Fontana (2014) en seu llibre “*La formació d'una identitat*”. Diu Fontana:

“No puc endevinar què passarà en el futur. Fer aquesta mena de previsions no és la feina que correspon a un historiador, sinó la d'analitzar els moviments de llarga durada i explorar les dimensions més profundes de la vida social. Per sota dels esdeveniments quotidians i dels actes d'uns polítics que creuen, erradament, que són ells els que marquen els rumbos col·lectius d'un poble, circula un corrent poderós i profund de consciència col·lectiva que és el que ens ha permès preservar la nostra identitat contra tots els intents de negar-la. Un corrent que a vegades pot semblar ocult, però que surt a la llum cada cop que cal enfrontar-se a un obstacle”(Fontana, 2014, p.446).

I és que és precisament aquest procés de formació de la identitat dels catalans la que pot donar resposta a bona part de la cultura política de la Catalunya contemporània. De fet conceptes com *nacionalista*, *catalanista*, *sobiranista* i *independentista* han estat utilitzats de vegades de forma indistinta i fins i tot s'han contraposat. Són conceptes que han ocupat l'*storytelling* i l'agenda política i mediàtica d'aquest període que estudiem. Però el cert és que cada concepte conté una mica de l'altre, i depèn de quin eix i de quina intensitat reivindicativa utilitzem per declinar-lo, ens és vàlid un concepte o l'altre. A tall de simplificació, el catalanisme és un moviment polític ampli que defensa Catalunya com a actor polític, és a dir, que es faci política pensant en Catalunya. Un dels corrents del catalanisme, que ha esdevingut el majoritari, és el nacionalisme. El sobiranista és aquell qui defensa per a Catalunya la seva capacitat de decidir en tot. I l'independentista és aquell que defensa des d'un punt de vista polític la creació d'un estat independent per a Catalunya.

En els darrers anys, els conceptes de nacionalisme i catalanisme han estat equiparats a la tebior i al passat, mentre que els conceptes de sobiranisme i independentisme s'han equiparat a la modernitat i al progrés. És possible que això estigui vinculat a una concepció històrica d'un cert "fracàs" per part d'aquells que van intentar canviar Espanya per poder transformar Catalunya. És allò que el President Jordi Pujol explica al pròleg del seu llibre "*Residuals o independents*":

"(...) les últimes etapes d'un procés d'involució en la relació Catalunya-Espanya. Un procés que s'ha accelerat molt en els darrers anys en tots els camps: polític i econòmic, institucional, jurídic, lingüístic i en general identitari; s'ha accentuat la pressió del conjunt de l'Estat sense gaires diferències de color polític. Fins a culminar en la sentència del Tribunal Constitucional que, per la forma com s'ha anat elaborant durant quatre anys i per les conseqüències polítiques i competencials, financeres i identitàries, ratifica la voluntat de residualització de Catalunya. És una política que trenca els ponts" (Pujol, 2011, pp. 9-10).

El president Artur Mas explica en el seu llibre "*Cap fred, cor calent*" que a parer seu el final de la mentalitat autonòmica s'explica, en part, pels mandats de José María Aznar (1996-2004), la sentència del Tribunal Constitucional i el "no" de Mariano Rajoy al pacte fiscal. Tot sumat al debilitament del sistema polític, econòmic, social i institucional que generen la crisi econòmica i la corrupció (Mas, 2020):

“La conclusió és que la combinació dels tres elements descrits va consolidar la fi de la llarga etapa autonòmica, que havia donat bons fruits tant a Catalunya com a Espanya. La recentralització d’Aznar, el boicot a l’Estatut i el rebuig al pacte fiscal van portar a un estol de catalans a dir prou i a reclamar un canvi de rumb a l’orientació del país. També s’ha dit i repetit que el procés sobiranista s’explicava per dues altres causes de fort impacte social: la crisi econòmica i la corrupció (...) que són com termites que van erosionant la solidesa i l’estabilitat del nostre sistema polític, econòmic i institucional” (Mas, 2020, p.45).

I fou el seu predecessor en el càrrec, el President José Montilla el qui va mencionar la “desafecció” que s’estava produint a la societat catalana envers Espanya i les seves institucions. Es parlaria més tard del “*català emprenyat*”. Fou el 7 de novembre de 2007 quan Montilla va avisar d’aquest fenomen, en un moment en que Catalunya vivia immersa en la crisi de Rodalies, causada pel mal estat endèmic de les infraestructures ferroviàries i dels esvorancs ocasionats per les obres de l’alta velocitat entre Barcelona i Madrid. Aquesta crisi va provocar una manifestació multitudinària l’1 de desembre de 2007 sota el lema “*Som una nació i diem prou. Tenim dret a decidir sobre les nostres infraestructures*”¹⁶³. Les paraules de Montilla no van passar desapercebudes a Madrid i fins i tot alguns les consideraren una maniobra de pressió per aconseguir rèdits en la negociació sobre el finançament autonòmic.

Fos pel fracàs d’una determinada intencionalitat política, per elements exògens o decisions d’altres actor polítics, és evident que l’etapa autonòmica donava signes d’esgotament. La sentència del Tribunal Constitucional contra l’Estatut fou senzillament el punt d’inflexió en el calendari. Una sentència que té el seu origen en el recurs d’inconstitucionalitat que va presentar el PP el 31 de juliol de 2006¹⁶⁴, per considerar que es tractava d’una “constitució paral·lela”. Uns mesos abans, el PP havia començat una campanya de recollida de firmes contra l’Estatut, recollint-ne més de 4 milions. Sota el pretext de reclamar al President Zapatero que sotmetés la reforma de l’Estatut de Catalunya a la votació de tots els ciutadans espanyols, existia una estratègia política consistent en desgastar el govern socialista de torn tot acusant-lo de cedir

¹⁶³ <https://www.ccma.cat/324/Milers-de-ciutadans-descontents-pel-desgavell-en-les-infraestructures-es-manifesten-a-Barcelona/noticia/233187/> (consultat 28/03/2020)

¹⁶⁴ https://elpais.com/elpais/2006/04/25/actualidad/1145953019_850215.html (consultat 28/03/2020)

davant els nacionalistes, mobilitzar les seves bases electorals i donar “munició” discursiva al relat de l’anticatalanisme que alguns mitjans de Madrid ja havien pres com a bandera i línia editorial.

Alguns autors com Liñeira i Medina (2017), Tormos, Muñoz, Hierro (2015) i Serrano (2013), han investigat sobre els realineaments que es produeixen a Catalunya arran de la sentència de l’Estatut de 2010. A parer de Liñeira i Medina (2017), les relacions entre Catalunya i Espanya han passat a ocupar un lloc preeminent en aquells aspectes que decanten les preferències electorals, i vist que ens referim a un conflicte polític altament polaritzat val la pena tenir en compte les conclusions de l’estudi d’aquests dos autors en la línia de l’efecte “pujada-baixada” que es produeix en les dades a Catalunya i a Espanya:

“Sembla que en el si de la societat catalana, on existien preferències molt diverses sobre la qüestió, hi ha una reacció simultània als vaivens de les relacions entre Catalunya i Espanya. Aquesta dinàmica contrasta amb l’evolució de les opinions pública de Catalunya i d’Espanya sobre l’organització territorial, on sí que s’observen evolucions divergents: quan a Catalunya s’ha optat per demandar més autogovern, el suport a la descentralització ha caigut en el conjunt d’Espanya” (Liñeira & Medina, 2017, p. 182).

Els mateixos autors Liñeira i Medina (2017) apunten a un poc impacte en les dades d’identitat nacional dels catalans, però en canvi sí que apunten que la qüestió territorial ha generat un fort impacte en el sistema de partits:

“La gran conseqüència del realineament en les preferències territorials ha estat, pel moment, els efectes que ha provocat en el paisatge partidista. La identitat nacional dels catalans pràcticament no ha canviat entre 2009 i 2016, però el sistema de partits ha passat per un verdader terratrèmol: els partits tradicionals han perdut pes, les sigles partidistes han sofert nombrosos canvis, a la vegada que noves forces polítiques han aparegut al Parlament. La política i les eleccions a Catalunya es disputen, més que mai, entorn de la qüestió territorial, el que electoralment ha beneficiat als partits amb preferències més intenses sobre el tema.” (Liñeira & Medina, 2017, p.182.)

Per altra banda, apunten Tormos, Muñoz i Hierro (2015) que el suport a l’independentisme no està sols determinat pels canvis produïts en la identitat nacional, sinó que hi hauria d’altres factors que ens ajudarien a explicar-lo:

“(…) a Catalunya la identitat nacional i les preferències per la independència estan relacionades de forma recíproca. El recent augment en el suport a la secessió entre la població catalana no va venir precedit per un canvi similar en la identitat nacional, per la qual cosa podem assumir que hi ha altres factors que l’han alimentat. Els canvis en el context polític i econòmic, i una intensa mobilització liderada pels moviments en favor de la independència estan probablement relacionats amb aquest canvi en les preferències territorials dels catalans (Muñoz i Guinjoan 2013, Muñoz i Tormos 2015). No obstant això, la identitat nacional no ha continuat inalterada: la identitat exclusivament catalana ha augmentat notòriament des del 2012, i nosaltres sostenim que aquest canvi abrupte ha estat motivat pel creixement previ en el suport a la independència” (Tormos et al., 2015, p. 25).

Serrano (2013) ha investigat i conclòs que l’independentisme rep el suport de persones que expressen un cert grau d’identificació amb la identitat estatal, és a dir amb l’estat espanyol, i es decanta per definir com a complexa l’influx d’arguments que ens permeten explicar el perquè de l’augment del sentiment independentista com ara el record de vot a partits nacionalistes, la identificació nacional ja mencionada o el suport a un tracte fiscal diferenciat i millor per Catalunya (Serrano, 2013a, p.19).

7.2 L’ANTICATALANISME I LA CATALANOFÒBIA

El procés d’elaboració de l’Estatut de 2006 va fer emergir, en alguns mitjans de comunicació de Madrid, un rol que va molt més enllà del de ser simples relators del procés d’elaboració, negociació, aprovació i el camí judicial que va recórrer l’Estatut català. La reflexió del periodista i doctor en comunicació Toni Aira en la seva tesi doctoral¹⁶⁵ sobre la construcció mediàtica de l’agenda política va precisament en el sentit d’emfatitzar el paper dels mitjans de Madrid en la difusió del procés de l’Estatut:

“Que certs mitjans de comunicació editats a Madrid han jugat un paper intrusiu en el debat estatutari és un fet que no s’escapa a un observador atent o a tot aquell que hagi seguit el procés estatutari d’ençà del seu plantejament i més enllà del referèndum que el 18 de juny del 2006 el va aprovar. Però aquest és un escenari que no hauria de sorprendre, tot i que potser sí per la seva especial virulència, per als qui no hagin viscut capítols anteriors similars a aquest. I diem que no hauria de sorprendre en el sentit que aquesta línia d’actuació no és nova. Ans al

¹⁶⁵“La construcció mediàtica de l’agenda política. El pes del màrqueting polític en les estratègies partidistes. El cas de l’enquadrament mediàtic de l’Estatut de Catalunya 2006”. (Aira, 2008)

contrari, prové d'una llarga tradició. O dit més ajustadament, d'una llarga doble tradició. Perquè per una banda existeix un llarg recorregut de criminalització i de lapidació pública de les propostes polítiques sorgides de Catalunya, i alhora perquè en la història de la premsa editada a Madrid existeix una certa tradició pel que de forma entenedora podríem descriure com passar comptes.” (Aira, 2008, p.381)

De fet, l'anticatalanisme no és un recurs polític ni mediàtic nou. Si repasséssim portades i portades de la premsa espanyol relatant alguns episodis de la vida política catalana, ens adonaríem que algunes de les pautes prèvies són encara avui utilitzades. Però és cert que durant l'etapa en que l'Estatut havia entrat en vigor¹⁶⁶, però que encara no havia estat *retallat* pel Tribunal Constitucional, el debat polític contra l'Estatut va ser predominant als mitjans de comunicació espanyols. El PSOE i el PSC governaven respectivament al Palau de la Moncloa i al Palau de la Generalitat (Álvaro, 2019), però el PP va posar en marxa tota l'artilleria política contra l'Estatut tot fent ús dels seus tradicionals altaveus mediàtics¹⁶⁷.

En paral·lel, Artur Mas va fer una conferència al Palau de Congressos de Barcelona el novembre de 2007, on oficialitzava el seu compromís amb el “dret a decidir” (Álvaro, 2019). Es tractava certament d'un canvi d'agulles en l'estratègia política de CDC i de retruc de CiU. Era una espècie de refundació de l'ideari catalanista, que transitava des de la voluntat d'assumir el sostre competencial fins a que Catalunya pogués decidir el seu futur polític.

“De la mateixa manera que el catalanisme del segle XX es va plantejar i va aconseguir la recuperació de les institucions i l'avenç de l'autogovern, el catalanisme del segle XXI s'ha de plantejar el dret de la nació catalana a decidir de manera democràtica, lliure i pacífica” (Álvaro, 2019, p.161).

¹⁶⁶ L'Estatut d'Autonomia de Catalunya fou aprovat pel Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005. Posteriorment, en tant que llei orgànica va fer el tràmit parlamentari a les Corts Espanyoles, essent aprovat pel Congrés dels Diputats el 30 de març de 2006 i el 20 de maig de 2006 pel Senat. Finalment fou aprovat per referèndum el 18 de juny de 2006. És vigent des del 9 d'agost de 2006 i va ser retallat per la sentència del Tribunal Constitucional de 28 de juny de 2010.

¹⁶⁷ Durant el procés d'aprovació dels indults a les persones condemnades per la sentència 459/2019 del Tribunal Suprem, el PP ha encetat una campanya de recollida de signatures (Font: https://www.abc.es/espana/abci-pp-recoge-mas-300000-firmas-toda-espana-contra-indultos-sanchez-202106141024_noticia.html (consultat 18/6/2021) i VOX, PP i C'es manifestaren a la Plaça de Colon de Madrid (Font: <https://www.publico.es/politica/fiesta-privada-extrema-derecha-plaza-colon-indultos.html> (consultat 18/6/2021) aplegant unes 25.000 persones en un acte amb clara voluntat desgast polític al govern de PSOE-PODEMOS.

Evidentment els mitjans de Madrid no van trigar a veure-hi un exercici encobert del dret a l'autodeterminació i mica en mica es va anar caldejant l'ambient polític i mediàtic. Ho consideraven una provocació.

7.3 ANÀLISI DEL SENTIMENT INDEPENDENTISTA

Ja hem comentat que en general tots aquells que han posat una mirada analítica i reflexiva en la política catalana de la segona dècada del segle XXI, han arribat a la conclusió que la sentència de l'Estatut de 2010 és el punt d'inflexió. D'allà en va emergir allò que el president Montilla en va dir la desafecció de Catalunya vers Espanya, o que el pujolisme va anomenar el greuge d'Espanya amb Catalunya. Fem referència als incompliments en les inversions i en l'execució de les inversions pressupostades; al menyspreu i la deslleialtat institucional; al dèficit fiscal; als intents de laminació competencial i d'uniformització de les competències entre totes les comunitats autònomes (la LOAPA¹⁶⁸ per exemple); al qüestionament constant via Tribunal Constitucional del model d'immersió lingüística. Hi hauria un llarg etcètera. De fet, ja des dels seus inicis bona part del catalanisme va basar el seu discurs polític a lligar catalanisme amb modernitat i espanyolisme amb rancior. Per això el catalanisme polític ha tingut fins fa molt poc una clara vocació de transformar l'Estat espanyol per interès propi.

Què eren sinó el modernisme, el noucentisme o l'incipient catalanisme de fa més de cent anys? D'on venia l'esperança i la confiança de la Mancomunitat de Prat de la Riba? Doncs precisament de relligar un itinerari polític de defensa de la llengua, les institucions i la nació plena amb el futur, el progrés i la prosperitat.

Les dades del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) ens mostren bé el creixement sostingut de l'independentisme en els darrers deu anys. De la residualitat al protagonisme polític. Sembla evident que si destriem els partidaris d'un estat propi per a Catalunya, hi trobarem almenys dos grans grups: els romàntics i els pràctics (Pascal, 2020, p.56).

¹⁶⁸ LOAPA: Llei 12/1983 "Llei Orgànica d'Harmonització del Procediment Autonòmic".
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1983-27280&p=20051001&tn=2> (consultat 29/3/2020)

Per Pascal (2020), els romàntics són aquells independentistes que beuen de la tradició política del catalanisme, aquells que pensen que Catalunya mereix ser un estat atès que històricament li va ser arrabassada la sobirania política l'any 1714 per Felip V i pel posterior Decret de Nova Planta (1716). Són aquells qui creuen que les nacions, enteses com a comunitats culturals, polítiques, lingüístiques i històriques, mereixen disposar d'una estructura d'estat normalitzada.

Els pràctics són aquells que han abraçat la causa d'un estat per a Catalunya des d'un punt de vista estrictament de càlcul d'interessos respecte al benestar individual i col·lectiu dels ciutadans. Així doncs, si un estat independent proveeix un millor sistema educatiu i sanitari, millor mobilitat, major capacitat econòmica, sous més alts, trens que funcionin, pensions més altes i una inacabable llista de millores en el nivell de vida dels catalans i catalanes, per què no donar-li suport? En la conformació de la seva opinió favorable a la "Catalunya-estat" poc hi té a veure la llengua que parlen, la història dels seus avantpassats, o les institucions arrabassades.

La complexitat del moviment fa que sigui possible que aquestes dues categories no siguin excloents entre elles, i que algunes persones se sentin independentistes romàntics però també pràctics. De fet, relligar sobiranisme i futur ha estat la combinació utilitzada per l'*Scottish National Party* o pel *Parti Québécois* a Escòcia i al Quebec respectivament. Els resultats electorals dels darrers comicis al Canadà i al Regne Unit durant l'any 2019 i 2021 han avalat estratègies de més gradualisme i menys maximalisme per part de l'SNP i el *Parti Québécois*.

Pel que fa a la distribució territorial és possible que els independentistes pràctics abundin en zones més complexes des del punt de vista sociològic, més poblades o que han rebut amb més intensitat l'influx migratori i poblacional tant dels darrers anys com de la segona meitat del segle XX. Però en tot cas aquesta podria ser una afirmació incompleta atès que el país ha viscut, a causa d'efectes com la crisi econòmica, l'augment del preu de l'habitatge, la millora de les infraestructures, especialment de les carreteres en el rerepaís, la digitalització i l'impacte del turisme i, també, els processos de mobilitat poblacional interna que han canviat la fisonomia sociodemogràfica de Catalunya.

Val la pena recordar els estudis de Guibernau (2006) en que apunta que els processos de *devolution* al Regne Unit, el Canadà i Espanya suposen un relaxament dels

processos de reivindicació nacional i independentista, encara que es manté una certa tensió entre l'estat central i les minories i per tant no necessàriament desapareix la reivindicació independentista:

*“Els processos de devolution, si es basen en la confiança mútua, el reconeixement i en una bona coordinació financera, són una bona estratègia en l'allotjament de les minories nacionals dins de les democràcies liberals. Tanmateix, és probable que es produeixi una certa tensió entre les institucions centrals i regionals per mantenir-se com a característica constant en la seva complexa relació en la mesura que defensen objectius oposats. La decisió de l'estat de protegir la integritat territorial i la seva voluntat de fomentar entre els seus ciutadans una identitat nacional única l'enfronten irremeiablement amb el desig d'aquella minoria nacional (o la nació sense estat) que desitja ser reconeguda com una demos separada amb dret a decidir el seu destí polític i fomentar la seva identitat diferenciada.”*¹⁶⁹ (Guibernau, 2006, pp. 72-73)

Per analitzar el creixement del sentiment independentista durant el període d'estudi ens fixarem en les dades que ens proporciona el Centre d'Estudis d'Opinió¹⁷⁰, que proporciona dades sobre el context sociopolític, les actituds davant la política, els valors polítics, comportament electoral i dades sociodemogràfiques. L'abast temporal de les dades divergeix en funció del moment en que es va aplicar la pregunta concreta al qüestionari. Cal tenir en compte que el període entre publicacions és de tres mesos, per tant és necessari tenir en consideració que l'impacte de determinats fets polítics es podrà observar sempre en les dades i el baròmetre de tres mesos després. Les dades que analitzarem són les següents:

1. Valoració de la situació política:

- 1.1. Catalunya

- 1.2. Espanya

¹⁶⁹ Cita original: “*devolution if founded upon mutual trust, recognition and a sound financial arrangement, stands as a successful strategy in the accommodation of national minorities within liberal democracies. However, a certain degree of tension between central and regional institutions is likely to remain as a constant feature in their complex relationship since, to a certain extent, they entertain opposing aims. The state's determination to protect its territorial integrity and its will to foster a single national identity among its citizens irremediably clashes with the national minority's (or nation without a state) wish to be recognized as a separate demos entitled to decide upon its political destiny and to foster its distinct identity*”. (Guibernau, 2006, pp.72-73).

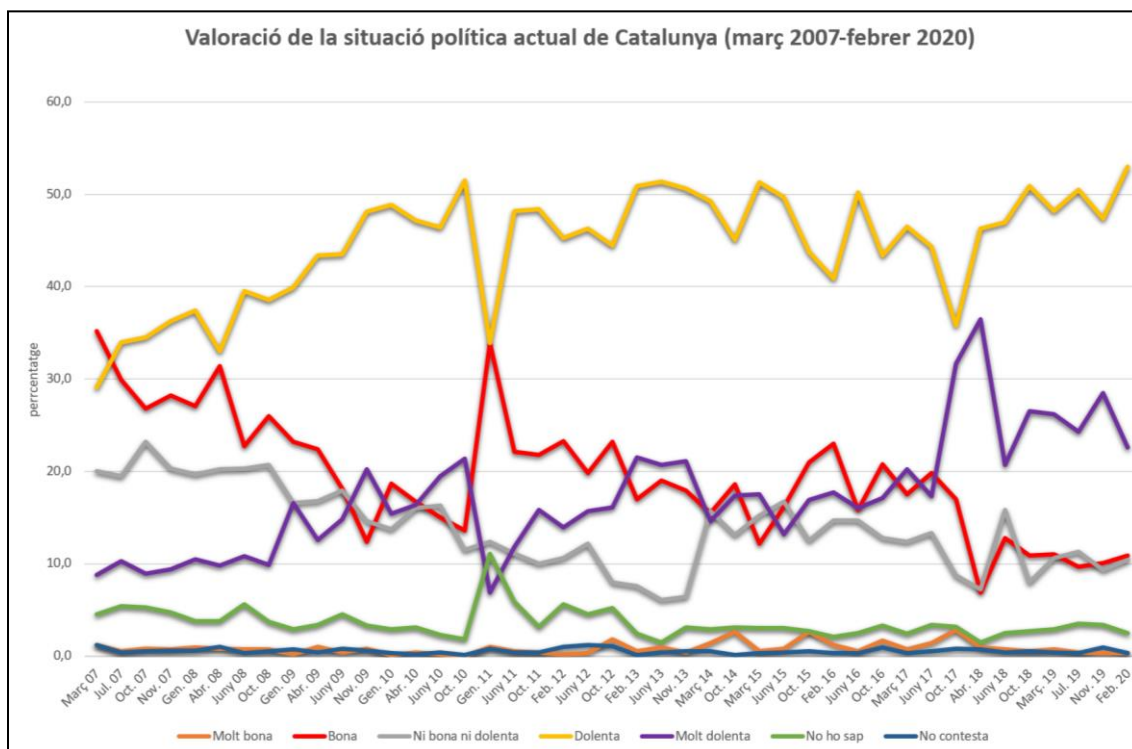
¹⁷⁰ Centre d'Estudis d'Opinió, EvoluCEO <http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main> (consultat 20/03/2020)

2. Problemes més importants de Catalunya
3. Sentiment de pertinença.
 - 3.1. Amb quina de les següents dades se sent més identificat/da? Només espanyol/ Més espanyol que català/Tant espanyol com català/Més català que espanyol/Només català
 - 3.2. Amb quina frase se sent més identificat/da? Sóc un català que viu a Catalunya/sóc un català que viu a Espanya/sóc un espanyol que viu a Catalunya/sóc un espanyol que viu a Espanya/cap de les anteriors
4. Ubicació en una escala entre espanyolisme i catalanisme
5. Dels diferents tipus d'eleccions, quina és la més important?
6. Relacions entre Catalunya i Espanya
7. Valoració del nivell d'autonomia de Catalunya
8. Vol que Catalunya esdevingui un estat independent?

7.3.1 Valoració de la situació política:

En aquest apartat ens fixem en la valoració dels ciutadans respecte la situació política tant a Catalunya com a Espanya. S'estableixen com a possibles respostes les següents: molt bona, bona, ni bona ni dolenta, dolenta i molt dolenta. Disposem de dades entre el març de 2007 i febrer de 2020 tant per Catalunya com per Espanya.

Figura 6. Valoració de la situació política de Catalunya (2007-2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷¹

Com es pot comprovar en el gràfic de més amunt, la percepció d'una situació política “dolenta” és la predominant en tota la franja de temps analitzat a Catalunya. Podem observar tres punts mínims d'aquesta tendència:

- ✓ L'abril del 2008 amb un 33% dels enquestats, que coincideix amb que un 31'4% la consideren “bona”. A partir d'aquella data la percepció d'una situació política “bona” va perdent força i queda substituïda en segona posició per l'etiqueta “molt dolenta”. Tot això coincideix amb el moment àlgid del *Procés* a partir del març del 2017.
- ✓ El gener de 2011 en que la franja “dolenta” empata amb la “bona” amb el 33'9% dels enquestats. Comença de forma efectiva el mandat d'Artur Mas (CiU) al capdavant de la Generalitat de Catalunya.
- ✓ L'octubre de 2017 amb un 35'8% en la franja “dolenta” mentre que un 31'7% la consideren “molt dolenta”, xifra que tindrà el seu punt àlgid l'abril

¹⁷¹ <http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

de 2018 amb un 36'5% i que ens assenyalava els moments d'incertesa i complexitat política derivats dels esdeveniments polítics del *Procés*.

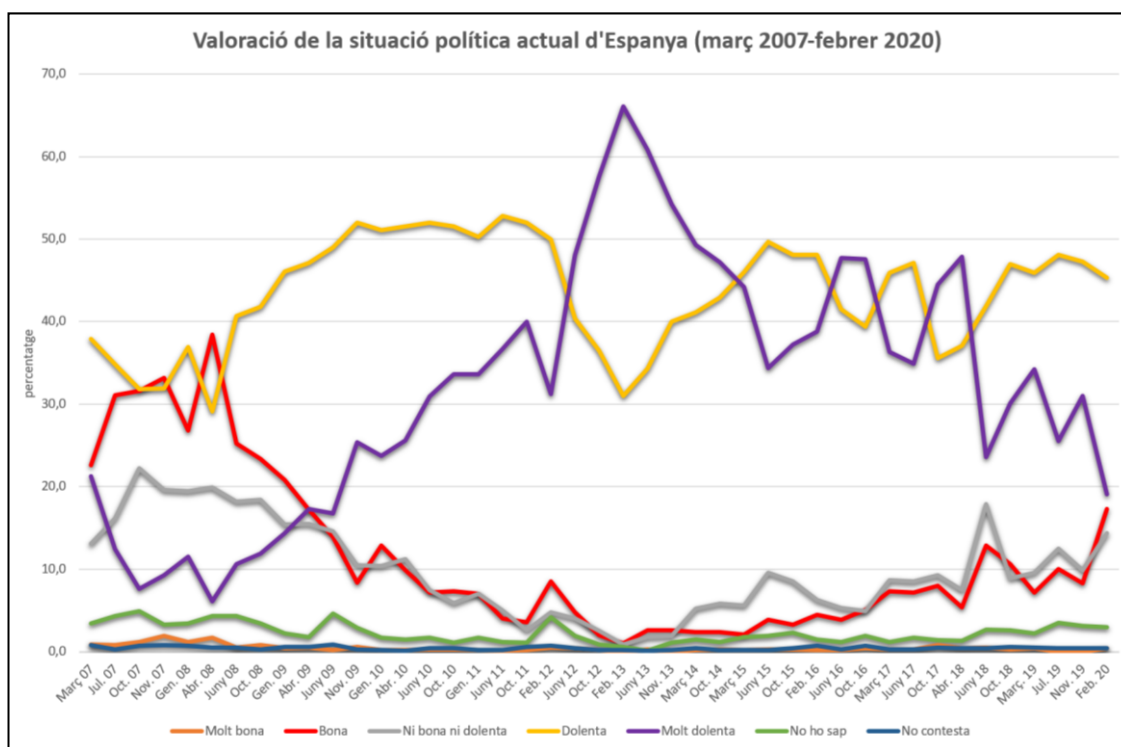
Per altra banda, s'observen quatre moments àlgids en que l'etiqueta "dolenta" despunta en la gràfica:

- ✓ L'octubre de 2010 amb un 51'5%, fet que és possible que reculli l'impacte negatiu que va tenir a Catalunya la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut.
- ✓ El març de 2015 amb un 51'3%. Artur Mas ja havia anunciat l'avançament electoral pel 27 de setembre i ens trobàvem en període preelectoral. Durant aquells mesos es van produir les negociacions en el si del món sobiranista per l'elaboració d'un full de ruta i una possible llista unitària. Eren temps de picabaralles polítiques.
- ✓ L'octubre de 2018 amb el 50'9%. Aquell estiu els presos foren reagrupats a presons catalanes i es realitzen manifestacions per commemorar dates assenyalades com el 20 de setembre, l'1 o el 3 d'octubre amb accions per part dels CDR.
- ✓ El febrer de 2020 amb el 53%.

En línies generals és rellevant veure com la percepció dels catalans respecte la situació política a Catalunya és més aviat dolenta per tot el període, en una primera fase entre març de 2007 i gener de 2011 en que les percepcions dominants són "dolenta i "bona" mentre que en una segona fase entre febrer del 2013 i febrer del 2020 les percepcions predominants són "dolenta" i "molt dolenta".

Pel que fa a la situació a Espanya ens la mostra el gràfic següent:

Figura 7. Valoració de la situació política actual d'Espanya (març 2007-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷²

Es pot veure de forma clara com la percepció d'una situació política “dolenta” o “molt dolenta” és la predominant en bona part de la franja de temps estudiada. És a partir d'abril de 2008 en que l'etiqueta “bona” amb un 38'4% comença a baixar fins a un mínim sobre el 2%, entre octubre del 2012 i juny de 2015, i recuperant-se lleugerament fins al 17% de febrer de 2020. Per altra banda, és a l'abril de 2009 en que l'etiqueta “molt dolenta” amb un 17'2% comença a escalar i a ser predominant de forma molt marcada entre juny del 2012 (48'1%) i març del 2015 (44'2%).

Cal destacar un pic de l'etiqueta “molt dolenta” el febrer de 2013 amb un 66'1%. Un parell de mesos abans Mas i Junqueras havien anunciat la celebració d'una consulta sobre la independència de Catalunya l'any 2014. El mes de gener de 2013 el Parlament de Catalunya havia aprovat la declaració de sobirania. El juny de 2018, coincidint amb la moció de censura contra Mariano Rajoy que va portar a Pedro Sánchez (PSOE) a La Moncloa, l'etiqueta “dolenta” passa a ser predominant amb un 41'9% fins al 45'3% de febrer de 2020.

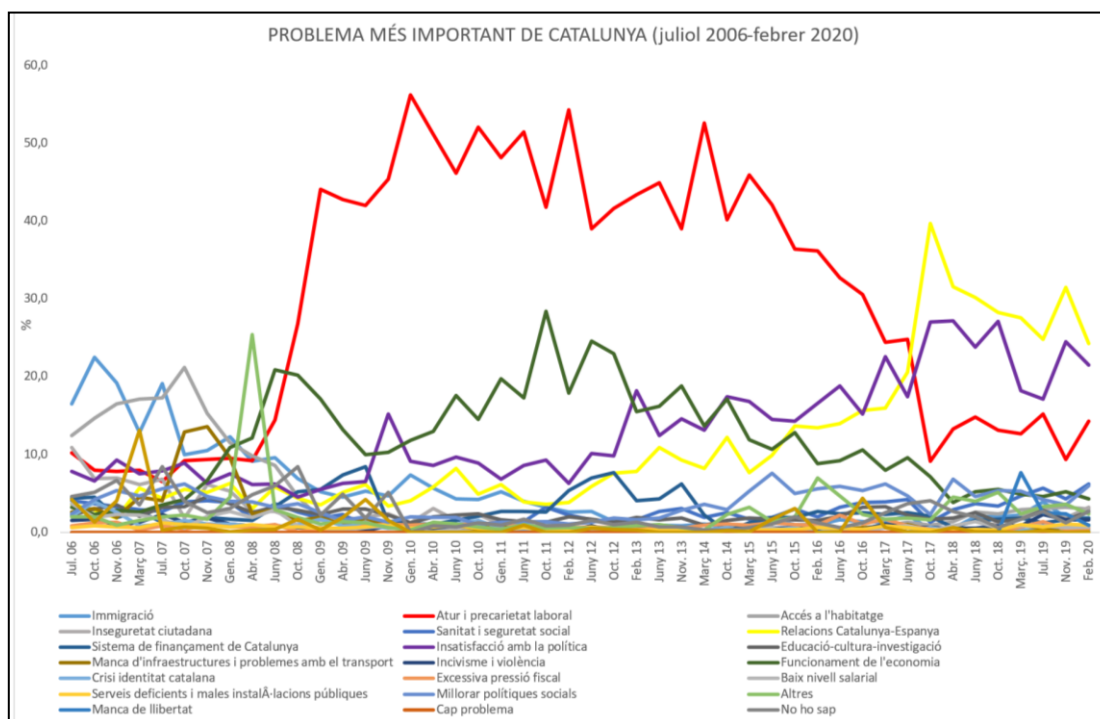
¹⁷²<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

Vistes les dades podem afirmar que la percepció negativa sobre la situació política a Espanya és predominant pel període que va de març de 2007 a febrer de 2020.

7.3.2 Problemes més importants de Catalunya

En aquest apartat ens fixem en quins són, a parer dels enquestats, els problemes més importants de Catalunya. Disposem de dades des del juliol de 2006 fins a febrer de 2020. Les possibles respostes a la pregunta foren les següents: immigració; inseguretat ciutadana; sistema de finançament de Catalunya; manca d'infraestructures i problemes amb el transport; crisi identitat catalana; serveis deficients i males instal·lacions públiques; manca de llibertat; atur i precarietat laboral; sanitat i seguretat social; insatisfacció amb la política; incivisme i violència; excessiva pressió fiscal; millorar polítiques socials; accés a l'habitatge; relacions Catalunya-Espanya; educació-cultura-investigació; funcionament de l'economia; baix nivell salarial; cap problema; altres; no ho sé.

Figura 8. Problema més important de Catalunya (juliol 2006-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷³

¹⁷³<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

Com es pot comprovar en el gràfic, el principal problema que manifesten els catalans és “l’atur i la precarietat laboral”, categoria absolutament destacada en primera posició en la franja que va des de l’octubre de 2008 (26’8%) al juny de 2017 (24’8%). Just en aquell moment la categoria “relacions entre Catalunya i Espanya” i “insatisfacció amb la política” la sobrepassen i la deixen en tercera posició pel que fa a les preocupacions dels catalans. El pic màxim que va assolir la categoria “atur i precarietat laboral” fou el gener del 2010 amb el 56’2% dels enquestats.

Pel que fa a la categoria “relacions entre Catalunya i espanya” s’observa un pic l’octubre de 2017 amb el 39’2% dels enquestats. Coincideix amb la tardor del 2017 en que es va arribar al punt àlgid del procés amb el referèndum i la declaració fallida d’independència. Aquest augment és paral·lel al de l’etiqueta “insatisfacció amb la política”, que a partir del març del 2017 comença a augmentar amb el 22’7% i que veurà augmentat el seu percentatge fins a un màxim del 27’1% l’octubre de 2018, coincidint amb el primer aniversari dels fets de la tardor de 2017.

Un desenvolupament paral·lel a les xifres “d’atur i precarietat laboral” les protagonitza l’etiqueta “funcionament de l’economia” que es manté des de gener de 2008 (10’9%) fins a novembre de 2019 (5’2%) com a quarta categoria, tot i que molt separada de les tres que hem comentat anteriorment. És una categoria que té una pauta de comportament bastant similar a la que té l’etiqueta “atur i precarietat laboral” i que té un pic el mes d’octubre de 2011 amb un 28’4% (recordem que en aquell moment Catalunya es trobava immersa en la gestió de la crisi econòmica profunda que havia viscut els anys previs. Políticament el primer govern d’Artur Mas va haver de fer front a les retallades en despesa i pressupost públic cosa que va causar molt malestar social).

7.3.3 Sentiment de pertinença

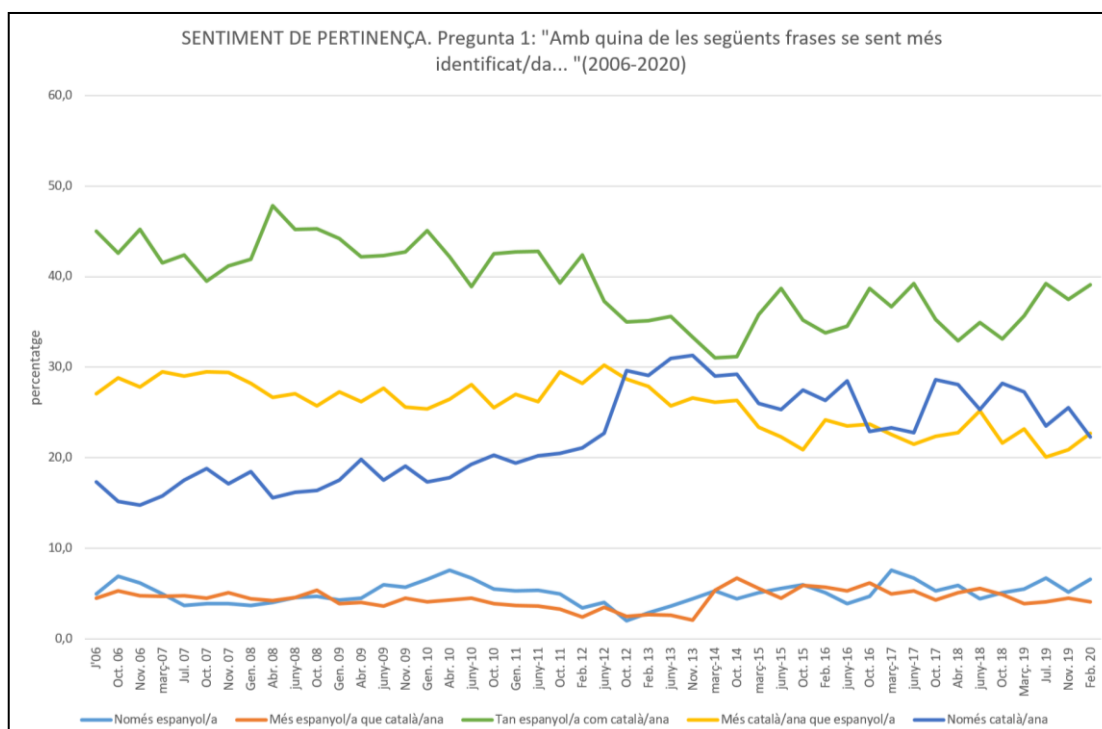
En aquest apartat ens fixarem en dues preguntes que fan referència al sentiment de pertinença. Es pregunta concretament per l’afinitat amb les següents categories:

- ✓ Pregunta 1: només espanyol/ Més espanyol que català/Tant espanyol com català/Més català que espanyol/Només català. En aquest cas disposem de dades entre juliol de 2006 i febrer de 2020.

- ✓ Pregunta 2: sóc un català que viu a Catalunya/sóc un català que viu a Espanya/sóc un espanyol que viu a Catalunya/sóc un espanyol que viu a Espanya/cap de les anteriors. En aquest cas disposem de dades des del març de 2015 fins a febrer de 2020, quan es va decidir incorporar aquesta pregunta a les enquestes del Centre d'Estudis d'Opinió.

Pregunta 1:

Figura 9. Sentiment de pertinença. Pregunta 1.

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁴

La categoria que està més ben posicionada des del punt de vista dels percentatges es “tan espanyol com català” que té el seu valor màxim l’abril de 2008 amb el 47’8% dels enquestats. Si bé és cert que aquesta categoria es manté en primera posició durant tota la franja de temps estudiada, cal tenir en compte la desacceleració que viu de forma marcada de juny del 2012 (37’3%) a juliol del 2019, amb el 39’2% dels enquestats. Aquesta tendència de descens coincideix amb l’augment de la categoria “només català” que comença l’octubre de 2012 amb el 29’6% dels enquestats. Just en aquell moment Artur Mas ja havia avançat les eleccions al Parlament de Catalunya, després del no de Mariano Rajoy a la seva proposta de pacte fiscal, i començava de

¹⁷⁴<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

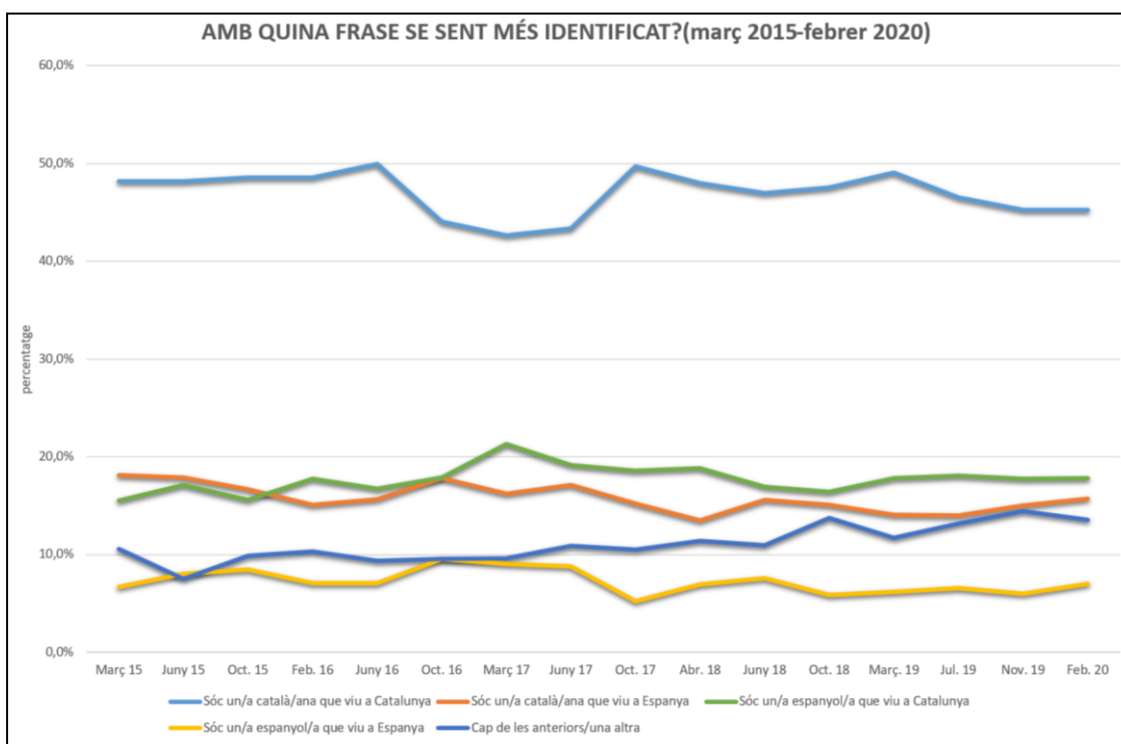
forma marcada una agenda política que mirava a les relacions Catalunya-Espanya i intentava deixar enrere la gestió de les retallades. Tot i això Mas va perdre dotze diputats en aquelles eleccions.

Pel que fa a la categoria “més català que espanyol” trobem un primer període que va de juliol de 2006 (27'1%) a octubre de 2012 (28'7%), en que és la segona categoria en la qual s'identifiquen més els enquestats. En una segona fase s'ubicarà en tercera posició de les preferències amb una dinàmica descendent i amb un punt mínim a octubre de 2015 amb el 20'9% dels enquestats.

La categoria només espanyol es manté sempre en quarta posició i amb certa regularitat i amb percentatges que oscil·len entre el 3 i el 8%.

Pregunta 2:

Figura 10. Sentiment de pertinença, pregunta 2.

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁵

En aquest cas la categoria més ben situada a una distància considerable de la resta és “sóc un català que viu a Catalunya”, fregant pràcticament el 50% dels enquestats. De fet, l'únic punt més baix és el març de 2017 amb un 42'7%.

¹⁷⁵<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

A molta distància el segueixen l'etiqueta “sóc un espanyol que viu a Catalunya” que el març de 2017 va viure un pic fins el 21'3% dels enquestats. Només l'octubre de 2016, amb un 17'9% dels enquestats, es va viure un empat tècnic amb la tercera categoria “sóc un català que viu a Espanya”. De fet, aquesta etiqueta era la segona quan comencem a tenir dades de l'estudi, a març de 2015 i amb un 18'1% dels enquestats, però mica en mica ha anat seguint una tendència a la baixa amb un punt mínim del 13'5% l'abril de 2018.

Finalment cal fer esment a la categoria “sóc un espanyol que viu a Espanya” que presenta una tendència molt igual en tota la franja estudiada amb valors que oscil·len entre el 5'3% de l'octubre de 2017 (mínim) i el 9'5% (màxim) de l'octubre de 2016. També val la pena destacar la categoria “cap de les anteriors” que correspon a aquells enquestats que no se senten identificats amb cap de les etiquetes anteriors i que ha augmentat del 7'6% de juny de 2015 fins al 13'6% del febrer de 2020, amb un pic màxim el novembre de 2019 amb el 14'5%.

7.3.4 Ubicació en una escala entre espanyolisme i catalanisme:

En aquest cas ens fixem en l'autodefinició dels enquestats en una escala de 0 a 10, on 0 es refereix a l'etiqueta “molt espanyolista” i 10 a l'etiqueta “molt catalanista”. La gràfica representa una mitjana i tenim dades des de març de 2015 a juny de 2017.

Figura 11. On s'ubicaria vostè en una escala de catalanisme-espanyolisme?

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁶

En aquesta gràfica s'observa com la pauta dels enquestats és la d'ubicar-se de forma general en plantejaments que tendeixen a accentuar el catalanisme, concretament el valor de mitjana oscil·la entre el 6'1, el 6'2 i el 6'3. És rellevant veure el salt quantitatiu que es produeixen entre les dades del juny de 2017 i l'octubre de 2017, que com ja hem comentat són moments àlgids del *Procés* polític.

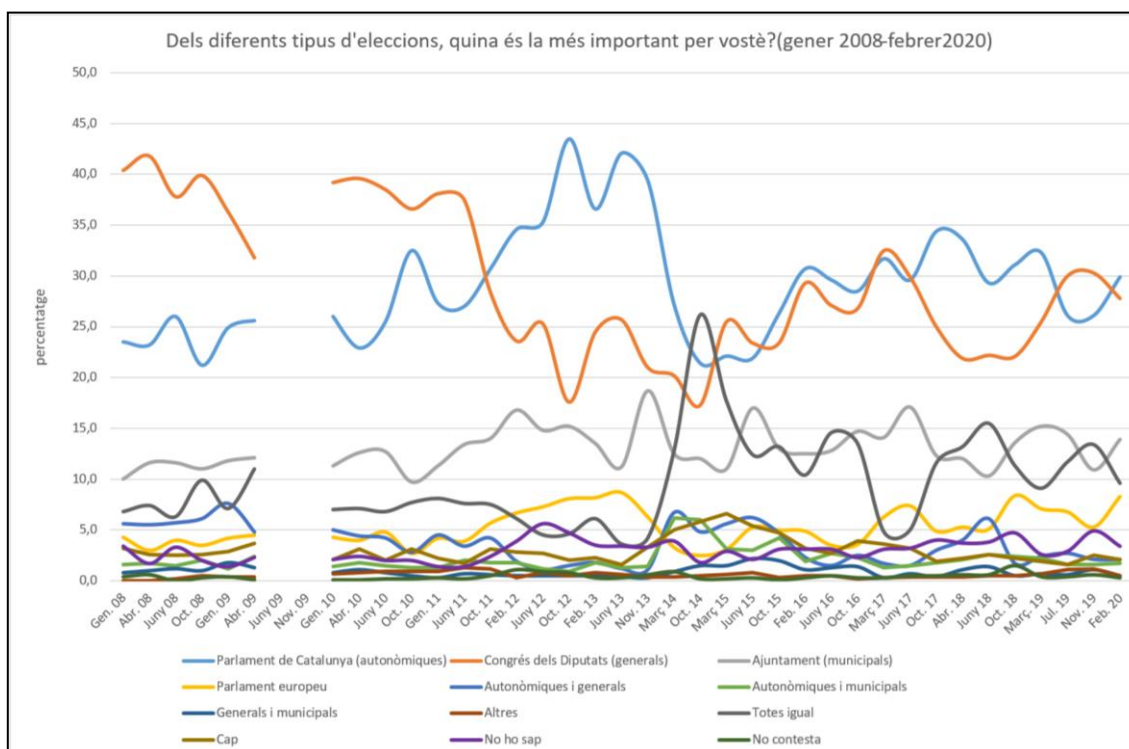
7.3.5 Dels diferents tipus d'eleccions, quina és la més important?

En aquest apartat es pregunta als enquestats sobre quins diferents tipus d'eleccions consideren les més importants. Les opcions que es donen a escollir són les següents: Parlament de Catalunya; Parlament europeu; generals i municipals; Congrés dels Diputats (generals); autonòmiques i generals; Ajuntament (municipals); autonòmiques i municipals; totes igual; altres; cap; no ho sap; no contesta. Aquesta és una variable que ens ajudarà a determinar l'interès per les cites electorals.

¹⁷⁶<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

Disposem de dades entre gener de 2008 i febrer de 2020, encara que pel període que va de l'abril de 2009 i el gener de 2010 no es van recollir dades i per això el gràfic es talla de forma abrupta. Després es recuperen les dades a gener de 2010.

Figura 12. Dels diferents tipus d'eleccions, quina és la més important per vostè?

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁷

Les etiquetes “Parlament de Catalunya”, “Congrés dels Diputats”, “Ajuntament” i “totes igual” són, per aquest ordre, les que més preferències generen entre els enquestats. De fet, aquest element ens dona certesa que en una primera fase que va des de la sentència de l'Estatut el 2010 fins pràcticament el mes d'octubre de 2012 (quan de fet Artur Mas va convocar eleccions al Parlament el 25 de novembre de 2012), en que va assolir un rècord del 43'5% dels enquestats. A partir d'aquí, s'han anat produint oscil·lacions i variacions amb l'altra etiqueta “Congrés dels Diputats” però només en dos moments i de forma molt modesta des del punt de vista de les xifres les eleccions al Congrés han estat més importants que les del Parlament de Catalunya.

¹⁷⁷<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

De fet cal destacar que en deu anys s'han produït a Catalunya fins a quatre eleccions al Parlament de Catalunya (les de 28 de novembre de 2010, les de 25 de novembre de 2012, les del 27 de setembre de 2015 i les del 21 de desembre de 2017 a causa de l'aplicació de l'article 155 de la Constitució) (Álvaro, 2019). En el cas d'Espanya, la situació també ha estat complexa des del punt de vista electoral, sobretot des de la segona part de la dècada. De fet en el cas espanyol s'han celebrat el 20 de novembre de 2011, 20 de desembre de 2015, 26 de juny de 2016, 28 d'abril de 2019 i 10 de novembre de 2019 (Álvaro, 2019). Són 5 eleccions en 10 anys, 4 de les quals foren en quatre anys després d'haver-se de repetir en dues ocasions els comicis. Aquestes cites són les que segurament expliquen perquè entre març del 2015 i febrer del 2020 aquestes dues variables s'hagin anat intercanviant i que les oscil·lacions coincideixin amb les respectives cites a les urnes.

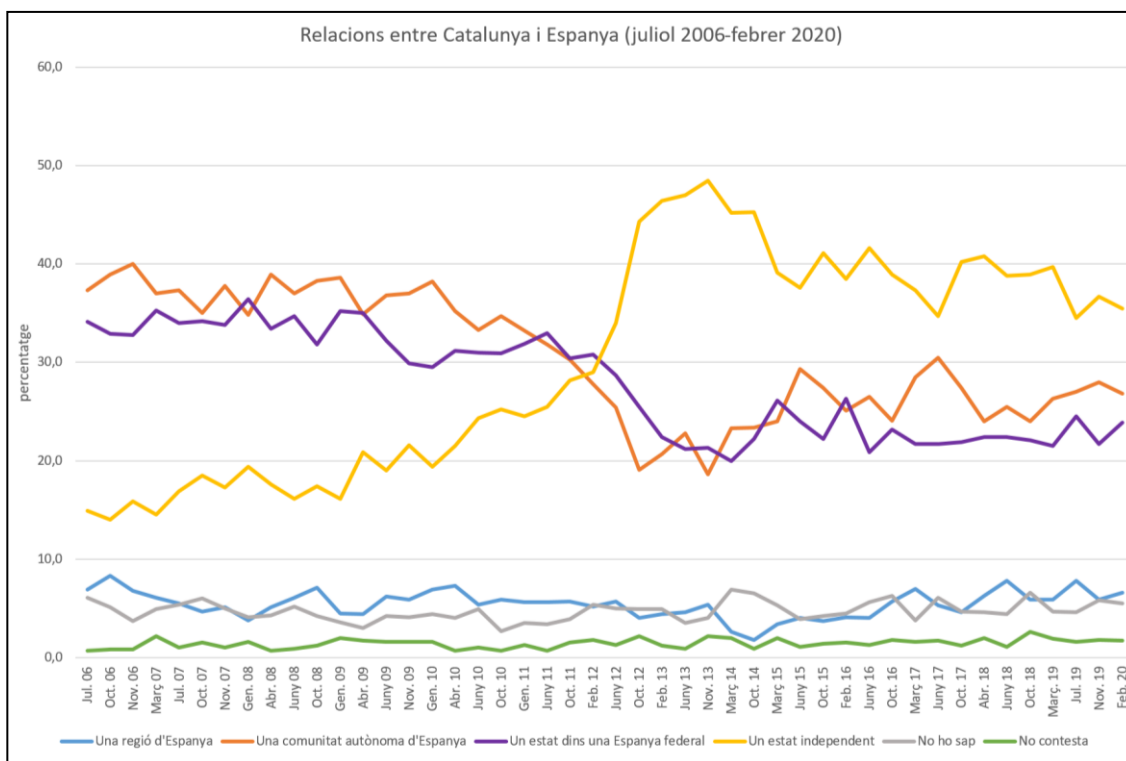
Val la pena comentar que en el cas de les eleccions municipals la tendència és d'equilibri i amb pics d'interès vinculats a les eleccions de maig de 2011, 2015 i 2019. També és el cas de les eleccions europees que han vist incrementar una mica el seu interès per part dels ciutadans però que es mantenen en uns percentatges d'interès modestos que oscil·len entre el 3 i el 8%.

7.3.6 Relacions entre Catalunya i Espanya

En aquest apartat es pregunta als enquestats quin tipus de relació políticoinsitucional ha de tenir Catalunya amb l'Estat espanyol. Les opcions a triar són les següents: una regió d'Espanya; una comunitat autònoma d'Espanya; un estat dins d'una Espanya federal; un estat independent; no ho sap; no contesta. S'ha de tenir en compte que el fet de donar diverses opcions de tipus de relació entre Catalunya i l'Estat minva la resposta a determinades etiquetes com veurem en les gràfiques que venen posteriorment, al preguntar-se directament per si es vol o no un estat independent per Catalunya.

Per altra banda disposem de dades ininterrompudes des de juliol de 2006 fins a febrer de 2020.

Figura 13. Relacions entre Catalunya i Espanya (juliol 2006-febrer 2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁸

De l'anàlisi anterior se'n desprèn el fet que l'única categoria que augmenta de forma significativa és l'etiqueta "estat independent". De fet del punt mínim a l'octubre de 2006 amb un 14%, arriba al seu màxim el novembre de 2013 amb un 48'5% dels enquestats. Un augment més que significatiu en deu anys i que ja no tindria marxa enrere tal i com assenyalen les xifres. Curiosament, però, la xifra oscil·larà en una franja d'entre el 37 i el 48% en set anys, i per tant els episodis polítics de més intensitat vinculats al procés independentista no sempre han anat acompanyats d'assoliments de pics màxims en el suport a la categoria "estat independent". De fet, i en dues excepcions, els augments se situen en:

- ✓ Una franja en el temps que va del juny de 2017 (34'7%) a juliol de 2019 (34'5%). En aquest període trobem un pic de suports a un estat independent per Catalunya d'un 40'8% l'abril de 2018. En tot cas, lluny del 48'5% del novembre de 2013.

¹⁷⁸<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

- ✓ Una franja d'un any que va del juny de 2015 (37'6%) a juny de 2016 (41'6%), coincidint amb l'escenari electoral de les eleccions dites "plebiscitàries" de 27 de setembre de 2015.

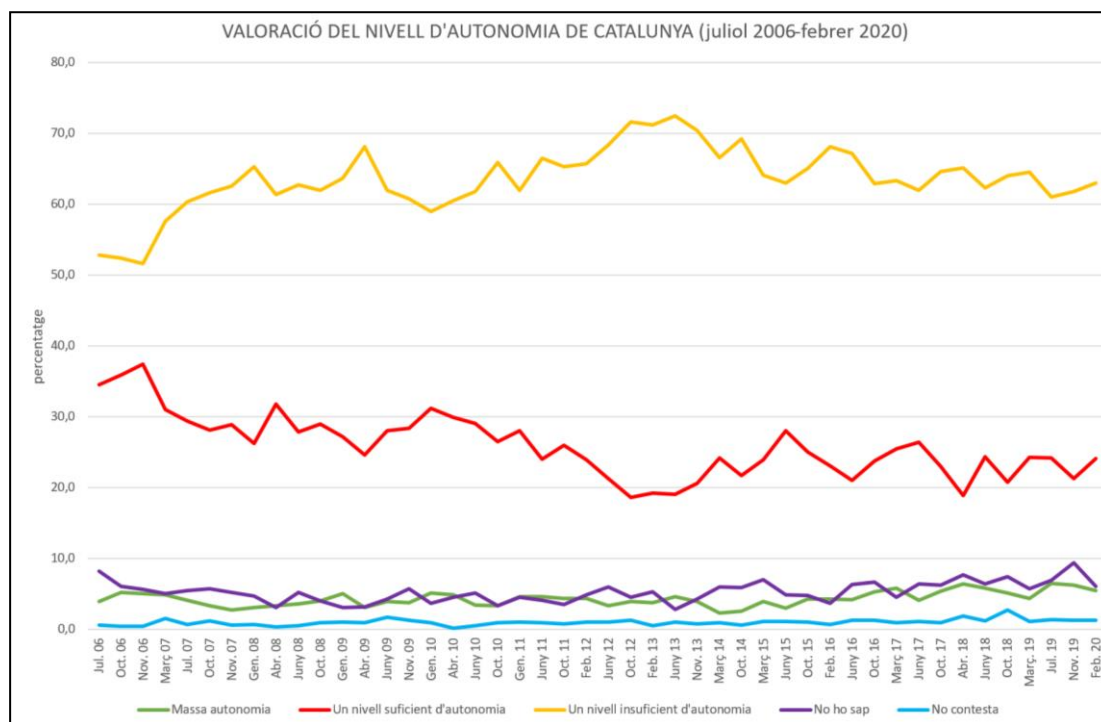
Les etiquetes que fan referència a diversos tipus d'encaix de Catalunya en el sí de l'Estat espanyol han experimentat una caiguda en suports. Les opcions "d'una comunitat autònoma d'Espanya" i "un estat dins d'una Espanya federal" han vist disminuïts els suports per sota del 30%, quan ambdós casos partien a juliol de 2016 d'un 37'3% i un 34'1% respectivament. De tota manera, cal tenir en compte que si agreguem els resultats d'aquestes dues categories encara són majoria les persones que prefereixen algun tipus d'encaix amb Espanya.

Finalment, l'etiqueta que es correspon amb que Catalunya sigui "una regió d'Espanya" s'ha mantingut força estable en el temps en una franja entre el 5'5% i el 8%.

7.3.7 Valoració del nivell d'autonomia de Catalunya

En aquest apartat es demana als enquestats que valorin el nivell d'autonomia de Catalunya. Les categories a escollir són les següents: massa autonomia; un nivell suficient d'autonomia; un nivell insuficient d'autonomia; no ho sap; no contesta. Disposem de dades des de juliol de 2006 a febrer de 2020.

Figura 14. Valoració del nivell d'autonomia de Catalunya (2006-2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁷⁹

La categoria “un nivell d'autonomia insuficient” és la que mostra uns percentatges més elevats. De fet, i per tot el període, sempre està per sobre del 50% amb petites oscil·lacions. De tota manera cal destacar tres pics importants que cal tenir en consideració:

- ✓ Abril de 2009 amb un 68'1%. Les possibles conseqüències de la campanya del PP contra l'Estatut, els missatges anticatalanistes difosos des dels mitjans de Madrid i els inicis de la preparació de les consultes municipals sobre la independència de Catalunya, que com Muñoz i Guijoan (2013) han demostrat tenen percentatges de participació diferents en funció de factors com els recursos preexistents, el teixit associatiu, la cultura política d'aquell municipi i la penetració de forces polítiques independentistes, etc.
- ✓ Juny de 2013 amb un 72'5%. El Tribunal Constitucional ja ha suspès temporalment la declaració de sobirania aprovada pel Parlament de

¹⁷⁹<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

Catalunya i s'ha creat el Consell Assessor per la Transició Nacional (CATN)¹⁸⁰.

- ✓ Febrer del 2016 amb un 68'1%. El 12 de gener Carles Puigdemont prenia possessió com a President de la Generalitat substituint a Artur Mas, que havia estat vetat per la CUP. Els mesos previs havien estat dominats pel debat polític hipermediatitzat i per dirimir si Artur Mas acabaria tornant a convocar eleccions o faria un pas al costat (Álvaro, 2019).

A molta distància trobem l'etiqueta “un nivell d'autonomia suficient”, doncs es tracta d'una categoria que va oscil·lar entre el 37'4% del novembre de 2006 fins al 24'1% del febrer de 2020. El resultat més baix el va obtenir l'octubre de 2012 amb un 18'6% i a escasses setmanes de les eleccions al Parlament de Catalunya.

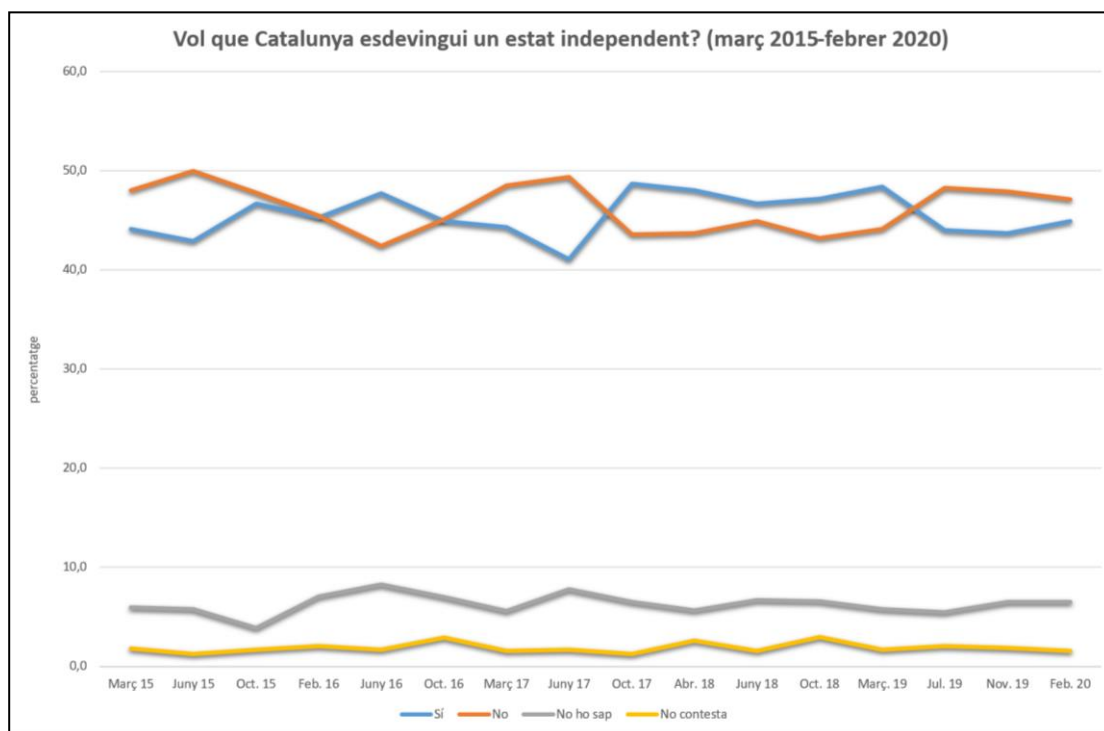
El terme “massa autonomia” oscil·la en una forquilla entre el 4 i el 6% en tota la franja temporal que mostra el gràfic.

7.3.8 Vol que catalunya esdevingui un estat independent?

En aquest apartat es pregunta de forma concreta als enquestats si voldrien que Catalunya fos un estat independent. Les respostes són; sí; no; no ho sap; no contesta. Disposem de dades des del moment que es va incorporar a l'enquesta del CEO, per tant des de març de 2015 fins a febrer de 2020.

¹⁸⁰ Òrgan presidit pel jurista Carles Viver Pi-Sunyer, jurista i ex vicepresident del Tribuna Constitucional. (Álvaro, 2019)

Figura 15. Vol que Catalunya esdevingui un estat independent? (2015-2020)

Font: elaboració pròpia en base a les dades d'evoluceo¹⁸¹

Al gràfic es pot observar que la societat catalana està polaritzada entre els partidaris del sí i els partidaris del no a la independència. És possible que la manca de matisos en la possible resposta provoqui situacions contradictòries com les següents:

- ✓ El sí a la independència té el seu moment més baix el juny de 2017 amb un 41'1%, precisament en el moment àlgid dels preparatius del referèndum. Eren moments de picabaralles governamentals on els mitjans de comunicació van posar el seu focus i és possible que es produïssin situacions de desconcert que generessin desconfiança en el futur.
- ✓ Un cop es produeix la declaració d'independència el 27 d'octubre de 2017, que resultarà fallida, els valors favorables a "un estat independent" baixen del 48'7% fins al 46'7% per després tornar a repuntar una mica en els següents mesos.
- ✓ A partir de març de 2019 tornen a baixar passant del 48'3% fins al 47'1% de febrer de 2020.

¹⁸¹<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020)

En el cas dels detractors d'un estat independent tenen el seu punt mínim el juny de 2016 amb el 42'4% i el seu punt àlgid el juny de 2017, l'estiu abans del referèndum amb un 49'4%. És possible que això es degui a una forta mobilització dels detractors a la independència.

7.4 CONCLUSIONS

Després de l'anàlisi dels gràfics anteriors podem extreure'n les següents conclusions sobre el "sentiment independentista" pel període de temps que va des de la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya fins a febrer de 2020:

1. En general, la percepció de la situació política a Catalunya és una primera etapa entre bona i dolenta, i en una segona fase entre dolenta i molt dolenta que coincideix amb l'etapa de pertorbacions polítiques més marcades i que es produeixen entre 2015 i 2017. Així doncs, en general es percep una sensació negativa de la situació política a mesura que van passant els anys.
2. Pel que fa a la percepció dels ciutadans respecte la situació política a Espanya, aquesta és majoritàriament dolenta o molt dolenta per tot l'espai de temps estudiat. Es planteja molt més intensa respecte les valoracions fetes en la situació catalana. En poden ser causes la inseguretat derivada de les repeticions electorals, el 15M i el *procés* polític viscut a Catalunya.
3. Els dos problemes principals percebuts per la ciutadania són en un primer moment aquells derivats de la situació econòmica, i molt concretament l'atur i la precarietat laboral i el funcionament de l'economia. Això s'entendria degut a la crisi econòmica que es va produir entre 2007 i 2012 i que de fet va deixar una petjada important en indicadors com l'atur, la precarietat laboral, desigualtat, la pobresa, etc.

En un segon moment, sobretot entre 2015 i febrer de 2020 allò que fa referència a les relacions entre Catalunya i Espanya preocupa de manera especial i principal a la ciutadania. El màxim pic d'aquest indicador coincideix amb l'any 2017 quan es van produir esdeveniments polítics de gran envergadura.

4. Pel que fa al sentiment de pertinença, el primer que cal destacar és que la societat catalana és diversa des d'un punt de vista sociològic. L'influx migratori arribat els anys seixanta de la restat de l'estat espanyol o els moviments poblacionals de finals del segle XX, i que s'han prologat i intensificat en els primers vint anys del segle XXI, tenen un impacte important en allò que fa referència a l'arrelament i al sentit de pertinença. Així doncs, una primera conclusió és que la societat catalana és plural i sociològicament heterogènia. Ens hem de fixar, però, en les respostes que fan referència als valors polítics i al context sociopolític.

4.1. Respecte els valors polítics:

4.1.1. Abunda la preponderància de les etiquetes mixtes, és a dir, “tan espanyol com català” i “més català que espanyol” quasi arriben de forma agregada al 60%, amb oscil·lacions més o menys marcades en funció dels esdeveniments polítics però mai amb valors inferiors al 50%.

4.1.2. L'etiqueta “només català” augmenta significativament els seus valors numèrics a partir de 2012, passant del 20 al 30%. A partir de finals de 2018 els valors comencen a disminuir però sense baixar a nivells inferiors a 2012.

4.2. Respecte el context sociopolític:

4.2.1. L'etiqueta preponderant és “sóc un català que viu a Catalunya” que es manté constant en valors d'entre el 45 i el 49% però que mai sobrepassa la barrera del 50%.

4.2.2. Pel que fa a les etiquetes mixtes i si les treballem de forma agregada, és a dir sóc un català que viu a Espanya i sóc un espanyol que viu a Catalunya, oscil·len en la franja del 30% i es mantenen molt regulars en el temps.

4.2.3. És possible que malgrat el sentiment de pertinença, el comportament electoral davant de determinades accions o episodis polítics sigui canviant, fins al punt que el sentiment de pertinença no sigui una variable fonamental per explicar les preferències electorals.

5. Quan Josep Benet i Jordi Pujol parlaven d'una Catalunya que fos un sol poble parlaven d'un país arrelat a un passat d'identitat compartida, a una llengua i a

l'esforç per aconseguir unes institucions d'autogovern fortes i amb capacitat transformadora, però que ha rebut i donat la benvinguda a moltes persones vingudes d'arreu. Aquest fet ha determinat una fisonomia sociològica de la societat catalana de barreja, fusió i forta integració. Ser d'aquí no vol dir no ser d'allà i viceversa. És la complexitat de les identitats i del sentit de pertinença.

Sense cap mena de dubte el *procés* polític que hem viscut en els darrers anys i el projecte independentista ha toparat amb aquesta realitat. Cap intent de construcció d'un estat propi per Catalunya pot obviar o ignorar aquesta realitat sociològica. Dit d'una altra manera, el projecte de la Catalunya estat no es pot construir ignorant una part significativa de la societat catalana, i això afegeix una càrrega extraordinària a la gestió i a l'exercici dels temps i de l'assoliment de majories socials àmplies.

6. Pel que fa a l'autoubicació en un eix catalanista-espanyolista¹⁸², la mitjana es manté sobre el 6'2/6'3. Els enquestats s'ubiquen en la centralitat decantada cap a plantejaments que tendeixen cap al catalanisme i en cap cas són partidaris dels extrems.
7. Les eleccions que són considerades més importants són les del Congrés dels Diputats i les del Parlament de Catalunya, intercanviant-se la primera posició a partir de finals del 2011. A partir de 2015 s'aniran intercanviant les posicions en funció dels comicis de torn¹⁸³

Les eleccions municipals¹⁸⁴ són les terceres eleccions considerades més importants i les del Parlament europeu¹⁸⁵ van millorant els seus índex d'importància tot i que encara són valors modestos.

8. En allò que fa referència a les relacions entre Catalunya i Espanya podem extreure les següents conclusions:
 - 8.1. La categoria "estat independent" és la que creix més. De tota manera, excepte en casos molt puntuals en que això no serà així, si agreguem aquelles etiquetes

¹⁸² On 0 seria molt espanyolista i 10 seria molt catalanista.

¹⁸³ A Catalunya en 10 anys es van produir 4 eleccions i a Espanya fins a 5 (quatre en quatre anys).

¹⁸⁴ Les eleccions se celebren cada quatre anys, normalment el tercer diumenge de maig si és possible.

¹⁸⁵ Les eleccions se celebren cada cinc anys.

que volen mantenir algun tipus d'encaix entre Catalunya i Espanya¹⁸⁶, aquestes se situarien amb valors superiors que l'etiqueta “estat independent”.

- 8.2. Quan la pregunta és binària, és a dir, que cal respondre a la possibilitat de que Catalunya esdevingui un estat independent, les categories del sí i el no es van intercanviant el lideratge. Ambdós pols estan fortament mobilitzats.
- 8.3. Es tracta de xifres molt sensibles als esdeveniments polítics. A tall d'exemple, el juliol de l'any 2019 el suport a la independència era del 44%. S'havia produït un punt àlgid l'octubre de 2017 coincidint amb l'1 d'octubre, amb un suport del 48,7%. Tant a les dades que disposem de juliol com les d'octubre de 2019, aquells que no donen suport a un estat independent superen als que sí (juliol 2019: 48,3% sí i 44% no; octubre 2019 41,9% sí i 48,8% no). Aquestes dades són especialment rellevants quan coincideixen en un moment en què l'independentisme sembla dividit, amb una crisi de lideratges, més ancorat a commemorar fites aconseguides en el passat més que no pas a plantejar escenaris de futur i d'utilitat política com a moviment vector de la societat catalana. És a dir, just després d'una proclamació de la independència l'octubre de 2017, de la intervenció de l'autonomia per part del Govern del PP i amb el suport de PSOE i C'S, després del judici del procés que va sentenciar de forma brutal els lideratges polítics i socials de l'independentisme; d'haver presenciats manifestacions pacífiques i multitudinàries arreu del país, i per primera vegada amb alguns incidents vandàlics, just després de tot això, el suport a l'independentisme és més baix.
9. Pel que fa a la valoració del nivell d'autonomia es mostra de forma molt clara un descontentament molt important amb l'*status quo* autonòmic, derivat com sabem del model territorial instaurat per la Constitució espanyola de 1978. En alguns moments aquest descontentament, que es manifesta a través de l'etiqueta “un nivell insuficient d'autonomia”, assoleix pics de més del 70 per cent.
10. Els indicadors que ens permeten valorar allò que en diem “sentiment independentista” es comporten de forma molt sensible quan els vinculem a:

- 10.1. Esdeveniments polítics concrets: la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut el 2010, les diverses eleccions, els episodis de la tardor de 2017

¹⁸⁶ Es tracta de les etiquetes “una comunitat autònoma d'Espanya” i “un estat dins d'una Espanya federal”.

o els posteriors judicis al Tribunal Suprem i les sentències que se'n deriven durant l'any 2019 tenen impacte directe en els indicadors que valoren el sentiment independentista.

10.2. La unilateralitat: una de les característiques dels darrers dos anys del procés ha estat la unilateralitat. Aquest és un concepte rar en la tradició del catalanisme ja que històricament mai havia pregonat el “tot o res”. Però aquesta actitud política podria no ser nova, de fet es podria descriure en “ho farem sí o sí” que algunes forces polítiques ubicades als extrems sempre havien defensat. Però la unilateralitat va ser acceptada per les forces polítiques centrals de l'independentisme, segurament pel gran desconeixement que tenien els seus líders polítics de les estructures i del poder de l'Estat. De fet, el suport a la unilateralitat queia al 9,1% en dades del CEO de juliol de 2019, quan casualment el rebuig per aquesta aposta per part del sector més reflexiu i realista de l'independentisme, li ha valgut en els dos anys darrers del *procés* crítiques duríssimes.

10.3. Gestió de les expectatives: va ser Medvic (2013) qui va parlar de la *trampa de les expectatives*, en reclamar la recerca ajustada d'allò que poden fer les institucions i allò que prometen els polítics, precisament per no crear desajustos en les expectatives. Observant les dades que ens ofereix el CEO és possible que s'hagi produït un decalatge entre les promeses dels polítics i els resultats tangibles que hagin generat alguns fenòmens de frustració política. En un proper capítol comentarem l'impacte que hi tenen les xarxes socials i els mitjans de comunicació tradicionals en aquests fenòmens de frustració política.

VIII PART. L'IMPACTE DE LES XARXES SOCIALS EN L'ARENA POLÍTICA I EN LES FORMES DE COMUNICACIÓ I MOBILITZACIÓ

8.1 INTRODUCCIÓ

L'impacte de les xarxes socials en el *Procés* català és evident. De fet, han estat dos fenòmens, un local/territorial i l'altre global que s'han desenvolupat en paral·lel. De fet, la utilització massiva de les xarxes socials i internet com a element de mobilització no ha estat una pauta de l'independentisme, sinó que els detractors de la independència de Catalunya també les han utilitzat i de forma molt intensiva. De tota manera, semblaria que el moviment sobiranista se n'ha aprofitat molt més en la mesura que ha estat capaç de vincular la causa independentista al canvi, la modernitat i el progrés.

Apunta Saez (2018) que el subjecte col·lectiu conegut com a xarxes socials està iniciant un procés de substitució de i/o desplaçament del concepte d'opinió pública. A parer de l'autor, almenys el concepte d'opinió pública és estable i tendeix a difuminar-se menys que el de les xarxes socials, que està per veure realment quina continuïtat tindrà com a subjecte col·lectiu a la qual ens puguem referir degut a la seva heterogeneïtat. Sigui com sigui, el concepte "xarxes socials" és reconegut tant per polítics, activistes i ciutadans com a molt més que un mitjà per transferir informació: semblaria que ja se'l reconeix com a una mena de subjecte o comunitat on electes i electors intercanvien informació i opinions.

En qualsevol cas el paper de les xarxes és fonamental per entendre la difusió dels missatges polítics en el procés independentistes. De tota manera cal tenir en compte que alguns autors com Saez (2018), Tufekci (2016) i Argemí (2019) apunten que les xarxes no són neutrals, fet que desenvoluparem a la part final d'aquest capítol.

8.2 LES XARXES SOCIALS COM A ELEMENTS DE MOBILITZACIÓ

Tal com hem vist en anteriorment, internet i les xarxes socials s'han convertit en el segon canal preferit per informar-se de política, i aquesta pauta s'ha produït sobretot coincidint amb els esdeveniments polítics de la tardor de 2017. Però aquesta tendència no és conjuntural, sinó que és estructural en la mesura que és una pauta reconeguda a nivell global. Com apunta Lassalle (2019) és una pauta de la postmodernitat.

Tal i com explica Perelló (2016), Internet i les xarxes socials són canals idonis en la difusió dels missatges de canvi dels *status quo* politicoinstitucionals i dels moviments polítics. També hi fa referència Anderson (2019) assegurant que l'ús de les xarxes socials per part del moviment independentista “no és res més que un símptoma més de la gran proliferació a nivell global que s'està produint a tot el món¹⁸⁷.” I apunta el mateix Anderson (2019) que *les xarxes socials s'han convertit en mecanismes claus utilitzats per moviments polítics i socials per impulsar les seves causes i projectes. Les xarxes socials han generat àmbits públics alternatius que han permès que es generi una nova dimensió de ciutadania*. De tota manera, explica el mateix Anderson (2019) que no podem oblidar el risc d'un cert “optimisme utòpic” que a vegades genera la literatura referent a la capacitat de transformació i canvi de les xarxes socials i d'internet¹⁸⁸.

La reflexió de “l'optimisme utòpic” d'Anderson (2019) pot ser pertinent en el cas català, sobretot si ens referim a aquella part de la ciutadania que tendia a pensar que el procés d'independència seria ràpid, senzill i que no tindria costos. Les xarxes socials i en general tota la informació que es mou per internet permeten, en algunes ocasions, donar la sensació que els canvis socials i politicoinstitucionals són immediats i senzills. Precisament perquè permeten difondre la informació de forma tant ràpida, poden

¹⁸⁷Cita original “*the use of social media by pro-independence Catalan organizations is symptomatic of the wider proliferation of digital activism all corners of the world*” (Anderson, 2019, p.194).

¹⁸⁸ Cita original: “*social media have become the key mechanisms utilized by different political and social movements to champion their causes. It is important, therefore to eschew “the utopian optimism” that often surround analysis of social media and other Web 2.0 technologies vis-à-vis digital democracy, but this does not detract from the fact that they remain essential and innovative tools that have created alternative or counter public spheres that can offer a new, empowering sense of what it means to be a citizen*” (Anderson, 2019, pp. 194-195).

generar la paradoxa d'arribar a pensar que tot és igual de senzill de construir i canviar. La realitat dels fets d'octubre de 2017, i sobretot la declaració fallida d'independència i la frustració que va generar en alguns partidaris de la independència, ens porten a apuntar aquesta idea com a possible.

A més, Anderson (2019) va molt més enllà i vincula l'ús de les xarxes socials i d'internet com a elements que permeten vincular qualsevol causa política, social, econòmica, etc. amb la política moderna:

*“Internet, les xarxes socials i la comunicació mòbil han tingut un paper cada cop més fonamental en la mobilització de moviments polítics i socials d'arreu del món. Des de les campanyes de lideratge polític, fins al Moviment Okupa, des de la Primavera àrab fins a la independència catalana, l'activisme digital s'ha convertit en una característica arrelada de la política moderna”*¹⁸⁹ (Anderson, 2019, p.204).

Aquest fet explicaria el perquè de l'ús massiu de les xarxes socials sobretot pels actors no polítics del *Procés*. Les xarxes aporten percepció de rellevància en un món en construcció, i per tant en totes les manifestacions coincidint amb la Diada o per denunciar alguna decisió judicial, tots els actors de l'independentisme han optat per l'ús massiu de les xarxes socials amb moltes imatges, gravacions, missatges en anglès, etc.¹⁹⁰

Per altra banda internet i les xarxes socials són canals molt efectius per difondre massivament els projectes, aconseguint una transversalitat i horitzontalitat en l'arribada dels missatges realment espectacular. Com apunta Castells (2009) és la democratització de les estructures comunicatives, que té un impacte directe en els receptors de la

¹⁸⁹ Cita original: *“the Internet, social media and Mobile communication have come to play an increasingly pivotal role in the mobilization of political and social movements around the world. From political leadership campaigns to the Occupy Movement, The Arab Spring to Catalan independence, digital activism has become an entrenched feature of modern politics.”*(Anderson, 2019, p.204).

¹⁹⁰ Recordem que la manifestació de 2012 va portar per lema “Catalonia new State of Europe” i que per exemple en el cas dels líders independentistes empresonats s'han utilitzat eslògans en anglès com “free them all” o “free political prisoners”.

informació que a la vegada es converteixen en creadors, difusors i prescriptors de determinades idees i al cap i a la fi de vots.

Autors com Ordeix i Ginesta (2014) fan esment a la utilització de les campanyes electorals americanes utilitzant tècniques de mobilització de bases socials o *grassroots*, com és el cas de la campanya que va portar al President Obama a la presidència dels Estats Units, com a elements inspiradors de les campanyes utilitzades pels moviments sobiranistes europeus per difondre les seves respectives causes. El cas català, segons aquests mateixos autors, no n'és cap excepció.

8.3 ELS RISCS DE LES XARXES: DE LES COMUNITATS VIRTUALS I POLARITZACIÓ POLÍTICA A LA PROPAGANDA

Un dels altres aspectes a tenir en compte i que sense cap mena de dubte ha afavorit el creixement de les dinàmiques tant de partidaris com de detractors de la independència a la xarxa, és la capacitat que aquestes ofereixen de crear “comunitats virtuals” que en el cas de les causes polítiques poden ser identitàries considerant el sentit de pertinença en un determinat territori. Així ho explica Anderson (2019) en les conclusions del seu article:

“(…) plataformes com Twitter i Facebook han permès la difusió de diferents missatges, han facilitat la sincronització d'acció i han creat la percepció d'una comunitat virtual amb identitat col·lectiva¹⁹¹” (Anderson, 2019, p.203).

Autors com Guerrero-Solé (2017) mencionen una elevada polarització entre les comunitats virtuals que es van creant a la xarxa, especialment a una xarxa social com *twitter* que incorpora atributs com la rapidesa, la naturalesa pública de la comunicació, la possibilitat d'interactuar i de mencionar a d'altres usuaris o d'enllaçar continguts. Aquesta xarxa s'ha convertit en un espai de deliberació entre els ciutadans, els polítics i el periodistes (Moragas-Fernández & Montagut Calvo, 2018, p.277).

¹⁹¹ Cita original: “platforms such as Twitter and Facebook have enabled the diffusion of different messages, facilitated the synchronization of action and created the perception of a virtual community with a collective identity”, (Anderson, 2019, p.203).

És sabut que els éssers humans som animals socials que practiquem el gregarisme, és a dir, tenim la necessitat de sumar i agrupar-nos amb d'altres individus. De fet, la reflexió de Tufekci (2016) va en aquesta línia, apuntant que en el cas de la informació que ens interessa, els éssers humans tendim a buscar notícies que confirmen les nostres inclinacions, tendències i opinions. El problema que porta associada aquesta tendència és la creació de bombolles informatives o el que Tufekci (2016) n'anomena "caixes de ressonància" ja que ens envoltem només del mateix tipus i naturalesa d'informació i estem exposats a un perill evident que és que desaparegui la nostra capacitat de tenir sentit crític respecte qualsevol idea, opinió o projecte. Per la seva part, expliquen Montagut Calvo i Moragas-Fernández (2019) que en el cas català es poden apreciar dues comunitats a les xarxes, que provenen també de la dualitat produïda en les tertúlies, i que aquestes s'aglutinen a través de dos grans posicionaments: "l'independentista" i "l'unionista". Com ja hem apuntat, la manera de funcionar de les xarxes, especialment de Twitter, consisteix en l'agrupació d'opinions semblants o iguals que acaben generant comunitats molt homogènies que són caixes de ressonància de determinats relats.

Si bé és cert que les xarxes socials i internet porten associats atributs positius com ara la mobilització, la coordinació, l'efectivitat, la transversalitat, la capacitat d'intercanvi d'informació de forma ràpida i la reducció de costos econòmics en la transferència comunicativa, és cert que les xarxes també porten associats alguns perills i riscos que cal apuntar. En aquest sentit, és la mateixa Tufekci (2016) qui apunta que les xarxes socials, i especialment *Facebook*, són grans distribuïdores de *fake news* que solen quedar sempre per desmentir. En la mesura que els usuaris sols acaben llegint el que els interessa es produeix un cercle viciós en que l'algoritme està programat només per mostrar-los notícies de determinat tema, àmbit i perfil, fet que minva especialment la capacitat d'autocrítica. Salmon (2019) apunta a l'aparició de pautes de desinformació i de desorientació precisament en el moment en que tenim accés a més informació:

"Es debilita la confiança en el valor referencial del llenguatge, a la vegada que es difumina la divisió entre allò que es verdader i allò que és fals, la realitat i la ficció. La web 2.0 ha afavorit la multiplicació i la circulació dels relats, propicia l'aparició de nous comportaments, de pràctiques de desorientació, de desinformació, de propaganda" (Salmon, 2019, p.71).

Un altre dels riscos associats a xarxes i internet és que són grans propagadores de propaganda, que pot arribar a ser poc rigorosa o contenir continguts que no siguin reals. En la mesura que permeten filtrar la informació t'allunyen dels tradicionals emissors del missatge polític, els polítics, amb els avantatges però també riscos que això pot comportar, sobretot pel desconeixement d'alguns actors respecte el sistema polític i institucional. En aquest sentit, apunta Ginesta (2020) que la digitalització de l'experiència política que han propiciat les xarxes socials no ha anat acompanyada d'un exercici de rigor en els missatges polítics:

“El problema, però, és que la millora de la coordinació ciutadana i els processos de rendiment de comptes que ha suposat internet i tot el que representa no és directament proporcional a la qualitat de la reflexió sobre els fenòmens polítics. La política encapsulada, consumida en petit format a través de les xarxes socials, ha obligat a abraçar el titular, la generalització i la hipèrbole per esdevenir eficaç. El debat, que històricament havia estat pausat al Parlament, té una continuïtat histriònica a la xarxa, on el polític abandona l'encotillament i es dedica a parlar amb les paraules i expressions que el ciutadà entén i, sobretot, la parròquia vol sentir. De fet, per què no assumir-ho, el debat parlamentari s'ha degradat en la mesura que és retransmès i comentat al Twitter” (Ginesta, 2020, pp. 20-21).

8.4 LA MANCA NEUTRALITAT DE LES XARXES SOCIALS

El que és evident és que les xarxes socials no són neutrals, i així ho apunten Saez (2018), Tufekci (2016) i Argemí (2019) de manera molt clara. Les xarxes són un negoci econòmic amb interessos al darrere. Per Saez (2018):

“l'expressió xarxes socials conté dues paraules que tenen poc a veure amb el que designen. Ni són exactament xarxes ni són exactament socials, són empreses privades de comunicació amb ànim de lucre, especialitzades en oci relacional. La seva voluminosa i heterogènia cartera d'usuaris els atorga una pàtina social, i el seu abast geogràfic mundial els permet semblar una xarxa. Òbviament no són ni una cosa ni l'altra” (Saez, 2018, p.215).

Per Tufekci (2016), i referint-se molt específicament a *Facebook*, la neutralitat de les xarxes no és real:

“Facebook podria argumentar que és neutral, però aquesta és una postura falsa i perillosa. El model de negoci, els algoritmes i les polítiques de l’empresa consoliden càmeres de ressonància i generen que es difongui la desinformació”(Tufekci, 2016).

Finalment, pel que fa a Argemí (2019) aquest autor apunta a que les xarxes socials han anat desenvolupant una indústria de propaganda política especialitzada en la difusió de notícies falses, semifalses, tergiversades o fins i tot certes, que ajuden a la difusió de determinats marcs mentals i que afavoreixin determinades causes o opcions polítiques:

“Aquesta indústria s’ha fet més i més gran i influent gràcies a l’inestimable concurs de tots els usuaris, que hem valorat amb el nostre comportament l’eficàcia d’aquest tipus d’operacions, clicant ingènuament en aquestes notícies adulterades o enfocades propagandísticament” (Argemí, 2019, pp. 257).

Sigui com sigui, i assumint els riscos que comporten les xarxes socials i internet, les dades demostren que han augmentat el seu paper com a plataformes per informar, mobilitzar i difondre informació i que han tingut un paper fonamental fins ara en el *procés català*.

RESULTATS I DISCUSSIÓ

PART IX. ESTUDIS DE CAS

9.1 INTRODUCCIÓ

En aquest apartat estudiarem tres esdeveniments que s'han produït dins l'abast temporal d'aquesta investigació i, concretament, volem veure l'impacte dels continguts digitals i les xarxes socials sobre les decisions polítiques que es van prendre. Per fer-ho, i tal com ja hem exposat en l'apartat que fa referència a la metodologia, utilitzarem quatre tècniques d'investigació diferents: l'estudi de cas, l'observació participant, les entrevistes en profunditat a experts en xarxes socials i nous continguts digitals i l'anàlisi de continguts.

Pel que fa als tres estudis de cas, i com ja s'ha fet referència en la primera part d'aquest estudi, aquests seran els següents:

- ✓ Estudi de cas 1: crisi i remodelació del Consell Executiu (3 i 14 de juliol de 2017).
- ✓ Estudi de cas 2: el referèndum de l'1 d'octubre de 2017.
- ✓ Estudi de cas 3: el 26 i 27 d'octubre de 2017.

Tot l'enfoc teòric i contextual desenvolupat fins ara en aquesta investigació pren en aquest capítol especial rellevància. Així doncs, intentarem explicar des d'una perspectiva multidisciplinària la interacció que es va produir entre tots els actors implicats en aquells episodis utilitzant les tècniques d'investigació esmentades més amunt.

Com també s'ha apuntat en l'apartat primer, la tècnica de l'observació participant ens permet estudiar aquest tres casos des del mètode científic i amb deteniment, en la mesura que aquesta investigadora va viure en primera persona alguns episodis vinculats als tres casos d'estudi des d'una vessant de praxis política. De tota manera, cal apuntar des d'un bon inici el paper de *jutge i part* que té aquesta investigadora, amb les possibles limitacions metodològiques que això pot plantejar, i que han estat assumides en la part introductòria d'aquest estudi, en la mesura que és impossible desprendre's del tot d'un enfoc subjectiu.

9.2 ASPECTES PREVIS A TENIR EN COMPTE: INCERTESES I PROBLEMÀTIQUES DELS ESTUDIS DE CAS.

Abans de començar l'anàlisi a fons dels tres estudis cal remarcar algunes incerteses que ja es van apuntar en la part introductòria d'aquesta tesi, i que fan referència a controvèrsies metodològiques derivades de les relacions causals de les quals partim en les hipòtesis d'estudi, el paper de la investigadora en aquells esdeveniments, la selecció de determinats esdeveniments, etc. Són aspectes que hem assumit com a incerts i problemàtics des d'un punt de vista metodològic, que conviuen amb la singularitat d'aquest estudi, però que val la pena de ser considerats i recordats en la mesura que tenen una afectació en l'anàlisi dels tres casos. Són els següents.

9.2.1 La selecció dels tres estudis de cas.

Si bé és cert que aquests anys de *Procés* polític han ofert infinitat d'esdeveniments polítics que han estat importants des d'una perspectiva històrica, política i comunicativa, en aquesta investigació hem optat per escollir tres moments:

- a. La remodelació del Consell Executiu de juliol de 2017.
- b. El referèndum de l'1 d'octubre de 2017.
- c. La declaració d'independència (en el seu moment fallida) de 27 d'octubre de 2017.

Es tracta de tres moments d'una elevada càrrega política i exposició mediàtica, encara que en el cas de la remodelació del Consell Executiu es produeixen tot un seguit de dinàmiques internes en el sí del Govern que, tot i no ser conegudes per la ciutadania, foren les que acabaren desembocant en la decisió final de substitució d'uns consellers per uns altres. És, segurament, el cas més "intern" dels tres que exposem, encara que això no exclou que tingui una alta exposició mediàtica i que des d'un punt de vista polític i comunicatiu fos¹⁹² un punt d'inflexió important en els passos de preparació del referèndum.

¹⁹² De fet, els canvis en el Consell Executiu són habituals en els governs democràtics i en el cas català han format part de les dinàmiques polítiques d'altres legislatures. Per tant, aquest primer estudi de cas podria ser comparable a d'altres casos de remodelacions del Consell Executiu.

Tant el segon com el tercer cas d'estudi tenen una dimensió més "externa" ja que tant la votació del dia 1 d'octubre com la declaració fallida d'independència del 27 d'octubre tenen un impacte polític i comunicatiu únic i singular. No en trobem precedents previs. La cobertura a nivell mediàtic des d'una perspectiva de mitjans internacionals també contribueix a singularitzar-los.

9.2.2 El paper de la investigadora.

Com ja hem apuntat en més d'una ocasió, aquest treball d'investigació és possible a través de la utilització del mètode de la observació participant, en la mesura que l'autora d'aquesta tesi tenia responsabilitats polítiques com a màxima responsable executiva del PDECAT i va poder presenciar en directe molts dels episodis que es descriuen. Totes les anotacions i l'experiència viscuda en aquelles dies es posen a disposició de l'elaboració d'aquest treball d'investigació a través del treball de camp, encara que les implicacions polítiques que podrien tenir la seva publicació, sumat a la judicialització d'aquests esdeveniments polítics, no recomanable que les anotacions manuscrites puguin ser publicades de forma original en aquest treball. El que sí que hi consten, sobretot en els peus de pàgina, són les anàlisis i interpretacions subjectives de l'autora que es deriven d'aquelles vivències.

9.2.3 Les relacions causals

En tot aquest estudi ens sobrevola una qüestió de causalitat que no podem resoldre ni el moment de plantejar les hipòtesis ni en el moment de la discussió i conclusions: foren les xarxes i els nous continguts digitals els altaveus del moviment sobiranista? Hi havia un aspecte previ que va fer que més que altaveu aquests fossin catalitzadors del moviment? El procés de presa de decisions polítiques va resultar de determinada manera degut a l'impacte de les mobilitzacions i l'activisme? O era l'activisme una nova praxi política per generar unes determinades condicions per poder prendre determinades decisions polítiques? Aquestes preguntes podrien ser exemples d'aquest problema de causalitat i d'identificació de què és causa i de què es conseqüència, que de cap de les maneres podem resoldre amb aquesta investigació.

9.2.4 La mesura de l'impacte de la digitalització en la presa de decisions polítiques

Des d'un punt de vista metodològic un dels principals reptes d'aquesta investigació ha estat poder quantificar els impactes de la digitalització, sobretot des d'una perspectiva metodològica. Finalment s'ha optat pels comentaris a les notícies de determinats diaris en la seva respectiva versió digital, un aspecte que afegeix singularitat al projecte però que lògicament incorpora algunes dificultats especialment en la medició específica dels impactes.

Una altra de les dificultats que es planteja és el cost econòmic d'accés a les dades corresponents a episodis històrics, de tal manera que la consulta i lliure disposició de dades d'algunes xarxes socials estan sotmeses al pagament de drets econòmics previs, fet que en dificulta el seu accés i estudi. En la mesura que l'accés a determinada informació o etiquetes no era obert i que tampoc podíem assumir l'anàlisi de la totalitat de notícies publicades en format digital sobre aquells episodis, vam optar per l'anàlisi de contingut dels comentaris espontanis sobre notícies polítiques. En la part VI d'aquesta investigació, on estudiem amb més deteniment les pautes sobre informació política que ha adoptat la ciutadania en els darrers anys, hem pogut comprovar, i més concretament en la figura número 5 que es refereix als *llocs d'internet des d'on se segueix la informació política (2014-2020)*, com les pàgines web dels mitjans de comunicació són el recurs més utilitzat pels catalans per informar-se sobre política amb percentatges d'ús que es mantenen estables sobre el 80%. Davant d'aquesta evidència, es van seleccionar les notícies polítiques de capçalera de sis mitjans escrits i en format digital (*La Vanguardia, El País, Nació Digital, Diari Ara, ABC i El Mundo*) i es van analitzar tots els comentaris espontanis sobre aquelles notícies de naturalesa política que els lectors havien fet i compartit.

Val la pena fer notar que la decisió d'analitzar uns determinats mitjans i no d'altres es va prendre en base a uns indicadors previs: línia ideològica, nombre d'usuaris únics, seu editorial, si es tractava d'un diari en paper o digital, disponibilitat dels comentaris per part dels lectors en format obert, etc. Això també ha afegit complexitat i singularitat a aquest estudi.

Finalment, cal apuntar que l'anàlisi dels comentaris espontanis es va realitzar tot configurant categories que incorporessin conceptes vinculats a les opinions i judicis de valors que es desprenien de cada episodi polític. És innegable que aquest procés de categorització i de parametrització té una dimensió subjectiva inherent a la pròpia investigadora.

9.2.5 Els experts escollits

En les entrevistes en profunditat s'han escollit experts en xarxes socials i nous continguts digitals per tal de que aportin el seu punt de vista de l'impacte d'aquests nous canals de comunicació en determinats esdeveniments i decisions polítiques preses. Però, altre cop, la decisió sobre les persones que havien de ser entrevistades es basa en l'assumpció que els perfils tècnics ens permetrien afinar més en l'estudi de cas que no pas la selecció d'entrevistats que fossin protagonistes d'aquells fets i decisions polítiques. Buscàvem, doncs, el contrast tècnic versus l'experiència política de la pròpia investigadora.

Per tal de poder comparar punts de vista des d'una perspectiva tècnica es van definir preguntes base per tots els experts permetent una resposta oberta i extensa que permetés fer l'anàlisi de les respostes.

9.3 ESTUDI DE CAS 1: LA CRISI I REMODELACIÓ DEL CONSELL EXECUTIU DE JULIOL DE 2017

9.3.1 Introducció i descripció del cas

Durant la primavera de 2017 la rumorologia respecte una eventual crisi i remodelació del Consell Executiu per part del President Carles Puigdemont va ser del tot habitual en els entorns i cercles polítics i mediàtics de la ciutat de Barcelona. Però no

és fins el mes de juliol que es materialitza aquesta possibilitat. L'element que va provocar la crisi fou la pèrdua de confiança al conseller d'Empresa Jordi Baiget després d'una entrevista¹⁹³ el dia 3 de juliol de 2017 al diari *El Punt Avui*, en que qüestionava alguns plantejaments sobre el referèndum de l'1 d'octubre. Aquella mateixa tarda el President Puigdemont cessava a Baiget al·legant pèrdua de confiança. De fet, es tracta d'una crisi de Govern que va tenir dos moments cronològics i que suposa que 5 dels 6 consellers del PDECAT fossin reemplaçats.

En aquells dies, el debat sobre la “valentia” dels membres del Govern a l'hora de desobeir les lleis eren plat de primera a tots els mitjans, tertúlies i a les xarxes socials. De fet s'havia anat creant en l'opinió pública una idea general que consistia en que una part del Govern no estava disposat a assumir riscos personals com la presó o la pèrdua del patrimoni, i que per tant no estava treballant de forma intensiva per fer possible el referèndum. Aquests dubtes planaven majoritàriament sobre els consellers del PDECAT, mentre que es considerava que els consellers d'ERC estaven molt més compromesos amb la celebració del referèndum, fos quin fos el risc personal i polític que haguessin d'assumir. Com hem vist en apartats anteriors, la teoria dels marcs mentals (Lakoff, 2007) ens permet explicar com els mitjans, i les xarxes en la mesura que actuen com a caixes de ressonància (Tufekci, 2016), són capaços de prefixar determinades idees i plantejaments.

Així doncs, i per analitzar aquest cas, semblaria que el marc desenvolupat a les xarxes i els entorns digitals era el següent: “els consellers del PDECAT no compliran amb els preparatius del referèndum mentre que els d'ERC estan fent tot el que està a les seves mans per organitzar-lo. Si del que es tracta és d'assumir riscos personals i polítics, els consellers del PDECAT no els assumiran mentre que els d'ERC sí”.

Com dèiem, Puigdemont cessa a Baiget bàsicament per dos motius. Per una banda, per l'impacte que generen afirmacions que fa el conseller d'Empresa en l'entrevista al *Punt Avui*, com ara la malfiança que genera que una part del Govern no formés part del nucli de decisions que havia quedat desplaçat per l'Estat Major; el qüestionament de si es podria fer el referèndum de l'1-O i si era desitjable o no optar pel

¹⁹³ <https://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/1184483-anar-a-presos-ho-aguantaria-pero-no-que-vagin-contra-el-patrimoni.html> (consultat el 27/4/2020)

format de consulta del 9-N; la prevenció que suposava signar els requeriments del Tribunal Constitucional; i la no acceptació dels riscos i costos personals que comportava la celebració del referèndum de l'1-O. Alguns entorns propers al President Puigdemont van apuntar en aquell moment el malestar que li va causar la comparativa que Baiget va fer entre els presidents Mas¹⁹⁴ i Puigdemont. De tota manera, el dilluns dia 3 de juliol es publica l'entrevista del Conseller Baiget al *Punt Avui*, però no és fins a les quatre de la tarda que Baiget és cessat pel President. Aquell mateix matí, s'havia produït a la seu del PDECAT una reunió entre el president Puigdemont, la vicepresidenta Munté i la resta dels consellers del PDECAT, el president Mas, la coordinadora general Marta Pascal i el coordinador organitzatiu David Bonvehí. En aquella reunió, d'alt voltatge polític degut a la tensió i les friccions acumulades a mesura que s'anaven aproximant dates clau en el calendari, no hi va haver cap menció específica a l'entrevista de Baiget i no fou fins a l'hora de dinar en que la pressió cap a Puigdemont perquè cessés a Baiget es feu pràcticament irrespirable pel President. Ell mateix explica que des de bon matí havia rebut una allau de missatges:

“Camí de Palau, des del cotxe, ja ha rebut un allau de SMS i whatsapps de gent que li'n demana explicacions. “I no són pas els hiperventilats” pensa. “Són gent moderada, que s'exclama que un conseller pugui dir això públicament.” I això és el que el fa rumiar: “és gent normal, la que es lamenta d'aquestes declaracions del conseller”. A les tertúlies, ja hi ha qui demana la dimissió dels consellers i qui ho aprofita com a argument per demostrar que el govern no està cohesionat i no creu en el referèndum.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 412)

Una mica més tard i després del bullici de les tertúlies matinals, arriba el moment de les rodes de premsa de valoració política posteriors a les executives del partits. Tant la CUP com ERC van posar en marxa la pressió mediàtica més directa, les xarxes socials bullien i la pressió de persones que formaven part del nucli dur de l'Estat Major comença a fer efecte.

¹⁹⁴ Jordi Baiget fou un dels més estrets col·laboradors d'Artur Mas, primer a l'oposició (fou coordinador dels grups parlamentaris de CiU al Parlament i a les Corts espanyoles entre 2004 i 2010). Un cop al Govern fou nomenat Director General de Coordinació Interdepartamental (2011-2012), Secretari del Govern (2012-2016) i Conseller d'Empresa i Coneixement (2016-2017).

Era costum de Puigdemont dinar amb el seu equip de col·laboradors més estrets¹⁹⁵ cada dilluns a la Casa dels Canonges, aprofitant per preparar l'estratègia política i mediàtica de la setmana que tenia una primera marca en el calendari amb la reunió del Consell Executiu dels dimarts al matí i la sessió de control al Govern els dimecres a les 9 del matí de cada quinze dies al Parlament. En aquell dinar es posa sobre la taula la necessitat de cessar Baiget, però Puigdemont no accedeix a remodelar el Govern tal com alguns dirigents activistes independentistes li havien reclamat al llarg del matí. A les 16.00h Baiget és citat a Palau pel President i aquest li comunica el seu cessament al·legant manca de confiança. És el mateix Jordi Baiget qui n'informa minuts després a Artur Mas i Marta Pascal via telefònica. Puigdemont no n'havia informat a la direcció del partit (Casas et al., 2019; March, 2018). El mateix Puigdemont fa la següent lectura política de cessar Baiget i nomenar Santi Vila com a nou conseller d'Empresa i Coneixement:

“Per què en Vila? Si reforço Santi Vila, que tothom sap que és el més moderat de tots, els deixo sense arguments.” Després d'una pausa afegeix: “A més, sé que jugo amb l'afany polític d'en Vila, que vol ser de tot. Així el tinc al meu costat i controlat. Si el deixem sol, el dia que se senti incòmode i que el Procés no vagi bé, tenim un Macron.”, sentència el president amb un somriure, referint-se a la fulgurant carrera política del president francès. “D'altra banda, és evident que la destitució de Baiget envia també un missatge al partit. És un cop de puny, tant de cara al partit com de cara al govern. Que la Marta Pascal ho tingui clar.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.414)

Un cop es fa pública la notícia es produeixen reaccions de totes les forces polítiques: els partidaris de la independència es mostraren favorables a la decisió; els partits posicionats en contra ho consideren “una purga” i el malestar¹⁹⁶ dins del

¹⁹⁵ Entre aquests, Neus Munté, Vicepresidenta i Portaveu del Govern; Josep Rius, Cap de l'Oficina del President; Jaume Clotet, Director General de Comunicació; Elsa Artadi, en aquell moment Directora General de Coordinació Interdepartamental; Pere Martí, Director de Comunicació del President.

¹⁹⁶ El malestar el fan públic entre d'altres Marta Pascal i l'exconseller Francesc Homs. En la roda de premsa posterior al Comitè Nacional del 3 de juliol de 2017, la coordinadora general del PDECAT va defensar a Baiget i va recriminar a ERC i la CUP “l'assenyalament” a la qual sotmetien a Baiget. (Font: https://www.eldiario.es/catalunya/puigdemont-empresa-cuestionar-celebracion-referendum_1_3294651.html, consultat 30/3/2021 i notes manuscrites de Marta Pascal). L'Exconseller Francesc Homs publica un fil de tuits defensant la lleialtat de Baiget i criticant la decisió de Puigdemont

PDECAT, el partit del President, es fa palès. Al partit hi conviuen des de la seva fundació dues ànimes¹⁹⁷: una més pragmàtica i alineada amb la direcció i una més propera a la línia política del President Puigdemont. Aquesta realitat i les conseqüents dinàmiques internes que se'n deriven, és la que acaba explicant la sortida de la coordinadora general Marta Pascal¹⁹⁸, la fundació de Junts per Catalunya¹⁹⁹ i la baixa del President Puigdemont i els seus consellers acompanyats d'alcaldes i d'altres dirigents del PDECAT uns anys més tard²⁰⁰.

No és fins dimarts al matí que Puigdemont telefona²⁰¹ a Marta Pascal per donar-li compte del cessament de Baiget, i sobretot per fer-li notar la seva voluntat de que sigui un militant del PDECAT el que s'incorpori al nou Govern. En aquest sentit el conseller Santi Vila deixaria la cartera de Cultura per assumir la d'Empresa i

(Font: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20170703/francesc-homs-explota-twitter-contra-destitucion-jordi-baiget-6145455>, consultat 30/3/2021).

¹⁹⁷ Al seu torn, aquestes dues ànimes es veieren alimentades per les batalles internes que es derivaren de la primera Assemblea del PDeCAT (juliol de 2016) i aquells més crítics amb la direcció es posicionaren, caldria veure si més per tacticisme o per conviccions polítiques, en la línia política més propera al President Puigdemont. Aquest sempre va defensar un independentisme desacomplexat i amb una forta càrrega d'activisme en la seva praxis. Altra cosa és que alguns grups interns aprofitessin aquestes discrepàncies internes per desgastar la direcció del PDECAT, tal com ja s'ha dit de línia més pragmàtica i centrada (Pascal, 2020).

¹⁹⁸ Pascal anuncia el dissabte 21 de juliol la seva dimissió com a coordinadora general del PDECAT en plena assemblea de la formació (font: <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20180721/pascal-dimiteix-pdecat-puigdemont-6954893>, consultat 30/03/2021)

¹⁹⁹ Junts per Catalunya és inicialment el nom de la coalició electoral entre CDC i el PDECAT i que va permetre a Carles Puigdemont presentar-se a les eleccions del 21 de desembre de 2017 tot i que ja havia hagut de marxar cap a Bèlgica. Posteriorment, es va optar per donar forma de partit polític a aquesta llista que combinava professionals independents, alcaldes i quadres del PDECAT i d'altres formacions polítiques independentistes com Toni Comín o Marina Geli, persones procedents d'organitzacions de la societat civil com ara Jordi Sánchez. Junts per Catalunya va celebrar el seu congrés fundacional com a partit polític el juliol de 2020, tot i que havia estat registrat al registre de partits del Ministeri de l'Interior l'11 de juliol de 2018.

²⁰⁰ El 31 d'agost de 2020 en diversos anuncis a la xarxa social Twitter el President Carles Puigdemont i els exconsellers i consellers Jordi Turull, Joaquim Forn, Lluís Puig, Josep Rull, Damià Calvet, Meritxell Budó, Miquel Buch, Jordi Puigneró, diputats al Parlament, alcaldes i militants comunicaren a la direcció del PDECAT la seva baixa com a militants. (Font: <https://www.publico.es/public/puigdemont-dona-baixa-pdecat.html>, consultat el 17/4/2021)

²⁰¹ La trucada es produeix el dimarts 4 de juliol cap a les 10 del matí. La interpretació subjectiva que feu aquesta autora de la conversa amb el President és que el nomenament de Lluís Puig com a Conseller de Cultura no sols responia al seu perfil professional de llarg recorregut en el món cultural. També hi va pesar el paper que tenia Puig com a president de l'Àmbit de Cultura del PDECAT. La decisió de Puigdemont responia a la seva voluntat de calmar els ànims al seu partit, que s'havia sentit una vegada més menystingut i assenyalat i que considerava que el "purisme" que alguns volien imposar en el relat independentista restava més que sumava.

Coneixement que deixava vacant Baiget. Per la seva part, Lluís Puig²⁰² seria el nou conseller de Cultura.

En tot cas, aquells²⁰³ que portaven mesos pressionant a Puigdemont perquè remodelés el Govern no van veure les seves expectatives complertes en aquell primer moment, en la mesura que Puigdemont va destituir Baiget com a conseqüència de l'entrevista del *Punt AVUI* però no va efectuar cap altre canvi en el sí del Govern. Segons ells, això no resolva la corrent de fons que circulava per les tertúlies periodístiques, els cercles polítics i mediàtics del país, les xarxes socials i els continguts digitals emesos en diversos portals i els entorns de les entitats independentistes, segons la qual una part dels consellers del Govern (en general els del PDECAT) no estaven del tot alineats amb el programa polític que s'havia pactat entre Junts pel Sí i la CUP. Així doncs, la pressió sobre el President Puigdemont i sobre els consellers del Govern que plantejaven dubtes sobre el full de ruta segueix i s'intensifica. Per primer cop es posen noms i cognoms dels consellers dubtosos sobre la taula²⁰⁴, i el període de temps que va des del 3 de juliol en que se cessa Baiget fins el 14 de juliol amb una nova i més profunda remodelació del Govern, la podem definir com una marató de reunions, pressions creuades i tensió política d'alt voltatge. Tots els actors es posicionen per aconseguir que no es modifiqui ni un mil·límetre el full de ruta acordat.

Els actes públics no cessen i, sense anar més lluny, l'endemà del cessament de Baiget es produeix un acte solemne al Teatre Nacional de Catalunya en que tots els diputats de Junts pel Sí i el Govern en ple tanquen files en la presentació de la “Llei del Referèndum”²⁰⁵. De fet, els diversos actes que es van programant, també per tot el

²⁰² Lluís Puig havia estat fins aquell moment Director General de Cultura Popular de la Generalitat (2011-2017) i era el president de l'àmbit de cultura del PDeCAT (2016-2017).

²⁰³ Bàsicament estem parlant del President d'Òmnium Jordi Cuixart; el president de l'ANC Jordi Sánchez i alguns membres de l'Estat Major com el diputat Lluís Llach.

²⁰⁴ Es tracta de la Vicepresidenta i Portaveu Neus Munté, la consellera d'Ensenyament Meritxell Ruiz, el conseller d'Interior Jordi Jané i el Secretari del Govern Joan Vidal de Ciurana.

²⁰⁵ L'expressió “l'1 d'octubre votarem com sempre” és l'escollida per demostrar a la ciutadania que el Govern seguia ferm amb el seu compromís del referèndum del dia 1 d'octubre. En les reunions preparatòries d'aquest acte, la interpretació subjectiva que en va fer aquesta investigadora fou que el marc polític i mediàtic que es volia expressar consistia en explicar el perquè de l'eventual xoc de legalitats es podia produir. Aquest “xoc” només es podia entendre des de l'assumpció que el referèndum constituïa una acció de “legítima defensa”, en la mesura que l'Estat Espanyol estava incomplint el dret internacional negant-se a pactar un referèndum mentre que el Govern català feia senzillament un acte de defensa de la democràcia. Aquest relat era important que s'explicités per part de tots els diputats en els actes comarcals que s'organitzarien.

territori, i l'acció governamental i legislativa es converteixen en una “arma de doble fil”: per una banda, aquells qui dubten se senten cada vegada més constrenyits a l'hora de matisar les accions que va fent el Govern per preparar l'1 d'octubre. Per altra banda, la temperatura política augmenta, les xarxes socials van carregades d'un debat intens i molt polaritzat entre els partidaris del sí i del no i per tant el relat èpic i activista que acompanya tot el *Procés* creix exponencialment.

Davant la pressió política, el President Puigdemont decideix obrir un període de consultes entre tots els membres²⁰⁶ del seu partit que eren membres del Govern per compartir de forma discreta les decisions sobre la seva continuïtat que eventualment s'haguessin de prendre. En aquestes trobades²⁰⁷ amb cada conseller a la Casa dels Canonges hi assistiran també Artur Mas i Marta Pascal i es produeixen durant el dimarts 11 de juliol. L'objectiu de les reunions és doble segon Puigdemont:

“Fa dos dies que ha començat a cridar un per un tots els consellers nomenats per la seva formació per parlar de la situació Ha demanat a Mas i a Pascal que hi siguin presents. “És la manera que els quedi clar als consellers que això no és una dèria meva. No soc jo qui els pregunto què pensen. Sóc jo, l'expresident Mas i la coordinadora general del partit. I això és diferent. I si Pascal és a les reunions, serà molt difícil que després m'organitzi altres guerres dient que ella no n'estava al cas.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.417-418)

Les decisions que es deriven d'aquestes reunions es prendran durant els dies posteriors al despatx que el President de la Generalitat té al Parlament. I precisament

²⁰⁶ En aquest cas els consellers Vila, Puig, Jané, Ruiz, Borràs, Munté, Rull i el secretari del Govern Joan Vidal de Ciurana.

²⁰⁷ La interpretació subjectiva que fa aquesta autora d'aquelles reunions en les que va assistir responen a la següents pautes:

- ✓ Fou el president Artur Mas qui va portar la batuta de les reunions posant sobre la taula de forma clara les possibles implicacions penals, polítiques i personals que podrien tenir les accions d'organització del referèndum. En paral·lel, el president Puigdemont es va mostrar silenciós i fins a cert punt incòmode amb aquelles converses.
- ✓ Les principals preocupacions dels consellers i que foren traslladades al President Puigdemont responien a la manca de confiança que s'havia generat entre els qui efectivament havien de prendre les decisions i assumir-ne els riscos i els qui formaven part de l'anomenat “Estat Major” (ràpids en la presa de decisions però absolutament aliens als riscos que suposava pel Govern). També s'apuntava a la necessitat de no assumir riscos que no fossin estrictament necessaris, a potenciar els cercles de confiança dins del Consell Executiu i en el poc pes que havia tingut el PDECAT a l'hora d'assumir l'estratègia política pactada com a Junts pel Sí per satisfer la CUP.
- ✓ El fil de confiança entre els consellers del PDECAT i el President s'havia anat ressentint, i els espais de reflexió política entre ells havien desaparegut.

fou el dijous 13 de juliol en que el President, després d'una nova ronda de converses individuals amb els mateixos Consellers, pren consciència que el secretari del Govern²⁰⁸ i tres²⁰⁹ dels 7 consellers del PDECAT preferien cessar de les seves responsabilitats, dos²¹⁰ dels 7 tenien molts dubtes i els dos²¹¹ restants volien seguir. Aquest fou un moment crític que va fer perillar la continuïtat²¹² del Govern en ple ja que Puigdemont fins i tot es planteja dimitir. Puigdemont no volia cessar més membres del Govern, sinó que preferia que els seus consellers li manifestessin o no la seva voluntat de seguir dins del Consell Executiu. I en tot cas volia fer-ho de membres dels dos partits per evitar el judici sumaríssim sobre el Partit Demòcrata. Fins a l'anunci de remodelació del Govern del divendres dia 15 al matí Artur Mas, Marta Pascal i David Madí van pressionar a

²⁰⁸ Joan Vidal de Ciurana.

²⁰⁹ Jordi Jané, Meritxell Ruiz i Neus Munté.

²¹⁰ Santi Vila i Meritxell Borràs.

²¹¹ Josep Rull i Lluís Puig.

²¹² En una conversa de l'autora d'aquesta investigació amb el President Puigdemont el mateix dijous 13 de juliol al Parlament la interpretació subjectiva que en vaig fer fou la següent:

- ✓ Puigdemont valora durant unes hores dimitir al veure que una part del seu Govern, tots ells membres del seu partit, no avalen la seva estratègia política. En el cas de no dimitir, calia apuntalar política i mediàticament el suport del seu partit al Govern. I en aquest fet s'enquadra la proposta de Puigdemont a Marta Pascal per tal que assumís el càrrec de Consellera de la Presidència que deixava vacant Neus Munté (que també era vicepresidenta del PDECAT). Pascal va declinar.
- ✓ La decisió final de Borràs i Vila de mantenir-se al Govern li permeteren al president Puigdemont salvar el relat del suport polític del seu partit al Govern que presidia. Descarta definitivament les eleccions. Però calien pesos pensants del partit com a nous consellers del Govern, disposats a assumir qualsevol sacrifici, per tal que no quedés esclatxa de dubte del suport del PDECAT al Govern Puigdemont. Aquí entren en joc els noms de Jordi Turull, Joaquim Forn i la independent Clara Ponsatí, que gaudia d'un prestigi acadèmic important i era un nom proposat i avalat per Elsa Artadi. El President Puigdemont és conscient que la direcció del PDECAT ha quedat descontenta de com s'ha produït la remodelació del Govern, fet que també erosiona la relació de confiança entre Puigdemont i Marta Pascal, sobretot després que Pascal no accepta la proposta de ser consellera de la Presidència ja que no comparteix el full de ruta del President. Tampoc assumirà, pel mateix motiu, la presidència del Grup Parlamentari de Junts pel Sí que recaurà finalment en Lluís Maria Corominas, que deixa la mesa i és substituït pel diputat Lluís Guinó.
- ✓ La preocupació del President també era com pal·liar el relat polític, mediàtic i a les xarxes socials que s'havia instal·lat, segons el qual alguns eren patriotes i els altres uns covards. I el plantejament que fa és el de remodelar el Govern tot cessant els membres del PDECAT que ho han sol·licitat però també algun membre d'ERC. Sinó no es remodela el Govern. Junqueras s'hi resisteix però acaba posant sobre la taula dos noms: el seu i el de Carles Mundó, amb qui Puigdemont té una relació fluïda. I és precisament Puigdemont qui s'acabava desdint de la condició inicial de cessar consellers dels dos partits ja que els noms que posa ERC sobre la taula per substituir són inassolibles pel relat polític posterior. El resultat final és que el pes de l'etiqueta de covardia i traïdoria recau sobre el PDECAT i la relació de confiança entre Puigdemont i Junqueras en surt ressentida.

Puigdemont perquè el Partit Demòcrata no carregués de manera única amb el pes del debat maniqueu de covards i patriotes. Però no ho aconsegueixen (Casas et al., 2019).

El 15 de juliol a la tarda es va produir la sortida del Govern de Neus Munté, Meritxell Ruiz, Jordi Jané i Joan Vidal de Ciurana que són substituïts per Jordi Turull com a conseller de la Presidència, Clara Ponsatí com a consellera d'Ensenyament, Joaquim Forn com a conseller d'Interior i Víctor Cullell com Secretari del Govern. Era aquest el govern que executaria la part final d'organització del referèndum i abordaria la tardor política de 2017.

9.3.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes

L'anàlisi dels comentaris espontanis dels lectors en les notícies de capçalera²¹³ dels mitjans analitzats, ens ofereix l'oportunitat de copsar una part de les opinions que van generar entre la ciutadania els fets d'estudi. Per fer-ho s'han construït etiquetes/categories on poder agrupar aquestes opinions recollint el nombre de vegades que es repetia aquella determinada etiqueta (freqüència absoluta).

La construcció d'aquestes etiquetes té a veure amb un primer buidatge dels continguts dels comentaris que es fan a les notícies analitzades. I d'entrada cal tenir present les següents qüestions.

En primer lloc, que els lectors o receptors de la informació de cada mitjà no tenen res a veure i això condiciona les respostes i els comentaris espontanis que es fan. A més, alguns mitjans, com és el cas del diari *El País*, tenen una audiència amb repercussions d'índole mundial i amb molta transcendència a l'Amèrica Llatina, fet que pot afectar a la tipologia de comentaris que es feien.

En segon lloc, la línia editorial de cada diari podria condicionar la tipologia de comentaris que s'hi han fet.

²¹³ En aquest cas, i en tractar-se d'una remodelació del Govern en dues parts es va escollir la notícia de capçalera política del cessament de Jordi Baiget i el nomenament dels consellers Puig i Vila i la de nomenament de Turull, Forn, Ponsatí i Cullell.

En tercer lloc, l'impacte que tenen determinats comentaris fets en els diversos diaris d'estudi pot ser diferent des del punt de vista de la influència que podien tenir, respectivament, tant en el món independentista com en el món "unionista". L'impacte des comentaris ens les comunitats de lectors i en els estat d'opinió pot variar en funció de la intensitat de cada missatge o del nombre de missatges que es produeixen.

En la següent taula consten les etiquetes utilitzades tant en català com en castellà i les freqüències absolutes recollides. No ha estat possible recollir les freqüències relatives degut a una dificultat de comparar la naturalesa de cada mostra. En tot cas, encara que es tracti de freqüències absolutes la informació que ens aporten és del tot rellevant.

Taula 8. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 1.

ETIQUETA CATALÀ	ETIQUETA CASTELLÀ	COMENTARIS (freqüència absoluta)					
		LA VANGUARDIA	DIARI ARA	EL MUNDO	ABC	EL PAÍS	NACIÓ DIGITAL
Valentia	Valentía	1	19	3	0	2	1
Por	Miedo	2	41	3	0	9	0
Presó	Prisión/carcel	0	8	1	2	4	0
Risc	Riesgo	0	11	1	1	3	0
Desobediència	Desobediencia	0	3	0	3	2	0
Patrimoni	Patrimonio	6	33	7	1	7	7
No referèndum/ referèndum	No referéndum/ referéndum	6	11	16	5	32	9
Autonomistes	Autonomistas	0	2	3	2	6	1
Independentistes	Independentistas	52	31	18	6	80	16
PDECAT no compleix	PDECAT no cumple	2	10	0	2	1	4
ERC compleix	ERC cumple	2	5	2	3	18	2
Traïdor	Traidor	1	4	1	3	7	2
Votar	Votar	10	19	5	4	11	10
Depuració	Depuración	0	0	0	0	1	0
Purga	Purga	6	1	7	0	3	0
Els polítics enganyen	Los políticos engañan	5	3	2	0	5	1
Els polítics compleixen	Los políticos cumplen	0	1	2	1	7	0
Urnes	Urnas	2	7	1	2	0	1
Respecte	Respeto	4	13	1	0	8	0

Font: elaboració pròpia en base a les notícies de capçalera publicades l'endemà de l'anunci de la remodelació del Consell Executiu. A la part I d'aquesta investigació es recullen les referències bibliogràfiques de les notícies estudiades.

Com apuntàvem anteriorment és possible que la línia editorial i el lloc de publicació de cada mitjà tingui un efecte sobre el sentit de cada notícia. De fet, la teoria de *l'agenda setting* (McCombs & Shaw, 1972) és perfectament aplicable en aquest cas. Així, semblaria que l'ARA i el *Nació Digital* es posicionen de forma més propera al procés independentista, que *La Vanguardia* ho fa d'una forma un xic més ambivalent, encara que amb una forta crítica a la unilateralitat i un posicionament favorable al marc constitucional espanyol, i que en canvi *El País*, *El Mundo* o *l'ABC* ho fan en una línia propera a postulats favorables a la unitat d'Espanya i al marc constitucional espanyol.

Pel que fa a la distribució de les etiquetes, els comentaris dels lectors a les notícies publicades a diaris amb seu editorial a Barcelona tendeixen a posar l'accent en conceptes com democràcia, respecte, vot, compliment o no dels compromisos i menys en condicions actitudinals com la traïdoria o accions com la purga política.

És també notori que les etiquetes vinculades al debat específic de si els consellers del PDECAT i ERC eren més o menys patriotes, en funció de si estaven disposats a assumir determinats riscos personals i polítics per fer possible el referèndum, apareixen més als diaris amb seu editorial a Barcelona. És possible que això sigui degut a que aquests mitjans estan més centrats en informar de forma concreta sobre política catalana, mentre que la resta ho fan de forma més generalista i posen menys el focus en la lluita per l'hegemonia política en el sí de l'independentisme que estaven desplegant ERC i el PDECAT. En el cas dels diaris amb seu editorial a Madrid hi trobem comentaris amb etiquetes més genèriques com independentista o referèndum, però no entren en els detalls concrets del debat intern que es va produir entre partits.

La utilització d'un "marc sobiranista" i un "marc constitucionalista" per part dels diversos mitjans de comunicació analitzats, sembla que podria tenir un impacte en la tipologia de comentaris que es feien, així que es compleix també en el cas de les redaccions digitals la teoria del marcs mentals (Lakoff, 2007) i de *l'agenda setting* (McCombs & Shaw, 1972). D'aquest fet també en podem extreure una reflexió important, que és que els fòrums de comentaris de les notícies estudiades sobre el canvi de govern van actuar també com a caixes de ressonància igual que va passar, per exemple, en el cas de twitter. Aquestes caixes de ressonància o comunitats virtuals entorn de determinades opinions polítiques van ajudar a polaritzar el debat i a

posicionar políticament als ciutadans en un extrem o un altre, en una opinió o una altra, i lluny dels matisos. En paral·lel, van permetre als diversos actors implicats copsar els posicionaments polítics de la ciutadania i a utilitzar-los com a elements a tenir en compte en els seus respectius posicionaments polítics. El que queda clar, és que les caixes de ressonància i les comunitats virtuals creades entorn de determinades opinions respecte el canvi de Govern van ser utilitzades com a elements de propaganda política i de posicionament en l'arena política dels diversos actors implicats i, per tant, van poder influir en aquells qui prenen decisions, en aquest cas el president de la Generalitat.

9.3.3 Anàlisi dels experts

En la mesura que no ha estat possible l'accés als fluxos d'opinió concrets que van transitar per les xarxes socials en aquelles dates assenyalades, l'opinió de determinats professionals especialistes en nous continguts digitals i xarxes socials ens ha estat importantíssima. De l'anàlisi de les seves opinions n'extraïem les següents consideracions.

Hi ha consens entre tots els experts respecte que les xarxes socials van condicionar la decisió de remodelar el Govern, especialment en la segona part en que Jordi Turull, Joaquim Forn i Clara Ponsatí van ser nomenats consellers. Però no hi ha consens respecte el grau d'influència i de condicionament de les xarxes socials i els continguts digitals cap a determinades decisions. Alguns autors com Marc Argemí, Carles Fernández, Toni Aira o Antoni Gutiérrez-Rubí apunten a l'existència d'altres factors que conjuntament amb les xarxes van condicionar determinades decisions. Tià Torras parla de la necessitat d'analitzar el context per entendre cada decisió.

“No penso que la influència que hagin pogut exercir les xarxes en la presa de decisions es pugui destriar de la que van produir els mitjans de comunicació com se'ls entén en sentit estricte. A més, totes dues pressions -xarxes i mitjans- eren només un element que influïa en la presa de decisions. Em sembla, doncs, que no es pot parlar d'un condicionament com ho hagin pogut ser factors personals o extracomunicatius, que eren molt forts.”(Marc Argemí, entrevista personal, 20 de maig de 2020)

“No només, però sí. Hi va sumar el seu efecte d’amplificador de consignes o d’estratègies político-comunicatives que busquen fixar agenda i construir-hi representació amiga en multimèdia i en multiplataforma” (Toni Aira, entrevista personal, 28 d’abril de 2020)

“No exclusivament però els líders tant de la coalició de govern com els grups parlamentaris estaven massa pendents de què es deia a la xarxa. Fent un exercici de quantificació crec que el 75% de la responsabilitat del canvi de govern és conseqüència de les xarxes socials.” (Carles Fernández, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

“Així, van ser un dels elements que van contribuir a fer quallar un nou clima d’opinió, i un element de pressió social sobre les diferents forces polítiques, però no van ser l’únic element ni el més determinant.” (Antoni Gutiérrez-Rubí, entrevista personal, 6 de maig de 2020)

En canvi, Xavier Tomàs considera que van tenir un impacte més que evident sense focalitzar-se específicament en altres factors:

“Sí, decididament, en un triple sentit. D’una banda perquè en moments d’alta activitat / pressió política, els dirigents solen estar particularment exposats a la pressió ciutadana, que canalitza les seves preferències per tal de fer pressió i influir en l’agenda política. En segon lloc, particularment Twitter s’ha convertit en la xarxa social que permet “trencar” la distància entre els legisladors i els seus electors, en un sistema electoral com el nostre, on no hi ha en absolut tradició de “contacte” de cap tipus, ni periodicitat entre electors i elegits, agreujat pel sistema electoral que tenim. I en tercer lloc, les dinàmiques, conflictes i rivalitats dintre de l’independentisme van aflorar en un context de màxima pressió política independentista (1), i particularment a les xarxes socials (2). On no només hi havia pressió política ciutadana > legisladors, sinó també i sobretot, d’entre rivals polítics entre sí.” (Xavier Tomàs, entrevista personal, 1 de maig de 2020)

Sigui quina sigui la intensitat de la influència que van tenir les xarxes en la presa de decisions, hi ha consens en tots els entrevistats en que la xarxa per antonomàsia des de la perspectiva de la influència en el debat polític és twitter. El que queda clar és que les xarxes provoquen les denominades “converses digitals” que evidentment generen estats d’opinió, i en aquest cas és a twitter on trobem més converses digitals sobre política, però que no necessàriament aquestes converses digitals s’ajusten a les converses reals. Així ho apunta Gutiérrez-Rubí:

“(…)pel que es van deixar influir per la conversa digital, tot i que sabem que aquesta no representa la realitat de la ciutadania: els seus usuaris tendeixen a ser més joves que la mitja, i tant l’ús com la conversa política tendeix a tenir una major participació masculina (les últimes eleccions a Regne Unit, on la derrota del Labour es va contradir amb la seva preeminència a Twitter, és un bon exemple d’això).” (Antoni Gutiérrez-Rubí, entrevista personal, 6 de maig de 2020).

És també Antoni Gutiérrez-Rubí qui esmenta el terme “conversa digital” com a nou element a tenir en compte en l’anàlisi de les decisions polítiques i de comunicació política. Però Xavier Peytibí matisa que no sempre es poden fer analogies i paral·lelismes entre les converses “digitals” i les converses “reals” i que el desconeixement que tenien alguns polítics sobre les xarxes socials, i concretament de twitter, va poder generar una distorsió clara entre la conversa digital que s’estava produint a la xarxa, molt més intensa, polaritzada i líquida, i la conversa real.

El que sembla evident és que les xarxes socials es converteixen en elements condicionadors de les actuacions polítiques, però cal tenir present que com a tal i de forma aïllada les xarxes no generen absolutament res. Són doncs ingredients necessaris però no suficients per entendre les decisions associades al canvi de Govern. Tià Torras apunta que els ingredients previs a la conversa digital són els següents: per una banda la desavinença política en la forma d’abordar el referèndum de l’1-O i l’impacte en les trajectòries personals i polítiques dels protagonistes. Per altra banda, les pressions polítiques ja sigui en declaracions públiques com en converses privades efectuades pels socis de Govern i de legislatura (ERC i la CUP) i les entitats sobiranistes (especialment ANC i Òmnium):

“I, lògicament, també hi va haver-hi un allau de comentaris a la xarxes socials, especialment a Twitter com a principal altaveu virtual dels debats polítics, però res indica que fos un factor decisiu a l’hora de prendre aquesta decisió, sinó que principalment va venir determinat per l’evident desavinença política i les pressions d’actors polítics: els socis de Govern (ERC), el partit que donava la majoria parlamentària a l’Executiu (CUP) i de les dues principals organitzacions independentistes (Òmnium i ANC), que van canalitzar principalment a través de converses privades i, en alguna ocasió, a través de declaracions públiques.” (Tià Torras, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

Per altra banda, cal fixar-nos en la identitat i perfil digital dels diversos actors polítics i de la societat civil per poder entendre una mica més l'impacte que els diàlegs a les xarxes podien tenir en les seves decisions i en els seus comportaments. A parer de Saül Gordillo, en la mesura que Carles Puigdemont és qui pren les decisions finals i ell té una identitat digital i activista molt marcada (el defineix com un President 2.0) això explicaria la forta influència que va tenir sobre el President el debat a les xarxes, la conversa digital i les caixes de ressonància tant als mitjans digitals com a les xarxes en la decisió de cessar Baiget i de remodelar el Govern a fons al cap de deu dies.

“Carles Puigdemont és el primer president de la Generalitat de Catalunya 2.0. Periodista d'ofici, molt actiu en l'entorn digital i molt innovador en la manera de fer política a partir de l'ús de xarxes socials --ho va ser com a periodista i també com a alcalde i diputat al Parlament--, Puigdemont marca un punt d'inflexió a la presidència de la Generalitat respecte els seus predecessors. Artur Mas, José Montilla, Pasqual Maragall i, per suposat Jordi Pujol, no van fer cap ús directe ni personal d'internet, i molt menys no van generar un nou estil de governant a partir dels canvis que la web i les xarxes socials han portat a la manera de fer política i de relacionar-se amb la ciutadania. Puigdemont, en canvi, ve de l'activisme digital i marca des del primer moment com a alcalde i diputat, i després com a president 'sobrevingut' de la Generalitat, un perfil diferent. Explico tot això per entendre que, en un context de màxima pressió com el que va viure el Govern d'aleshores, a pocs mesos d'un referèndum d'independència, i amb fortes tibantors entre els dos socis de l'executiu, en clara pugna per l'hegemonia sobiranista ja des d'abans de la formació d'aquell Govern, el tarannà digital del President explica l'interès i atenció que se li donaven a les xarxes socials.” (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020)

També cal afegir-hi el fet que en general l'independentisme es mostra hàbil a l'hora d'utilitzar els nous mitjans digitals per mobilitzar la seva comunitat i per viralitzar determinats missatges (Gordillo, 2014; Perelló, 2018). Sumat a aquest fet, Saül Gordillo considera que en el canvi de govern “perden” o queden desplaçats els perfils amb una identitat digital més discreta i amb pocs seguidors, mentre que entren o guanyen pes aquells que tenen una identitat digital més competitiva. Això ajudarà a consolidar l'estratègia interna del Govern, que havia quedat debilitada en els mesos previs degut als dubtes que alguns consellers havien plantejat ja fos de manera pública o privada.

“A diferència de l'unionisme, fins al 2014, és l'independentisme qui usa de la manera més activa la xarxa per fixar el seu relat, i, per tant, quan es produeix la crisi de govern del 2017 (la remodelació de Govern prèvia a la celebració del referèndum de l'1-O) és a les files independentistes on hi ha una major influència de la conversa i l'agitació digital. La combinació d'aquest fenomen amb el caràcter del president Puigdemont, de qui, en última instància, depenia la decisió de remodelar el seu executiu explica que, efectivament, les xarxes socials --i l'ús dels diaris electrònics en clara competència amb els mitjans tradicionals per l'actualitat i la creació d'opinió en aquestes xarxes per guanyar tràfic als seus portals-- expliquin aquesta crisi de govern. No és menor destacar que alguns dels perfils que van caure en desgràcia del Govern (Jordi Jané, Jordi Baiget o fins i tot Neus Munté, que era més activa a xarxes) tinguessin una identitat digital més aviat discreta. No massa activitat seva i no massa seguidors. En canvi, alguns dels perfils que van guanyar pes entrant a l'executiu, tenien una major activitat digital i una certa comunitat al seu entorn, com seria el cas de Jordi Turull, fins aleshores president del grup parlamentari de Junts pel sí.”(Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020)

En aquesta anàlisi és important fer menció del concepte de “comunitat” com una de les palanques que ofereixen les xarxes socials a l'hora de mobilitzar, difondre i organitzar determinades idees, causes o moviments polítics, socials o de qualsevol índole. I precisament és en el sí d'aquestes comunitats on es produeixen dinàmiques molt polaritzades (Argemí, 2019; Guerrero-Solé, 2017; Saez, 2018; Tufekci, 2016) i tal com podem veure en aquest cas, on la dinàmica del *covard-traïdor* es va anar consolidant en el sí de l'independentisme. De fet, aquells qui insistien en el debat maniqueu dels bons i els dolents, els patriotes o els covards, etc. (Casas et al., 2019) van trobar en les xarxes l'espai idoni per amplificar els seus missatges. I això és exactament el que va passar en els dos episodis que conformen la remodelació del Govern. De forma intensa la conversa digital a twitter demanava “*el cap de Baiget*” (Tià Torras, entrevista personal, 8 de maig de 2020), la mobilització per potenciar l'opinió favorable a la remodelació del Govern va ser efectiva per part de l'Estat Major, els partits i les entitats i el perfil digital de Carles Puigdemont feu que no fos insensible a aquestes accions. En aquest sentit, la possibilitat que les xarxes ofereixen per autoorganitzar-se és un instrument que no serà desaprofitat ja que permet esperonar l'opinió pública, però que per altra banda pot generar distorsions sobre la realitat:

“(…) les crítiques a la xarxa poden esperonar l'opinió pública i els mitjans, poden fer que la gent s'organitzi i pressioni políticament. En persones que viuen el seu dia a dia a la política, i

que viuen aquest dia a dia a Twitter els pot semblar que allò ho és tot, però és un terrible error.” (Xavier Peytibí, entrevista personal, 4 de maig de 2020).

9.3.4 Conclusions sobre l'estudi del cas 1

La crisi de Govern que s'inicia el 4 de juliol de 2017 amb l'entrevista que el periodista Xavier Xirgo²¹⁴ fa al conseller Jordi Baiget es dilata en el temps fins el 15 de juliol a la tarda, quan prenen possessió els nous consellers. Es tracta d'una remodelació del Govern llarga, de fet es produeix en dues fases, intensa i retransmesa durant aquells quinze dies des de les xarxes socials i els mitjans de comunicació. Precisament el factor temps serà important alhora de fixar determinats relats i posicionaments polítics per part de tots els actors implicats. En les següents pàgines s'expliquen les qüestions més importants a tall de conclusió i que ens permeten entendre el resultat final de la remodelació del Govern del juliol de 2017.

En primer lloc, el canvi de govern es produeix en dos temps, en part per la pressió de tots els actors implicats. Per una banda, els socis de govern i de legislatura (ERC i la CUP respectivament) i per l'altra la societat civil organitzada (especialment Òmnium i ANC). Però cal remarcar la influència que generen les xarxes socials i els mitjans de comunicació tradicionals en el nou format de redacció digital, que el que acaben fent és retroalimentar per una banda un determinat relat, clarament assimilable a la dinàmica de fixació dels marcs mentals (Lakoff, 2007). En el cas concret d'aquest estudi de cas, es defineix un marc segons el qual l'autèntic independentista és el que està disposat a assumir riscos a nivell polític i/o personal, mentre que aquell qui no hi està disposat és senzillament un traïdor. Val la pena recordar que durant el procés i en el sí del moviment independentista també podem identificar d'altres marcs, tal i com apunta i descriu Alsina (2020) a través del marc d'administració, el marc de sobirania i el marc de lluita contra la injustícia; o com apunten Moragas-Fernández i Montagut (2019) definint el marc de la il·legalitat i del dret a decidir. És possible, fins i tot, que

²¹⁴ Xavier Xirgo és el director del diari *El Punt-Avui* i amic personal del President Carles Puigdemont.

alguns d'aquests marcs se superposin entre ells. Sigui com sigui, en el cas que ens ocupa és fàcilment identificable una praxis de creació i consolidació de marcs mentals tal i com apuntava Lakoff (2007), que permet explicar determinats estats d'opinió que semblaria que van condicionar la decisió de procedir a la remodelació del Govern, primer destituint Baiget i després nomenant Turull, Forn i Pontsatí.

Per altra banda, s'amplifiquen i consoliden la dinàmica de caixes de ressonància (Tufekci, 2016) que es produeixen a les xarxes. Però, hem pogut comprovar que els mitjans tradicionals a través dels continguts digitals també són capaços de crear caixes de ressonància, en la mesura que potencien converses digitals a través dels comentaris a les seves notícies amb una clara distorsió sobre la realitat. I després del seu anàlisi podem afirmar de forma diàfana que la conversa digital que es produeix es basa en el marc que apuntàvem més amunt, és dir, l'independentista autèntic és aquell qui està disposat a assumir tots els riscos personals i polítics per aconseguir la independència de Catalunya.

En segon lloc, en aquest episodi és clarament identificable la dinàmica de l'espiral del silenci (Noelle-Neumann, 1995). Dins del món independentista es produeix el fenomen d'un minoria pragmàtica i moderada que discrepa de les formes que s'estan utilitzant per avançar cap al referèndum i que planteja la necessitat de minimitzar riscos en aquell trànsit. Poc a poc els seus defensors entren en una dinàmica de silenci, d'autoconsiderar-se minoritaris, de sentir-se aïllats davant dels seus plantejaments, i per por a ser assenyalats en la *dinàmica del covard-patriota*²¹⁵ o de l'*independentista autèntic* decideixen abandonar el Govern. La decisió de Puigdemont de cessar el Conseller que havia plantejat la discrepància en públic no va fer més que intensificar aquesta dinàmica, ja que aquells qui pensaven com Baiget no tenien cap incentiu que els empenyés a posicionar-se favorablement a les posicions més pragmàtiques ja que sabien que serien castigades.

²¹⁵ Ens referim al debat maniqueu (Álvaro, 2019; Casas et al., 2019; March, 2018) que es va produir segons el qual els qui no estaven disposats a assumir riscos a nivell personal eren uns covards i fins i tot traïdors mentre que els veraders patriotes eren els disposats a assumir qualsevol cost tant a nivell personal com a nivell polític.

En tercer lloc, la lluita soterrada per l'hegemonia política de l'independentisme entre ERC i el PDECAT²¹⁶, és una batalla cruenta que es lliura utilitzant tots els instruments possibles. De fet, hi trobem pautes d'aprofitament del paper dels mitjans en la fixació de l'agenda (Aira, 2008; Lassalle, 2019); de la dinàmica de l'espiral del silenci sobretot en el cas del PDECAT on existien clarament dues ànimes i que ERC aprofita amb habilitat (Álvaro, 2019; Mas, 2020, p.297); l'activisme polític com a nova praxis política; i la creació de comunitats a les xarxes que s'autoorganitzen i que empenyen en una determinada direcció política (Aira, 2020; Meso et al., 2016). En el sí d'aquesta batalla per l'hegemonia el marc mental consistent en que era “ERC el partit que compliria amb tots els compromisos i que el partit del President (PDECAT) no ho faria” es va anar instal·lant.

En quart lloc, es compleix també la teoria de *l'agenda-setting* (McCombs & Shaw, 1972), ja que es detecta clarament una fixació de l'agenda per part dels mitjans en les seves respectives redaccions digitals, en la mesura que informen aprofundint en el que en podríem dir un “marc sobiranista” i un “marc constitucionalista” en funció de la línia editorial del diari. Al deixar obert l'espai dels comentaris a les notícies de forma espontània, sense registre ni filtratge previ, els fòrums digitals derivats de les notícies dels diaris s'acaben convertint en enormes caixes de ressonància (Anderson, 2019; Tufekci, 2016) que abonen sense parar els marcs fixats i generen encara més dificultats per trencar l'espiral del silenci entre els blocs independentista i constitucionalista i també dins del mateix bloc independentista.

En cinquè lloc, i si ens fixem en el primer episodi de la remodelació del Govern en que Jordi Baiget és cessat de les seves funcions podem concloure el següent:

1. El cessament el produeix un fet clàssic que és la discrepància pública expressada en una entrevista en un mitjà de comunicació.

²¹⁶ Una de les característiques del període 2010-2020 a Catalunya ha estat la lluita per l'hegemonia política en el món independentista. En aquest sentit fou primer una lluita entre CDC i ERC, posteriorment entre PDECAT i ERC i a partir del 2018 entre Junts per Catalunya i ERC. Aquesta dinàmica de lluita per l'hegemonia política permet explicar algunes decisions tàctiques que es prengueren en els moments més àlgids del procés.

2. Aquest cessament actua com a catalitzador d'un debat profund a les xarxes socials i en els cercles mediàtics i d'activistes situat en la dinàmica dels *hard* i els *soft*, és a dir, sols aquells qui estaven disposats a assumir qualsevol tipus de risc polític i/o personal podien formar part del Govern. La capacitat que tenen les xarxes de generar comunitats entorn de determinades opinions i idees (Peytibi, 2019) va permetre encapsular de forma molt marcada dues mirades en el sí de l'independentisme i caure en la batalla interna del purisme ideològic que contribueix a la polarització interna i a la pèrdua de transversalitat del moviment.
3. La influència del denominat Estat Major sobre el President Puigdemont permet que el resultat de l'entrevista a *El Punt Avui* sigui el cessament del Conseller Baiget. La pressió dels socis de Govern la podríem considerar com a més habitual en situacions de canvis en la composició del poder executiu, però el pes de les entitats i de l'Estat Major en termes d'influència política és molt remarcable, fet que es deriva en implicacions institucionals prou evidents.
4. El perfil digital i activista del president Carles Puigdemont (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020) permet donar carta d'igualtat a les "converses digitals" generades a les xarxes i respecte a les converses "reals". Puigdemont valorarà molt més l'impacte que tenen les seves decisions i les esdeveniments polític a les xarxes socials del que havien fet els seus predecessors en el càrrec.
5. La tensió polític genera tensió social. D'aquesta dinàmica en surt reforçada la desconfiança i al seu torn aquesta ajuda a fixar determinats "frames" que valoren i potencien decisions contundents, com seria en aquest cas una destitució, o bé que potencien la polarització o l'absència de matisos en els debats públics.
6. Les dinàmiques internes en el sí de cada partit van tenir efectes en les percepcions ciutadanes. En aquest sentit sembla que ERC s'assimila més a un partit que internament no està fragmentat i dividit, mentre que en el cas del PDECAT els episodis derivats del seu procés de fundació es van dilatar en el temps i això va contribuir a debilitar la imatge de solidesa del projecte polític.

En sisè lloc, i si ens fixem en la segona etapa de remodelació del Govern que acaba amb el nomenament de Turull, Forn i Ponsatí caldria apuntar les següents qüestions:

1. És la destitució de Baiget la que genera una implosió interna que permet que els membres de l'Estat Major, les entitats i els partits pressionin perquè es produeixi una remodelació més profunda del Govern. Amb aquesta pressió segueixen intensificant els fenòmens de l'espiral del silenci i de fixació dels marcs mentals.
2. La destitució de Baiget desincentiva de forma clara als qui s'estaven plantejant trencar amb el seu silenci, fet que hagués trencat la dinàmica de l'espiral del silenci i hagués tingut conseqüències polítiques en l'estabilitat del Govern i segurament de la legislatura.
3. La debilitat política del PDECAT²¹⁷ impedeix cap reacció per donar veu als *soft* o pragmàtics.
4. Els perfils amb una identitat digital forta queden ben posicionats en el Govern (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020), com és el cas de Jordi Turull o Clara Ponsatí. Això dóna tranquil·litat al president Puigdemont, precisament pel seu elevat perfil digital, i genera més complicitat en l'estratègia interna del Govern.
5. La pressió que exerceixen l'Estat Major, ERC, la CUP, les entitats i una part del PDECAT sobre Puigdemont dóna els seus fruits. S'utilitzen clarament recursos com les caixes de ressonància i la difusió massiva de relats que acompanyin i amplifiquin la necessitat que Puigdemont faci un nou Govern. Un ús intel·ligent dels continguts digitals i de les xarxes permet amplificar un determinat punt de vista i menystenir-ne d'altres (Guerrero-Solé, 2017).

En setè lloc, en la mesura que la crisi de Govern es produeix en dates clau per l'organització del referèndum, el grup parlamentari de Junts pel Sí havia organitzat xerrades territorials dels seus diputats per fer pedagogia sobre el referèndum. De fet, foren aquests diversos actes que es van anar programant, sumat a les declaracions

²¹⁷ Aquesta debilitat política és atribuïble al lideratge no consolidat de la direcció del partit; un Congrés mal resolt en termes de famílies polítiques i lideratges; les batalles internes de poder que no cessen; la crisi d'identitat del partit en paral·lel a la desaparició del votant convergent clàssic; la fragmentació a través de diverses famílies polítiques internes.

públiques i a l'acció governamental i legislativa, els que s'acabaren convertint en una "arma de doble fil": per una banda, aquells qui dubten se senten cada vegada més constrenyits a l'hora de matisar les accions que va fent el Govern per preparar l'1 d'octubre. Per altra banda, la temperatura política augmenta, les xarxes socials van carregades d'un debat intens i molt polaritzat entre els partidaris del sí i del no i per tant el relat èpic i activista que acompanya tot el procés creix exponencialment (Perelló, 2018). Les reunions informatives a cada comarca van contribuir a potenciar la sensació que el Govern ho tenia tot apunt pel referèndum i, en paral·lel, van intensificar el fenomen de "l'optimisme utòpic" (Anderson, 2019), segons el qual les xarxes socials tendeixen a simplificar els processos i a minorar els costos que es produeixen en qualsevol transformació social o política.

En vuitè lloc, en la primera part de la remodelació del govern trobem una pauta més clàssica (entrevista en un diari en paper repicat a les xarxes socials respectives i en els comentaris fets pels usuaris) i les respostes que se'n deriven les xarxes les amplifiquen. Pel que fa a la segona part, aquesta és de per sí més complexa, ja que hi trobem el resultat final de setmanes i mesos de caixes de ressonància que s'anaven retroalimentant i anaven creixent, converses digitals que van pujant la seva intensitat i que implosionen durant aquella setmana. Per altra banda, es precipita una combinació de factors personals i extracomunicatius (Xavier Peytibí, entrevista personal, 4 de maig de 2020) que generen el còctel perfecte perquè s'acabin produint canvis de fons en el sí del Govern.

En novè lloc, la remodelació del Govern que hem analitzat podria ser descrita de forma resumida de la següent manera: es tracta d'una batalla entre marcs mentals de bons i dolents, patriotes i covards i tota l'estratègia política s'executa a través de tècniques que amplifiquen els missatges que circulen per les xarxes i com aquestes podrien afectar a la credibilitat electoral de cada força política, fet que els afegeix dramatisme polític.

En desè lloc, ERC, la CUP i les entitats sobiranistes es mostren més destres i efectius en reforçar el seu marc mental segons el qual eren els consellers del PDECAT els que no estaven disposats a assumir tots els riscos personals. Aquest fet ajudarà a explicar els episodis del 27 d'octubre que més endavant analitzarem. També ajudarà a intensificar la batalla interna en el sí del PDECAT (Álvaro, 2019).

En onzè lloc, en l'anàlisi de les etiquetes construïdes en base als comentaris dels lectors a les notícies publicades respecte la remodelació del Govern, es detecten marcs de llenguatge que varien en funció de la línia i la seu editorial de cada diari. Aquest fet permetria explicar que els lectors que comenten aquestes notícies ho fan des de la pertinença a una comunitat o marc mental (sobiranista o constitucionalista). I evidentment, és més difícil de trobar comentaris que surtin del marc general en el que s'inscriu aquell determinat mitjà.

9.4 ESTUDI DE CAS 2: L'1 D'OCTUBRE DE 2017

9.4.1 Introducció i descripció del cas

La celebració del referèndum de l'1 d'octubre fou la culminació del full de ruta traçat per Junts pel Sí i la CUP amb el suport de la societat civil (amb menció especial a Òmnium Cultural, l'ANC i l'AMI). Aquell dia marca clarament un punt d'inflexió en la política catalana i en les relacions entre els partits polítics catalans i espanyols. L'1 d'octubre tampoc va passar desapercebut a nivell europeu i la violència policial va ser notícia a les xarxes socials, als mitjans de comunicació a nivell global i va suposar posicionaments polítics que afectaren directament a l'Estat Espanyol.

Però en paral·lel, el referèndum de l'1 d'octubre inaugura una nova fase relacional i política en el si del món independentista i significa la implosió de les diverses sensibilitats que conformen el moviment. Aquest fet emergirà de forma clara a l'hora de decidir sobre els següents passos a seguir després de les votacions. En

paral·lel, aquells qui havien defensat que durant la jornada del dia 1 no hi hauria ni urnes ni paperetes, és a dir, el Govern espanyol i els partits polítics d'àmbit estatal, entren en una espiral de retrets tant entre ells mateixos com amb el Govern català. Entre aquells no partidaris de la independència de Catalunya o de la celebració del referèndum es va produir també una polarització interna que va dificultar la recerca de solucions polítiques.

Les posteriors decisions que es prengueren, sobretot a partir de l'aturada de país del 3 d'octubre de 2017, van estar fortament vinculades als posicionaments polítics que s'havien produït fins aquell moment, a la vegada que hi podem constatar un paper important de les xarxes i les redaccions digitals com a canalitzadors i conformadors de l'opinió pública (i en aquest cas, aquest fou un procés d'acumulació de mesos abans del referèndum).

Durant les setmanes prèvies al dia 1 d'octubre es produïren diverses accions policials, totes elles ordenades pel titular²¹⁸ del Jutjat d'Instrucció número 13 de Barcelona, en la línia d'investigar i aturar el subministrament d'urnes, paperetes i propaganda institucional previst pel dia 1-O. La Guardia Civil i la Policia Nacional, en tant que actuaven com a Policia Judicial, es personaren en empreses com Indugraf²¹⁹, el Setmanari el Vallenc²²⁰, o impremtes de Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Badalona i Sant Feliu de Llobregat²²¹. El dia 17 de setembre es requisaren 1,3 milions de cartells i díptics del referèndum a Montcada i Reixac i el 19 de setembre a una oficina d'Unipost de Terrassa es van intervenir 45.000 notificacions censals que anaven dirigides a les persones que serien membres de les respectives meses electorals. El 28 de setembre es van confiscar deu milions de paperetes a Bigues i Riells i dos milions i mig a Igualada. En totes aquestes operacions emmarcades en l'operació anomenada *Anubis*, es produïren de forma espontània mobilitzacions ciutadanes fora de les empreses

²¹⁸ Juan Antonio Ramírez Suñer, titular del Jutjat 13, era qui liderava la causa judicial contra l'exjutge i ex senador d'ERC Santi Vidal. Aquesta causa s'inicia arran de la denúncia de VOX i d'un particular i van permetre iniciar les investigacions. Algunes persones vinculades a les defenses dels líders independentistes sempre han defensat que la causa oberta pel Jutjat número 13 va ser utilitzada com a macrocausa per investigar l'organització del referèndum (March, 2018).

²¹⁹ Impremta de Constantí, registrada el 8 de setembre de 2017.

²²⁰ Setmanari editat a Valls, registrada el 8 de setembre de 2017.

²²¹ Registres practicats el dia 15 de setembre de 2017 per la Guardia Civil.

registrades i en posterioritat, i arreu del país, convocades per les entitats independentistes (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019; March, 2018). I per descomptat, les xarxes socials i els fòrums de debat vinculats a les redaccions digitals dels diaris foren canalitzadors de les opinions derivades d'aquells fets.

La lectura política que se'n feu era que el President Rajoy i el seu govern no es podien permetre que el dia 1 hi hagués urnes i col·legis electorals o de veure el President Carles Puigdemont votant:

“Els responsables de tota la maquinària observaren amb temor i impaciència com l'Estat es mobilitava per frenar l'1-O. Rajoy havia repetit per activa i per passiva- i així ho havia transmès a Ciudadanos, al PSOE i a bona part dels dirigents internacionals que li preguntaven per la qüestió- que el referèndum no se celebraria. Que el Govern espanyol seria capaç d'evitar les imatges de gent votant que tant van coure el 9 de novembre de 2014 i que li valgueren les crítiques des dels sectors més espanyolistes per la “desaparició” de l'Estat a Catalunya durant aquella jornada. En certa manera, el president del Govern espanyol no es podia permetre el cost polític que suposava que hi hagués urnes en els col·legis electorals el primer dia d'octubre, però havia de calibrar amb molta cura la manera d'impedir-ho.” (March, 2018, p.76-77)

“Veient el desplegament policial que hi ha arreu de Catalunya, tem que avui un dels objectius del govern espanyol sigui impedir la imatge del president, d'ell, votant. “Aquesta foto farà la volta al món, i la voldran impedir –diu el president mentre se sent el brogit de l'helicòpter de la Guàrdia Civil que sobrevola casa seva a poca altura-. És la prova més clara que van a per mi”. (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 483)

Però és el 20 de setembre el que marca un punt d'inflexió en els dies previs a la celebració del referèndum, ja que aquell dia es produeixen 41 registres amb un resultat de 15 persones detingudes. L'operació havia tornat a ser ordenada pel titular del Jutjat número 13 de Barcelona. Una de les dependències registrades fou la seu del departament d'Economia i alguns dels detinguts formaven part del cercle més estret de col·laboradors d'Oriol Junqueras i va acabar resultant amb les següents detencions: el secretari general de la Vicepresidència i de la Conselleria d'Economia i Hisenda, Josep Maria Jové; el secretari d'Hisenda, Lluís Salvador; David Franco, de l'àrea de tecnologies de la Informació i de la Comunicació (TIC) adscrit al Departament de Treball; David Palancas, del Centre de Telecomunicacions i Tecnologies de la

Informació (CTTI) adscrit a la Conselleria de la Presidència; Josuè Sallent, director d'estratègia i innovació del CTTI; Joan Ignasi Sánchez, assessor del departament de Governació; Xavier Puig, cap de l'Àrea TIC del departament d'Afers Exteriors, Relacions Institucionals i Transparència; Joan Manel Gómez, del Centre de Seguretat de la Informació de Catalunya (CESICAT); Francesc Sutrias, director general de Patrimoni de la secretaria d'Hisenda; Josep Masoliver, de la Fundació PuntCat; Mercè Martínez, responsable de projectes territorials de Vicepresidència; Natàlia Garriga, directora de serveis de Vicepresidència, Economia i Hisenda; i Rosa Maria Rodríguez Curto, directora general de servei de T-System (Casas et al., 2019; March, 2018). Des del primer moment en que salta la notícia dels registres i de les detencions centenars de persones, que ràpidament es convertiren en milers, es congregaren davant de la seu del departament d'Economia per protestar contra aquelles detencions. Fins pràcticament a les 4 de la matinada no queda dissolta aquella concentració, després de les càrregues policials dels Mossos que permeten la sortida de la comitiva de la Guàrdia Civil que va practicar el registre, i foren precisament aquells fets els que donen origen a la causa judicial²²² contra Jordi Sánchez i Jordi Cuixart, presidents de l'ANC i Òmnium Cultural respectivament, que foren empresonats el 16 d'octubre de 2017. A més d'aquella concentració a Barcelona se'n produeixen arreu del país i se senten cassolades. La resposta del Govern de Puigdemont en una compareixença solemne des de Palau és rotunda:

“Això és un cop d'estat, un cop d'estat de l'Estat a Catalunya”. “El govern espanyol ha ultrapassat la línia vermella que els separa dels règims autoritaris i repressius i s'ha convertit en una vergonya democràtica” diu [Puigdemont] en compareixença pública: “El que està vivint Catalunya no ho viu cap estat de la Unió Europea”. Es tracta d'un discurs llarg, institucional, amb tot el govern acompanyant-lo al darrere: “No acceptem un retorn a èpoques passades i no acceptarem que no ens permetin decidir les èpoques futures de llibertat i de democràcia.”

“Això que ha passat avui és un punt d'inflexió; una vergonya- assegura més tard- i està molt bé que la gent hagi respost com ha respost.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 473)

²²² Jordi Sánchez i Jordi Cuixart foren citats a declarar per la jutgessa de l'Audiència Nacional, Carmen Lamela, que va decretar per ells presó preventiva sense fiança després d'acusar-los de delictes de sedició per la convocatòria de les mobilitzacions del 20 de setembre davant de la Conselleria d'Economia (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019).

Tots aquests episodis de registres policials i mobilitzacions ciutadanes contribueixen a tensionar l'ambient previ al dia 1 d'octubre, a la vegada que es posen de manifest les profundes desavinences polítiques entre ambdós governs. Els partits polítics insistiren en els seus respectius posicionaments; el govern català en que es votaria mentre que el govern espanyol assegurava que això no seria així; i la càrrega emotiva i política que circulava per les xarxes i pels mitjans de comunicació augmentava cada hora que passava.

“Una tensió política inèdita planava sobre la jornada del referèndum, marcada també pels desencontres entre la policia autonòmica, i les forces i cossos de seguretat de l'Estat. Van ser ells qui, seguint les ordres del ministeri de l'Interior i amb el beneplàcit de la Moncloa, van aplicar la repressió policial per evitar que el dia 1-O se celebrés amb normalitat.” (March, 2018, p.81)

La matinada del 30 de setembre Carles Puigdemont s'acosta fins al Col·legi Verd²²³ de Girona per visitar les persones que han decidit fer-hi nit i celebrar-hi activitats²²⁴. Catalunya es desperta l'1-O amb un fort desplegament policial²²⁵ per tot el país i les 9 del matí és l'hora assenyalada per l'obertura dels col·legis. Aquella hora es fulminava un dels grans relats del govern espanyol, que havia dit per activa i per passiva que no hi hauria urnes l'1-O, afirmació que va seguir mantenint en aquell mateix dia i amb posterioritat (March, 2018).

“És sensacional, el que hem fet. Amb gent que ha amagat urnes a casa seva, amb les paperetes que han anat amunt i avall perquè no les trobessin...I de sobte, les urnes, les paperetes i els voluntaris ja són a lloc.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.483)

“Enric Millo afirma que no hi ha un referèndum d'autodeterminació a Catalunya. Soraya Sáez de Santamaría, tant o més taxativa, proclama que el referèndum no s'ha celebrat: “La intenció de la Generalitat va ser des del primer moment inconstitucional, i com que és incompatible amb el nostre estat de dret no ha pogut celebrar-se ni s'ha celebrat” (Casas et al., 2019, p.119).

²²³ Escola de la ciutat de Girona on estudiaven en aquell moment les filles de Carles Puigdemont (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.482)

²²⁴ Foren els CDR (Comitès de Defensa de la República) i les AMPA (Associacions de Mares i Pares d'Alumnes) els qui organitzaren activitats des del mateix divendres 29, un cop acabada la jornada escolar. Es tractava de garantir que les escoles no poguessin ser precintades pels Mossos d'Esquadra (que en aquell cas actuaven com a Policia Judicial).

²²⁵ El dia 22 de setembre el ministre de l'Interior, Juan Ignacio Zoido, va anunciar l'operació *Copèrnic*, que consistia en un desplegament de més de 10.000 agents a Catalunya de Guàrdia Civil i Policia Nacional.

Cap a les vuit del matí del dia 1 d'octubre, el Govern fa pública la decisió d'implantar el cens universal, quina cosa significava que els més de cinc milions de catalans amb dret a sufragi podien exercir-lo en qualsevol col·legi electoral d'arreu del territori. El que queda definitivament descartat fou la votació electrònica, un aspecte que el president Puigdemont havia defensat com a una eina possible, però que es va descartar perquè tècnicament no es podia garantir. Des d'un punt de vista comunicatiu, el vot electrònic impedia la imatge de ciutadans fent cua per votar, element interessant des d'un punt de vista dels relats i de les imatges que posteriorment ajudarien a augmentar el ressò internacional de l'1-O (Casas et al., 2019).

Sobre les nou del matí comencen els primers missatges i imatges de càrregues policials en col·legis escampats per tota la geografia del país. Les primeres que arriben són les imatges de violència a l'Institut Jaume Balmes de Barcelona, i aquestes aniran sovintejant durant tot el dia i tindran un fortíssim impacte en els mitjans, també en l'àmbit internacional i a les xarxes socials així com en canals de missatgeria instantània (Alsina, 2020). De tota manera, pels mitjans internacionals²²⁶ no passaran desapercebudes les imatges de violència policial que es produeixen al col·legi electoral on havia de votar Carles Puigdemont i la seva esposa, a Sant Julià de Ramis, i on havien estat convocats els mitjans de comunicació de forma ordinària per cobrir l'acte. En paral·lel, alguns membres de l'Estat Major, consellers i líders polítics veuen les imatges des de la Sala Torres Garcia del Palau de la Generalitat i també reben la notificació que els Mossos, en qualitat de policia judicial, tanquen a primera hora del matí una norantena de col·legis electorals²²⁷. Al cap d'una estona, es produeix la imatge de Puigdemont i la seva esposa votant al col·legi electoral de Cornellà del Terri (Pla de l'Estany). Aquest fet és possible després d'un moviment de l'equip de seguretat del president que li permet acudir a un altre col·legi electoral proper a casa seva:

“Els mossos diuen a Puigdemont i la seva dona que deixin els mòbils al cotxe on havien anat fins llavors i els fan entra en un cotxe del GEI. És la manera que troben d'enganyar els localitzadors que fins aquell moment els tenien controlats. Tot es resol en menys d'un minut. Surten de sota el pont i, en una bifurcació en què es pot triar entre anar a Sant Julià de Ramis o a Banyoles, el cotxe de l'escorta i el que habitualment és el del president segueixen en direcció a casa de Puigdemont, mentre que els dos del

²²⁶ En aquell col·legi estava previst que hi votés el president i diversos mitjans com ara la CNN, la BBC o Al-Jazeera hi havien acudit. Des d'allà van gravar en directe les escenes de violència policial que es van produir (Casas et al., 2019).

²²⁷ El resultat final fou que s'evitaren les votacions 158 centres de tot Catalunya (Casas et al., 2019).

GEI tiren cap a Banyoles. L'helicòpter hi cau de quatre potes i decideix seguir el cotxe on hi ha el telèfon del president, mentre Puigdemont fa via cap a Cornellà de Terri. Un cop allà, desenes de veïns formen un cordó humà per facilitar que el president pugui passar i votar. Com que no hi ha mitjans de comunicació, el cap de premsa fa la foto oficial amb el seu telèfon i el cap de gabinet grava el vídeo. Són les imatges que s'acabaran distribuint a través de l'ACN i TV3, i faran la volta a mig món. "Porres contra urnes. Violència contra civisme", proclama el president en un missatge pensat sobretot per als mitjans internacionals." (Casas et al., 2019, p.118-119)

Al llarg de tot el dia les imatges de violència policial seran portada de tota la premsa nacional i internacional, a la vegada que a les xarxes socials es fan virals. Al llarg de tot el dia es produiran pronunciaments a nivell internacional:

"Es produeixen alguns pronunciaments internacionals públics cridant a la calma. El líder del Partit Laborista britànic, Jeremy Corbyn, critica la "violència policial", i demana al govern espanyol que la pari. En una línia semblant, el líder de l'SPD alemany, Martin Schulz, fa una crida a rebaixar la tensió, mentre que el primer ministre belga, Charles Michel, condemna les càrregues i apel·la al diàleg. De fora la UE, un dels pocs que es pronuncia és el president veneçolà, Nicolàs Maduro, que va molt més enllà i adverteix Mariano Rajoy que haurà de respondre davant del món pel que el dirigent chavista defineix com una repressió brutal."(Casas et al., 2019 p. 129)

"La convocatòria del referèndum va ser suspesa oficialment pel Tribunal Constitucional espanyol l'endemà de la seva aprovació, però el Govern català va continuar amb la seva organització, que es basava en la Llei del Referèndum d'Autodeterminació de Catalunya, aprovada el 6 de setembre 2017. Com a tal, el referèndum es va convocar en ple xoc respecte a les legalitats vigents. Més de dos milions de persones van votar, tot i les escenes de violència greu desencadenades a causa que la Policia espanyola va tancar els col·legis electorals. Els primers informes mediàtics, com els de The Times, The Guardian, The Independent, The Daily Telegraph, The Financial Times, Libération, Le Figaro, Frankfurter Allgemeine, Corriere della Sera, La Repubblica i Publico, a més de xarxes de televisió que inclouen BBC, CNN, NBC i ABC, es van centrar en les càrregues policials contra la població per evitar que votessin. També van subratllar la "crisi" oberta entre Espanya i Catalunya, referint-se també a les ferides causades durant les intervencions de la Guàrdia Civil i la Policia Nacional." ²²⁸(Perelló, 2018, p. 198-199)

²²⁸ Text original: "The call for the referendum was officially suspended by the Constitutional Court of Spain the day after its approval, but the Catalan Government continued with its organisation, which was based on the Law on the Referendum on the Self-determination of Catalonia, approved on September 6, 2017. As such, the referendum was convened in the midst of a clash with respect to current legalities.

Una de les tasques que havia portat a terme el Govern durant els mesos previs al referèndum fou el que va anomenar “una tasca d’internacionalització del cas català” que tingué diverses expressions. Una d’elles fou la campanya “Let the catalans vote” amb diverses personalitats de rellevància internacional demanant un acord polític entre Catalunya i Espanya i defensant el legítim dret dels catalans a expressar-se democràticament a les urnes (Perelló, 2018). Per altra banda, el Govern havia convidat i organitzat delegacions d’observadors internacionals per garantir que aquell dia el procés electoral fos homologable als estàndards internacionals:

“Al referèndum també hi van assistir diversos observadors internacionals. La primera junta de supervisors internacionals acreditada va ser organitzada pel Centre d’Estudis Estratègics de La Haia. La junta va estar encapçalada per Daan Everts (que més tard va denunciar tots els obstacles posats en el referèndum) i estava formada per 20 observadors dels Estats Units, el Regne Unit, els Països Baixos, França i Polònia, entre altres països (Bayo, 2017). Una segona missió internacional, coneguda com a equip d’investigació d’experts electorals internacionals, va estar dirigida per Helena Catt, que va lamentar com la Policia espanyola va actuar contra els votants. Aquest equip estava format per 17 observadors del Regne Unit, França, Irlanda i Nova Zelanda, entre d’altres. Finalment, hi havia una altra delegació composta per 33 parlamentaris i polítics de diferents països. Coneguda com la delegació parlamentària internacional sobre el referèndum d’autodeterminació de Catalunya de l’1 d’octubre de 2017, els seus membres eren de partits polítics d’Eslovàquia, Bèlgica, Dinamarca, Estònia, Finlàndia, França, Alemanya, Grècia, Islàndia, Irlanda, Israel, Letònia, República de Macedònia, Mònaco, Espanya, Suècia i el Regne Unit.”(Perelló, 2018, p. 199-200)²²⁹

More than two million people voted, despite the scenes of serious violence triggered due to the Spanish Police shutting down polling stations. The first media reports, such as those from The Times, The Guardian, The Independent, The Daily Telegraph, The Financial Times, Libération, Le Figaro, Frankfurter Allgemeine, Corriere della Sera, La Repubblica, and Publico, as well as television networks including BBC, CNN, NBC, and ABC, focused on police charges made against the population to stop them from voting. They also stressed the open “crisis” between Spain and Catalonia, referring also to the injuries inflicted during the interventions by the Civil Guard and the National Police.”(Perelló, 2018, p. 198-199)

²²⁹ Text original: “The Referendum was also attended by several international observers. The first accredited international board of supervisors was organised by The Hague Centre for Strategic Studies. The board was headed by Daan Everts (who later denounced all the obstacles planted in the way of the referendum) and consisted of 20 observers from the USA, the UK, the Netherlands, France, and Poland, among other countries (Bayo, 2017). A second international mission, known as the International Electoral Expert Research Team, was headed by Helena Catt, who deplored the way the Spanish Police acted against the voters. This team consisted of 17 observers from the UK, France, Ireland, and New Zealand, among others. Finally, there was another delegation composed of 33 parliamentarians and politicians from different countries. Known as the International Parliamentary Delegation on Catalonia’s Referendum on Self-determination of October 1, 2017, its members were from political parties in Slovakia, Belgium, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Ireland, Israel, Latvia, Republic of Macedonia, Monaco, Spain, Sweden, and the United Kingdom.” (Perelló, 2018, p.199-200)

En paral·lel, comença una batalla pels relats entre els governs català i espanyol, i entre la Guardia Civil i Policia Nacional i els Mossos d'Esquadra apel·lant, en el cas dels cossos de seguretat, a la proporcionalitat de les actuacions (Casas et al., 2019). Les reunions de coordinació entre el Coronel Pérez de los Cobos i el Major Trapero se suspenden per decisió del primer (March, 2018). Per altra banda, les trucades entre els diversos líders polítics són constants per intentar redreçar la situació:

“Al migdia Miquel Iceta i l'alcaldeessa Ada Colau demanen recuperar la normalitat. (...) Colau és una de les que demana personalment a Enric Millo que parin de pegar a ciutadans. Iceta també havia fet gestions i havia trucat a Soraya Sáez de Santamaría per pregar-li que posessin fre a les càrregues policials. El dirigent de Podem, Pablo Iglesias, denuncia que el que està fent el PP li repugna i reclama a la vicepresidenta que aturi la violència a les escoles.” (Casas et al., 2019, p. 125)

“Paral·lelament, el President Rajoy conversa també per telèfon tant amb el líder dels socialistes espanyols, Pedro Sánchez, com amb el de Ciutadans, Albert Rivera. Sánchez trasllada al president del Govern el seu malestar per com es desenvolupa la jornada.” (Casas et al., 2019, p.125)

Davant les escenes de violència però també veient que a mig matí pràcticament un 70% de les meses està en funcionament (Casas et al., 2019), en les reunions de seguiment de la jornada que es produeixen al Palau de la Generalitat entre els líders independentistes aflora el debat²³⁰ sobre si davant la complexitat de l'escenari era prudent suspendre el referèndum:

“El conseller Forn informa que els Mossos tenen dificultats per parlar amb la Policia Nacional. Tant Oriol Junqueras com Jordi Cuixart i el cupaire Quim Arrufat consideren que no es podrà convèncer la gent que ho deixin estar. Altres dirigents com Marta Rovira tenen més dubtes de seguir amb el referèndum.” (Casas et al., 2019, p. 126).

²³⁰ La interpretació subjectiva que en feu aquesta investigadora és que alguns membres de l'Estat Major consideraven que les imatges de violència policial contribuirien a donar dimensió global a la jornada de l'1 d'octubre i que, a més, afavoririen posicionaments de diversos polítics a favor del referèndum i de “la causa democràtica dels catalans”. Per altra banda, el debat sobre si calia aturar o no el referèndum va quedar ràpidament tancat degut a la pressió exercida per part d'aquells que eren més optimistes sobre la viralitat i el grau de difusió internacional que es podia aconseguir amb la difusió de les imatges de violència policial. En paral·lel es produeix un debat intens sobre la conveniència de suspendre el partit del Barça contra Las Palmas. A les xarxes socials, els perfils més propers al moviment independentista comencen a viralitzar missatges a favor de la suspensió del matx. Finalment es jugarà a porta tancada després de molta tensió dialèctica entre alguns líders independentistes i el president del Barça, Josep Maria Bartomeu.

“A última hora del matí el president parla a peu dret amb Marta Rovira.

-President- li diu ella-, veient el que està passant, t'he de dir que hem estat valorant la possibilitat de suspendre el referèndum. Primer havíem pensat que potser hauríem de debatre aquesta opció, però finalment creiem que no, que si el suspenem serà molt pitjor. No podem fer tornar la gent a casa.

-Hi estic d'acord; no l'hem de suspendre.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.488)

Cap al migdia molts membres de l'Estat Major ja tornen a ser al Palau de la Generalitat després d'haver-se dirigit a diversos col·legis electorals per votar. En paral·lel es manté obert el debat sobre si cal suspendre el partit de Lliga que havia d'enfrontar el Barça contra el Las Palmas (Carol, 2021; Ginesta, 2020b; Soldevila, 2020). Les discrepàncies es van fer evidents entre el Barça i el Govern de la Generalitat:

“ (...) Més tard va ser el president de la Generalitat qui demanaria a Bartomeu que el Barça no jugués per la repressió policial al referèndum. Aquest li va plantejar jugar a porta tancada, però a Puigdemont la resposta li va semblar insuficient i se les van tenir de valent. Poc després insistiria en la suspensió Jordi Sànchez, líder de l'ANC. Tampoc Gerard Piqué no es va poder escapar de la pressió ambiental i va parlar amb el president del club per convèncer-lo de no saltar a la gespa. Fins i tot la grada d'animació va escriure un tuit afirmant que, si la junta directiva no suspenia el partit, ho farien ells. Finalment, Bartomeu va baixar el vestidor per parlar amb l'entrenador, Ernesto Valverde. (...) Bartomeu va pujar fins a la llotja i va comunicar als membres de la junta que el partit es disputaria perquè els futbolistes volien jugar, i va argumentar que un partit sense públic seria la millor manera perquè els ulls del món es fixessin a l'estadi. Després d'aquesta decisió, Carles Vilarrubí i Jordi Monés van presentar la dimissió al president del Barça.” (Carol, 2021, p. 36-37)

Durant tota la tarda segueix la tensió ja que les càrregues no han cessat. El conseller Quim Forn no aconsegueix parlar amb Enric Millo fins a primera hora de la tarda, després que el delegat del Govern Espanyol no respongués a cap de les trucades de Forn durant el matí (Casas et al., 2019; March, 2018; Puigdemont & Xirgo, 2020). La tensió es torna a intensificar davant la possibilitat que la Guàrdia Civil intervingui a l'Escola Industrial de Barcelona. I la trucada entre Forn i Millo és molt tensa i no aconsegueix reconduir la situació (Puigdemont & Xirgo, 2020), encara que durant la tarda-vespre les càrregues han estat menys intenses i fins i tot davant de la possibilitat de noves intervencions dels cossos de seguretat alguns col·legis decideixen tancar abans d'hora (Puigdemont & Xirgo, 2020).

Un cop fet el primer recompte el Govern comunica que 2.286.217 persones han votat, fet que significa un 43% de participació. El sí guanya amb el 90'18% dels vots i Puigdemont i tot el seu govern compareixen sobre un quart d'11 de la nit, i un cop ja ho ha fet Mariano Rajoy, que per la seva part nega qualsevol referèndum:

“El Gobierno, como saben, mantuvo en todo momento que ese referéndum no se iba a celebrar y lo sabían hace meses los promotores de ese desafío. Lo sabían y lo admitían esta semana. Lo reconocieron ayer con total claridad y hoy lo han constatado. Sabían que el referéndum era ilegal, impropio e imposible; pero decidieron seguir adelante y promover un verdadero ataque al Estado de Derecho y al modelo democrático, sin que les importase nada ni nadie; un ataque premeditado y consciente al que el Estado ha reaccionado con firmeza y serenidad. El referéndum que pretendía liquidar la Constitución Española e independizar a una parte de nuestro país sin contar con la opinión del conjunto de los españoles simplemente no ha existido. Se ha evitado con el fundamento de la Ley, con el respaldo de los demócratas, con la determinación de los Tribunales y con la actuación de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado.” (Fragment de la intervenció en directe de Mariano Rajoy des del Palau de la Moncloa, 1 d'octubre de 2017)²³¹.

“Els ciutadans ens hem guanyat el dret a tenir un estat independent que es constitueixi en forma de república. El govern que presideixo traslladarà en els propers dies al Parlament el resultat de la jornada d'avui” diu Puigdemont en un missatge adreçat a tots els catalans en que apel·la de nou al diàleg. *“Estem oberts a les propostes de diàleg i de mediació [...] els catalans ens hem guanyat el dret a ser respectats per Europa. La Unió Europea ja no pot continuar mirant cap a un altre cantó, som ciutadans europeus [...] ja no és un afer intern”* (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.491).

En les dues compareixences ja es pot observar la “batalla” sobre els relats que s’havia desenvolupat durant tot el dia i que a partir dels dies següents prendrà més força, tant des d’una perspectiva nacional com internacional. De fet, l’aturada de país prevista pel dia 3 d’octubre, el discurs del rei Felip VI i el debat en el sí de l’independentisme de com posar a la pràctica el que en van anomenar “el mandat de l’1 d’Octubre” va dominar el debat polític i mediàtic d’aquells dies.

²³¹ <https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Paginas/2017/011017referendum1o.aspx> (consultat el 28 d’abril de 2021)

9.4.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes

En aquest anàlisi sobre els comentaris s'han escollit les notícies de capçalera política que descriuen tota la jornada de l'1-O per aconseguir tenir una visió general dels esdeveniments que es van produir al llarg de tot el dia. De la seva lectura i anàlisi s'han construït etiquetes per poder analitzar els estats d'opinió que es van derivar dels fets ocorreguts. Les consideracions a mode de conclusió s'extreuen de l'anàlisi de les freqüències absolutes i són les següents.

Taula 9. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 2.

		COMENTARIS (freqüència absoluta)					
ETIQUETA CATALÀ	ETIQUETA CASTELLÀ	LA VANGUARDIA	ARA	EL MUNDO	ABC	EL PAÍS	NACIÓ DIGITAL
Autodeterminació	Auodeterminación	1	0	1	1	24	0
Democràcia	democracia	3	9	30	34	91	1
Votar	Votar	21	9	35	31	100	1
Llibertat	Libertad	2	1	12	3	32	0
República	República	2	1	4	2	12	1
Independència, independentista	Independencia, independentista	31	1	70	49	193	7
Feixisme	Fascismo	0	5	4	2	10	0
Lluita	Lucha	1	1	2	3	1	0
Vergonya	Verguenza	7	7	31	2	8	0
Delicte	Delito	3	0	8	7	12	0
Il·legal	Ilegal	5	0	19	15	103	0
Manipulació	Manipulación	9	1	13	5	15	0
Colpista	Golpista	3	0	6	14	36	1
Violència	Violencia	12	10	29	0	80	6
Secessionista	Secesionista	4	0	6	7	38	0
Codi penal	Código penal	0	0	2	2	7	0
Tribunals	Tribunales	0	1	3	12	14	0
Espanya, estat espanyol	España, estado español	30	9	61	38	93	18
Catalunya, estat català	Cataluña, estado catalán	35	25	72	47	55	33
Cop d'estat, cop a la democràcia	Golpe de estado, golpe a la democracia	3	0	6	3	21	0
Barbaritat, atrocitat	Barbaridad, atrocidad	0	0	1	0	4	0
Desobediència	Desobediencia	0	0	0	2	14	2
Farsa, engany	Farsa, engaño	4	0	0	2	13	0
Trencar ordre constitucional/ Constitució	Romper orden constitucional, Constitución	2	0	19	31	6	2
Exèrcit, militars, tancs	Ejército, militares, tanques	2	1	0	1	15	0
Polícia, Mossos, Guardia Civil	Polícia, Mosos, Guardia Civil	38	14	86	25	186	4
Mort	Muerte	0	2	1	0	4	0
Urnes	Urnas	7	4	14	23	39	1
Repressió	Represión	1	8	4	2	49	0

Font: Elaboració pròpia en base a les notícies de capçalera publicades el dia 2 d'octubre. A la part I d'aquesta investigació es recullen les referències bibliogràfiques de les notícies estudiades.

En primer lloc, es pot observar com els marcs “independentista” i “unionista” es distribueixen de forma força lògica en els respectius mitjans amb seu editorial a Barcelona i a Madrid. Els diaris amb seu editorial a Madrid tendeixen a acollir més comentaris relacionats amb la consideració de l'1 d'octubre com un acte il·legal, delictiu, manipulador, feixista, un cop a la democràcia i contra l'Estat espanyol, una farsa, un acte de desobediència i que vol trencar l'ordre constitucional. Per la seva banda, els diaris amb seu editorial a Catalunya recullen de forma més intensa etiquetes relacionades amb l'exercici de democràcia que era el referèndum de l'1 d'octubre, conceptes com la llibertat, les urnes i votar o la denúncia de la violència policial o la repressió. Aquest fet es podria relacionar bé amb els marcs prèviament fixats i que ja s'han descrit més amunt.

En segon lloc, les etiquetes vincules amb els cossos i forces de seguretat així com també la violència prenen especialment èmfasi, degut a les imatges que van circular per les xarxes i per tots els mitjans de les càrregues policials a diversos col·legis electorals. Aquest fet és especialment notori a un diari com *El País*, que té una important comunitat de lectors fora d'Espanya, especialment a Llatinoamèrica, i sobre el qual ja hem descrit anteriorment que les imatges de la violència van generar impacte i van ser cobertes per un important nombre de mitjans de comunicació més enllà de la viralitat que es va produir a les xarxes. Val a dir que les mencions a Policia Nacional, Guàrdia Civil i Mossos d'Esquadra són les que tenen més freqüències acumulades, mentre que les mencions a l'exèrcit i als militars és testimonial en els mitjans amb seu editorial a Catalunya i només apareix per part del diari *El País*.

En tercer lloc, podem comprovar que les etiquetes ens mostren l'existència d'un debat dicotòmic per analitzar el cas de l'1 d'Octubre, fet que demostra que les divergències en el si de l'independentisme respecte el full de ruta a seguir no van emergir a les xarxes durant la jornada de l'1-O. El debat dicotòmic es produeix entre comunitats, aquells que defensen la independència i aquells qui no ho fan, i per tant, entre aquells qui consideren que l'1 d'octubre és un exercici de normalitat democràtica i aquells qui consideren que és una farsa o fins i tot un cop d'Estat. Pel que fa a

l'existència de la violència policial, uns la consideren una desproporció repressiva mentre que els altres la consideren una acció de “legítima defensa” per restaurar l'ordre constitucional.

En quart lloc, no deixa de cridar l'atenció que apareguin conceptes extrems com és el cas de “mort”, que encara que testimonials són indicatius del nivell de tensió que es va viure en aquella jornada i que les xarxes i els debats digitals també van reproduir i amplificar.

Finalment, conceptes com “codi penal” o bé “tribunals” comencen a aparèixer com a comentaris que ja anuncien futurs esdeveniments que es produirien, sobretot en l'actuació d'ofici de la Fiscalia, de les accions iniciades durant el mes de setembre pel Jutjat número 13 de Barcelona o de les querelles que presentaren algunes entitats com ara VOX.

9.4.3 Anàlisi dels experts

Com ja s'ha explicat en l'anàlisi dels fets, cap a mig matí els líders independentistes i els membres del govern es plantegen suspendre el referèndum en vistes a la violència que es desferma davant dels col·legis electorals. S'ha comentat també que es decideix no aturar el referèndum precisament perquè la gran afluença de gent als col·legis feia inviable aquella suspensió (Casas et al., 2019; March, 2018). De l'anàlisi de les entrevistes amb experts en l'àmbit comunicatiu i digital per conèixer l'impacte i la influència de les xarxes aquell dia, n'extraïem les següents consideracions que a continuació detallem.

En primer lloc, alguns experts com Saül Gordillo o Tià Torras consideren que qui va tenir la darrera paraula a l'hora de condicionar la decisió de suspendre el referèndum o no foren sobretot els mitjans de comunicació tradicionals com és el cas de la televisió i la ràdio. Cap autor nega el paper de les xarxes, en tot cas es considera necessari en l'anàlisi però no suficient per sí sol.

“(...)però crec que més enllà d'algunes imatges de la brutalitat policial que poguessin aparèixer a xarxes socials i que no sortien als mitjans de comunicació tradicionals, el que va impactar i va influir en els governants independentistes va ser la cobertura que feia la televisió en directe, la

ràdio i la premsa digital, especialment com interpretaven les pàgines web dels rotatius internacionals el que estava passant als col·legis electorals de Catalunya. Crec que televisió pública catalana i diaris internacionals van influir més que no pas les xarxes socials (...)” (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020)

“Per tant, sembla que el principal motiu que condiciona la decisió parteix de la percepció, d’acord amb la crònica periodística, que era impossible aturar el referèndum perquè ja no estava en mans del Govern, sinó de la mobilització al carrer de centenars de milers de persones, que defensaven els col·legis electorals i, de fet, algunes d’elles ja ho feien des de la tarda del divendres anterior. Dit això, el mateix llibre assenyala que els qui estaven reunits van prendre aquesta decisió a partir de «la informació que arriba dels col·legis». Evidentment, en aquest aspecte, es pot deduir que les fonts sobre aquesta informació podien ser en tres àmbits: les trucades i/o missatges privats, les xarxes socials i els mitjans de comunicació. (...)». Tanmateix, els mitjans de comunicació hi van tenir un paper igual o, fins i tot, més determinant. «Si hi ha un punt de votació que concentra l’atenció dels mitjans de comunicació és el del poble del president. Hi han acudit des de la CNN fins a Al-Jazeera, i les càmeres estan esperant per immortalitzar el moment en què dipositi el vot a l’urna».” (Tià Torras, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

En canvi, per Xavier Tomàs, Carles Fernández i Toni Aira les xarxes sí que tingueren un paper determinant en la decisió o no de suspendre el referèndum, precisament perquè eren les úniques eines directes i sense intermediaris que permetien explicar i informar del que estava passant exactament, en detall i de forma territorialitzada.

“Del tot. (...) el sistema electoral (1) i la cultura política a Catalunya (2), no estableix lligams i sistemes de vinculació forta i regularitzada entre electors i representats, fet que deixa el sistema en una especial vulnerabilitat quan hi ha moments de forta pressió política.” (Xavier Tomàs, entrevista personal, 1 de maig de 2020)

“(...) una negociació o un procés de decisió sotmès a l’escrutini de les xarxes socials les 24 hores del dia, el 7 dies de les 4 setmanes dels dotze mesos que componen un any, és evident que viu condicionat perquè en el seu desenllaç, però així també en la seva concepció i punt de partida mateixos, les tàctiques de posicionament enfront l’opinió o el “sentir” de les xarxes passen a protagonitzar massa pes en el conjunt del procés polític. Va ser el cas.” (Toni Aira, entrevista personal, 28 d’abril de 2020)

“(…)Les xarxes socials només van contribuir a estimular encara més la participació en la votació i en la resistència organitzada. I, clarament, exercien una pressió constant al govern de la Generalitat que per altra banda no deixava d’emetre missatges que el referèndum es faria. Sense les pressió de les xarxes no s’hagués fet l’1-O? Probablement.” (Carles Fernández, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

Sigui com sigui, tots els actors estan d’acord en que es pot atribuir a les xarxes un rol d’altaveu i de mobilitzador molt important (Perelló, 2018), doncs les imatges que es van difondre tant per xarxes socials d’àmbit privat, com és el cas de whatsapp, com les que tenen dimensió pública, com és el cas de facebook o twitter, van generar un efecte mobilitzador. Tal com apunta Guillem López, quantes més escenes de violència es coneixien més gent decidia acudir als col·legis electorals:

“La ràpida difusió de les imatges de força policial en les xarxes socials va contribuir a reforçar la mobilització en pro del referèndum, però el principal paper de les xarxes el van tenir a nivell internacional.” (Guillem López, entrevista personal, 16 de maig de 2020)

De fet, Marc Argemí apunta un aspecte interessant respecte la influència de les xarxes ja que, a parer seu, aquesta influència no és sols a nivell del Govern, sinó que l’impacte es produeix primer sobre la població en general i de retruc sobre el govern:

“(…) Les xarxes van viralitzar i amplificar les imatges, provocant una resposta ciutadana que -directament- va condicionar la decisió de no aturar el referèndum. El mecanisme no és només d’influència sobre el govern, sinó d’influència sobre la població general, i de retruc, posteriorment en el govern.” (Marc Argemí, entrevista personal, 20 de maig de 2020).

En tercer lloc, cal comentar la dimensió internacional que atorgaren les xarxes als fets ocorreguts l’1-O. De fet alguns experts es pregunten quantes portades i quantes mencions s’haurien produït en els mitjans internacionals si no hi hagués hagut violència policial el dia 1 d’octubre. Tant Xavier Peytibí, com Antoni Guitierrez-Rubí o el ja citat Guillem López consideren que les xarxes foren claus per “internacionalitzar” els esdeveniments ocorreguts el dia 1 d’octubre:

“(…) El que si van condicionar enormement va ser la percepció internacional de la jornada, ja que les imatges de violència policial compartides a xarxes van aparèixer a mitjans d’arreu del món.” (Antoni Gutiérrez-Rubí, entrevista personal, 6 de maig de 2020)

“(…) La xarxa es va convertir en altaveu del que estava passant, per a tot el món.” (Xavier Peytibí, entrevista personal, 4 de maig de 2020).

És interessant remarcar la importància que l’expert Tià Torras dóna a la cobertura a nivell internacional que van realitzar els mitjans tradicionals. Per aquest autor la cobertura feta pels mitjans permet demostrar la capacitat que tingueren televisions i ràdios de donar a conèixer els fet de l’1 d’Octubre. De fet, aquest és el cas del col·legi electoral on havia de votar Carles Puigdemont, on ja hi havia molts periodistes internacionals acreditats. Les imatges de violència el que feren fou posar més èmfasi en l’hipotètic interès que ja havien demostrat alguns mitjans. Tià Torras conclou:

“En aquest sentit, és rellevant mencionar la cobertura dels mitjans de comunicació. En el Centre Internacional de Premsa, ubicat a la seu de l’empresa Mediapro a Barcelona, hi havia acreditats més de 400 periodistes, procedents de 32 països i en representació de més de 150 mitjans de comunicació.” (Tià Torras, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

9.4.4 Conclusions sobre l’estudi del cas 2

L’1 d’octubre significa un pas important per complir amb el compromís electoral de Junts pel Sí, la CUP i les entitats sobiranistes després de les eleccions dites *plebiscitàries* del 27 de setembre de 2015. El compromís no sols era electoral sinó també de legislatura, i plantejava la consecució de la independència de Catalunya en divuit mesos. Així doncs, sobre la data de l’1 d’Octubre descansava una forta càrrega política per aconseguir el “mandat democràtic” que havia de permetre proclamar la independència. En les pàgines següents es detallen algunes conclusions extretes sobre l’estudi dels diversos actors que van interactuar en aquella data (partits polítics; entitats

de la societat civil; xarxes socials i plataformes de continguts digitals; i els mitjans de comunicació tradicionals).

En primer lloc, l'episodi de l'1 d'Octubre constitueix una espècie de “receptacle final” de tota la dinàmica de conformació de l'opinió pública sobre el *Procés* i que es pot explicar a través de l'aplicació de la teoria dels marcs mentals que apuntava Lakoff (2007) i que singularitza pel cas català la investigació doctoral portada a terme per Adrià Alsina (2020). *Grosso modo*, els marcs mentals establerts en aquest cas són els següents:

1. Per una banda, el marc més embrionari que respon a la pregunta de si el ciutadà defensa la independència de Catalunya o no i que això necessàriament l'obliga a ubicar-se amb determinada afinitat partidista o d'entitats de la societat civil.
2. Des de la perspectiva independentista, es constitueix una dinàmica en que es tendeix a assimilar un eventual projecte de república catalana a conceptes positius com ara democràcia, llibertat, europeisme, protecció de les minories, etc. respecte a un projecte d'unitat d'Espanya que s'associa a un estat no democràtic o repressor. Des de la perspectiva unionista, una eventual república catalana està vinculada al caos, al colpisme, a la desobediència, a la sortida de la Unió Europea i a la il·legalitat. En canvi, un projecte comú amb Espanya permetria mantenir-se a Europa, és garantia de convivència i no arracona a una part de la societat catalana.

Sota aquests dos marcs mentals els diversos actors es posicionen, i tant les xarxes socials actuant com a caixes de ressonància (Tufekci, 2016), creades a foc lent durant mesos, com els mitjans de comunicació actuen com a fixadors de l'agenda (McCombs & Shaw, 1972). En qualsevol cas, la violència policial del dia 1 d'octubre va ajudar a polaritzar més les posicions. Les caixes de ressonància van funcionar a la perfecció.

En segon lloc, les escenes de violència policial (que són absolutament inesperades per part de tots els actors) tenen unes conseqüències molt clares. Per una banda, contribueixen a definir un nou marc mental, que es converteix en un artefacte de

batalla política entre el govern català i el govern espanyol de cara a l'exterior. Pel govern català i pels partidaris de la independència de Catalunya, la violència policial de l'1 d'octubre constitueix una autèntica manifestació repressora i antidemocràtica per part del Govern espanyol. Per la seva part, el govern espanyol, les entitats i els partits contraris al referèndum i a la independència de Catalunya, consideren que les votacions de l'1 d'octubre en sí mateixes constitueixen una violació flagrant del marc constitucional, una provocació, una il·legalitat i que calia restablir l'ordre constitucional a Catalunya. Per altra banda, l'impacte que les imatges tenen a l'exterior, bàsicament gràcies a l'efecte dels mitjans de comunicació tradicionals i amplificats per les xarxes, desdibuixen la idea defensada pel govern espanyol i acceptat, per exemple per la Unió Europea, que el cas de l'1 d'octubre era un tema estrictament intern espanyol i en alguns casos comencen a generar una certa "simpatia" per la "causa dels catalans" (Perelló, 2018).

També cal apuntar que en el bloc d'aquells qui no són partidaris de la independència de Catalunya es produeixen algunes esquerdes significatives en el relat. És el cas de les declaracions de Pedro Sánchez, en aquell moment secretari general del PSOE, que es va mostrar incòmode amb les escenes de violència policial. Evidentment aquesta escletxa en el relat no va passar desapercebuda pels independentistes,

En quart lloc, i tal i com ja apunten autors com Aira (2020), Moragas-Fernández & Montagut Calvo (2019) i Perelló (2018), les xarxes socials i la difusió de continguts digitals permeten augmentar la dimensió de moviment organitzat de qualsevol causa política o social. En aquest cas, tant l'independentisme com els detractors de la independència organitzen les seves respectives respostes a la violència de l'1-O i a l'1 d'octubre com a tal: per una banda, l'aturada de país del 3 d'octubre i per l'altra la manifestació organitzada per Societat Civil Catalana pel dia 8 d'octubre de 2017. En aquest cas, la capacitat de mobilització de les xarxes que apunten els autors abans mencionats es compleix, però des d'un punt de vista polític també podem afirmar que les xarxes contribueixen de forma eficaç a la identificació de dues comunitats humanes en el sí de la societat catalana, fet que genera una complexitat política, social i de governança extraordinària.

Analitzat aquest cas, i de fet com ja apuntava Perelló (2018), l'independentisme català va treure molt rèdit de les oportunitats que li oferien les xarxes socials i els productes digitals en termes organitzatius i de viralització del missatge. Els partidaris de la unitat d'Espanya, per la seva banda, aconseguiren algunes fites organitzatives importants com fou la manifestació del 8 octubre, però ni molt menys van aconseguir l'impacte desitjat. De fet, en termes de lèxic, s'ha tendit sempre a parlar de l'independentisme com a "moviment" i en canvi, encara que el terme "constitucionalisme" s'ha utilitzat, no ha tingut ni molt menys aquesta dinàmica de moviment organitzat.

En cinquè lloc, l'1 d'octubre constitueix l'únic moment en que els marcs mentals fixats per l'independentisme funcionen de forma cohesionada, sense fissures internes i sense ser qüestionats pels mateixos mitjans de comunicació. Recordem que els marcs independentistes serien els següents: el de la independència de Catalunya per sí mateixa; l'assimilació de la república catalana a conceptes socials i polítics positius; i la violència policial com a manifestació clara de la repressió que representa Espanya per Catalunya. A partir del 3 d'octubre, els marcs fixats per l'independentisme començaran a esqueixar-se i viuran esclatxes internes que ja no s'han resolt mai més. La implosió d'aquestes esclatxes es produirà el dia 27 d'octubre, ja que les divergències aflorin en públic i els mitjans emprenen el camí de la fixació de nous marcs mentals, si més no matisant informacions i qüestionant per exemple, si es proclamaria o no la independència de Catalunya.

9.5 ESTUDI DE CAS 3: EL 27 D'OCTUBRE DE 2017

9.5.1 Introducció i descripció del cas

El 27 d'octubre suposa un moment clau en que el Govern i el moviment independentista han de materialitzar els resultats que es desprenen de la jornada de l'1 d'octubre i donar compliment al full de ruta que havien pactat Junts pel Sí, la CUP i les

entitats independentistes (Òmnium i ANC). En aquesta data conflueix la materialització del projecte independentista basat en primer lloc en un referèndum pactat amb l'Estat espanyol, i en el seu defecte el compliment del que alguns polítics independentistes en van anomenar “el mandat de l'1 d'Octubre”, a través d'una declaració unilateral d'independència tal i com preveia la Llei del Referèndum aprovada el 5 i 6 de setembre de 2017 pel Parlament de Catalunya i suspesa i anul·lada just després pel Tribunal Constitucional.

El cert és que els esdeveniments que es produeixen entre els dies 2 i 27 d'octubre demostraren clarament que el moviment independentista no tenia consensuat en el seu sí la manera en que calia avançar cap a una eventual independència efectiva de Catalunya. Fou en aquells dies en que començaren a emergir les discrepàncies públiques sobre la necessitat, o no, de donar compliment a allò que constava en l'article 4 de la Llei Referèndum que havia aprovat el Parlament:

“Article 4.

- 1. Es convoca la ciutadania de Catalunya a decidir el futur polític de Catalunya mitjançant la celebració del referèndum en els termes que es detallen.*
- 2. La pregunta que es formularà en el referèndum és: «Voleu que Catalunya sigui un estat independent en forma de república?»*
- 3. El resultat del referèndum té caràcter vinculant.*
- 4. Si en el recompte dels vots vàlidament emesos n'hi ha més d'afirmatius que de negatius, el resultat implica la independència de Catalunya. A aquest efecte, el Parlament de Catalunya, dins els dos dies següents a la proclamació dels resultats oficials per la Sindicatura Electoral, celebrarà una sessió ordinària per efectuar la declaració formal de la independència de Catalunya, concretar els seus efectes i iniciar el procés constituent.*
- 5. Si en el recompte dels vots vàlidament emesos n'hi ha més de negatius que d'afirmatius, el resultat implica la convocatòria immediata d'unes eleccions autonòmiques.” (Llei 19/2017, del 6 de setembre, del referèndum d'autodeterminació., 2017)*

Segons consta en l'article 4, un cop la Sindicatura Electoral hagués proclamat oficialment els resultats, el Parlament de Catalunya es reuniria per efectuar la declaració d'independència de Catalunya i iniciar el procés constituent. De com es procedia a aquesta declaració i quin format tindria el procés constituent els partits n'havien

informat poc i això contribuïa a generar dubtes sobre com es faria efectiva aquella declaració.

“Durant tota la jornada s'intueix i aquell dia es confirma. Hi havia pla fins al dia 1 i s'ha complert, però al Govern ningú no sap què passarà a partir de l'endemà. Ni tampoc els dies següents.” (Casas et al., 2019, p. 133)

El dia 2 d'octubre els partits²³² i les entitats van reunir les seves respectives executives i s'iniciaren els processos d'anàlisi dels fets de l'1 d'octubre i les conseqüències que es podien produir vistos els resultats. De fet, el dia 3 estava convocada una “aturada de país” com a protesta per la violència policial del dia 1, i aquesta aturada no va quedar lliure de controvèrsies entre els sindicats majoritaris (UGT i CCOO) i els minoritaris (Intersindical-CSC, CGT, IAC i COS).

“El dia 2 els partits, el Govern i les entitats criden a la prudència en les lectures i aposten per guanyar temps (...). Ja hi ha qui, també a l'Estat Major i a fora dels partits, com ara Oriol Soler, apunta que cal convocar eleccions si no s'està disposat a arribar fins al final i a les darreres conseqüències, perquè és evident que l'Estat reaccionarà amb més repressió fins que acabi frenant l'independentisme. El debat es defuig i es posa tota la força i l'atenció en l'aturada de país del dia 3 que impulsen Òmnium, l'ANC, la Intersindical-CSC, la CGT i altres col·lectius i organitzacions en el marc de la Taula per la Democràcia – on sí que hi ha CCOO i UGT- i que s'ha pactat el mateix dia 1 al vespre a la vista de la brutalitat policial.” (Casas et al., 2019, p.137)

L'aturada de país del dia 3 d'octubre va suposar una important mobilització²³³ ciutadana contra la violència policial exercida el dia 1, i alguns sectors de l'independentisme consideraren que una vegada la ciutadania era al carrer se l'havia de convidar a quedar-s'hi com a element de pressió per buscar la reacció de l'Estat en una eventual negociació. Un dels fermes partidaris d'aquesta estratègia era Jordi Cuixart, el

²³² En el cas del PDECAT, el partit celebra aquell dia un Comitè Nacional per analitzar la situació. La interpretació que en fa l'autora d'aquesta investigació és que el president Puigdemont vol guanyar temps per aconseguir un procés de mediació, fet que alguns membres del Comitè Nacional consideren que és impensable que es produeixi, ja que creuen que l'Estat mai hi accedirà. En general, es perceben dos grans posicionaments: els partidaris d'aplicar la Llei del referèndum i els partidaris de vincular una eventual declaració d'independència a un procés de mediació.

²³³ Els Comitès de Defensa de la República van tenir un paper important en les mobilitzacions des de la base ciutadana i en tot el territori. (Casas et al., 2019)

president d'Òmnium Cultural. Finalment no es va optar per aquella opció, però el discurs de Felip VI d'aquella mateixa nit va impactar de forma clara en l'escenari post 1-O.

“Buenas noches,

Estamos viviendo momentos muy graves para nuestra vida democrática. Y en estas circunstancias, quiero dirigirme directamente a todos los españoles. Todos hemos sido testigos de los hechos que se han ido produciendo en Cataluña, con la pretensión final de la Generalitat de que sea proclamada -ilegalmente-la independencia de Cataluña.

Desde hace ya tiempo, determinadas autoridades de Cataluña, de una manera reiterada, consciente y deliberada, han venido incumpliendo la Constitución y su Estatuto de Autonomía, que es la Ley que reconoce, protege y ampara sus instituciones históricas y su autogobierno. Con sus decisiones han vulnerado de manera sistemática las normas aprobadas legal y legítimamente, demostrando una deslealtad inadmisibile hacia los poderes del Estado. Un Estado al que, precisamente, esas autoridades representan en Cataluña. Han quebrantado los principios democráticos de todo Estado de Derecho y han socavado la armonía y la convivencia en la propia sociedad catalana, llegando -desgraciadamente- a dividirla. Hoy la sociedad catalana está fracturada y enfrentada. Esas autoridades han menospreciado los afectos y los sentimientos de solidaridad que han unido y unirán al conjunto de los españoles; y con su conducta irresponsable incluso pueden poner en riesgo la estabilidad económica y social de Cataluña y de toda España.

En definitiva, todo ello ha supuesto la culminación de un inaceptable intento de apropiación de las instituciones históricas de Cataluña. Esas autoridades, de una manera clara y rotunda, se han situado totalmente al margen del derecho y de la democracia. Han pretendido quebrar la unidad de España y la soberanía nacional, que es el derecho de todos los españoles a decidir democráticamente su vida en común.

Por todo ello y ante esta situación de extrema gravedad, que requiere el firme compromiso de todos con los intereses generales, es responsabilidad de los legítimos poderes del Estado asegurar el orden constitucional y el normal funcionamiento de las instituciones, la vigencia del Estado de Derecho y el autogobierno de Cataluña, basado en la Constitución y en su Estatuto de Autonomía.

Hoy quiero, además, transmitir varios mensajes a todos los españoles, particularmente a los catalanes.

A los ciudadanos de Cataluña -a todos- quiero reiterarles que desde hace décadas vivimos en un Estado democrático que ofrece las vías constitucionales para que cualquier persona pueda defender sus ideas dentro del respeto a la ley. Porque, como todos sabemos, sin ese respeto no hay convivencia democrática posible en paz y libertad, ni en Cataluña, ni en el resto de España,

ni en ningún lugar del mundo. En la España constitucional y democrática, saben bien que tienen un espacio de concordia y encuentro con todos sus conciudadanos. Sé muy bien que en Cataluña también hay mucha preocupación y gran inquietud con la conducta de las autoridades autonómicas. A quienes así lo sienten, les digo que no están solos, ni lo estarán; que tienen todo el apoyo y la solidaridad del resto de los españoles, y la garantía absoluta de nuestro Estado de Derecho en la defensa de su libertad y de sus derechos.

Y al conjunto de los españoles, que viven con desasosiego y tristeza estos acontecimientos, les transmito un mensaje de tranquilidad, de confianza y, también, de esperanza.

Son momentos difíciles, pero los superaremos. Son momentos muy complejos, pero saldremos adelante. Porque creemos en nuestro país y nos sentimos orgullosos de lo que somos. Porque nuestros principios democráticos son fuertes, son sólidos. Y lo son porque están basados en el deseo de millones y millones de españoles de convivir en paz y en libertad. Así hemos ido construyendo la España de las últimas décadas. Y así debemos seguir ese camino, con serenidad y con determinación. En ese camino, en esa España mejor que todos deseamos, estará también Cataluña.

Termino ya estas palabras, dirigidas a todo el pueblo español, para subrayar una vez más el firme compromiso de la Corona con la Constitución y con la democracia, mi entrega al entendimiento y la concordia entre españoles, y mi compromiso como Rey con la unidad y la permanencia de España".²³⁴

En el moment en que es pronuncia el discurs Puigdemont i alguns líders independentistes estan reunits a Palau analitzant la jornada. Puigdemont no va seguir en directe el discurs, encara que posteriorment deixarà palès el seu descontentament amb el discurs:

“Tant fàcil que ho tenia! Si hagués estat intel·ligent, hauria fet un discurs que ens hauria obligat a dialogar. És el que jo esperava que fes. I és el que esperava molta gent. Hauria pogut dir que la unitat d’Espanya és a la Constitució espanyola, però que la Constitució també és una eina que permet parlar de tot. Ens podia haver estirat les orelles a tots, al govern de Catalunya i també al d’Espanya, obligant-nos a parlar. Però no...s’ha hagut de posar al capdavant del desgavell madrileny.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.496)

El discurs del monarca va agradar a C’s i PP, divideix el PSOE i desagrada als partits independentistes (Carol, 2021; Casas et al., 2019; March, 2018). Però també

²³⁴ Discurs íntegre del rei Felip VI després del referèndum de Catalunya (3/10/2017). <https://www.europapress.es/nacional/noticia-texto-integro-discurso-rey-felipe-vi-pronunciado-noche-crisis-cataluna-20171003211122.html>

deixa perplexes a persones que s'han declarat obertament monàrquiques i que no sentien còmodes amb el missatge del monarca (Carol, 2021). El periodista de *La Vanguardia* Enric Juliana va descriure de la següent manera la decisió d'intervenir a través d'un discurs televisat que va prendre Felip VI:

“El rei no ha volgut fer cap concessió, per més que la paraula diàleg és la més invocada les darreres hores, des de la Comissió Europea fins a la Conferència Episcopal. Ha fet un discurs sever amb el qual ha pretès galvanitzar una part de l'opinió pública espanyola. Felip VI ha donat un cop de timó a la situació. Volia estar al capdavant i no darrere de la resposta de l'Estat després de la situació que s'ha creat a Catalunya.” (Carol, 2021, p.25)

L'endemà dia 4 d'octubre a les nou de la nit el president Puigdemont replica a Felip VI en una declaració institucional televisada des del Palau de la Generalitat. El mateix president reconeixeria que va respondre amb *“un discurs dur”* (Puigdemont & Xirgo, 2020):

*“(…) Voldria adreçar-me directament a Sa Majestat, en la llengua que sé que coneix i parla: així no. Amb la seva decisió d'ahir vostè va decebre molta gent a Catalunya, que l'aprecia i que l'ha ajudat en moments difícils de la institució. Gent que esperava de vostè un altre to i una apel·lació al diàleg i a la concòrdia. (...) Per això reitero el que ja vaig dir dilluns: aquest moment demana mediació. Hem rebut diverses propostes en les darreres hores, i en rebrem més: totes elles coneixen de primera mà la meva disposició a emprendre un procés de mediació. Ho reiterarem tantes vegades com faci falta. Pau, diàleg i acord formen part de la cultura política del nostre poble. Tanmateix no hem rebut mai cap resposta positiva per part de l'Estat a cap de les opcions de mediació que ja hi ha sobre la taula, i crec, amb tota sinceritat, que torna a ser una greu irresponsabilitat no atendre els precs que envien gent de dins i de fora de Catalunya i de l'Estat per tal que aquest conflicte s'encarrili des de la política i no des de la policia.”*²³⁵

Puigdemont es va referir en la seva intervenció a les propostes de mediació que havia rebut i va deixar clar des del primer moment que era conscient que en rebria més. Just després del referèndum alguns actors polítics i de la societat civil comencen a treballar iniciatives que permetin mediar entre els governs català i espanyol. Es tracta del Col·legi d'Advocats de Barcelona; del Lehendakari Íñigo Urkullu²³⁶; d'alguns

²³⁵ Declaració Institucional de Carles Puigdemont, 4 d'octubre de 2017. https://www.elnacional.cat/ca/politica/document-text-discurs-puigdemont_198696_102.html (consultat el 7/5/2021)

²³⁶ És el Lehendakari Urkullu qui es mostra més actiu en les accions concretes per intentar mediar. Urkullu, amb l'autorització expressa de l'Euskal Burubatzar, la direcció del PNB, intercanvia trucades i

diplomàtics que s'ofereixen al conseller Romeva com a possibles mediadors; des d'un primer moment Pablo Iglesias, líder de Podemos; i més tard ho farà el Cardenal Omella o bé un grup d'empresaris encapçalats per Marian Puig. Aquesta dinàmica d'intercanvi de converses entre actors i esforços de mediació es dilatarà fins el mateix divendres dia 27 d'octubre. En el sí de l'independentisme es comencen a debatre diversos posicionaments²³⁷ sobre com calia procedir després de la celebració del referèndum, sobretot perquè tant la Llei del Referèndum com la Llei de Transitorietat Jurídica eren molt clares en com calia procedir. Altra cosa és que els mateixos actors reconeixien en privat que no hi havia acord en l'estratègia per executar els resultats del referèndum (Casas et al., 2019; March, 2018).

Mentrestant la tensió social anava augmentant, i la mobilització i les accions per part d'activistes de l'ANC o d'Òmnium no cessaven. Els partits i les entitats no favorables al referèndum ni a la independència feren acte de presència a una manifestació celebrada el dia 8 d'octubre de 2017 i convocada per Societat Civil Catalana i sota el lema "Prou! Recuperem el seny". Els organitzadors van reunir més de 350.000 persones pels carrers de Barcelona i la manifestació va comptar amb la presència de l'escriptor Mario Vargas Llosa i diversos líders polítics de C's, PSC, PSOE, PP i VOX²³⁸.

El dia 10 d'octubre Carles Puigdemont porta al Parlament els resultats de l'1-O, però proposa la suspensió immediata de tots els efectes que contemplava la Llei de Transitorietat Jurídica i Fundacional de la República.

"Arribats a aquest moment històric...-diu el president recalcant cada paraula- i com a president de la Generalitat, assumeixo, en presentar-los els resultats del referèndum davant del Parlament i dels nostres conciutadans, el mandat que Catalunya esdevingui un estat independent en forma

missatges amb els actors implicats i fa arribar fins i tot una proposta de document concret a Mariano Rajoy, Carles Puigdemont, Andoni Ortuzar, Marta Pascal i Santi Vila (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019; March, 2018; Pascal, 2020)

²³⁷ Uns defensaven sense cap mena de dubte l'aplicació dels resultats de l'1 d'Octubre i fer efectiva la Declaració d'Independència de manera immediata en paral·lel a un procés de desobediència i entomar qualsevol conseqüència política o judicial que es pogués produir. Uns altres defensaven que la convocatòria d'unes eleccions permetria validar el resultat del referèndum i seguir pressionant a l'Estat espanyol per negociar. Un tercer grup considerava que primer calia fer una declaració simbòlica i després convocar eleccions. (Casas et al., 2019; March, 2018)

²³⁸ VOX no tenia en aquell moment representació parlamentària tot i que participava de les manifestacions i va ser molt actiu en la franja judicial a través de la presentació de querelles o com acusació popular. El partit liderat per Santiago Abascal entra per primer cop al parlament andalús el 3 de desembre de 2008.

de república”. (...) “Això és el que avui pertoca fer. Per responsabilitat i per respecte- continua dient. I llavors afegeix-: I, amb la mateixa solemnitat, el govern i jo mateix proposem que el Parlament suspengui els efectes de la declaració d’independència per tal que en les properes setmanes emprenguem un diàleg sense el qual no és possible arribar a una solució acordada.” (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.528)

Aquesta suspensió temporal responia a la voluntat de plantejar un escenari formal de negociació política amb l’Estat espanyol (Álvaro, 2019). Aquest fet propiciarà que algunes de les persones prèviament citades insisteixin en la tasca mediatadora, encara que no requerida de manera formal per cap dels dos governs, per intentar trobar una solució política. La situació s’allargarà uns dies més, fins arribar a la darrera setmana del mes d’octubre amb un procés judicial que ja s’ha posat en marxa i que suposa l’entrada a la presó²³⁹ dels dos líders socials més rellevants del moviment independentista: Jordi Sànchez i Jordi Cuixart.

Per primera vegada els mitjans de comunicació amb seu editorial a Madrid comencen a publicar el que a Catalunya només era un rumor periodístic o una especulació política: la possible aplicació de l’article 155 de la Constitució que suposava la suspensió de l’autonomia de Catalunya. Aquest element afegeix molta tensió política a un clima que ja era molt enrarit (Álvaro, 2019; Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019; March, 2018; Pascal, 2020).

La setmana definitiva per entendre bé el desenllaç dels fets del dia 27 d’octubre comença amb una trobada al Palau de la Generalitat, el dilluns 23 d’octubre a la tarda, entre els presidents Puigdemont i Mas i Marta Pascal²⁴⁰ i David Bonvehí. En aquella

²³⁹ La interpretació que aquesta investigadora va fer d’aquesta situació d’empresonament va ser que va tenir un fort impacte sobre Carles Puigdemont. El president mantenia una relació molt fluïda i de molt de respecte intel·lectual amb Sànchez i Cuixart.

²⁴⁰ La interpretació subjectiva que va fer aquesta investigadora del posicionament del President és el següent:

- ✓ El President estava decidit a convocar eleccions convençut que l’Estat podia actuar de forma similar a la violència policial del dia 1-O i ell com a màxim responsable del país volia evitar aquella situació.
- ✓ Que en cap cas Puigdemont tornaria a encapçalar una llista al Parlament i que estava convençut que Santi Vila reunia totes les condicions per aconseguir un bon resultat.
- ✓ Que li calia el suport del seu partit, el PDECAT, i de la resta de formacions polítiques independentistes.

reunió Puigdemont planteja per primer cop la seva voluntat de convocar eleccions, fet que li permetria esquivar una eventual pena de presó llarga i planteja la necessitat que el seu partit, el PDECAT, li doni suport i que a més el cap de llista sigui Santi Vila²⁴¹ (Ekaizer, 2019). Els dirigents del partit li mostren tota la complicitat, tot i que Puigdemont els adverteix que no han de ser ells els qui plantegin en públic l'escenari electoral. Ha de ser el mateix President qui ho plantegi. (Álvaro, 2019; Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019; March, 2018; Pascal, 2020). L'endemà dia 24 es reuneix el Consell Executiu en reunió ordinària en que planteja l'escenari de desenllaç:

“Les espases estan alçades, ben amunt. El primer acte important és la reunió del Govern del dia 24. Allà, obertament, s'exposa quina és la situació després de complir amb el tràmit de substituir dos dels alts càrrecs d'ERC detinguts el 20 de setembre (Josep Maria Jové i Lluís Salvadó) i recórrer al TC les mesures anunciades pel Govern espanyol i fer peticions d'empara. Puigdemont exposa clarament quina és la seva posició. És partidari de convocar eleccions. La majoria dels membres del Govern, independentment del color polític, li donen suport amb més o menys matisos durant la deliberació. Romeva, Turull, i Rull expressen que no es pot anar a una convocatòria autonòmica “sense més”. Santi Vila en discrepa. Diversos membres de l'executiu presents expliquen mesos després que es fa un “relat honest i no es banalitza gens”, i que allà hi havia “marge polític” per al debat per rectificar “el rumb de col·lisió”, que en aquell moment ja era més evident. Puigdemont presenta la decisió com a personal i Junqueras calla i assenteix.” (Casas et al., 2019, p. 202)

Mentrestant, el grup parlamentari de Junts pel Sí té previstos pel dimarts 24 i el dimecres 25 tot un seguit d'actes per tot el territori per explicar²⁴² com es produirà el

-
- ✓ Que la capacitat real del govern de la Generalitat per fer efectiva la república catalana era escassa, sobretot des de la perspectiva de l'autonomia econòmica que es requeria per tirar endavant un procés d'aquelles característiques.
 - ✓ Que eren necessàries unes garanties (un diàleg seriós amb mediació; l'aturada de les dinàmiques judicials; la sortida de la presó de Jordi Sànchez i Jordi Cuixart) per part del Govern espanyol per tal que es convoquessin eleccions). De fet, se'l notava escèptic sobre aquest punt i sobretot respecte a l'èxit de la tasca “mediadora” que el Lehendakari Urkullu, el Cardenal Omella i alguns empresaris podien fer amb el Govern espanyol.
 - ✓ Que totes les complicitats guanyades a nivell europeu i internacional es podien esvaïr pel que fa al reconeixement d'una eventual república catalana si abans no es produïa algun tipus de gest amb voluntat negociadora per part del govern català. En aquest sentit, la convocatòria d'eleccions podien ser un bon gest, sobretot valorat a nivell europeu.

²⁴¹ Vila i Puigdemont s'havien reunit una estona abans. El President Puigdemont es volia assegurar que Vila no es faria enrere i acceptaria ser cap de llista (Ekaizer, 2019).

²⁴² Tots els diputats disposaven d'uns argumentaris en format de “targetó” on s'explicava com es podia fer front a una eventual aplicació de l'article 155 de la Constitució; s'insistia en que la prioritat era el diàleg; es marcaven els passos definits per la Llei de Transitorietat per proclamar la república; i es deixava un important marge en totes les sessions per tal que els diputats poguessin respondre a tots els

desenllaç de la Declaració d'Independència. Aquest fet respon a la pressió importantíssima que efectuaren ANC i Òmnium (Casas et al., 2019). Aquest fet contracta amb la poca informació que tenien els diputats del grup, allunyats de la presa de decisions que es produïen a l'Estat Major però indispensables a través del seu vot pel desenllaç del divendres 27 d'octubre. El malestar entre els partits comença a fer-se evident, especialment per part d'ERC i la CUP i en el sí del PDECAT s'entreveu de nou l'emergència de les diverses famílies polítiques que defensaven estratègies diferenciades (Ekaizer, 2019).

El dimecres 25 a les 19.00h Puigdemont cita al Govern i als membres de l'Estat Major a Palau. Sobre la taula, la decisió final de convocar eleccions que el president havia traslladat al seu govern al dia abans i també als diversos partits implicats.

“La reunió és a la Sala Tàpies, on es reunia el Consell Executiu en l'època de Jordi Pujol. La taula la presideixen Puigdemont, Junqueras, Turull, Mas i el secretari del Govern, Víctor Cullell. A un costat de la taula, allargada, hi ha el Govern i Xavier Vendrell, que arriba tard a la reunió. A l'altra Agustí Alcoberro (ANC), Marcel Mauri (Òmnium), Oriol Soler, Elsa Artadi, Lluís Corominas, Lluís Llach, Miquel Buch (ACM), Marta Pascal i David Bonvehí. A la part contrària de la capçalera presidencial Marta Rovira, i més tard, s'hi incorporarà, provinent de Soto del Real, el Síndic de Greuges, Rafael Ribó. La reunió acaba passades les dues de la matinada i s'interromp diverses vegades. Es fan petites reunions paral·leles, amb estones de pausa, en què alguns dels dirigents surten a fumar al Pati dels Tarongers.

Puigdemont és el primer a prendre la paraula i explica que està determinat a dissoldre el Parlament i a cridar a les urnes per evitar la suspensió de l'autonomia. Ho planteja com una decisió personal, fent ús d'aquesta prerrogativa intransferible del president, i ho justifica per la por a una violència desfermada de l'Estat, al costat de la qual la repressió de l'1 d'octubre semblaria- afirma textualment- “un joc de nens”, i per salvar les institucions davant del 155. Vol que el Govern s'expliqui, amb l'esperança de sentir públicament els consellers que en privat li havien demanat no arribar a la declaració d'independència. Junqueras diu que no parlarà, sinó que deixarà que Rovira expressi la posició d'Esquerra.” (Casas et al., 2019, p. 207-208)

La reunió²⁴³ és llarga i tensa (March, 2018) i un per un els assistents van explicant les seves respectives tesis. Els dirigents del PDECAT Artur Mas, Marta Pascal

dubtes i qüestions que tinguessin les persones que havien acudit a les sessions informatives (Casas et al., 2019; March, 2018)

²⁴³ La interpretació subjectiva que va fer aquesta investigadora és que el president Puigdemont ja intuïa que ERC no acceptava la decisió de convocatòria electoral, però quan Puigdemont proposa enretirar-se

donen suport al president. Hi ha també lloc pels retrets, sobretot perquè una part dels membres del Govern s'havien sentit exclosos de la presa de decisions, quan eren ells en primera persona qui havien d'assumir els costos personals, polítics i judicials de determinades decisions (Casas et al., 2019). La principal discrepància la planteja la secretària general d'ERC, Marta Rovira, que defensa que cal aplicar el mandat de l'1 d'Octubre. Les seves tesis són avalades per Corominas, Alcoberro, Mauri, Vendrell, Buch i Lluís Llach (Ekaizer, 2019). Aquest posicionament del president i la portaveu del grup parlamentari de Junts pel Sí és especialment sensible, tenint en compte que mentre s'estava produint aquella reunió els diputats de Junts pel Sí feien les respectives sessions informatives al territori (Casas et al., 2019). La presència a la reunió, ja passada la mitjanit, del Síndic de Greuges Rafael Ribó²⁴⁴ serveix per traslladar les opinions de Jordi Sánchez que ja estava empresonat a Soto del Real. Sánchez és partidari de la convocatòria electoral però que els partits independentistes concorrin a les eleccions sota una llista unitària que ell mateix estaria disposat a encapçalar, tot i que Jordi Cuixart se'n desmarca per boca del seu vicepresident Marcel Mauri (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019). La reunió acaba a altes hores de la matinada i tots els assistents constaten que la decisió de Puigdemont és ferma.

“Després d'hores d'estira-i-arrotonsa, i un cop constatat que la decisió del president és definitiva, Puigdemont vol signar el decret de dissolució del Parlament i la convocatòria d'eleccions pel 20 de desembre aquella mateixa nit. Junqueras vol acabar-ho. “Si ho has de fer, fes-ho ja”, li diu, enutjat. En canvi, Santi Vila avisa el president que no és “estètic” fer-ho de matinada, i finalment ho deixarà per l'endemà matí.” (Casas et al., 2019, p.214)

Es decideix que fins l'endemà no s'anunciarà la decisió del President. A més, a les 11 del matí del dijous 26 d'octubre Rovira i Corominas convoquen reunió del grup parlamentari de Junts pel Sí, on assisteix també tot el Govern en ple, i on Puigdemont té previst comunicar la seva decisió.

per tal que el vicepresident Junqueras assumís la presidència per procedir a la declaració d'independència, Junqueras no va recollir la proposta. S'intuïa, per tant, que ERC jugava al desgast de la credibilitat independentista de Puigdemont amb la mirada posada a unes eventuais eleccions, convocades per Puigdemont o pel govern espanyol en virtut de l'article 155.

²⁴⁴ Jordi Sánchez fou adjunt general al Síndic de Greuges Rafael Ribó pel període 2010-2015.

En paral·lel a la reunió del dia abans a Palau, la mediació exercida per Iñigo Urkullu anava avançant, encara que avisa que només serà possible evitar l'aplicació de l'article 155 de la Constitució si la convocatòria electoral es fa en el marc estatutari i no té amb caràcter previ una declaració d'independència com alguns actors plantegen. Aquesta mediació per part del *Lehendakari* feia dies que s'allargava, i de fet Urkullu fins i tot va deixar per escrit algunes propostes que permetessin evitar la Declaració d'Independència però també l'aplicació de l'article 155. El que intenta Puigdemont durant aquell matí, i de fet des de que havia pres la decisió de convocar eleccions, és que se li donin garanties que si les convoca no s'aplicarà l'article 155 i per tant no se suspendrà l'autonomia. El *Lehendakari* pressiona a Mariano Rajoy per obtenir aquesta garantia i alguns empresaris fan força també davant de Rajoy, però a mesura que passen les hores l'ambient es va "enrarint" (Casas et al., 2019).

La reunió del grup parlamentari de Junts pel Sí comença puntual a les 11 del matí amb una situació de calma tensa, amb tots els mitjans donant per feta la convocatòria electoral i les xarxes socials en plena efervescència comentant la notícia. Aquesta reunió, sumada a les circumstàncies d'ambient que es produeixen i a l'absència de les garanties concretes que el President exigia a la Moncloa, començarà a donar el gir al canvi de decisió de Puigdemont.

"Vull la garantia que si convoco eleccions no l'aplicaran. No em tornaran a traïr. Dos cops no. Ja m'ho van fer el dia 10." (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 563)

"El diputats van arribant al Palau de la Generalitat i temen trobar-se el pitjor escenari, després d'haver voltat mig país anticipant que proclamarien la independència. La reunió és més tensa que la de la nit anterior. Els diputats i el Govern es troben a l'auditori de Palau. Les cares són llargues, perquè tothom està al cas del que ha passat. Puigdemont s'asseu a la taula presidencial amb Junqueras al costat. En la reunió que havia fet prèviament el Govern, el vicepresident s'havia compromès a "acompanyar-lo" i respectar l'amarga decisió a l'hora d'explicar-la al grup. I la reacció dels diputats, en algun cas en forma de plors i tot, no amaga la decepció. Durant la trobada se senten retrets. D'Antoni Castellà perquè no havia participat en les reunions de l'Estat Major- ni tan sols en el dia abans pel veto contra ell dels dirigents de l'antiga CDC-, i no està d'acord amb la resolució; d'Irene Rigau a Junqueras per no donar suport al president i fer-li cares de desaprovació durant l'anunci; de Carme Forcadell, que fa notar que el possible acord no salva els encausats per la justícia, i del mateix Puigdemont. El president afirma que no vol presidir "Freedonia", que no vol assumir un escenari de "violència extrema", "banys de sang" o morts al carrer". Constata, a més, poques hores abans de la DUI, que cap país no hi donarà suport –tampoc no es demanarà- i que no tenen apunt estructures

d'estat...La frase "No seré el president que porti morts al carrer" apareix com a argument definitiu per justificar la seva posició." (Casas et al., 2019, p.216)

La reunió és dura i el mateix President la sent com un "tots contra un":

"És inhumà, això que m'estan fent. Estic defensant el que crec que és el millor per al país, que em farà quedar a mi com un traïdor, i m'estan escorxant." (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 572)

"Avui fins i tot els meus, els tinc en contra. M'ha deixat sol tothom." (Puigdemont & Xirgo, 2020, p.572)

En paral·lel a la reunió que se celebra a l'auditori de Palau, a la Plaça Sant Jaume es comencen a congregar persones, des de periodistes fins a ciutadans, i s'especula amb les notícies que s'estan produint a l'interior. Fins i tot una manifestació estudiantil que s'havia convocat per protestar contra l'article 155 modifica el seu itinerari i posa rumb a la Plaça Sant Jaume. Es comencen a sentir crits de "*Puigdemont, traïdor*" (Casas et al., 2019). La CUP també es mostra desfavorable a la decisió i en fa una crítica oberta i rotunda (March, 2018).

Un cop Puigdemont dóna per acabada la reunió, els diputats del PDECAT integrants del grup parlamentari de Junts pel Sí es queden i es reuneixen amb la direcció del grup, en aquest cas Lluís Corominas, i del partit, és a dir Marta Pascal i David Bonvehí. Els tres intenten explicar els arguments del president, però alguns diputats tiren pel dret i anuncien, via twitter, que es donen de baixa del partit. Es tracta dels diputats Jordi Cuminal, Albert Batalla i Joan Ramon Casals. D'altres dirigents i diputats com la mateixa Pascal, Lluís Guinó, Irene Rigau, Montserrat Candini o l'exalcalde Xavier Trias demanen complicitat i respecte per la decisió presa pel president (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019).

En paral·lel a la divisió interna en el sí del PDECAT, es produeix el primer pronunciament públic per part d'ERC. El tweet de Gabriel Rufián a les 12:11 hores és interpretat com una "*bomba*" (Ekaizer, 2019). Escriu Rufián "*155 monedes de plata*". Aquest fet, sumat a la pressió dels manifestants que ja arribaven a la Plaça de Sant

Jaume; les divisions internes del PDECAT; la pressió dels consellers Rull i Turull²⁴⁵; la pressió d'ERC, tant interna com externa a través del tweet de Rufián, i de les entitats independentistes; les crítiques de la CUP²⁴⁶; i la manca de garanties²⁴⁷ per escrit per part del Govern espanyol de que no s'aplicaria l'article 155 de la Constitució si Puigdemont convocava eleccions canvien del tot la decisió del President.

“De camí cap al Parlament, Marta Pascal rep una trucada d'Artur Mas per tal de que torni cap a la Casa dels Canonges, al Palau de la Generalitat. Puigdemont vol veure-la. A la primera sala d'espera, Puigdemont està reunit amb Mas, Rull, Turull, Artadi, Jaume Clotet- director de Comunicació del Govern-, Josep Rius, cap de Gabinet del president i Lluís Corominas.

Puigdemont: “no convocaré eleccions. La Moncloa no el garanteix que aquesta convocatòria aturi el 155. No he parlat amb Mariano Rajoy, no tinc contacte amb ell.”

Josep Rius: “estic en contacte amb Moragas”, en referència a Jorge Moragas, director de Gabinet de Rajoy.

Marta Pascal: “segueixo pensant que cal convocar les eleccions”.

(...)

Rius parla en una habitació apart de la reunió amb Moragas i torna: “Moragas diu que no faran res”. Puigdemont afegeix: “Ja està. No podem fer res més.”

Artur Mas: “El president havia pres la decisió de dissoldre i és el correcte.”

Rull i Turull insisteixen: “En aquestes condicions, sense garanties de que no s'aplicarà el 155, no es poden ni s'han de convocar eleccions.”

Clotet i Rius també es posicionen: no a les eleccions. Elsa Artadi es manté en silenci.”
(Ekaizer, 2019, p.55)

Puigdemont havia convocat els mitjans de comunicació a les 13.30 i tenia previst anunciar les eleccions si comptava amb les garanties que li demanava a La Moncloa.

²⁴⁵ Rull i Turull reiteren a Puigdemont que cal procedir amb el full de ruta marcat i procedir a la declaració d'independència. Ambdós consellers consideraven que la convocatòria d'eleccions afèblia el PDECAT davant del votant independentista, fet que afavoriria ERC. (Álvaro, 2014; Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019)

²⁴⁶ El portaveu de la CUP, Carles Riera tuitejarà “El pas que vol fer Puigdemont seria una deslleialtat al poble”.

²⁴⁷ A més de la manca de garanties per escrit, les declaracions de Xavier García Albiol, líder del PPC en que dóna per descomptat que l'article 155 s'aplicarà hi hagi o no hi hagi eleccions a Catalunya precipita els esdeveniments i augmenta els dubtes de Puigdemont. (Casas et al., 2019)

Aquest fet no es produirà i la compareixença, que finalment farà sobre les 17.00 hores, serveix per explicar els seus intents de convocatòria electoral sempre i quan es produïssin unes garanties concretes que evitessin la supressió de l'autonomia.

“(…)El meu deure i la meva responsabilitat és esgotar totes les vies, absolutament totes, per trobar una solució dialogada i pactada a un conflicte que és polític i que és de naturalesa democràtica. He estat disposat a convocar aquestes eleccions sempre que es donessin unes garanties que permetessin la seva celebració en absoluta normalitat. No hi ha cap d'aquestes garanties que justifiquin avui la convocatòria d'eleccions al Parlament.

(…) Crec que he obrat d'acord amb la meva responsabilitat i amb el sentiment de gent de diferents opcions que ho ha anat plantejant. Però això no ha aconseguit, una vegada més, una resposta responsable per part del govern espanyol, que ha aprofitat aquesta opció per afegir tensió en un moment en què el que cal és màxima distensió i diàleg.

En aquest punt, i naturalment sense haver signat cap decret de dissolució de convocatòria d'eleccions, correspon al Parlament procedir amb el que la majoria parlamentària determini en relació amb les conseqüències de l'aplicació contra Catalunya de l'article 155.”
(Puigdemont & Xirgo, 2020, p.580)

El Ple del Parlament comença a mitja tarda de dijous 26 d'octubre, un cop feta la compareixença del president a la Galeria Gòtica de Palau. Val a dir que els intents de mediació del *Lehendakari* Urkullu, el cardenal Omella i alguns empresaris no cessaran (Casas et al., 2019). La presentació de les propostes de resolució té de termini fins l'endemà divendres dia 27 d'octubre. Una de les propostes de resolució serà la Declaració d'Independència²⁴⁸ i va ser presentada pels grups parlamentaris de Junts pel Sí i de la CUP, votada de forma secreta en urna, aprovada per setanta vots a favor, deu en contra i dues abstencions i mai publicada pel diari oficial corresponent. Serà la mateixa Carme Forcadell qui llegirà la declaració a petició de Roger Torrent, diputat de Junts pel Sí, a les 15.27 del divendres 27 d'octubre: *“Constituïm la República catalana com a estat independent i sobirà, de dret, democràtic i social; disposem l'entrada en vigor de la Llei de transitorietat jurídica i fundacional de la República i iniciem el procés constituent.”* (Puigdemont & Xirgo, 2020, p. 591)

²⁴⁸ <https://www.lavanguardia.com/politica/20171010/431970027817/declaracion-de-independencia-catalunya.html> (consultat 11/5/2021)

Puigdemont i Junqueras no pronunciaran unes paraules fins que no ha acabat la sessió i ho fan al davant de l'escala noble del Parlament, envoltats dels diputats i de tots els alcaldes que han acudit al Parlament a celebrar l'aprovació de la declaració. Les paraules de Puigdemont van en la línia de defensar la república més que no pas de celebrar-la (Puigdemont & Xirgo, 2020). Cap a les 18.00 hores Puigdemont convoca el Govern i els líders independentistes a Palau, però Junqueras no hi acudeix. Es respira una calma tensa (Casas et al., 2019) mentre a la Plaça de Sant Jaume els manifestants celebren la proclamació de la república, encara que no es procedeix a despenjar la bandera espanyola ni sembla que res canviï després de la votació al Parlament (Casas et al., 2019; Ekaizer, 2019).

En paral·lel, el Senat aprova l'article 155 i Mariano Rajoy tuiteja “*Pido tranquilidad a los españoles. El Estado de derecho restaurará la legalidad en Cataluña. MR*”(Ekaizer, 2019, p. 58). De fet, just després de l'aprovació al Senat de l'aplicació de l'article 155 Mariano Rajoy compareix en roda de premsa i anuncia l'activació del citat article, el cessament de tot el Consell Executiu de la Generalitat, la dissolució del Parlament de Catalunya i la convocatòria d'eleccions autonòmiques pel 21 de desembre.

9.5.2 Anàlisi de contingut: opinions ciutadanes

Pel que fa a l'anàlisi dels comentaris que es fan a les notícies de capçalera²⁴⁹ dels fets que s'han descrit en el capítol anterior, s'ha procedit a utilitzar la mateixa tècnica de construcció d'etiquetes qualitatives que s'ha utilitzat prèviament i que ens ha permès analitzar les opinions dels lectors. S'analitzen, doncs, les freqüències absolutes de cada etiqueta per cada respectiva notícia. Cal tenir en compte les següents consideracions.

²⁴⁹ S'han analitzat les notícies de capçalera política dels respectius diaris que expliquen els fets del dia 27 d'octubre de 2017.

Taula 10. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 3.

ETIQUETA CATALÀ	ETIQUETA CASTELLÀ	COMENTARIS (freqüència absoluta)					
		LA VANGUARDIA	ARA	EL MUNDO	ABC	EL PAÍS	NACIÓ DIGITAL
Suspensió autonomia, article 155	Suspensión autonomía, Artículo 155	97	7	8	19	74	4
Il·legal	Ilegal	3	1	4	4	23	0
Presó	Prisión, cárcel	5	1	6	6	39	0
Tribunals	Tribunales	1	0	1	2	6	0
Desobediència	Desobediencia	0	0	2	0	1	0
Obediència poble de Catalunya	Obediencia pueblo Cataluña	0	0	0	0	0	1
Colpistes	Golpistas	19	2	7	9	39	0
Trencar ordre constitucional, Constitució	Romper orden constitucional, Constitución	7	1	3	3	2	0
Eleccions autonòmiques	Elecciones autonómicas	50	3	19	6	25	0
Autogovern, salvar l'autogovern, institucions	Autogobierno, salvar autogobierno, instituciones	3	2	2	4	1	0
República	República	31	3	5	8	49	11
Nou estat	Nuevo estado	2	0	1	1	105	3
Europa	Europa	7	1	1	7	12	0
Reconeixement	Reconocimiento	24	9	3	2	32	1
Normal	Normal	0	2	5	5	14	0
Democràcia	Democracia	6	2	11	12	82	2
Votar	Votar	31	6	1	5	35	1
Els polítics han complert	Los políticos han cumplido	0	0	0	3	6	0
Orgull	Orgullo	1	2	2	1	4	0
Traïdors	Traidores	8	1	5	4	14	0
Justícia	Justicia	4	0	5	8	17	0
Futur	Futuro	1	1	0	2	14	1
Engany	Engaño	1	3	7	1	9	2
Complir	Cumplir	0	0	3	3	6	0
Alegria, per fi, justícia, fer-ho possible	Alegría, por fin, hacerlo posible	0	1	1	6	6	0
Urnes	Urnas	8	4	2	1	6	0
Exèrcit	Ejército	3	1	0	8	7	0

Font: Elaboració pròpia en base a les notícies de capçalera publicades el dia 28 d'octubre. A la part I d'aquesta investigació es recullen les referències bibliogràfiques de les notícies estudiades.

En primer lloc, el debat sobre la suspensió o no de l'autonomia de Catalunya, és a dir l'aplicació de l'article 155, és en escriu l'etiqueta que més freqüències absolutes recull, tant en els mitjans amb seu editorial a Barcelona com a Madrid. D'aquesta manera, els lectors sembla que prenen consciència de les conseqüències que podia tenir una eventual declaració d'independència. També, en aquest sentit, l'etiqueta sobre el reconeixement d'una eventual república catalana té força pes tant a *La Vanguardia* com *El País*, fet que demostra que alguns lectors ja començaven a especular sobre les conseqüències d'aquelles accions que s'havien produït i no tant en l'opinió sobre les accions mateixes. Per la seva banda, l'etiqueta sobre eleccions autonòmiques, que és la que era l'alternativa a la declaració d'independència, pren especial rellevància en termes

de freqüències absolutes i per tant demostra que el debat que es produïa en els cercles polítics també era present en els continguts digitals.

En segon lloc, les opinions relacionades amb els cossos i forces de seguretat de l'estat (Policia, Guàrdia Civil i Mossos d'Esquadra) no tenen presència com ha passat en el cas referent a l'1 d'Octubre, però en canvi apareix l'etiqueta exèrcit com a única respecte a l'àmbit de la seguretat i a més presència en els diaris amb seu editorial a Madrid. Cal recordar que alguns partits com VOX van exigir al govern de Mariano Rajoy que es produís una intervenció militar a Catalunya per restablir l'ordre constitucional. És possible, doncs, que a algunes comunitats virtuals afins a aquesta força política intentessin generar aquest estat d'opinió en el sí de les xarxes.

En tercer lloc, el concepte de “colpistes” apareix per primer cop i amb una certa intensitat en tots els diaris excepte al *Nació Digital*. En aquest cas, aquest és un terme que els partits contraris a la independència van fer servir de forma recurrent en els seus posicionaments públics²⁵⁰ i a les seves xarxes socials. Així doncs, la seva aparició en els comentaris espontanis dels ciutadans demostraria com els partits foren capaços de situar el seu discurs a les xarxes. En canvi, les etiquetes relacionades amb el concepte de democràcia, de vot, d'urnes i de compliment dels compromisos adquirits per part dels polítics segueixen tenint un comportament bastant regular i apareixen de forma sostinguda en aquesta anàlisi. En aquest sentit, podem afirmar que en el cas del “marc sobiranista” havia quedat ben fixat el relat que apuntava que l'1 d'octubre i la posterior declaració d'independència tenia sentit en la mesura que suposava un exercici “d'obediència democràtica” i que l'estat espanyol l'havia d'acceptar si realment volia complir amb els estàndards democràtics d'altres estats a nivell europeu o internacional. Pel que fa al marc “unionista”, el que s'estava produint a Catalunya era un cop a l'ordre constitucional que calia restablir de forma immediata.

En quart lloc, comença a aparèixer el terme “presó” sobretot en els diaris amb seu editorial a Madrid i en menys intensitat en els que tenen seu editorial a Barcelona. És possible que aquesta etiqueta anés guanyant intensitat en cas que aquesta anàlisi s'allargués més en el temps, sobretot perquè el 2 de novembre els membres del govern

²⁵⁰ <http://parlament-catalunya.ciudadanos-cs.org/2017/10/08/rivera-davant-la-inaccio-del-govern-els-espanyols-actuem-contra-uns-colpistes-que-volen-treurens-la-nostra-identitat/> (Consultat 11/12/5/2021)

de la Generalitat foren citats a declarar a l'Audiència Nacional després de la querella per rebel·lió, sedició i malversació de fons públics que va presentar la Fiscalia.

D'aquesta anàlisi mostral en podem extreure que els marcs de referència en els relats de l'independentisme i l'unionisme seguien marcant un cert "ordre i criteri d'opinió" en el sí de les respectives redaccions digitals, i que en aquest cas les converses que es produïen a les xarxes i a la realitat sí que tenien relació entre elles.

9.5.3 Anàlisi dels experts

En aquest estudi de cas analitzem el fet concret de la proclamació de la independència de Catalunya el dia 27 d'octubre, però ha quedat clar en l'apartat anterior que cal tenir en compte els factors de context que es van produir els dies anteriors a la declaració d'independència per entendre què va passar i quin impacte tingueres les xarxes socials i els continguts digitals a l'hora de condicionar les decisions polítiques.

En el cas dels experts entrevistats, se'ls va plantejar la pregunta clara sobre si les xarxes havien condicionat els fets del 27 d'octubre. Aquestes són algunes consideracions que plantegen i que val la pena tenir en compte.

En primer lloc, en aquest cas tampoc hi ha acord entre tots els experts respecte l'impacte real de les xarxes socials en la presa de decisions polítiques, fins al punt que alguns autors puntualitzen que la resposta definitiva sobre l'impacte real només ens la podrien donar els afectats. Xavier Peytibí i Antoni Gutiérrez-Rubí donen per fet que els polítics saben distingir entre la conversa digital i la conversa real i que coneixen de la "superpolarització" que es produeix a twitter, de tal manera que els costa d'assumir que l'impacte de les xarxes fos d'una magnitud tant considerable com per condicionar la decisió final de la proclamació de la independència. En aquest sentit apunta Gutiérrez-Rubí *"no crec que el govern pensés que cauria per no obeir a twitter"* (Antoni Gutiérrez-Rubí, entrevista personal, 6 de maig de 2020). També són explícits en aquest sentit Guillem López i Saül Gordillo.

“(…) Amb això vull dir que tothom sabia que el que es deia a Twitter no era reflex exacte de la societat, sinó part d’una lluita entre partits i les seves estratègies per mobilitzar els respectius activistes.” (Guillem López, entrevista personal, 16 de maig de 2020).

“S’ha mitificat, a parer meu, la influència d’algunes piulades, com les de Gabriel Rufián, Albert Batalla o Jordi Cuminal. Crec que aquestes piulades han estat convertides en categoria per part dels mitjans de comunicació, però els llibres publicats últimament sobre les interioritats d’aquelles setmanes i dies, i sobre les hores prèvies a la declaració d’independència al Parlament de Catalunya, demostren que hi havia massa diferències i divisions internes -a partits i a l’executiu català mateix- com per culpar un tuitaire d’una determinada decisió, sobretot quan la decisió és tan transcendent per al futur d’un país i per l’esdevenir d’uns dirigents que han acabat pagant un alt cost personal.” (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020).

Però, precisament Toni Aira creu que l’ús de les xarxes socials, i especialment twitter, per tal d’anunciar determinades decisions o exercir determinada pressió o influència sobre l’opinió pública és la que assenyala que veritablement les xarxes foren clau per entendre el desenllaç polític del dia 27 d’octubre de 2017. També en la tesi de la influència important de les xarxes se situen respectivament Xavi Tomàs i Carles Fernández:

“Sí. Que per exemple hi haguessin diputats que a través de Twitter anunciessin que estripaven el carnet del seu partit i que abandonaven els seus càrrecs (...) posava encara més a l’aparador (i de manera més segmentada i estesa territorialment) els polítics que un cop al cap del carrer consideressin que ja amb tots els escenaris exposats a tomba oberta no es podia tirar endavant en contra de tot el que havien estat promentent als seus conciutadans i organitzacions fins dos dies abans. Casos com aquests es podrien haver multiplicat i haurien pogut tenir un ressò a xarxes que segurament no hauria estat el mateix en els mitjans convencionals, però que sens dubte hauria sotmès els líders polítics que haguessin fet marxa enrere a un final de vida política segur (a ells i segurament a les seves organitzacions) sense que gairebé ningú els defensés i en canvi sí amb un exèrcit de detractors implacable (i atiat en off per altres formacions polítiques).” (Toni Aira, entrevista personal, 28 d’abril de 2020)

“(…) les xarxes socials, particularment Twitter, sumades a la necessària incertesa del moment (al dur-se a terme una acció política mai feta fins ara i, per tant, sense tenir-ne clars els passos a dur a terme), van actuar com a còctel explosiu, ampliant dinàmiques artificials, que van tenir translació en la presa de decisions.” (Xavier Tomàs, entrevista personal, 1 de maig de 2020).

“(…) l'exemple clar, és la crida a participar a una concentració al Palau de la Generalitat per increpar i emetre el missatge que el MHP podia traïr el projecte independentista si convocava eleccions. Un altre exemple van ser dos tuits de destacats membres del PDECAT (Jordi Cuminal i Albert Batalla) anunciant que deixaven el partit si no es proclamava la independència.”
(Carles Fernández, entrevista personal, 8 de maig de 2020)

En segon lloc, s'apunta per part de Saül Gordillo i Xavier Peytibí una reflexió interessant sobre el mal ús de les xarxes socials per part dels polítics, en la mesura que s'assenyala si l'excés de gesticulació va ser una trampa en que caigueren alguns dirigents polítics, tant els qui defensaven el relat independentista com els qui no, de fer ús de les seves xarxes de manera clara i diàfana amb total desconeixement de l'impacte real que podien tenir aquelles afirmacions.

En tercer lloc, de la suma de les reflexions de tots els experts entrevistats podem descriure com a influents en la decisió final de la declaració d'independència els següents elements; l'absència de garanties per part del Govern Rajoy de que no aplicaria l'article 155 si es convocaven eleccions; l'activisme digital; les negociacions i maniobres de despatxos per condicionar els líders; el compromís personal per la causa que es defensava; i l'impacte a nivell internacional que estaven tenint aquells fets durant aquells dies. De fet, Marc Argemí apunta que en aquest cas:

“El relat de les xarxes va condicionar el relat mediàtic, això sí (les 155 monedes de plata de Gabriel Rufián, o l'estripada de carnet d'algun significat diputat de la coalició que donava suport al govern), però no està tant clar que sobre els actors concrets -ben pocs, els que hi van intervenir- s'hagués donat una influència tal que condicionés significativament. Caldria preguntar-los-ho a ells.” (Marc Argemí, entrevista personal, 20 de maig de 2020).

Finalment, cal destacar que les xarxes a més de ser agents mobilitzadors i altaveus (Perelló, 2018) poden ser agents vàlids per detectar possibles conseqüències de la presa de decisions (en aquell cas de forma majoritària actituds de queixa, de disgust, d'enfadament i de denúncia per l'incompliment del compromís de declarar la independència. Aquells qui defensaven la decisió de la convocatòria electoral eren des del punt de vista públic i també a les xarxes minoritaris). Així ho descriu Guillem López:

“(…) Les xarxes van poder contribuir en fer més evident i tangible que si no es declarava la independència molta gent es queixaria.” (Guillem López, entrevista personal, 16 de maig de 2020).

9.5.4 Conclusions sobre l'estudi del cas 3

La declaració d'independència del 27 d'octubre de 2017 és, conjuntament amb el dia 1 d'octubre, una de les fites políticament més rellevants pel període que ha estat objecte d'estudi. La càrrega política que se'n deriva, tant pels partidaris de la unitat d'Espanya com pels partidaris de la independència de Catalunya, constitueix un element fonamental per entendre bona part dels canvis polítics que s'han produït a Catalunya d'ençà dels esdeveniments que comentem.

En aquest estudi de cas hem analitzat alguns fets previs a la jornada del 27 d'octubre, fet que ens ha permès entendre amb més facilitat quins eren els posicionaments polítics de tots els respectius actors i com els mitjans de comunicació i les xarxes van influir en les decisions. Així doncs, del desenllaç final de la declaració d'independència del dia 27 d'octubre en podem extreure les següents conclusions:

En primer lloc, el 27 d'octubre constitueix un nou exemple de la conformació i influència dels marcs mentals (Lakoff, 2007) en la configuració de l'opinió pública i en la fixació de l'agenda. En el cas que ens ocupa, l'independentisme havia prefixat un relat consistent en la necessitat de “complir amb el mandat del referèndum de l'1 d'octubre” (Álvaro, 2019) o de donar compliment a la llei de Transitorietat Jurídica i Fundacional de la República, segons la qual calia que es procedís a la proclamació de la independència un cop el govern traslladés formalment els resultats del referèndum al Parlament. Així doncs, l'episodi del 27 d'octubre és generador d'un nou marc mental per part del moviment independentista, doncs es considerava que era necessari que es produís un estricte exercici d'obediència al poble de Catalunya i a les urnes de l'1-O tot proclamant la independència.

Però per primera vegada, es produeix un fraccionament intern en els marcs mentals existents. Així, els mitjans de comunicació, i per índole també la conversa digital a les xarxes (Xavier Peytibí, entrevista personal, 4 de maig de 2020) ho fan del tot palès. Per primer cop es comença a qüestionar que allò que els polítics diuen que es produirà, en aquest cas la declaració d'independència, realment s'acabi produint. En aquest sentit, les xarxes socials, en la mesura que foren receptacles de les opinions dels ciutadans davant dels debats polítics i les divergències entre els partits, foren capaces d'abocar en l'opinió pública un nou relat que no era únic sobre les possibles conseqüències de l'1-O, és a dir, declaració d'independència o eleccions autonòmiques per evitar l'aplicació de l'article 155 de la Constitució. Aquest fet es produeix a partir de l'aturada de país del 3-O i es dilatarà fins el mateix dia 27. Aquest trencament en la unitat dels marcs mentals de l'independentisme és evidentment una escletxa política que els partidaris de la unitat d'Espanya o dits també *constitucionalistes* aprofitaren. I si tenim en compte les consideracions apuntades per Meso, Rivero, Tous i Larrondo (2016), les xarxes i en el seu defecte els continguts digitals analitzats tingueren un efecte important en la fixació de l'agenda. D'aquesta manera, la dicotomia entre declaració d'independència o eleccions autonòmiques prenia un protagonisme clau.

En segon lloc, durant el període comprès entre l'endemà de l'1 d'Octubre i el dia 27, i tenint en compte la declaració suspesa del dia 10, es produeix una nova dinàmica d'espiral del silenci (Noelle-Neumann, 1995), que es fa especialment palesa en els dies previs a la declaració. Aquells actors que creien que era millor que es produís una convocatòria electoral per evitar el 155 tendiren a fer poques manifestacions públiques, tant via mitjans tradicionals com via xarxes socials, respecte la hipòtesi d'una convocatòria electoral. Aquest fet podria ser degut a que això posava en dubte un marc mental fins aquell moment hegemònic que era la "d'obeir i complir amb el mandat de l'1 d'octubre i proclamar la independència" (Alsina, 2020; Álvaro, 2019; Casas et al., 2019; Perelló, 2018; Puigdemont & Xirgo, 2020).

En tercer lloc, pel que fa als *constitucionalistes* els marcs mentals fins ara descrits van seguir vigents des d'un punt de vista politicomediàtic, i és especialment interessant tenir en compte com l'efecte de la violència policial de l'1-O va suposar en

un primer moment un contratemps pel govern espanyol i que li va requerir més d'una i més de dues explicacions polítiques. Però a mesura que anaven passant els dies aquest marc va ser substituït pel del trencament de la legalitat constitucional que podia suposar la declaració d'independència i el legítim ús de l'article 155 per part del govern espanyol per garantir l'estat de dret. En aquest sentit, molts actors a nivell europeu que s'havien manifestat incòmodes amb les escenes de violència del dia 1-O van tendir a recolzar al govern de Rajoy en base a la necessitat que no es produís un trencament de la legalitat, i a mesura que s'acostava la possibilitat que el Parlament declarés la independència, moltes de les complicitats externes que el moviment independentista tenia es van anar esvaint. El fet que no hi haguessin reconeixements internacionals destacables després de la declaració d'independència n'és el millor exemple.

En quart lloc, les caixes de ressonància que es produeixen gràcies a l'efecte de la xarxa i que va advertir Tufekci (2016) són fàcilment detectables en aquest cas. La conformació de blocs no deixa de produir-se (Montagut Calvo & Moragas-Fernández, 2019). De fet, i sobretot tenint en compte l'elevat perfil digital del President Puigdemont i alguns dels seus consellers (Saül Gordillo, entrevista personal, 1 de maig de 2020), això va fer que es donés un especial valor polític a algunes de les manifestacions que alguns actors feren a les xarxes socials. En aquest sentit, que alguns diputats de Junts pel Sí com Jordi Cuminal, Albert Batalla o Joan Ramon Casals decidissin expressar el seu rebuig a la decisió del president Puigdemont de convocar eleccions, i com a conseqüència donar-se de baixa del seu partit a través del twitter, és un exemple de com en aquells dies els mateixos mitjans de comunicació van assumir com a fonts d'informació vàlida els posicionaments polítics fets de forma directe i sense intermediaris a les xarxes. Altres exemples serien el tweet de Gabriel Rufián o el missatge de Mariano Rajoy també al seu compte de twitter just després de la declaració d'independència del dia 27 d'octubre. Es compleix, doncs, allò que apunten Micó & Casero-Ripollés (2014) respecte la capacitat de les xarxes socials de trencar amb el monopoli de la informació que tenen els mitjans. A les xarxes, el polític recupera un rol de centralitat en les seves opinions polítiques, no està condicionat a cap intermediari ni tampoc a la interpretació que el periodista pugui fer a través de la transcripció de les seves paraules en forma de titular. Les xarxes també li permeten projectar-se de forma horitzontal i viral no només cap als seus seguidors, sinó també cap a aquells qui no

comparteixen les seves opinions polítiques. A la vegada, els posicionaments polítics que es feren a les xarxes durant aquells dies quedaren absolutament a la intempèrie a l'hora de ser valorades pels usuaris de les xarxes, per les seves opinions, per les seves inquietuds i pels seus punts de vista, generant el procés *d'intermedia agenda setting* que McCombs (1972) ja va apuntar en referència a la transferència entre mitjans de les respectives agendes i que Meso, Rivero, Tous i Larrondo (2016) van descriure com la capacitat que tenen les xarxes d'alimentar l'agenda dels mitjans que a la vegada alimenta l'agenda pública.

El que sí que sembla bastant clar un cop analitzades les posicions dels experts, analitzada la realitat dels fets i escoltats i llegits els seu protagonistes, és que les xarxes i els continguts digitals influenciaren la decisió de Puigdemont d'acabar declarant la independència, però no es poden oblidar factors políticament rellevants com la pressió dels adversaris polítics, les divergències en el seu partit, la manca de garanties per evitar el 155 per part del govern espanyol i les pressions externes.

En cinquè lloc, la implosió pública de les divergències polítiques en el sí de l'independentisme i sobretot entre els dos socis de govern, PDECAT i ERC, emergeix per primera vegada com a marc mental per entendre la dinàmica política catalana. De fet, aquesta lluita per l'hegemonia política de l'independentisme es lliurarà de forma molt crua durant les eleccions del 21 de desembre de 2017 i les subsegüents eleccions al Congrés dels Diputats, les municipals i les europees que s'han succeït des de llavors. El que pels actors polítics tradicionals pot ser normal, és a dir la divergència entre els actors polítics, per algunes figures de referència del moviment independentista com és el cas de les entitats sobiranistes constitueix una veritable feblesa del moviment. Sigui com sigui, el *frame* de la unitat en el món independentista permet explicar algunes afinitats partidistes dels ciutadans (Alsina, 2020) a l'hora d'analitzar la política catalana de la darrera dècada.

PART X. CONCLUSIONS GENERALS DE LA TESI

10.1 CONCLUSIONS I VALORACIONS

L'objectiu principal d'aquesta tesi ha estat analitzar l'impacte que la digitalització i les noves formes d'interacció digital han tingut sobre la presa de decisions polítiques. Així doncs, les relacions d'influència entre els polítics, els mitjans de comunicació i les xarxes socials i la societat civil organitzada han estat focus d'anàlisi d'aquest treball d'investigació. Evidentment, la interacció entre aquests actors és fruit d'un context polític, social i també teòric que hem desgranat en la primera part d'aquesta investigació.

Catalunya ha viscut en la darrera dècada un procés de descontentament i de qüestionament de les estructures políticoinstitucionals que també podem identificar com a fenomen a nivell global. Aquest fenomen amb dimensió *glocal* s'ha manifestat des d'un doble nivell: el local i el global.

Des d'un punt de vista de política "local", a Catalunya s'ha produït un procés de qüestionament del sistema polític i institucional definit per la Constitució de 1978. Això significa que el model autonòmic s'ha posat en entredit i la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut de l'any 2010 es va convertir en un catalitzador del desencantament d'una part dels catalans amb el sistema autonòmic. Per la seva part, i com apunta Daniel Innerarity (2015), des d'un punt de vista "global" les societats postmodernes s'han endinsat en un procés de qüestionament de l'agenda, és a dir dels temes, dels subjectes que fan política i de les condicions en que es fa política. Aquesta triple dimensió de qüestionament dels règims democràtics a Catalunya ha generat els següents grans canvis:

1. Canvis en els lideratges polítics, amb un qüestionament total del paper dels polítics i dels partits polítics tradicionals i amb la inclusió de nous mecanismes de democràcia més directe i *d'accountability*. S'incorporen les dinàmiques *bottom-up* en la presa de decisions; l'emergència dels professionals i independents en les llistes polítiques; els processos de primàries o les consultes a

la militància; les xarxes socials han posat a disposició nous mecanismes per arribar millor als electors, de forma directa i sense intermediaris. L'activisme entra de ple en la política institucional.

2. Canvis profunds en el sistema de partits, que a Catalunya s'ha manifestat a través de l'aparició de nous marcs mentals: el marc mental "sobiranista" que s'inicia en el dret a decidir, que evoluciona cap a la independència i que s'associa a valors i conceptes positius com ara democràcia, llibertat, benestar i prosperitat econòmica; el marc mental "constitucionalista" que es basa en la il·legalitat del referèndum, la negació del greuge entre Catalunya i Espanya, l'aplicació estricta del codi penal i de l'article 155 de la Constitució que permet la suspensió de l'autonomia de Catalunya. Aquests nous marcs mentals suposen noves confluències polítiques, substitueixen els *cleavage* electorals que permetien explicar el sistema de partits català i provoquen extincions i evolucions dels partits polítics.
3. Canvis en el rol de la societat civil organitzada, a qui la societat passa atorgar un paper de mobilitzador i de catalitzador del canvi polític que influencia i transcendeix els partits polítics tradicionals. Aquest fet, es manifesta a través de l'emergència de nous lideratges vinculats a la societat civil, amb una forta capacitat mobilitzadora i amb un arrelament social a través de les entitats que representen molt elevat. Es tracta en aquest cas especialment d'Òmnium, l'ANC i de Societat Civil Catalana. Per altra banda, també es produeix l'emergència de noves figures associatives, organitzades de forma horitzontal i que gràcies a les xarxes socials assoleixen una capacitat de mobilització i influència molt superior a la dels actors polítics i socials tradicionals. Es tracta en aquest cas del Tsunami Democràtic i dels CDR.

A nivell global, la crisi econòmica iniciada l'any 2008 fa emergir un descontentament ciutadà amb el model econòmic, amb conseqüències d'empobriment i de desaparició de les classes mitjanes que han apuntalat tradicionalment els règims democràtics. L'emergència de casos de corrupció i la incapacitat dels polítics de donar respostes a la crisi profunda, permet l'emergència de lideratges amb tocs populistes i amb propostes simplistes davant de problemes complexos, cosa que ha arribat a

fracturar, i fins i tot a posar en qüestió, les grans tradicions polítiques contemporànies. A Catalunya s'ha manifestat una pauta semblant amb el descontentament del model econòmic, i això s'ha traduït en la denúncia del greuge econòmic entre Catalunya i Espanya, la reclamació d'un nou règim fiscal i de la independència de Catalunya. L'aspecte econòmic ha estat un gran argument mobilitzador dels partidaris de la independència. També s'han qüestionat i castigat electoralment aquells partits vinculats a casos de corrupció i de finançament irregular com és el cas de CiU i del PP.

En paral·lel al context de qüestionament global dels sistemes democràtics, es produeix també a escala mundial l'avenç del procés de digitalització que provoca canvis en el món comunicatiu i en el sistema de mèdia. Aquest fet significa una gran revolució social, marcant el pas a la postmodernitat amb la força de les dades, la tecnologia i les xarxes socials. Aquest aspecte té implicacions evidents a Catalunya.

Així doncs, els grans models teòrics que defineixen els sistemes de mitjans, inicialment proposats per Siebert, Peterson & Schramm (1963), han evolucionat per a poder-se adaptar a diversos contextos i casuístiques concretes. A nivell global, destacar l'aportació de Hallin i Mancini (2004) i la seves redefinicions posteriors, així com també esmentar en el cas català el de Micó i Carbonell (2017), que ens ajuda a situar clarament el model català i espanyol en un model mediterrani i/o social liberal atrofiat. Precisament Micó i Carbonell (2017), apunten que el mapa de mitjans de comunicació és el resultat de la interacció de factors polítics, socials, culturals, històrics, econòmics i institucionals que permanentment interactuen entre ells. Vistes les pautes que mostra el CEO pel que fa a les preferències per informar-se políticament, clarament la televisió i internet, queda palesa que l'etapa que dona abast temporal a aquesta investigació ha estat també de canvi en el mapa de mitjans català. La proliferació de nous portals digitals, la pèrdua de la relació privilegiada dels mitjans tradicionals com a informadors polítics i del paper respecte la política institucional, i una professió periodística moltes vegades valorada en funció del nombre de *clicks* i visites a les respectives cròniques i notícies en detriment de la qualitat de la informació, ha rebut també els efectes de la digitalització. Els mitjans han viscut, i viuen també, una pulsó interna que moltes vegades transita entre la "guerra dels titulars" i la lluita per un periodisme reflexiu i de profunditat que asseguri el rol de

watchdog o de vigilant dels tres altres poders que les societats democràtiques els han atorgat.

Sigui com sigui, el paper dels mitjans en la fixació de determinades idees sobre l'opinió pública se sustenta des d'una aproximació teòrica en els treballs de Lakoff (20017), que especifica com a través dels marcs mentals els mitjans fixen determinades idees i conceptes en una societat. En el cas de Catalunya, pel que fa als partidaris de la independència de Catalunya, el marc mental del dret a decidir transita, en una segona fase, cap al de la independència. En el cas dels seus detractors, ens hem de referir al marc mental de la Constitució de 1978 com a prefixadora de la il·legalitat d'un possible referèndum sobre l'autodeterminació i l'aplicació estricta del codi penal sobre els líders sobiranistes.

Per la seva part, la teoria de l'*agenda setting* de (McCombs & Shaw, 1972) ens permet explicar com els mitjans són capaços de prefixar i condicionar els temes més rellevants de l'agenda. D'aquesta manera, si un tema no surt als mitjans no existeix. L'aparició de les xarxes socials i el fenomen de l'autocomunicació de massa descrit per (Castells, 2009) ha posat en entredit que només siguin els mitjans tradicionals els que tenen la possibilitat de fixar l'agenda, de manera que la teoria de l'*agenda setting* ha evolucionat incorporant el paper de les xarxes com a possibles fixadors de l'agenda. Cal recordar com en el sí de les xarxes socials canvien els paràmetres d'interacció entre informador i informat, i els usuaris adquireixen capacitat de generar continguts i viralitzar-los igual que fan els mitjans. Pel que hem pogut comprovar en aquest estudi, aquest fenomen també s'ha produït a Catalunya, especialment en la difusió de missatges des de les xarxes socials per part de partidaris i detractors de la independència. El més rellevant és que a través de la conversa digital polítics, activistes de la societat civil i ciutadans anònims tingueren capacitat de fixar marc d'opinió. Aquest fet és especialment rellevant en els tres estudis de cas de la nostra investigació, amb intensitats diferents però clarament amb un impacte sobre els mitjans tradicionals, aquells que fins ara fixaven l'agenda. Com a conseqüència de la presència de la conversa política a les xarxes, emergeix el problema de les *fake news* i els processos de desinformació en les societats més hipermediatitzades. Si bé aquest fet no ha estat descrit de forma teòrica en aquesta investigació, aquest constituiria un eix d'investigació de futur que podria complementar la tasca feta fins ara.

Sigui com sigui, hem pogut demostrar en els tres estudis de cas com les xarxes socials actuen de caixes de ressonància, creen comunitats virtuals entre iguals i dificulten la filtració de la veracitat de la informació a més de polaritzar els debats polítics, els posicionaments i en darrer terme el sentit del vot. El problema és quan es dóna categoria de veritat allò que dubtosament ho és i s'acaba generant una determinada idea que a través dels marcs mentals preestablerts i la teoria de l'*agenda setting* queden prefixats en el relat general.

Un altre dels fenòmens descrits de forma teòrica el configura la teoria de l'espiral del silenci de Noelle-Neumann (1995), que explica el silenci provocat per determinats grups al sentir-se minoritaris o amb por de quedar aïllats. Aquesta teoria hem pogut demostrar que es produeix sobretot ens els casos 1 (el canvi de govern de juliol de 2017) i 3 (els fets del 27 d'octubre de 2017) i ens permet explicar els silencis viscuts en algunes faccions de formacions polítiques o fins i tot explicar la implosió d'alguns partits tradicionals. També ens permet explicar les acusacions de traïdoria i tebiesa o de radicalitat dins dels partidaris i detractors de la causa independentista.

Aquesta investigació també ens ha permès comprovar que a Catalunya, el procés de qüestionament de les estructures polítiques i econòmiques ha anat associat a un procés d'interès generalitzat per la informació política i a canvis en els indicadors relacionats amb valors polítics, d'identitat i sentit de pertinença. Les dades del CEO analitzades apunten que l'interès pels temes polítics va experimentar un augment, sobretot en la mesura que les decisions polítiques sobre el qüestionament del sistema s'anaven produint (celebració del 9N, eleccions plebiscitàries del 27 de setembre de 2015, celebració de l'1 d'octubre, la declaració fallida de la independència d'octubre de 2017, l'aplicació de l'article 155 de la Constitució que permet la suspensió de l'autonomia de Catalunya, les eleccions del 21 de desembre de 2017 o les causes judicials contra els líders independentistes). Per altra banda, les dades ens demostren com la televisió i internet són les dues grans vies d'informar-se sobre política, amb un augment molt important per part d'internet durant els anys més intensos del *Procés*.

També podem observar en l'anàlisi del CEO que els indicadors relacionats amb la identitat i el sentit de pertinença són molt sensibles als esdeveniments polítics. Així, pel que fa als valors polítics i si agreguem les etiquetes mixtes, és a dir, "tan espanyol com

català” i “més català que espanyol” quasi arriben de forma agregada al 60%, amb oscil·lacions més o menys marcades en funció dels esdeveniments polítics, però mai amb valors inferiors al 50%. L’etiqueta “només català” augmenta significativament els seus valors numèrics a partir de 2012, passant del 20 al 30%. A partir de finals de 2018 els valors comencen a disminuir però sense baixar a nivells inferiors a 2012. Pel que fa al context sociopolític, l’etiqueta preponderant és “sóc un català que viu a Catalunya” que es manté constant en valors d’entre el 45 i el 49% però que mai sobrepassa la barrera del 50%. Pel que fa a les etiquetes mixtes i si les treballem de forma agregada, és a dir “sóc un català que viu a Espanya” i “sóc un espanyol que viu a Catalunya”, oscil·len en la franja del 30% i es mantenen molt regulars en el temps

Finalment, és possible que malgrat el sentiment de pertinença, el comportament electoral davant de determinades accions o episodis polítics sigui canviant, fins al punt que el sentiment de pertinença no sigui una variable fonamental per explicar les preferències electorals.

És cert però que les dades extrems del CEO a vegades han generat contrast amb els resultats electorals. Per exemple, i pel que fa a l’autoubicació en un eix catalanista-espanyolista²⁵¹, la mitjana es manté sobre el 6’2/6’3, de manera que els enquestats s’ubiquen en la centralitat decantada cap a plantejaments que tendeixen cap al catalanisme i en cap cas són partidaris dels extrems, cosa que contrasta amb la polarització parlamentària que sorgeix de les urnes tant del 2015 com del 2017. També ens hem adonat que els indicadors que ens permeten valorar allò que en diem “sentiment independentista“ es comporten de forma molt sensible quan els vinculem a esdeveniments polítics concrets, a la unilateralitat i a les expectatives.

Sí que podem afirmar que allò que fa referència a les relacions entre Catalunya i Espanya ens permet explicar algunes dinàmiques de la política catalana de la darrera dècada. La preferència per un “estat independent” és la que creix més. Si agreguem aquelles etiquetes que volen mantenir algun tipus d’encaix entre Catalunya i Espanya, aquestes se situarien amb valors superiors que l’etiqueta “estat independent”. En canvi, quan la pregunta és binària, és a dir, que cal respondre a la possibilitat de que Catalunya

²⁵¹ On 0 seria molt espanyolista i 10 seria molt catalanista.

esdevingui un estat independent, les categories del sí i el no es van intercanviant el lideratge, fet que ens demostra que ambdós bàndols estan fortament mobilitzats. En general es tracta de xifres molt sensibles als esdeveniments polítics.

Des d'un punt de vista teòric, s'ha descrit com la política de les emocions i els nous llenguatges vinculats a la polarització i a l'enfrontament s'han obert pas en els darrers anys. Salmon (2019) sosté que la inestabilitat del titulars i els anunciats és la tònica dominant tant a les xarxes socials com a la premsa. Un llenguatge d'impacte i binari que busca captar atenció i generar exclusiva mediàtica. Aquest és el terreny de joc en el qual s'ha desenvolupat el relat polític de la darrera dècada. Es tracta d'un relat polític nou, amb conceptes polítics fins ara no emprats en la política catalana com és el cas de desobediència, mandat democràtic, repressió, unilateralitat, colpisme, etc. i que en molts casos estan vinculats a conseqüències emocionals pels ciutadans. El que sí que podem afirmar és que les xarxes socials han estat un element fonamental per amplificar la causa política de l'independentisme i que han estat un element que ha permès sofisticar els processos d'organització interna. En això trobem també una pauta semblant a d'altres moviments globals com per exemple el del canvi climàtic, les Primaveres Àrabs, etc. Si bé no podem negar que també el "*constitucionalisme*" ha estat capaç a través de les xarxes de millorar la seva capacitat de mobilització interna i de fixar un relat, ens inclinem per afirmar que les xarxes socials han estat utilitzades amb més força per part dels independentistes, fet que permetria explicar que determinades decisions polítiques s'expliquessin a través de plataformes digitals o que aquestes tinguessin una influència important.

A la pregunta concreta del que poden haver aportat les xarxes socials, els continguts digitals i en general internet en la darrera dècada de la política catalana, podríem descriure les següents qüestions. En primer lloc, han estat un motor de mobilització de partidaris i detractors de la independència, amb capacitat de difondre de forma viral el missatge per una comunitat global d'internautes i captant l'atenció dels mitjans internacionals. En segon lloc, han generat una connexió entre la causa de l'independentisme i un nou món en construcció, si bé és cert que a vegades vinculades a un cert "optimisme utòpic", en paraules d'Anderson (2019), en que sembla que la facilitat en que es difon en les xarxes és paral·lela a la facilitat d'aconseguir

determinada fita política: en aquest cas la independència de Catalunya. Finalment, les xarxes han estat canals de coordinació, transversalitat, d'informació i de *micro* i *macrocampanyes* per difondre els respectius missatges a tots els nivells.

Un dels fenòmens més rellevants que es produeixen al llarg d'aquests anys, i que de fet podem provar en els respectius estudis de cas, és l'acceptació de les xarxes socials com a subjecte o comunitat que genera una nova interacció entre polítics, mitjans i ciutadans. Avui en dia ningú té el monopoli de la creació i divulgació dels missatges i això té una rellevància important en la presa de decisions polítiques. Així, en el cas de la distorsió entre la conversa digital a les xarxes i la conversa real, aquesta té un impacte considerable en els casos 1 i 3 d'estudi. En ambdós casos la presa de decisions dels polítics està altament vinculada al cercle viciós que es constitueix entre mitjans de comunicació, política i xarxes socials. Això pot generar situacions de tensió i que la presa de decisions es converteixi en més tacticista, fet que té impacte en els resultats i evidentment en els escenaris polítics i socials que se'n derivin. Després del treball d'investigació que hem realitzat, no podem afirmar que les xarxes siguin les úniques que determinin i expliquin les decisions polítiques preses en els casos 1 i 3 estudiats, ja que s'han descrit en els dos casos respectius altres factors com els contextuals i de lideratge. El que sí que queda clar és que la seva influència va ser notòria, especialment en el cas d'aquells polítics amb unes identitats digitals més marcades. Pel que fa a l'estudi de cas 2 que fa referència a l'1-O, els mitjans tradicionals, especialment les imatges emeses per televisió i explicades per la ràdio, i l'experiència de moltes persones en els respectius col·legis electorals, són les que tingueren més impacte en la presa de decisions polítiques. Les xarxes foren importants però no determinants.

El que sí que podem afirmar és que en els tres casos estudiats es pot concloure i que la política catalana va acceptar les xarxes socials, i més concretament twitter, com a plataforma de comunicació directa amb l'opinió pública: exemples com el tweet de Gabriel Rufian el 27 d'octubre acusant Puigdemont de traïdor; el tweet dels diputats Cuminal i Batalla anunciant la seva baixa del PDECAT o el tweet de Rajoy just després de la declaració d'independència en són exemples destacables. Per altra banda, molta de la literatura consultada, sobretot d'autors de l'àmbit del periodisme que han fet un esforç per recopilar aquells dies, manifesten que *Whatsapp* es va convertir, per la seva part, en un canal massiu per compartir informació i argumentaris, sobretot els dies 1, 3 i 27 d'octubre.

Si bé és cert que en l'inici d'aquesta investigació vam establir un marc mental inicial segons el qual el catalanisme polític transitava del dret a decidir cap a la independència com a eventual solució política per Catalunya, un cop acabada aquesta investigació podem afirmar que al llarg d'aquests anys els marcs mentals han proliferat i s'han anat sofisticant. Més enllà dels definits per Adrià Alsina (2020) que constitueixen una base teòrica molt interessant, l'anàlisi dels fets ens permet definir els següents marcs mentals:

- ✓ El ja citat marc de la independència de Catalunya en tant que nació que té dret a l'exercici de l'autodeterminació versus la permanència de Catalunya com una comunitat autònoma més en el sí de l'Estat espanyol. Aquest és un marc vàlid i aplicable en tot el període estudiat.
- ✓ En el cas de la remodelació del govern de juliol de 2017, en aquell moment es produeix la implosió pública de visions diferents en el sí de l'independentisme, que configuren marcs mentals que en alguns casos competeixen entre ells. Es tracta dels independentistes "autèntics", aquells disposats a assumir qualsevol cost personal o polític per la independència de Catalunya versus el marc dels independentistes que s'han anomenat "pragmàtics", partidaris de preservar l'autogovern i les institucions mentre s'avança cap a la independència. En algun moment donarà la impressió que aquest marc es confon de forma perfecta amb els partits, de tal manera que ERC, la CUP i les entitats representen els independentistes autèntics mentre que el PDECAT els independentistes associats al pragmatisme. Val a dir que davant la capacitat polaritzadora que tenen les xarxes en molts moments es titllarà els pragmàtics d'autèntics col·laboracionistes amb el govern espanyol de torn. Però aquesta confusió quasi perfecta entre marcs i partits es manifesta invàlida amb els fets del 27 d'octubre, quan queda clar que els "pragmàtics i els autèntics" no responen a disciplines de partit sinó més aviat a idees pròpies de cada individu. Trobem doncs independentistes dits "pragmàtics" a ERC i al PDECAT i independentistes "autèntics" al PDECAT i a ERC. A la vegada, aquests dos marcs propiciaran la dinàmica d'espiral del silenci, fet que hem pogut observar tant al cas 1 com el cas 3.

- ✓ El marc mental de la unitat, que es contraposa a l'anterior i que demana a l'independentisme que prengui decisions de forma unitària i inclusiva. Aquest marc va ser vàlid durant l'1-O i no va generar cap dubte en els mitjans de comunicació. Davant la violència policial l'independentisme funcionava i responia com un bloc monolític. Però aquest marc comença a dissipar-se a partir del 3 d'octubre, quan diversos actors polítics i socials comencen a discrepar públicament sobre els passos a seguir després del referèndum. En aquest cas, la conversa digital a les xarxes va agafar una rellevància considerable i va ajudar a refermar la creença que la improvisació seria la tònica dominant després de l'1-O.
- ✓ De la violència policial del dia 1-O se'n deriva també una forta batalla de relats entre el govern català i espanyol. El govern català denunciava que la Policia i la Guàrdia Civil van exercir una violència injustificable davant de ciutadans indefensos que anaven a votar i que això era del tot inacceptable des del punt de vista dels estàndards democràtics més bàsics. Per la seva banda, el govern espanyol considerava que les forces de seguretat havien de fer el que calgués per complir amb els respectius mandats judicials i que per tant des d'un punt de vista de la legalitat l'1-O no es podia celebrar. Per una violència, pels altres defensa del marc constitucional vigent.

Finalment, cal apuntar un aspecte rellevant que s'incardina en una dinàmica que s'aprecia a nivell global: el pas dels activistes del carrer a les institucions. Aquest fet ha suposat una alteració dels llenguatges polítics i ha suposat una sacsejada als models de lideratge polític i d'enquadrament polític a través dels partits que s'havien conegut fins llavors. Catalunya, en la darrera dècada i tal com hem detallat en aquesta investigació, no n'ha estat una excepció.

10.2 VALIDACIÓ DE LES HIPÒTESIS

A l'inici d'aquesta tesi doctoral vam plantejar diversos objectius d'investigació amb les seves respectives hipòtesis. Després d'una investigació extensa i de caràcter multidisciplinar com la que ens ha ocupat, ens disposem ara al procés de validació de les hipòtesis de treball que ens havíem fixat.

Ja vam advertir des d'un inici que la multidisciplinarietat de l'estudi plantejava algunes dificultats en la definició dels objectius d'investigació, en la mesura que la interacció constant entre les xarxes socials i els nous continguts digitals, els partits i actors polítics, la societat civil organitzada i la ciutadania plantejava un repte metodològic important. La interacció d'aquests actors s'ha estudiat en una triple perspectiva: la comunicativa, la històrica i la de la ciència política.

Així doncs, els tres objectius d'investigació que vam establir per aquesta investigació són els següents:

1. **OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 1 (OI1):** discernir si les noves tecnologies de la informació i comunicació impacten de forma directe en la presa de decisions polítiques.
2. **OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 2 (OI2):** explicar l'augment del sentiment independentista a Catalunya en el període 2010-2019 en el context general de l'impacte de les xarxes socials i els continguts digitals i mediàtics en la política.
3. **OBJECTIU D'INVESTIGACIÓ 3 (OI3):** entendre la fisonomia del sistema polític i institucional català de la segona dècada del segle XXI, en un moment de consolidació de la digitalització en la societat.

Per cadascun dels objectius d'investigació es van formular les respectives hipòtesis que ara ens disposem a validar o refutar en funció de les dades que aporten les pàgines d'aquesta tesi doctoral.

10.2.1 Objectiu d'investigació 1 (OI1)

Aquest primer objectiu se centrava en comprovar si les noves tecnologies de la informació i de la comunicació impactaven de forma directe en la presa de decisions dels polítics. D'aquesta pregunta en vam plantejar dues hipòtesis:

- **Hipòtesi 1.1 (H1.1):** les decisions polítiques preses el juliol de 2017, l'1 d'octubre de 2017 i el 27 d'octubre de 2017 semblen haver estat condicionades per les xarxes socials i els continguts digitals i mediàtics.
- **Hipòtesi 1.2 (H1.2):** les noves tecnologies de la comunicació i informació semblen tenir un impacte directe rellevant sobre els polítics que han de prendre les decisions.

Pel que fa a la primera hipòtesi (H1.1) considerem que la podem validar de forma parcial. És a dir, en el cas dels fets de juliol de 2017 i del 27 d'octubre, casos 1 i 3 d'aquest estudi, podem afirmar que les xarxes socials i els continguts digitals van tenir un impacte important i fins i tot rellevant en aquells fets. Hem de tenir present que els actors van validar les xarxes com a canals de comunicació verídics en la transmissió de la informació política. Però per altra banda, aquesta investigació no ens permet validar totalment la hipòtesi H1.1 en la mesura que no sols foren les xarxes i els continguts digitals els que condicionaren les decisions preses aquells dies. S'han establert factors d'identitat digital, de context i de garanties polítiques, de cultura política, de dinàmiques internes de les respectives organitzacions, de confiança de la ciutadana i en funció del nivell de polarització existent com aquells factors que també impactaren en les decisions preses.

Per la seva part, i pel que fa referència al cas de l'1-O, és a dir el cas 2 d'aquesta investigació, el rol de les xarxes socials i els continguts digitals es podria equiparar al dels mitjans tradicionals, especialment la televisió pel que fa a les imatges retransmeses en directe i als programes de ràdio. Les xarxes tingueren un rol important pel que fa a la circulació d'imatges i informació sobre el que estava passant i fins i tot en la mobilització dels votants, però no podem afirmar que el seu paper fos més rellevant que el dels mitjans tradicionals. Pel que fa a l'impacte internacional, fou el seguiment en directe de la jornada electoral per part d'alguns mitjans estrangers el que va donar una primera dimensió de globalitat a aquells fets, cosa que evidentment les xarxes van

amplificar. Tampoc cal oblidar que la tipologia d'imatges que circularen, moltes d'elles de violència policial, contribuïren a viralitzar la jornada, sobretot si tenim en compte el context d'emocionalitat que ha envoltat la política catalana en els darrers anys i que ja hem vist que es pot equiparar a una pauta global.

Si considerem la segona hipòtesi (H1.2), creiem que la podem validar en la mesura que les xarxes socials, els comentaris i opinions que circulaven pels fòrums de les redaccions digitals dels diaris i les converses privades a través d'aplicacions de missatgeria impactaren directament en la situació emocional de cada actor polític. El que seria difícil és identificar en quina mesura i intensitat tingueren aquest impacte, però en un procés polític carregat de simbologia, on la conversa digital i real moltes vegades s'havien vist distorsionades i amb l'ús intensiu que feren les organitzacions de la societat civil dels continguts digitals per millorar la seva capacitat de mobilització interna, queda clar que l'impacte fou directe i rellevant sobre aquells qui havien de prendre decisions. Cal tenir en compte, que en la mesura que anava avançant el *Procés*, la retòrica política s'anava farcint de conceptes, positius o negatius, que impactaven directament en les afinitats partidistes, en la dimensió subjectiva de cada elector i seguien polaritzant les comunitats d'opinió creades per les caixes de ressonància que generen les xarxes. D'aquesta manera, conceptes com obediència, dret, sobirania, repressió, il·legalitat, llibertat, futur, prosperitat etc. s'anaven associant a cada esdeveniment polític. Semblaria estrany pensar que aquells qui prengueren les decisions no tinguessin en compte aquestes circumstàncies, ja fos per la seva subjectivitat pròpia, com per la seva voluntat de tenir en compte tots els elements per prendre decisions.

10.2.2 Objectiu d'investigació 2 (OI2)

Aquest segon objectiu se centrava en explicar l'augment del sentiment independentista a Catalunya pel període 2010-2019 i tenint en compte el context general de l'impacte de les xarxes socials i els continguts digitals i mediàtics en la política. D'aquesta pregunta se'n van plantejar fins a tres hipòtesis:

- **Hipòtesi 2.1 (H2.1):** les xarxes socials i els nous mitjà sembla que han contribuït a l'augment de suports de l'independentisme a Catalunya.
- **Hipòtesi 2.2 (H2.2):** el sentiment independentista és un camp abonat per la proliferació en l'ús de les xarxes socials i els nous models de mitjà basats en la immediatesa.
- **Hipòtesi 2.3 (H2.3):** les xarxes socials sembla que han ajudat a difondre el missatge independentista creant el símil de que estat propi=modernitat i avantguarda.

Pel que fa a la primera hipòtesi (H2.1), considerem que la podem validar però també de forma parcial. És a dir, si bé és cert que les xarxes socials i els nous mitjà han contribuït a millorar els processos d'organització interna del moviment independentista i han fet augmentar molt la seva visibilitat, tant interna com externa, creiem que l'augment de suports del sentiment independentista està vinculat a més factors a més del que fa referència a les xarxes i als continguts digitals. Val la pena destacar la manca de solucions polítiques alternatives; un procés gradual, i que també detectem a nivell global, d'allunyament entre la ciutadania i els polítics degut a casos com la corrupció o per culpa de la distorsió entre les expectatives creades i els solucions reals ofertes pel sistema; el procés de declivi de la credibilitat dels lideratges polítics degut a la manca d'exemplaritat pública; l'immobilisme institucional; etc.

En aquest sentit, caldria destacar l'analogia que s'estableix, sobretot en determinats períodes de temps estudiats, entre l'augment del sentiment independentista i l'absència d'una solució política per part de l'estat espanyol que pogués canviar la dinàmica del conflicte. Sentiments com la frustració o la manca d'alternativa política poden ajudar a explicar determinades afinitats polítiques i electorals. En aquest sentit, però, i en la mesura que els plantejaments més extrems utilitzen amb molta habilitat les xarxes, aquesta absència de proposta política i la proliferació de la frustració i el desencantament ciutadà s'hauria vist alimentat pels sectors menys pragmàtics i més partidaris "d'estirar" el conflicte i que no busquen solucions polítiques sinó la permanència institucional o l'hegemonia electoral.

Si tenim en compte la segona hipòtesi (H2.2), que fa referència en com el sentiment independentista és un camp abonat per la proliferació en l'ús de les xarxes socials, considerem que podem validar aquesta hipòtesi. Diversos factors ens permeten validar-la.

En primer terme el desbordament dels paràmetres polítics clàssics, des dels actors típics com són els partits que s'han vist totalment superats, l'entrada de perfils activistes a les organitzacions polítiques tradicionals com pel triomf electoral d'alguns partits més còmodes en l'activisme més que no pas en la política institucional, com seria aquest el cas de la CUP.

En segon lloc, l'associació del projecte independentista a un moviment que supera la política clàssica, a conceptes positius i que suposa un canvi *d'status quo* a la situació actual. El relat que se'n desprèn és un marc mental que assimila una república catalana a un projecte nou, just, de llibertat i pròsper en contraposició a la pertinença de Catalunya a Espanya, que suposaria manca d'oportunitats, més repressió tant judicial com policial, greuge i foscor. En aquest sentit, podem afirmar que les entitats de la societat civil organitzada han estat hàbils en la configuració d'aquest marc mental, sota el qual han treballat de forma conjunta amb els partits, donant la visió que si els partits tenien la pretensió de renunciar-hi les entitats garantirien que això no passés. Altra cop, la manca de proposta política alternativa i el llenguatge contundent utilitzat pel *constitucionalisme*, conceptes com il·legalitat, colpistes, supressió de l'autonomia, etc., ha permès elaborar un contrast de projectes que en alguns aspectes permetria explicar determinats resultats electorals, sobretot per exemple el de les eleccions del 21 de desembre de 2017.

En tercer lloc, la possibilitat que donen les xarxes de generar comunitats virtuals i estat d'opinió que superen els tradicionals ha permès que el moviment independentista creés espais propis de difusió del projecte, amb capacitat de mobilització interna però també externa. En aquest sentit, cal apuntar que aquest és un procés que es va veure amplificat amb l'exili d'una part del Govern de la Generalitat l'octubre de 2017. La recerca de complicitat amb algunes organitzacions internacionals de defensa de les minories polítiques o l'anunci d'acudir als tribunals europeus han permès ampliar a l'independentisme el seu radi d'acció.

Finalment, i pel que fa a la tercera hipòtesi (H2.3), que fa referència a com les xarxes van ajudar a difondre el missatge independentista associat a que un estat propi per Catalunya significarà modernitat i avantguarda, considerem que la podem validar. Com ja hem esmentat més amunt, la clara i diàfana analogia que l'independentisme ha situat sobre la possibilitat que una eventual república catalana permeti passar pàgina d'una etapa autonòmica fosca i de submissió, ha il·lusionat una part important de la societat catalana, ha modificat les preferències electorals i ha provocat canvis en el sistema de partits. Les xarxes i els nous canals de comunicació han estat claus per la transmissió d'aquest missatge.

10.2.3 Objectiu d'investigació 3 (OI3)

En aquest darrer objectiu d'investigació (OI3) preteníem entendre la fisonomia del sistema polític i institucional català de la segona dècada del segle XX, sobretot prenent en consideració la consolidació de la digitalització en la societat catalana. Per complir amb aquest objectiu es van definir fins a quatre hipòtesis, que són les següents:

- **Hipòtesi 3.1 (H3.1):** les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació ajuden a crear i consolidar nous lideratges polítics.
- **Hipòtesi 3.2 (H3.2):** les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació ajuden a crear nous lideratges de la societat civil.
- **Hipòtesi 3.3 (H3.3):** les xarxes socials i els nous models de mitjà han contribuït a acostar els lideratges polítics i de la societat civil.
- **Hipòtesi 3.4 (H3.4):** el sistema de partits polítics actuals no s'entén sense les xarxes socials perquè ha generat canvis en la forma d'interacció entre partits i votants.

Pel que fa a la primera hipòtesi (H3.1), que fa referència al rol facilitador que tenen les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació en la creació i consolidació dels lideratges polítics, considerem que la podem validar en la seva totalitat. El grau d'exposició pública dels lideratges polítics ha augmentat de forma exponencial i les eines que ofereixen les xarxes permeten aproximar cada vegada més el polític al

ciudadà. Per altra banda, en la mesura que en el lideratge polític funciona aquella màxima que diu que el que no es comunica no existeix, els polítics han assumit que les converses i solucions polítiques han anat desapareixent dels despatxos i s'han traslladat en les converses digitals o en aquelles institucions disposades a obrir-se a la ciutadania. En aquest cas, la dinàmica de caixes de ressonància i de creació de comunitats virtuals permet que la validació dels nous lideratges polítics ja no passi per taula del secretari general de torn d'un partit, sinó que siguin els ciutadans en una interacció directe amb el líder els qui en validin aquell lideratge a través d'indicadors com el nombre de visualitzacions, la viralitat, el nombre de *likes*, el nombre de seguidors o de subscriptors, etc. Aquest fet ha tingut un impacte enorme en el llenguatge utilitzat i en les relacions entre partits i actors polítics i els mitjans de comunicació tradicionals, que han hagut d'assumir que ja no disposaven del rol d'intermediari "necessari" entre el líder polític i el ciudadà.

Si ens fixem en la segona hipòtesi (H3.2) que fa referència al rol facilitador que tenen les xarxes socials i els nous mitjans de comunicació en la creació de nous lideratges de la societat civil, considerem que la podem validar. Els casos de Muriel Casals, Jordi Cuixart, Jordi Sànchez o Carme Forcadell en són els més paradigmàtics. Es tracta de lideratges amb una elevada identitat digital, especialment el de Carme Forcadell, i que gaudiren des del primer moment de millors indicadors de confiança per part de la ciutadania. Mentre que els líders polítics eren percebuts com aquells qui podien tenir la temptació de no complir amb la paraula donada, els líders de la societat civil organitzada gaudien d'una pàtina de confiança destacable.

En el cas d'aquests lideratges hi trobem pautes típiques de l'activisme, amb un llenguatge clar i desacomplexat que va trobar en les xarxes socials un espai útil per créixer i donar-se a conèixer. A més, les xarxes permeteren que aquests lideratges fossin autònoms des del primer moment en la seva relació directa amb el ciudadà, i foren els mitjans els que s'adreçaren als nous líders i no a l'inrevés.

Si prenem en consideració la tercera hipòtesi (H3.3), que fa referència a la contribució de les xarxes socials i als nous models de mèdia a l'acostament dels

lideratges polítics i de la societat civil, considerem que la podem validar en una doble dimensió. Per una part, en la dimensió que fa referència al treball conjunt fet per la política tradicional i institucionalitzada dels partits amb els nous actors de la societat civil. El moviment independentista, a través de l'ús de plataformes digitals conjuntes, ha aconseguit que la interacció entre tots els seus líders, siguin polítics o no, hagi estat molt elevada. Aquest és un dels fets que explicaria que puguem identificar l'independentisme com a moviment amb una traçabilitat d'impacte polític i social evident.

Per altra banda, entenem que aquesta hipòtesi esta validada si la interpretem des del punt de vista de l'acostament dels líders polítics i socials a la ciutadania en general. Com ja hem comentat més amunt, és fonamental el fenomen de la desaparició dels intermediaris que fins ara havien estat els mitjans de comunicació tradicionals, fet que ha estat propiciat per les xarxes. A més, aquestes permeten que petits lideratges socials més territorialitzats puguin agregar-se al moviment global, fet que permet crear una xarxa de nodes digitals que es va manifestar molt útil, sobretot en els casos de l'1-O i el 27-O (casos dos i tres d'aquesta investigació).

Finalment, i pel que fa referència a la quarta hipòtesi (H3.4), que es refereix a com el sistema de partits polítics actual no s'entén sense les xarxes degut als canvis generats en la forma d'interacció entre partits i votants, considerem que la podem validar de forma parcial. És a dir, podem afirmar amb rotunditat que les xarxes han permès als partits acostar-se a la ciutadania; elaborar de forma més participativa els seus programes electorals i les respectives candidatures; disminuir la distància entre les expectatives ciutadanes i les solucions polítiques; humanitzar els seus líders; millorar els processos d'organització interna fent-los més transparents i senzills; etc. Però per altra banda, els canvis produïts en el sistema de partits català s'han d'entendre també per causes polítiques i de redefinició dels *cleavages* que permeten explicar les preferències electorals i no sols estrictament pel paper de les xarxes socials i els continguts digitals.

De fet, la política catalana fins a la sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut de 2006 responia a una dinàmica de preferències electorals que es va veure alterada per la decisió del Tribunal Constitucional. Es va produir la implosió de la frustració ciutadana al fer-se impossible una sortida política que permetés un nou marc de relació entre Catalunya i Espanya, en aquest cas que partia de més competències i de

la fi del greuge econòmic. Aquest fet avançava en paral·lel a la distorsió de les expectatives de la ciutadania respecte els polítics i els partits, i a l'emergència a nivell global d'algunes causes polítiques vinculades a un nou *status quo*, en aquest cas ens podríem referir a Escòcia, o de forces polítiques també a nivell global que modificaren els resultats electorals més previsibles (a nivell espanyol podem comentar els canvis que es produeixen al sistema de partits arran del 15-M i a nivell internacional citar el cas de les Primaveres àrabs). Així doncs, causes de context polític, d'esgotament de cicle, de canvis globals i de frustració ciutadana se sumarien al poder catalitzador que tingueren les xarxes per generar canvis en el sistema de partits polítics. Però els canvis en les preferències electorals no s'explicarien de forma única per la digitalització.

10.3 LIMITACIONS DE L'ESTUDI

En dues ocasions diferenciades, vegeu el capítol 1.3.2 “Problemes i controvèrsies metodològiques” i el capítol 9.2 “Aspectes previs a tenir en compte: incerteses i problemàtiques dels estudis de cas”, s'han anomenat les problemàtiques metodològiques que es produeixen en un estudi multidisciplinar d'aquestes característiques. De fet, una investigació incardinada en les disciplines de la comunicació, la història i la ciència política, totes elles pertanyents a la família de les ciències socials i humanes, porta inherent el factor temps com un dels més elementals. És possible que just després de la publicació d'aquesta tesi alguns altres estudis, o els mateixos protagonistes dels fets, aportin nova informació que pogués servir per complementar o fins i tot evolucionar les aportacions fetes per aquest treball d'investigació. Cal recordar que encara que aquesta investigació té un abast temporal d'estudi definit sobretot pels tres estudis de cas, Catalunya es troba encara avui en un escenari polític complex que no s'entén sense els fets estudiats en aquesta tesi. De fet, bona part dels actors polítics, el llenguatge, la fisonomia del sistema de partits català i l'emergència de noves forces polítiques, els canvis en el model comunicatiu català, sobretot amb la proliferació dels portals digitals d'informació política, i les modificacions en les pautes de consum d'informació política, recordem que la televisió i

internet són les més utilitzades, només es poden comprendre coneixent bé els fets polítics i comunicatius que es van donar durant l'any 2017. Però en la mesura que la història no s'atura i que la interacció entre polítics, societat civil, mitjans i xarxes i ciutadania tampoc, Catalunya segueix en constant evolució política, social i comunicativa. I això tampoc es pot desentendre d'un fenomen més global, de desafecció, desconfiança i crisi dels sistemes democràtics, on també cal situar els fets produïts a Catalunya i Espanya en la darrera dècada.

Aquesta tesi ha plantejat per aquesta investigadora un repte metodològic important. No és sols l'assumpció de les dificultats inherents a les tècniques d'investigació utilitzades, l'observació participant, els estudis de cas, l'anàlisi de continguts i les entrevistes en profunditat. La possible limitació, i a la vegada repte, ha estat l'exercici d'aplicació del mètode científic sobre aquells fets que l'autora va viure en l'exercici de l'activitat política. Així doncs, i malgrat l'esforç fet per limitar al màxim la subjectivitat de l'autora, no podem afirmar amb rotunditat absoluta que el resultat final hagi estat totalment satisfactori, senzillament perquè cap investigació de la disciplina de les ciències socials ho ha aconseguit fins ara, precisament per la naturalesa del nostre àmbit d'estudi. És segurament un repte metodològic ara mateix inassolible encara que el rigor acadèmic ens convida a seguir-lo perseguint però que ha suposat una limitació important d'aquest estudi.

Una altra limitació concreta ha estat el treball de camp pròpiament dit. Per una banda, l'accés a dades de xarxes socials, com és el cas de twitter, no ha estat tant universal i senzill com es podia preveure a l'inici d'aquesta investigació. Aquest treball d'investigació no estava subvencionat per cap institució, pública o privada, i això ha tingut un impacte directe en el fet d'haver de descartar l'accés a determinades dades de pagament (per exemple, no va ser possible conèixer algunes dades numèriques concretes que ens permetessin mesurar la identitat digital de cada actor polític, com és el cas del nombre de seguidors de determinats perfils en una data concreta). Això ha suposat una limitació en l'accés a les dades per poder estudiar indicadors quantitius que ens permetessin justificar la viralitat i l'impacte de determinats missatges. Aquest fet ha estat parcialment resolt a través de l'anàlisi de continguts, tot estudiant els comentaris espontanis efectuats pels lectors de les edicions digitals de fins a sis mitjans

de comunicació prèviament seleccionats. Encara que les notícies analitzades per cada diari han estat les mateixes per donar coherència i possibilitat d'anàlisi a la mostra, és cert que aquests comentaris ens han acabat servint més per analitzar el pes dels marcs mentals estudiats més que no pas per identificar de forma quantitativa l'impacte dels missatges polítics a través de les xarxes socials. Un dels reptes de futur podria ser l'estudi més concret de l'impacte d'aquells missatges polítics, encara que fins i tot els experts consultats en l'àmbit de la comunicació i les xarxes, han plantejat la dificultat de poder mesurar aquest impacte i la impossibilitat de renunciar a les opinions dels protagonistes directes i dels autors d'aquells comentaris a la xarxa.

Precisament pel que fa referència als experts consultats, calia des d'un primer moment identificar les fonts d'aquest estudi. Pel fet que la pròpia investigadora va viure aquests fets des de la praxi política, va semblar oportú renunciar a les entrevistes en profunditat als respectius protagonistes polítics d'aquells fets, però tampoc es podia descriure aquells episodis de forma veraç sense tenir en compte els seus punts de vista. Així doncs, es va optar per recórrer a la seva experiència o bé a través de les memòries i relats publicats pels respectius protagonistes o a través de la nombrosa bibliografia publicada en els darrers dos anys per periodistes i analistes polítics que han reconstruït aquells fets.

L'aportació dels experts en comunicació ens ha permès preservar la voluntat d'aquesta autora de realitzar un treball d'investigació basat estrictament en el mètode científic i que ens permetés fer un anàlisi rigorós i veraç de l'àmbit d'estudi limitat. És possible que això, i segurament té més sentit que mai dir-ho en les darreres pàgines d'aquesta investigació, hagi fet que el lector hagi trobat en aquest estudi bàsicament dades objectives i molt poca informació "sensacionalista" i de "petites anècdotes".

10.4 PERSPECTIVES DE FUTUR

Just en la introducció d'aquesta tesi doctoral es van definir algunes qüestions prèvies que ens van permetre, a posteriori, definir els objectius i hipòtesis d'aquesta investigació. Partint que en tot moment s'ha estudiat la interacció entre actors polítics,

mitjans, continguts digitals i xarxes, la societat civil organitzada i els ciutadans, queda clar que algunes de les reflexions prèvies que vam efectuar ens ajudaren a posicionar aquest estudi en el complex panorama polític i comunicatiu actual. Ens vam preguntar si la política catalana condicionava la política espanyola; si Catalunya havia inaugurat després de la sentència contra l'Estatut del 2010 una nova etapa política; si els nous actors socials tenien capacitat d'influenciar l'agenda política i com l'augment del sentiment independentista podia provocar un procés de *bottom-up* que acabaria modificant els *issues* que fins el 2010 havien explicat les afinitats partidistes dels catalans.

Considerem que les perspectives de futur de la política catalana es poden explicar a través de la resposta a les preguntes que ens vam plantejar, que no eren més que reflexions d'índole política que ara ens poden permetre fer reflexions de futur.

En primer terme, és evident que la sentència contra l'Estatut inaugura una nova etapa política, que no es pot deslligar de la profunda crisi que travessen els règims democràtics en termes de la desconfiança creixent entre la ciutadania i els actors polítics. La reclamació per part d'una part important de la ciutadania de Catalunya d'un nou *status quo polític* amb l'estat espanyol es viu de forma paral·lela a un procés de qüestionament dels lideratges polítics, l'emergència de l'activisme i a l'expansió del procés de digitalització de la nostra societat, que es manifesta en la proliferació de les xarxes socials com a vectors directes de relació entre la ciutadania i els polítics i que genera una sacsejada profunda en el mapa comunicatiu català i en les relacions entre mitjans de comunicació i els actors polítics.

No és irrellevant el procés de sacseig polític que ja havia viscut el sistema político-institucional espanyol amb el 15-M, que fou fruit d'un fort descontentament ciutadà, que va trencar amb la dinàmica bipartidista imperfecta que havia explicat les afinitats partidistes i electorals de la política espanyola des de la Transició. A Catalunya el 15-M fou també rellevant en l'emergència de nous actors polítics i de l'arribada de l'activisme a les institucions, però per altra banda cal tenir present que el sistema de partits català ja s'havia diferenciat de l'espanyol des dels anys de la Transició per tendir a un model pluripartidista amb molts més partits al Parlament de Catalunya.

Fos com fos, el procés de qüestionament de la relació política entre Catalunya i Espanya és el que ha definit l'emergència de nous lideratges polítics i ha suposat el posicionament de l'*issue* independentisme-constitucionalisme substituint el de l'autonomisme-centralisme. I sobre aquest nou *cleavage*, sumat al ja tradicional de l'esquerra-dreta²⁵², s'expliquen bona part dels relats polítics, de les relacions polítiques entre partits i ciutadania i d'una nova etapa en la política catalana que alguns n'han anomenat "el *Procés*". El paper de les xarxes socials ha estat fonamental per organitzar en forma de moviment polític els partidaris de la independència de Catalunya versus els partidaris de la unitat d'Espanya. De fet, ha estat el procés de digitalització i les xarxes en concret les que han abocat possibilitats reals a aquests respectius posicionaments polítics per organitzar-se, i aquest fet és més palès en cas de l'independentisme, com a un veritable moviment de canvi ciutadà que pot arribar a transcendir la política. Però precisament les xarxes s'han pogut convertir en una arma de doble tall. Per una banda, han contribuït a l'organització del moviment, a la capacitat de persuasió sobre la ciutadania sobretot vinculada a valors i emocions i no tant a plantejaments polítics i evidentment en aconseguir un altaveu internacional que mai abans l'independentisme havia aconseguit. Però per altra banda, la creació de dues comunitats fortament polaritzades, que han general blocs polítics molt sòlids en el Parlament de Catalunya des de les eleccions del 27 de setembre de 2015, suposa una gran debilitat per una nació sense estat com és Catalunya. No és només el trencament en l'aplicació de la vella idea dels teòrics del catalanisme polític que van lluitar contra el franquisme segons el qual Catalunya havia de ser "un sol poble", sinó la manca de solucions realistes en un conflicte polític que si segueix en la dinàmica actual córrer el risc d'allunyar-se de les solucions i quedar congelat en un etern empat entre comunitats.

²⁵² Cal fer esment a que alguns fenòmens socials a nivell mundial com els conflictes, el canvi climàtic, les relacions comercials, els aspectes relacionats amb la salut pública o la igualtat home-dona han anat posant en qüestió les grans famílies ideològiques del segle XX, que han quedat en una situació complicada en les primeres dècades del segle XXI. Nous posicionament ideològics vinculats al feminisme, a la digitalització, al canvi climàtic, als moviments migratoris, a la política fiscal i al lliure mercat, a les comunitats de proximitat o dites "de KM0", al descontentament per la incapacitat dels estats del benestar actuals per fer front a les necessitats de la ciutadania, als temes relacionats amb les noves formes de mobilitat i de relacions laborals amb l'avenç de la intel·ligència artificial, etc. s'han associat a noves causes polítiques que transcendeixen les etiquetes ideològiques tradicionals.

L'efecte expulsió per part de l'independentisme d'aquells catalanistes pragmàtics²⁵³ que defensen el dret a decidir de les nacions, però que plantegen una solució d'entesa amb Espanya en el marc de la bilateralitat, ha contribuït a fer impossible el trencament de l'actual divisió en blocs de la societat catalana. Per altra banda, la inexistència de propostes en el sí del *constitucionalisme* espanyol i català que es mostrin empàtics amb la situació de singularitat catalana constitueix l'altre repte per superar definitivament la dinàmica de blocs de la política catalana. Si ambdós blocs no son capaços de superar-se a ells mateixos els dos, i especialment l'independentisme que és qui fins ara governa les institucions, perdran la seva capacitat de seducció electoral i veuran impossible ser arquitectes de grans majories que permetin una veritable transformació de *l'status quo* actual entre Catalunya i Espanya.

En segon terme, el període que hem analitzat en aquesta tesi electoral ens permet seguir corroborant que encara que la política catalana i espanyola tenen dinàmiques pròpies i fins i tot alguns fets diferencials rellevants, estan fortament condicionades l'una amb l'altra. No és sols un qüestionament d'un marc legal com és el de l'estat de les autonomies i de l'arquitectura institucional pròpia que sorgeix del marc constitucional aprovat el 1978, sinó també a factors derivats de les relacions econòmiques, socials, de mobilitat geogràfica i de cultura política. Cal assumir, doncs, i sobretot per part del moviment independentista, que en la mesura que no sigui capaç d'eliminar els posicionaments "maximalistes" i partidaris del "no a tot" i no s'apartin els extrems de qualsevol procés de negociació, costarà sortir de la situació actual, que més enllà de l'hegemonia institucional independentista que en cap cas pot ser menystinguda, comença a viure signes evidents de fatiga que es tradueixen en descontentament ciutadà, abstencionisme electoral i d'abandó del marc mental de que una eventual república catalana només suposarà conseqüències positives per Catalunya.

²⁵³La proposta dels catalanistes dits "pragmàtics" passa ara mateix per la reclamació d'una relació bilateral amb l'Estat; el respecte pel dret a decidir de les nacions sense estat; per una revisió singular i pròpia per Catalunya de la proposta de l'estat de les autonomies del 1978; un fet diferencial per Catalunya que es resolgui a través del ple desplegament de l'Estatut del 2006; el blindatge competencial, el respecte cultural i lingüístic, la millora del règim fiscal que ja planteja l'Estatut a través d'una fórmula d'agència tributària catalana "a la basca"; la possibilitat que Catalunya pugui interlocutar i col·laborar amb les institucions europees de manera fluïda i eficient com a actor polític i econòmic regional i rellevant del sud d'Europa; i la resolució de la situació a través de la fórmula de l'indult de la situació dels presos i exiliats com a factor per tancar les ferides produïdes en el passat. El seu repte és l'articulació política i electoral d'aquesta proposta que caldria sotmetre a les urnes de forma moderna, connectada als reptes del país i sense mirades de nostàlgia cap al passat.

Les dosis de realisme i de tractar la ciutadania com a major d'edat, sense estalviar en cap cas l'explicació de la realitat d'allò que és políticament factible portar a terme i del que no ho és, serà el millor servei que els líders independentistes poden fer als ciutadans que els segueixen donant suport en l'actualitat.

Per la seva part, l'immobilisme en la recerca de les solucions tangibles per la millora de les relacions entre Catalunya i Espanya requereix també del lideratge de l'actual govern de coalició PSOE-PODEMOS, deixant al marge les propostes més extremes i ràncies del nacionalisme espanyol i de l'extrema dreta populista, i que interpel·la directament a aconseguir la complicitat del PP²⁵⁴ per tal de que qualsevol solució política pactada no acabi al Tribunal Constitucional.

En tercer terme, els canvis interns que s'han produït en el sistema de partits català, i per extensió espanyol, ha vingut per quedar-se. De fet, cap ciutadà ni cap militant de qualsevol organització política se sent còmode en determinades dinàmiques de despatxos o de negociacions polítiques poc transparents. La pèrdua del monopoli d'intermediació entre polític i ciutadà per part dels mitjans de comunicació tradicionals ha suposat una revolució absoluta en les pautes de comportament entre polítics i mitjans. El ciutadà demana més proximitat, un elector que és cada cop més volàtil en les seves preferències partidistes i electorals i que posa a prova de forma constant la seva relació de confiança amb els càrrecs públics. A la vegada, però, aquesta volatilitat va constantment acompanyada d'una relació política directa i de confiança, no sols amb els partits i cada vegada més amb els polítics, que es manifesta tant en la interacció i la conversa digital a les xarxes com en la conversa política real que es pot seguir a través dels mitjans i la informació que difonen les institucions.

Per la seva part, i tot que des d'un punt de vista de compromís amb la comunitat és important que es produeixi una interacció estreta entre la política institucional, els lideratges polítics dels partits i els líders socials, caldria que aquells qui exerceixen la praxis pública i política s'allunyin de les temptacions activistes que en molts moments porten associats els lideratges socials. Entre tots plegats ens hem dotat d'un sistema

²⁵⁴ Cal recordar que és el PP qui porta l'Estatut al Tribunal Constitucional, no només a iniciativa dels seus respectius grups parlamentaris al Congrés dels Diputats i al Senat, sinó també amb una sorollosa i mediàtica recollida de firmes clarament enfocada a desgastar el Govern del PSOE en aquell moment presidit per José Luís Rodríguez Zapatero i que posava de manifesta, una vegada més, com tradicionalment l'anticatalanisme ha seduït els sectors més jacobins del PSOE i en general a la dreta espanyola.

institucional, de divisió de poders, sota un estat de dret que és garantia de drets i llibertats i que hauria de ser prou voluble com per adaptar-se als canvis socials i polítics que s'estan vivint a nivell global. Però la protecció de la institucionalitat, i especialment en el cas català amb unes institucions que no descansen en l'estructura d'un estat propi, és especialment rellevant i hauria de ser tasca que ocupés aquells qui de forma passatgera han decidit exercir el seu compromís polític a través dels partits i de les institucions.

La construcció de lideratges polítics clars, honestos, desacomplexats, directes i propers no haurien d'anar vinculats a la pèrdua del rol més fonamental que té la política: la capacitat de transformar la societat des de l'arena pública i les institucions. Pensem que el procés de digitalització pot ser de gran ajuda si es respecten alguns valors inherents a la comunicació i la política, com seria la lluita contra els processos de desinformació i *fake news*, la temptació de vendre mediàticament polítiques i solucions senzilles a problemes d'una enorme complexitat i a la complicitat tant dels mitjans tradicionals com de les empreses que hi ha darrera de les xarxes socials, que haurien d'ajudar a barrar el pas als lideratges polítics i socials irresponsables, populistes i que flirtegen amb la mentida. Al capdavall, és un exercici d'ètica ciutadana que ningú hauria d'obviar i que les properes generacions agrairan.

XI PART. BIBLIOGRAFIA

11.1 MONOGRAFIES I ARTICLES ACADÈMICS

Aira, J. A. (2008). “La construcció mediàtica de l’agenda política. El pes del màrqueting polític en les estratègies partidistes. El cas de l’enquadrament mediàtic de l’Estatut de Catalunya 2006.” *TDX (Tesis Doctorals en Xarxa)*. Universitat Ramon Llull.

Aira, J. A. (2020). *La política de les emocions: Com els sentiments governen el món*. Barcelona : Arpa.

Alonso-Muñoz, L., Marcos-García, S., & Casero-Ripollés, A. (2016). “Political Leaders in (inter)Action. Twitter As a Strategic Communication Tool in Electoral Campaigns” a *Trípodos*, 39, 71–90.

Alsina, A. (2020). “Administració, lluita i sobirania: anàlisi de la comunicació de l’independentisme català durant 2017.” *TDX (Tesis Doctorals en Xarxa)*. Universitat de Vic.

Álvaro, F. M. (2003). *Ara sí que toca! Jordi pujol, el pujolisme i els successors*. Barcelona: edicions 62.

Álvaro, F. M. (2014). *Ara sí que toca. El pujolisme, el procés sobiranista i el cas Pujol*. Barcelona: Pòrtic.

Álvaro, F. M. (2019). *Assaig general d’una revolta*. Barcelona: Pòrtic.

Álvaro, F. M. (2015). *Per què hem guanyat? 127 dies que van canviar Catalunya*. Barcelona: Comanegra.

Amat, J. (2018). *Largo proceso, amargo sueño*. Barcelona: Tusquets Editores.

Amat, J. (2017). *La confabulació dels irresponsables*. Barcelona: Anagrama.

Anderson, P. (2019). “Independence 2.0”: Digital activism, social media and the Catalan independence movement” a *Catalan Journal of Communication*, 11(2), 191.

Anduiza, E., Gallego, A., & Cantijoch, M. (2010). “Online Political Participation in Spain: The Impact of Traditional and Internet Resources” a *Journal of Information Technology*, 7(4), 356.

Argemí, M. (2019). *Los siete hábitos de la gente desinformada*. Barcelona: Penguin Random House Editorial.

Barberà, Ò. (2017). “La CUP, el nuevo veto player de la política catalana?” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 85–93). Barcelona: ICPS.

Barbieri, N. (2012). “Why does cultural policy change? Policy discourse and policy subsystem: a case study of the evolution of cultural policy in Catalonia” a *International Journal of Cultural Policy*, 18(1), 13.

Barrio, À. (2017). “CiU: de la mutació a la desaparició” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 43–61). Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

Bartlett, J. (2018). *People Vs Tech: How the internet is killing democracy (and how we save it)*. London: Random House UK.

Bartomeus, O. (2019). *El terremoto silencioso. Influencia del relevo generacional en la transformación electoral del comportamiento electoral en Cataluña*. Madrid: Centro Investigaciones Sociológicas. Colección Monografías, 35.

Bauman, Z. (2017). *Tiempos líquidos. Vivir en una época de incertidumbre*. Barcelona: Tusquets Editores.

Bayona, A. (2019). *No todo vale. La mirada de un jurista a las entrañas del procés*. Barcelona: Ediciones Península.

Buch, R. (2017). “La influencia de las organizaciones civiles en la configuración y resultados del 27S” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 185–202). Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

Campuzano, C. (2019). *Reimaginem la independència. Un projecte vàlid per a tothom*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

Carol, M. (2021). *El camarot del capità*. Barcelona: Columna Edicions. Destino.

Carty, V. (2019). *Social Movements and New Technology*. Routledge.

Casals, X. (2017). “La transformación de la escena política catalana (2003-2016)” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 139–156). Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

Casas, F., A.-Etxearte, O., Amat, M. M., Mateos, R., Pruna, G., & Tomàs, N. (2019). *Tota la veritat. La crònica definitiva dels dies decisius del procés*. Barcelona: ARA Llibres.

Castells, M. (2008). “The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance” a *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 78–93.

Castells, M. (2009). *Comunicación y poder*. Madrid: Alianza editorial.

Colomé, G. (2017). “PSC: don’t stop me now” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 63–73). Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

Comas, A., & Melià, M. (2017). *CiU i PSC, la centralitat perduda*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal.

Cramer, K. (2016). “Do Catalans have ‘the right to decide’? Secession, legitimacy and democracy in twenty-first century Europe” a *Global Discourse*, 6(3), 423.

Crouch, C. (2004). *Post-Democracy*. Hoboken: Blackwell Publishers.

Crouch, C. (2004). *Posdemocràcia*. Madrid: Taurus Editorial.

Culla, J. B. (2017). *El tsunami*. Barcelona: Pòrtic.

Culla, J. B. (2013). *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012: una història política*. Barcelona: La Campana.

Davies, W. (2019). *Estados nerviosos*. Madrid: Editorial Sexto Piso.

Díaz-Montiel, A. (2018). “La Candidatura de Unidad Popular (CUP): origen, estructura y modelo originario” a *Política y Gobernanza. Revista de Investigaciones y Análisis Político*, 2(101–127).

Duran i Lleida, J. A. (2019). *El risc de la veritat*. Barcelona: Proa.

Eatwell, R., & Goodwin, M. (2019). *Nacionalpopulismo*. Barcelona: Ediciones Península.

Ekaizer, E. (2019). *Cataluña año cero*. Barcelona: Espasa.

Esteve, S. (2018). “Els comitès de defensa de la República i la noviolència. Un estudi de la naturalesa dels mètodes d’acció i resistència dels Comitès de Defensa de la República.” TFM Professional, Universitat Oberta de Catalunya.

Ferrer, J. (1995). *El fil roig. Noves perspectives per a Catalunya*. Barcelona: Thassàlia.

Fontana, J. (2014). *La formació d’una identitat*. Vic: Eumo Editorial.

Franco Buendía, D. (2016). “Evolución de comunicación política en Twitter: de CiU y del PSC-PSOE en las campañas electorales celebradas en Cataluña de 2010 a 2012.” *TDX (Tesis Doctorals En Xarxa)*. Universitat de Vic.

García, L. (2019). *El naufragi*. Barcelona: Tusquets Editores.

Gibert, A. (2014). *Una falsa història del PSC*. Barcelona: Curbet Edicions.

Ginesta, X. (2020). *El plebiscit arriba a Europa*. Barcelona: Curbet Edicions.

Ginesta, X. (2020). *Les multinacionals de l’entreteniment. Futbol, diplomàcia, identitat i tecnologia*. Barcelona: editorial UOC.

- Ginesta, X. (2010). “Les Tecnologies de la informació i la comunicació i l’esport una anàlisi de la Primera Divisió espanyola de futbol (2006-2008).” *TDX (Tesis Doctorals en Xarxa)*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Giral, E. (2019). *Els 525 llibres del procés*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Giral, E. (2017). *Òrgans de govern del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC–PSOE) (1978–2014)*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Gordillo, S. (2014). *Sobirania.cat*. Barcelona: Crea’t Edicions.
- Grau Masot, J. M. (2018). “Les xarxes d’influència i de construcció d’Opinió Pública a Twitter. El cas del procés d’independència de Catalunya: Des de l’anunci de la Llei del Referèndum fins als fets d’octubre.” *TDX (Tesis Doctorals En Xarxa)*. Universitat Rovira i Virgili.
- Guerrero-Solé, F. (2017). “Community Detection in Political Discussions on Twitter: An Application of the Retweet Overlap Network Method to the Catalan Process Toward Independence” a *Social Science Computer Review*, 35(2), 244.
- Guerrero-Solé, F. (2018). “Interactive Behavior in Political Discussions on Twitter: Politicians, Media, and Citizens’ Patterns of Interaction in the 2015 and 2016 Electoral Campaigns in Spain” a *Social Media + Society*, 4(4),
- Guerrero-Solé, F. (2016). “El procés sobiranista a les xarxes socials: Anàlisi de Twitter durant les campanyes catalanes del 2012 i el 2015 i la consulta per la independència” a *Narracions Mediàtiques Del Catalanisme: De l'Estatut de 1979 Al Procés Sobiranista*.
- Guibernau, M. (1997). “Images of Catalonia” a *Nations and Nationalism*, 3 (1), 89–111.
- Guibernau, M. (2006). “National identity, devolution and secession in Canada, Britain and Spain” a *Nations and Nationalism*, 12(1), 51–76.
- Gutiérrez-Rubí, A. (2017). “Burbujas informativas” extret de <https://www.gutierrez-rubi.es/2017/05/22/burbujas-informativas/>

- Gutiérrez-Rubí, A. (2019). *Gestionar las emociones políticas*. Barcelona: Gedisa Editorial.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2016). “Ten Years After Comparing Media Systems: What Have We Learned?” a *Political Communication*, 34, 155–171.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Sistemas mediáticos comparados: tres modelos de relación entre los medios de comunicación y la política*. Barcelona: Editorial Hacer.
- Homs, F. (2010). *Dret a decidir. Estació concert*. Barcelona: Editorial Base.
- Homs, F. (2008). *Catalunya a judici*. Badalona: ARA Llibres.
- Innerarity, D. (2018). *Política para perplejos*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.
- Innerarity, D. (2015). *La política en tiempos de indignación*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.
- Jowett, G. & O’Donnell, V. (1986). *Propaganda and persuasion*. California: Newbury Park
- Juliana, E., & Iglesias, P. (2018). *Nudo España*. Barcelona: Arpa&Alfil Editores.
- Keating, M. (2001). *Plurinational Democracy: Stateless Nations in a Post-Sovereignty Era*. Oxford: Oxford University Press.
- Keating, M. (2010). “Una nova onada d’independències?” a *IDEES. Revista de Temes Contemporanis*, 33, 201–204.
- Korstjens, I., & Moser, A. (2017). “Series: Practical guidance to qualitative research. Part 4: Trustworthiness and publishing” a *European Journal of General Practice*, 24, 120–124.
- Kraus, Peter. A & Vergés Gifra, J. (eds). (2017). *The Catalan Process. Sovereignty, Self-Determination and Democracy in the 21st Century*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Col·lecció Institut d’Estudis de l’Autogovern.

Lakoff, G. (2007). *No pienses en un elefante: lenguaje y debate político*. Madrid: Editorial Complutense.

Lakoff, G. (2008). *Puntos de reflexión. Manual del progresista*. Barcelona: Península.

Lassalle, J. M. (2019). *Ciberleviatán. El colapso de la democracia liberal frente a la revolución digital*. Barcelona: Arpa&Alfil Editores.

Liñeira, R., & Medina, L. (2017). “L’opinió pública catalana davant la independència. Preferències, motivacions i expectatives” a *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio* (pp. 159–184). Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

Lippmann, W. (2003). *La Opinión pública*. Langre: Langre.

López, M. P. (2020). “Off-line and online information in campaign: Use of social media in catalan elections 2017” a *RISTI - Revista Iberica de Sistemas e Tecnologias de Informacao*, 2020(E26), 229.

Luntz, F. I. (2007). *Words that work: it’s not what you say, it’s what people hear*. New York: Hyperion.

Marcet, J., & Medina, L. (2017). *La Política del proceso: actores y elecciones (2010-2016): el sistema político catalán en tiempos de crisis y cambio*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials,.

March, O. (2018). *Los entresijos del “procés”*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

Martí, J. (2018). *Cómo ganamos el proceso y perdimos la República*. Barcelona: ED Libros.

Martínez-Herrera, E., & Jeffrey, T. (2010). “The constitution and the politics of national identity in Spain. *Nations and Nationalism*” a *16(1)*, 6–30.

Mas, A. (2020). *Cap fred, cor calent. El procés en primera persona*. Barcelona: Columna.

Mazzoleni, G., & Schulz, W. (1999). “‘Mediatization’ of politics: A challenge for democracy?” a *Political Communication*, 16(3), 247–261.

McCombs, M. E., & Shaw, D. (1972). “The agenda-setting function of mass media” a *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176.

Medina, L. (2017). *Anuari polític de Catalunya 2017*. Barcelona: ICPS. Extret de <https://www.icps.cat/archivos/APC/anuari2017.pdf?noga=1>

Medina, L. (2018). *Anuari polític de Catalunya 2018*. Barcelona: ICPS. Extret de <https://www.icps.cat/archivos/APC/anuari2018.pdf?noga=1>

Medvic, S. K. (2013). *In defense of politicians. The expectations trap and its threat to democracy*. London: Routledge.

Meso, K., Rivero, D., Tous, A., & Larrondo, A. (2016). “Per què les xarxes socials revolucionen l’agenda setting dels mitjans” a *Periodística [Societat Catalana de Comunicació]*, 17, 11–26.

Micó, J.-L., & Carbonell, J.-M. (2017). “The Catalan political process for independence: An example of the partisan media System” a *American Behavioral Scientist*, 61(4), 428.

Micó, J.-L., & Casero-Ripollés, A. (2014). “Political activism online: Organization and media relations in the case of 15M in Spain” a *Information, Communication*, 17(7), 858.

Millian, X. (2019). *El poder del poble. L’autoorganització veïnal dels CDR*. València: Sembra Llibres.”

Montagut Calvo, M., & Moragas-Fernández, C. (2019). Polarització, espectacularització, tertúlies i periodisme. Una visió comunicativa del procés català” a *Informe de la comunicació a Catalunya 2017-2018* (pp. 291–302).

Moragas-Fernández, C., & Montagut Calvo, M. (2019). “Recerca en comunicació i procés català” a *Informe de la comunicació a Catalunya 2017-2018* (pp. 269–289). UAB.

Muñoz, J., & Guijoan, M. (2013). “Accounting for internal variation in nationalist mobilization: unofficial referendums for independence in Catalonia (2009-11)” a *Nations*, 19(1), 44.

Muro, D. & Lago, I. (2020). *The Oxford handbook of Spanish politics*. London: Oxford University Press.

Nadal, J. (2018). *Catalunya, mirall trencat*. Barcelona: Pòrtic.

Noelle-Neumann, E. (1995). *La espiral del silencio: opinión pública, nuestra piel social*. Barcelona: Ediciones Paidós.

Oltra, X. (2018). “Viatge al cor dels CDR” a *La República*, pp. 10–17.

O’Neil, C. (2017). *Weapons of math destruction: how big data increases inequality and threatens democracy*. London: Penguin Books.

Ordeix, E., & Ginesta, X. (2014). “Political Engagement Principles as the Basis for New Regional Self-Determination Processes in Europe: The Case of Catalonia” a *American Behavioral Scientist*, 58 (7), 928–940.

Pascal, M. (2020). *Perdre la por. Un manifest a favor de la política*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

Payne, G. (2009). “Reflections on Public Diplomacy: People-to-People Communication” a *American Behavioral Scientist*, 53 (4), 579–606.

Perelló, M. (2018). “The Use of New Media and ICT by Social Movements in Contemporary Processes of Political Activism”. *TDX (Tesis Doctorals En Xarxa)*, Universitat Ramon Llull.

Perelló, M. (2016). “Building a new state from outrage: The case of Catalonia” a *Handbook of Research on Citizen Engagement and Public Participation in the Era of New Media*, 344.

Peytibi, X. (2019). *Las campañas conectadas. Comunicación política en campaña electoral*. Barcelona: editorial UOC.

- Puigdemont, C., & Xirgo, X. (2020). *M'explico. De la investidura a l'exili* (volum 1). Barcelona: La Campana.
- Puigdemont, C., & Xirgo, X. (2020). *La lluita a l'exili* (volum 2). Barcelona: La Campana.
- Pujol, J. (2011). *Memòries. De la bonança a un repte nou (1993-2011)*. Barcelona: Proa.
- Pujol, J. (2011). *Residuals o independents? Quan es trenquen els ponts*. Barcelona: Pòrtic.
- Requejo, F. (2012). "Democràcia liberal i pluralisme nacional. El cas de Catalunya: del federalisme a la independència" a *L'Espill*, (40), 198–205.
- Riba, C. (n.d.). *L'observació participant i no participant en perspectiva qualitativa*. UOC.
- Risquete, J. (2014). *Elisabeth Noelle-Neumann: la vigència de l'espiral del silenci en la societat xarxa*. Barcelona : UOC,.
- Rodrigo, M. (1993). *La construcción de la noticia*. Barcelona: Ediciones Paidós.
- Saez, F. (2018). *Populisme. El llenguatge de l'adulació de les masses*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Saez, F. (2018). *La superfície. La vida entre pantalles*. Barcelona: Economía Digital.
- Salmon, C. (2019). *La era del enfrentamiento*. Barcelona: Ediciones Península.
- San Eugenio, J., & Xifra, J. (2014). "International representation strategies for stateless nations: The case of Catalonia's cultural diplomacy" a *Place Branding and Public Diplomacy*, 1–14.
- Serrano, I. (2013). "Just a Matter of Identity? Support for Independence in Catalonia" a *Regional & Federal Studies*, 23, 523–545.

- Serrano, I. (2013). "Secession in Catalonia: Beyond Identity?" a *Ethnopolitics*, 12 (4), 406–409.
- Shirky, C. (2011). "The Political Power of Social Media Technology, the Public Sphere, and Political Change" a *Foreign Affairs*, 90(1), 28.
- Siebert, F. S., Peterson, T., & Schramm, W. (1963). *Four theories of the press*. Chicago: University of Illinois,.
- Sinca, G. (2016). *El cavaller Floïd. Biografia de Joan B. Cendrós*. Barcelona: Proa.
- Sintes, M. (2011). *Periodistes contra polítics. La lluita pel poder enfronta governs i partits amb els mitjans de comunicació*. Barcelona: Columna.
- Soldevila, A. (2020). *El partit més llarg*. Barcelona: ARA Llibres.
- Tomasky, M. (2007). "The democrats" a *New York Review Of Books*, 54(6), 86.
- Tormos, R., Muñoz, J., & Hierro, M. J. (2015). "Identificació nacional: causa o conseqüència? Els efectes del debat sobre la independència en la identitat dels catalans" a *CEO, Papers de Treball*.
- Tufekci, Z. (2016). "El problema con la influencia de Facebook y sus burbujas de información" extret <https://www.nytimes.com/es/2016/11/21/espanol/opinion/el-problema-con-la-influencia-de-facebook-y-sus-burbujas-de-informacion.html>
- Valles, M. S. (1999). *Técnicas cualitativas de investigación social. Reflexión metodológica y práctica profesional*. Madrid: Editorial Síntesis.
- Vila, S. (2020). *Vèncer i convèncer*. Barcelona: Pòrtic.
- Vila, S. (2018). *D'herois i traïdors*. Barcelona: Pòrtic.
- Vioque, Á. (2006). *Més barbaritats de la COPE*. Badalona: ARA Llibres.
- Wolin, S. S. (2008). *Democracia SA. La democracia dirigida y el fantasma del totalitarismo invertido*. Buenos Aires: Katz,.

11.2 INFORMES, DISCURSOS, OBSERVATORIS, RESOLUCIONS I MARC LEGAL

Cambra de Comerç de Barcelona. "Impacte econòmic del dèficit d'inversió en infraestructures de l'Estat a Catalunya" (2019)

<https://www.cambrabcn.org/documents/20182/51408/Impacte+econ%C3%B2mic+d%C3%A8ficit+inversi%C3%B3+infraestructures/bd0781d1-7c2d-e69e-486a-f25143cbbb77> (Consultat 5/4/2020)

Conclusions Comissió Estudi Procés Constituent. (2016).
<https://www.parlament.cat/document/bopc/173628.pdf>

Conferència Artur Mas, 25 de novembre de 2014
<https://www.youtube.com/watch?v=V9twpU6hCiM> (Consultat 20/03/2020)

Centre d'Estudis d'Opinió, EvoluCEO:

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main> (consultat 20/03/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio> (consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio>
(consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio>
(consultat 20/3/2020).

<http://evoluceo.ceo.gencat.cat/ceo/inici/evoluceo.html#/main/evolucio>
(consultat 20/3/2020).

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC):

Informe 2015. L'Audiovisual de Catalunya
<https://www.cac.cat/documentacio/informe-del-sector-audiovisual-2015>

Informe 2016. L'Audiovisual de Catalunya
<https://www.cac.cat/documentacio/informe-del-sector-audiovisual-2016>

Informe 2017. L'Audiovisual de Catalunya
<https://www.cac.cat/documentacio/informe-del-sector-audiovisual-2017>

Informe 2018. L'Audiovisual de Catalunya
<https://www.cac.cat/sites/default/files/201910/Informe%20de%201%27audiovisual%202018.pdf>

Informe 2019. L'Audiovisual de Catalunya
<https://www.cac.cat/documentacio/informe-del-sector-audiovisual-2019>

Declaració de Granada, PSOE (2013) <http://web.psoe.es/source-media/000000562000/000000562233.pdf>

Declaració de Barcelona, PSOE, (2017) <https://www.psoe.es/media-content/2017/07/Por-el-Catalanismo-y-la-Espan%CC%83a-federal.pdf>

Declaració dels representants de Catalunya <https://www.vilaweb.cat/noticies/text-document-declaracio-independencia-10-octubre-puigdemont-junts-pel-si-cup/>

(Consultat: 22/03/2020)

Declaració Institucional de Carles Puigdemont, 4 d'octubre de 2017.

https://www.elnacional.cat/ca/politica/document-text-discurs-puigdemont_198696_102.html (consultat el 7/5/2021)

Discurs íntegre del rei Felip VI després del referèndum de Catalunya (3/10/2017).

<https://www.europapress.es/nacional/noticia-texto-integro-discurso-rey-felipe-vi-pronunciado-noche-crisis-cataluna-20171003211122.html>

Full de ruta unitari del procés sobiranista català, 2015

<http://statics.ccma.cat/multimedia/pdf/9/7/1427732774279.pdf> (Consultat: 20/03/2020)

Impacte econòmic del dèficit d'inversió en infraestructures de l'Estat a Catalunya.

Barcelona. Cambra de Comerç de Barcelona (2019).

<https://www.cambrabcn.org/documents/20182/51408/Impacte+econòmic+dèficit+inversió+infraestructures/bd0781d1-7c2d-e69e-486a-f25143cbbb77>

INCOM. (2018). *Informe de la comunicació a Catalunya 2017-2018.*

Informe de les conclusions de la Comissió d'Estudi del Procés Constituent.

<https://www.parlament.cat/document/bopc/173628.pdf> (Consultat: 21/03/2020)

La Casa Gran del Catalanisme (2007)

<https://www.vilaweb.cat/media/attach/vwedts/docs/mas20n.pdf>

La dignitat de Catalunya. Editorial conjunta de La Vanguardia, El Periódico de Catalunya, l'Avui, Diari de Girona, Diari de Tarragona, El Segre, La Mañana, Regió7,

El 9 Nou, Diari de Terrassa i Diari de Sabadell. (2009)

https://www.parlament.cat/web/actualitat/noticies/index.html?p_format=D&p_id=24804046

Llei 12/1983 Llei Orgànica d'Harmonització del Procediment Autonòmic (LOAPA)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1983-27280&p=20051001&tn=2>

(consultat 29/3/2020)

Llei 20/2017, del 8 de setembre, de transitorietat jurídica i fundacional de la República
<https://cido.diba.cat/legislacio/7257047/llei-202017-del-8-de-setembre-de-transitorietat-juridica-i-fundacional-de-la-republica-parlament-de-catalunya>

Llei 19/2017, del 6 de setembre, del referèndum d'autodeterminació. (2017).
<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7449A/1633375.pdf> (Consultat: 22/03/2020)

Llei 20/2017, del 8 de setembre, de transitorietat jurídica i fundacional de la República,
<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7451A/1633636.pdf> (Consultat: 22/03/2020)

Manifest Pacte Nacional pel Referèndum (2017)
<https://pactepelreferendum.cat/pdf/manifest-ca.pdf> (consultat 21/3/2020)

Post-Democracy” (Crouch, 2004).<https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/five-minutes-with-colin-crouch/> (consultat 4/4/2020).

Resultats Eleccions al Parlament de Catalunya 2017.
<http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm>

Resolució 5/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya. (2013).
<https://www.parlament.cat/document/nom/10b013.pdf>,
<https://www.parlament.cat/document/intrade/7094> (consultat 20/3/2020)

Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de setembre de 2015. (2015).
<https://www.parlament.cat/document/activitat/153122.pdf>

Resolució “Referèndum, empara legal i garanties.” (2016)
<https://www.parlament.cat/document/altres-publicacions/178249.pdf>

Resolució 5/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya.
<https://www.parlament.cat/document/intrade/7094> (Consultat: 20/03/2020)

Resultats 9N 2014 <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot.html>
(consultat 20/3/2020)

Resolució 1/XI del Parlament de Catalunya, sobre l'inici del procés polític a Catalunya com a conseqüència dels resultats electorals del 27 de setembre de 2015. <https://www.parlament.cat/document/activitat/153122.pdf> (Consultat: 21/03/2020)

Resolució “Referèndum, empara legal i garanties”, presentada conjuntament pels Grups Parlamentaris de Junts pel Sí i de la CUP-Crida Constituent. Aprovada en el transcurs del Debat de Política General de 6 d'Octubre de 2016. <https://www.parlament.cat/document/altres-publicacions/178249.pdf> pàgina 99
(Consultat: 21/03/2020)

Sentència TC 238/2015 d'11 de juny http://hj.tribunalconstitucional.es/ES/Resolucion/Show/24519#complete_resolucion&completa (Consultat: 20/03/2020)

Sentència TC 459/2019 de 14 d'octubre de 2019 <https://www.poderjudicial.es/Sentencia/459/2019> (Consultat: 15/04/2019)

11.3 WEBGRAFIA

ABC (en línia): “El PP recoge más de 300.000 firmas en toda España contra los indultos de Sánchez”, 21 de juny de 2021. https://www.abc.es/espana/abci-pp-recoge-mas-300000-firmas-toda-espana-contra-indultos-sanchez-202106141024_noticia.html
(consultat 18/6/2021)

AMI.cat (en línia): “Què és l'AMI”, 2011. <https://www.municipisindependencia.cat/que-es-ami/> (consultat 7/4/2020)

AMI.cat (en línia): “Municipis adherits”, 2020. <https://www.municipisindependencia.cat/municipis-adherits/> (consultat 7/4/2020)

ARA. (en línia): “Artur Mas fa un pas al costat i Carles Puigdemont el substituirà com a President”, 9 de gener de 2016. https://www.ara.cat/politica/artur-mas-carles-puigdemont-investidura-parlament-independencia-junts-pel-si-cup_1_1741482.html

(consultat el 20/3/2020)

ARA. (en línia): “La Caixa de Solidaritat paga la totalitat de la multa pel 9N i la fiança pels processats al jutjat 13”, 1 d’agost de 2019. https://www.ara.cat/politica/caixa-solidaritat-totalitat-fianca-investigats_1_2631830.html (consultat el 20/3/2020)

ARA. (en línia): “Ara és l’hora”: el vídeo de l’ANC i Òmnium per a la campanya pel doble “sí” en la consulta del 9N”, 17 de juliol de 2014. https://www.ara.cat/politica/Ara-video-Omnium-campanya-consulta_3_1176512343.html (consultat 6/4/2020).

ARA. (en línia): ”Eleccions al Parlament de Catalunya”, 27 de setembre de 2015 <https://eleccions.ara.cat/parlament-27s> (consultat 7/4/2020)

ARA. (en línia): “Una mestra jubilada acusada d’incitar l’odi contra la Guàrdia Civil investigada també per injúries i amenaces”, 27 de febrer de 2020 https://www.ara.cat/politica/Operatiu-guardia-civil-contra-CDR_0_2313368700.html (consultat 8/4/2020)

ARA. (en línia): “Neix Tsunami Democràtic per impulsar una campanya de desobediència civil com a sentència de l’1-O”, 2 de setembre 2019 https://www.ara.cat/politica/Neix-Tsunami-democratic-desobediencia-sentencia_0_2300170030.html (consultat 8/4/2020)

ARA. (en línia): “Canviem l’estat de les coses. El lema del Tsunami Democràtic ha fet la primera acció reivindicativa”, 5 de setembre de 2019 https://www.ara.cat/politica/Canviem-Tsunami-Democratic-realitzat-reivindicativa_0_2301969908.html (consultat el 8/4/2020)

ARA. (en línia): “Tothom a l’aeroport: la primera acció de Tsunami Democràtic contra la sentència del Procés”, 14 d’octubre 2019. https://www.ara.cat/judici-presos-politics-1-octubre/Tsunami-Democratic-aturar-aeroport-Prat_0_2325367575.html (consultat el 8/4/2020)

ARA. (en línia): “El 14F brinda la presidència ERC tot i el triomf del PSC”, el 15 de febrer 2021. https://www.ara.cat/politica/resultats-eleccions-parlament-catalunya-14-febrer-14-f-2021-erc-psc-jxcat-pdcat-cup-comuns-pp-ciutadans-vox_1_3872759.html (consultat el 13/6/2021)

BETEVE (en línia): “Microsoft bloqueja l’app del Tsunami a petició de la Guàrdia Civil “perquè impulsa atacs terroristes”, 30 d’octubre de 2019.

<https://beteve.cat/societat/microsoft-bloqueja-app-tsunami-democratic-terrorisme/>

(consultat el 8/4/2020)

BETEVE (en línia): “Les manifestacions independentistes de la Diada, any a any”, 9 de setembre de 2019. <https://beteve.cat/societat/manifestacions-diada-11-setembre-cronologia/> (consultat 8/4/2020)

CATALUNYA RÀDIO (en línia): “2010. Especial 10-J: "Som una nació; nosaltres decidim". La manifestació de l'Estatut”, 10 de juliol de 2010. <https://www.ccma.cat/catradio/alcanta/programa/2010-especial-10-j-som-una-nacio-nosaltres-decidim-la-manifestacio-de-lestatut/audio/454783/> (consultat 1/4/2020)

CULTURA21 (en línia): “Lluís Puig, nou conseller de Cultura”, 4 de juliol de 2018. <https://cultura21.cat/noticies/lluis-puig-nou-conseller-de-cultura/> (consultat 21/3/2020)

EL DIARIO.ES (en línia): “Puigdemont fulmina a su conseller de Empresa por cuestionar la celebración del referèndum”, 3 de juliol de 2017. https://www.eldiario.es/catalunya/puigdemont-empresa-cuestionar-celebracion-referendum_1_3294651.html

EL NACIONAL. (en línia): “El Tribunal de Comptes confirma i augmenta la condemna a Mas pel 9-N”, 26 de juliol de 2019. https://www.elnacional.cat/ca/politica/tribunal-comptes-confirma-augmenta-condemna-9novembre_407278_102.html (consultat 20/03/2020)

EL NACIONAL. (en línia): “L'extrema dreta es deixa veure a la manifestació unionista”, 27 d'octubre de 2019. https://www.elnacional.cat/ca/politica/video-extrema-dreta-manifestacio-unionista_435159_102.html (consultat el 8/4/2020)

EL NACIONAL. (en línia): “Rivera plega de tot i deixa la política: és el més responsable”, 11 de novembre de 2019. https://www.elnacional.cat/ca/politica/eleccions10n-rivera-plega-totpolitica_440436_102.html (consultat 13/6/2021)

EL PAÍS (en línia): “Rajoy cessa el Govern, dissol el Parlament i convoca eleccions a Catalunya pel 21 de desembre“, 27 d'octubre de 2017. https://cat.elpais.com/cat/2017/10/27/espana/1509114362_109606.html (consultat 23/3/2020)

EL PAÍS (en línia): “Pujol reconoce que su familia tuvo en el extranjero una fortuna sin declarar”, 26 de juliol de 2014 https://elpais.com/ccaa/2014/07/25/catalunya/1406306705_109805.html (consultat 2/4/2020)

EL PAÍS (en línia): “Manifestació multitudinària a Barcelona per la unitat d’Espanya”, 29 d’octubre de 2017. https://cat.elpais.com/cat/2017/10/29/catalunya/1509272972_833244.html (consultat 8/4/2020)

EL PAÍS (en línia): “El PP presenta su recurso de inconstitucionalidad contra la reforma del Estatuto catalán”, 31 de juliol de 2006 https://elpais.com/elpais/2006/07/31/actualidad/1154333819_850215.html (consultat 28/03/2020)

EL PAÍS (en línia): “Jordi Sànchez, nou president de l’ANC”, 16 de maig de 2015 https://cat.elpais.com/cat/2015/05/16/catalunya/1431776228_237452.html (consultat 16/6/2021)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Torra anuncia elecciones tras los presupuestos y carga contra ERC”, 29 de gener de 2020. <https://www.elperiodico.com/es/politica/20200129/torra-anuncia-elecciones-tras-los-presupuestos-y-carga-contra-erc-7826610> (consultat el 31/03/2020)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Montilla atribuye la desafección hacia España a los ataques del PP”, 30 de juliol del 2009 <https://www.elperiodico.com/es/politica/20090730/montilla-atribuye-desafeccion-espana-ataques-122028> (consultat 1/4/2020)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Tsunami Democràtic talla l’AP-7 a la Jonquera i crida a bloquejar la frontera”, 11 de novembre de 2019. <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20191111/tsunami-democratic-talla-ap7-jonquera-bloqueig-frontera-7731308> (consultat el 8/4/2020)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Barcelona vive la jornada más larga de disturbios”, 18 d’octubre de 2019. <https://www.elperiodico.com/es/politica/20191018/menores-detenidos-tirar-objetos-jefatura-policia-7689810> (consultat 8/4/2020)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Homs explota en Twitter contra la destitución de Jordi Baiget”, 4 de juliol de 2017 <https://www.elperiodico.com/es/politica/20170703/francesc-homs-explota-twitter-contra-destitucion-jordi-baiget-6145455> (consultat 30/3/2021).

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, (en línia): “Puigdemont sotmet el PDECat i defenestra Pascal”, 21 de juliol de 2018, <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20180721/pascal-dimiteix-pdecat-puigdemont-6954893> (consultat 30/03/2021)

EL PUNT AVUI (en línia): ““Anar a presó? Ho aguantaria. Però no que vagin contra el patrimoni”, 3 de juliol de 2017. <https://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/1184483-anar-a-presos-ho-aguantaria-pero-no-que-vagin-contra-el-patrimoni.html> (consultat el 27/4/2020)

FRIDAYS FOR FUTURE (en línia): “What we do”, 2020 <https://www.fridaysforfuture.org/> (consultat 8/4/2020)

GENERALITAT DE CATALUNYA (en línia): “Eleccions al Parlament de Catalunya 2017”. 21 de desembre de 2017. <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU099999CM.htm> (consultat 9/4/2020)

GENERALITAT DE CATALUNYA (en línia): “Eleccions al Parlament de Catalunya 2017”, 21 de desembre de 2017 <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU099999CM.htm> (consultat 8/4/2020)

LA MONCLOA.COM (en línia): “Rajoy: “Hoy ha prevalecido la democracia porque se ha cumplido la Constitución”, 1 de octubre de 2017 <https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Paginas/2017/011017referendum1.aspx> (consultat el 28 d’abril de 2021)

LA VANGUARDIA (en línia): “Condena firme a dos años y medio de prisión contra Oriol Pujol por las ITV”, 27 de juliol de 2018 <https://www.lavanguardia.com/politica/20180727/451121938041/condena-oriol-pujol-prision-itv.html> (consultat 2/4/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “La dirección de Unió gana su consulta interna por un estrecho margen”, 14 de juny de 2015.

<https://www.lavanguardia.com/politica/20150614/54432827892/direccion-unio-consulta-interna-estrecho-margen.html> (consultat 3/4/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “La militancia echa el cierre a CDC y confía en Homs para el 26J”, 21 de maig de 2016 <https://www.lavanguardia.com/politica/20160521/401953051240/cdc-resultados-superdissabte-primarias-francesc-homs-renovacion.html> (consultat el 3/4/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “El texto íntegro de la declaración de independencia de Catalunya”, 10 d’octubre de 2017. <https://www.lavanguardia.com/politica/20171010/431970027817/declaracion-de-independencia-catalunya.html> (consultat 11/5/2021)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “Els estats europeus no reconeixen Catalunya però demanen diàleg”, 27 d’octubre de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/141508/estats/europeus/no/reconeixen/catalunya/pe-ro/demanen/dialeg> (Consultat: 23/03/2020)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “Turull denuncia vulneracions de drets i també porta la sentència de l’1-O a Estrasburg”, 10 de juny 2021 <https://www.naciodigital.cat/noticia/221128/jordi-turull-recurs-estrasburg-tedh> (consultat el 10/6/2021)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “VÍDEO Què és un CDR? Et mostrem quin és el que tens més a prop”, 7 de novembre de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/142247/video/cdr/et/mostrem/quin/tens/prop> (consultat 8/4/2020)

ÒNMIUM (en línia): “Òmnium fixa el full de ruta en un acte a Santa Coloma de Gramenet”, 29 d’octubre de 2012 <https://www.omnium.cat/ca/omnium-fixa-el-full-de-ruta-en-un-acte-a-santa-coloma-de-gramenet/> (consultat el 6/4/2020)

ÒNMIUM (en línia): “Àrea socis” (2020), <https://www.omnium.cat/ca/area-socis/inici/> (consultat 6/4/2020)

ÒNMIUM (en línia): “Ara és l’hora”, (2014). <https://www.omnium.cat/ca/campanyes/ara-es-l-hora/> (consultat 6/4/2020).

ÒMNIUM (en línia): “Jordi Cuixart és proclamat nou president d’Òmnium”, 19 de desembre de 2015 <https://www.omnium.cat/ca/jordi-cuixart-es-proclamat-nou-president-domnium/> (consultat 16/6/2021)

PARLAMENT DE CATALUNYA (en línia): “Rivera: “Davant la inacció del govern els espanyols actuem contra uns colpistes que volen treure’ns la nostra identitat”, 8 d’octubre 2017 <http://parlament-catalunya.ciudadanos-cs.org/2017/10/08/rivera-davant-la-inaccio-del-govern-els-espanyols-actuem-contra-uns-colpistes-que-volen-treurens-la-nuestra-identitat/> (consultat 12/5/2021)

PUBLICO.ES (en línia): “Fiesta privada de la extrema derecha en la Plaza de Colón contra los indultos”, 13 de juny de 2021 <https://www.publico.es/politica/fiesta-privada-extrema-derecha-plaza-colon-indultos.html> (consultat 18/6/2021)

PUBLICO.ES, (en línia): “Puigdemont es dona de baixa del PDeCAT”, 31 d’agost de 2020. <https://www.publico.es/public/puigdemont-dona-baixa-pdecat.html> (consultat 17/4/2021)

RTVE (en línia): “El Pacto del Tinell”, 26 de novembre de 2010 <https://www.rtve.es/alacarta/videos/elecciones-catalanas/catalua-2003-1er-tripartit-1mov-codecmaster-wmv/912463/> (consultat 2/4/2020)

SCC (en línia): “Societat Civil Catalana”, 2014. <https://societatcivilcatalana.cat/sectorial>

STATISTA. (en línia): “Número de lectores diarios de los principales periódicos españoles en 2020”, 2021. <https://es.statista.com/estadisticas/476795/periodicos-diarios-mas-leidos-en-espana/> i de ComScore (consultat el 19/3/2021).

THE NEW YORK TIMES (en línia): “El problema con la influencia de Facebook y sus burbujas de información”, 21 de novembre de 2016. <https://www.nytimes.com/es/2016/11/21/espanol/opinion/el-problema-con-la-influencia-de-facebook-y-sus-burbujas-de-informacion.html> (consultat 1/2/2020)

TSUNAMI DEMOCRÀTIC (en línia): “El Tsunami Democràtic”, 2020. <https://tsdem.gitlab.io/> (consultat 8/4/2020). Nota: la pàgina web de Tsunami Democràtic fou clausurada inicialment per l’Audiència Nacional.

VILAWEB (en línia): “Desobediència multitudinària en la jornada de reflexió electoral arreu de Catalunya”, 9 de novembre de 2019. <https://www.vilaweb.cat/noticies/placa-universitat-barcelona-9-novembre-tsunami-democratic/> (consultat el 8/4/2020)

VILAWEB (en línia): “El Tsunami Democràtic també col·lapsa el pas fronterer al País Basc”, 12 de novembre de 2019. <https://www.vilaweb.cat/noticies/tsunami-democratic-fa-una-crida-a-collapsar-tambe-el-pas-fronterer-al-pais-basc/> (consultat el 8/4/2020)

VILAWEB (en línia): “El canal de Telegram del Tsunami Democràtic entra a la llista dels més seguits al món”, 1 de novembre de 2019. <https://www.vilaweb.cat/noticies/tsunami-democratic-telegram-ranquing/> (consultat el 8/4/2020)

VILAWEB (en línia): “Jordi Cuixart, primer pres polític a recórrer a Estrasburg”, 9 de juny 2021. <https://www.vilaweb.cat/noticies/jordi-cuixart-primer-pres-politic-estrasburg-tedh/> (consultat el 10/6/2021)

VILAWEB (en línia): “Puigdemont cessa el conseller Jordi Baiget i nomena Santi Vila”, 3 de juliol de 2017. <https://www.vilaweb.cat/noticies/puigdemont-cessa-el-conseller-jordi-baiget-i-nomena-santi-vila/> (consultat 21/3/2020)

3/24.cat. (en línia): “ERC guanya les eleccions municipals a Catalunya”, 28 de maig de 2019. <https://www.ccma.cat/324/esquerra-forca-mes-votada-a-catalunya-en-les-eleccions-municipals-amb-un-8-escrutat/noticia/2924384/> (consultat el 13/6/2021)

3/24.cat. (en línia): “Mor Muriel Casals per les ferides causades per l'accident amb una bicicleta”, 13 de febrer de 2016. <https://www.ccma.cat/324/mor-muriel-casals-per-les-ferides-causades-per-laccident-amb-una-bicicleta/noticia/2713182/> (consultat 21/03/2020)

3/24.cat. (en línia): “350.000 persones en la manifestació per la unitat d'Espanya a Barcelona”, 8 d'octubre de 2017. <https://www.ccma.cat/324/manifestacio-a-barcelona-per-la-unitat-despanya-convocada-per-scc/noticia/2813636/> (consultat 8/4/2020)

3/24.cat. (en línia): “La CDR Tamara Carrasco, en llibertat amb mesures sense acusació de terrorisme”, 12 abril de 2018. <https://www.ccma.cat/324/la-integrand-dels-cdr-detinguda-a-viladecans-a-laudiencia-nacional/noticia/2849715/> (consultat 8/4/2020)

3/24.cat. (en línia): “Referèndum, l'1 d'octubre: "Voleu que Catalunya sigui un estat independent en forma de república?", 9 de juny de 2017. <https://www.ccma.cat/324/la-pregunta-del-referendum-podria-incloure-els-termes-estat-i-republica/noticia/2793298/> (consultat el 21/03/2020)

3/24.cat. (en línia): “Milers de ciutadans descontents pel desgavell en les infraestructures es manifesten a Barcelona”, 1 de desembre de 2007. <https://www.ccma.cat/324/Milers-de-ciutadans-descontents-pel-desgavell-en-les-infraestructures-es-manifesten-a-Barcelona/noticia/233187/> (consultat 4/4/2020).

3/24.cat. (en línia): “1,5 milions de persones demanen la independència de Catalunya en una manifestació rècord”, 11 de setembre de 2012. <https://www.ccma.cat/324/15-milions-de-persones-demanen-la-independencia-de-Catalunya-en-una-manifestacio-record/noticia/1884457/> (consultat el 6/4/2020)

3/24.cat. (en línia): “Milers de ciutadans descontents pel desgavell en les infraestructures es manifesten a Barcelona”, 1 de desembre de 2007 <https://www.ccma.cat/324/Milers-de-ciutadans-descontents-pel-desgavell-en-les-infraestructures-es-manifesten-a-Barcelona/noticia/233187/> (consultat 28/032020)

3/24.cat. (en línia): “Jordi Cuixart y Jordi Sànchez, condenados a 9 años de cárcel por sedición”, 15 d'octubre de 2019, <https://www.ccma.cat/324/jordi-cuixart-y-jordi-sanchez-condenados-a-9-anos-de-carcel-por-sedicion/noticia-es/2955685/> (consultat 7/4/2020)

11.4WEBGRAFIA PER L'ANÀLISI DE CONTINGUT

LA VANGUARDIA (en línia): “Puigdemont cesa al conseller Baiget por “pérdida de confianza”, 3 juliol de 2017.

<https://www.lavanguardia.com/politica/20170703/423878406084/cese-jordi-baiget.html>
(consultat 9/5/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “Turull, Forn y Ponsatí toman posesión como consellers en la cuenta atrás hacia el referèndum”, 14 de juliol de 2017.

<https://www.lavanguardia.com/politica/20170714/424113837319/toma-posesion-turull-forn-ponsati.html> (consultat 9/5/2020)

EL PAÍS (en línia): “Puigdemont cesa a Baiget por sus dudas sobre el referèndum”, 3 de juliol 2017. https://elpais.com/ccaa/2017/07/03/catalunya/1499107547_465163.html (consultat 7/6/2020)

EL PAÍS (en línia): “Junqueras toma el control de un Gobierno a la desesperada”, 14 de juliol de 2017. https://elpais.com/ccaa/2017/07/14/catalunya/1500016796_828492.html (consultat 7/6/2020)

ARA. (en línia): “Puigdemont cessa Baiget per dubtar l’1-O i criticar la seva estratègia”, 4 de juliol de 2017. https://www.ara.cat/politica/Baiget-reconeix-probablement-Govern-referendum_0_1825617508.html#a_comments (consultat 6/5/2020)

ARA. (en línia): “Puigdemont relleva quatre càrrecs per esvair dubtes sobre l’1-O”, 15 de juliol de 2017. https://www.ara.cat/politica/puigdemont-junqueras-anuncien-canvis-govern-referendum_0_1832216861.html (consultat 6/5/2020)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “Puigdemont cessa Baiget pels seus dubtes sobre el referèndum”, 3 de juliol de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/134186/puigdemont/cessa/baiget/pels/seus/dubtes/sobre/referendum> (consultat 27/5/2020)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “El nou Govern de Puigdemont: Turull a Presidència, Forn a Interior i Ponsatí a Ensenyament”, 14 de juliol de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/134852/nou/govern/puigdemont/turull/presidencia/forn/interior/ponsati/ensenyament> (consultat 27/5/2020)

EL MUNDO (en línia): “Puigdemont consume su purga: "No es un día de felicidad", 3 de juliol de 2017. <https://www.elmundo.es/cataluna/2017/07/04/595b57f6e5fdea1b758b45ff.html> (consultat 5/5/2020)

ABC (en línia): “Puigdemont invita a dejar el Govern a todos los que duden del referèndum”, 3 de juliol de 2017. <https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci->

[carles-puigdemont-asegura](#) [diferencias-grandes-entre-y-201707040013_noticia.html#disqus_thread](#) (consultat 7/5/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “Más de 2,2 millones votan en el referéndum con una victoria del sí por el 90%”, 2 d’octubre de 2017. <https://www.lavanguardia.com/politica/20171002/431728900422/referendum-resultados.html> (Consultat 9/5/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): “Todos los vídeos de la represión policial en el referéndum”, 1 d’octubre de 2017. <https://www.lavanguardia.com/politica/20171002/431737728225/videos-cargas-policiales-referendum-catalunya.html> (Consultat 9/5/2020)

EL PAÍS (en línia): “Rajoy recurre a la fuerza policial para descabezar el referéndum il·legal”, 2 d’octubre de 2017. https://elpais.com/ccaa/2017/10/01/catalunya/1506820373_674242.html#comentarios (Consultat 7/6/2020)

ARA. (en línia): “Càrregues policials, col·legis desallotjats i urnes requisades”, 1 d’octubre de 2017. https://www.ara.cat/politica/Carregues-policials-desallotjaments-incautacionsdurnes_0_1879612183.html (consultat 6/5/2020)

ARA. (en línia): “La repressió policial causa 844 ferits, un dels quals lesionat en un ull per una pilota de goma”, 1 d’octubre de 2017. https://www.ara.cat/politica/Operen-Hospital-Sant-Pau-pilota_0_1879612200.html (consultat 6/5/2020)

NACIÓ DIGITAL (en línia): “Puigdemont, després del referèndum: «Aquest moment demana mediació»”, 2 d’octubre de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/139685/puigdemont/despres/referendum/aquest/moment/demana/mediació> (consultat 27/5/2020)

EL MUNDO (en línia): “El referéndum de Cataluña, en vivo: Junqueras anuncia un 90% de 'síes' entre las 2.262.424 papeletas contades”, 1 d’octubre de 2017. <https://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/01/59d0502d268e3e802e8b461a.html> (consultat 5/5/2020)

ABC (en línia): “Los «resultados» del referéndum ilegal suman el 100,88% de votos”, 2 d’octubre de 2017. <https://www.abc.es/espana/catalunya/abci-resultados-simulacro->

[referendum-suman-10088-por-ciento-votos-201710021047_noticia.html#disqus_thread](https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-referendum-suman-10088-por-ciento-votos-201710021047_noticia.html#disqus_thread)
(consultat 7/5/2020)

ABC (en línia): "Puigdemont da por válido el 1-O y llevará el resultado al Parlament para aplicarlo", 2 d'octubre de 2017. https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-puigdemont-promete-trasladar-parlament-resultados201710012254_noticia.html#disqus_thread (consultat 7/5/2020)

ABC (en línia): "Rajoy dices que ha prevalecido la democracia", 2 d'octubre de 2017. https://www.abc.es/espana/abci-rajoy-prevalecido-democracia201710012048_noticia.html#disqus_thread (consultat 7/5/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): "Rufián compara la convocatoria de elecciones con la traición de Judas Iscariote", 26 d'octubre de 2017. <https://www.lavanguardia.com/politica/20171026/432365550294/gabriel-rufian-traicion-elecciones-155.html> (consultat 9/5/2020)

LA VANGUARDIA (en línia): "El Parlament declara la independència mientras el Senado aprueba el 155", 27 d'octubre de 2017. <https://www.lavanguardia.com/politica/20171027/432390701917/parlament-declara-independencia-senado-aprueba-aplicacion-155.html> (consultat 9/5/2020)

EL PAÍS (en línia): "El Parlament declara la independència", 27 d'octubre de 2017. https://elpais.com/politica/2017/10/10/actualidad/1507658001_128339.html#comentarios (consultat 7/6/2020)

ARA. (en línia): "El Parlament proclama la República i posa en marxa el procés constituent", 27 d'octubre de 2017. https://www.ara.cat/politica/DIRECTE-Parlament-propostes-resolucio-respondre_0_1895210574.html (consultat 6/5/2020)

NACIÓ DIGITAL (en línia): "El Parlament declara la independència", 27 d'octubre de 2017. <https://www.naciodigital.cat/noticia/141454/parlament/declara/independencia> (consultat 27/5/2020)

EL MUNDO (en línia): "El Parlament hace efectivo el desafío y proclama la República catalana", 27 d'octubre de 2017. <https://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/01/59d0502d268e3e802e8b461a.html> (consultat 5/5/2020)

ABC (en línia): “El Parlamento de Cataluña aprueba una independencia golpista y sin validez alguna”, 27 d’octubre de 2017.
https://www.abc.es/espana/catalunya/politica/abci-parlamento-cataluna-aprueba-declaracion-unilateral-independencia-201710271527_noticia.html (consultat 7/5/2020)

11.5 ENTREVISTES ORALS A EXPERTS

Entrevista a Antoni Gutierrez-Rubí, assessor internacional en comunicació política, institucional i empresarial (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 6 de maig de 2020).

Entrevista a Carles Fernández, periodista i consultor de comunicació (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 8 de maig de 2020)

Entrevista a Guillem López, polític i consultor de comunicació política (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 16 de maig de 2020)

Entrevista a Marc Argemí, periodista i consultor de comunicació. Professor associat a la UIC (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 20 de maig de 2020)

Entrevista a Saül Gordillo. Periodista i director de Catalunya Ràdio (entrevista personal, format digital i per correu electrònic l’1 de maig de 2020)

Entrevista a Tià Torras, consultor de comunicació (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 8 de maig de 2020)

Entrevista a Toni Aira, doctor en comunicació social i política, professor de Comunicació i Política a la UPF (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 28 d’abril de 2020)

Entrevista a Xavier Peytibí, consultor de comunicació política i pública (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 4 de maig de 2020)

Entrevista a Xavier Tomàs, consultor en comunicació política (entrevista personal, format digital i per correu electrònic l’1 de maig de 2020)

11.6 RELACIÓ DE TAULES I FIGURES

11.6.1 Taules

Taula 1. Plantejament metodològic de l'estudi.....	17
Taula 2. Mostra tipològica emprada per l'anàlisi de contingut.....	21
Taula 3. Referències de webgrafia per l'anàlisi de contingut.....	21
Taula 4. Etiquetes per efectuar l'anàlisi de continguts.....	24
Taula 5. Resultats del Procés Participatiu sobre el futur polític de Catalunya.....	41
Taula 6. Els models de mitjans de comunicació segons Siebert.....	147
Taula 7. Els models de mitjans de comunicació segons Hallin i Mancini.....	148
Taula 8. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 1.....	211
Taula 9. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 2.....	235
Taula 10. Etiquetes per l'anàlisi dels comentaris. Estudi de cas 3.....	259

11.6.2 Figures

Figura 1. Exemple de manifestacions públiques posteriors a la Declaració d'Independència.....	67
Figura 2. Grau d'informació sobre política (juliol 2006-febrer 2020)	152
Figura 3. A través de quins mitjans s'acostuma a informar sobre política (abril 2009-febrer 2020)	153
Figura 4. A quin canal de televisió acostuma a veure els informatius (abril 2009-febrer 2020).....	155

Figura 5. Llocs d'internet des d'on se segueix la informació política (2014-2020).....	157
Figura 6. Valoració de la situació política de Catalunya (2007-2020).....	169
Figura 7. Valoració de la situació política actual d'Espanya (març 2007-febrer 2020).....	171
Figura 8. Problema més important de Catalunya (juliol 2006-febrer 2020).....	172
Figura 9. Sentiment de pertinença, pregunta 1.....	174
Figura 10. Sentiment de pertinença, pregunta 2.....	175
Figura 11. On s'ubicaria vostè en una escala de catalanisme-espanyolisme?.....	177
Figura 12. Dels diferents tipus d'eleccions, quina és la més important per vostè?.....	178
Figura 13. Relacions entre Catalunya i Espanya (juliol 2006-febrer 2020).....	180
Figura 14. Valoració del nivell d'autonomia de Catalunya (2006-2020).....	182
Figura 15. Vol que Catalunya esdevingui un estat independent? (2015-2020).....	184

Aquesta tesi doctoral s'ha acabat d'escriure a Vic, el dia 25 de juny de 2021.

**POLÍTICA EN L'ERA DIGITAL: L'IMPACTE DE LES
NOVES PAUTES COMUNICATIVES EN LA POLÍTICA
CATALANA DURANT LA CRISI INSTITUCIONAL DE
2017**

TESI DOCTORAL

ANNEX 1

Autora: Marta Pascal i Capdevila

Director: Dr. Ferran Sáez Mateu

Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals

Departament d'Humanitats i Ciències Socials

Universitat Ramon Llull

ANNEX 1: ENTREVISTES

ÍNDEX

Entrevista 1: Antoni Gutierrez-Rubí.	327
Entrevista 2: Carles Fernández.	331
Entrevista 3: Guillem López.	334
Entrevista 4: Marc Argemí	340
Entrevista 5: Saül Gordillo	344
Entrevista 6: Tià Torras.	351
Entrevista 7: Toni Aira.	361
Entrevista 8: Xavier Peytibí.	364
Entrevista 9: Xavier Tomàs	369

ENTREVISTA 1: Antoni Gutierrez-Rubí, assessor internacional en comunicació política, institucional i empresarial (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 6 de maig de 2020).

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

Les xarxes socials van tenir una influència rellevant, especialment aquelles on predomina el debat polític, com Twitter.

Al 2017 molts polítics estaven encara molt impactats pel volum i la intensitat de la conversa a Twitter, i segurament enlluernats amb la idea d'aconseguir l'acceptació o la victòria a la xarxa, pel que es van deixar influir per la conversa digital (tot i que sabem que aquesta no representa la realitat de la ciutadania: els seus usuaris tendeixen a ser més joves que la mitja, i tant l'ús com la conversa política tendeix a tenir una major participació masculina (les últimes eleccions a Regne Unit, on la derrota del Labour es va contradir amb la seva preeminència a Twitter, és un bon exemple d'això).

Així, van ser un dels elements que van contribuir a fer quallar un nou clima d'opinió, i un element de pressió social sobre les diferents forces polítiques, però no van ser l'únic element ni el més determinant.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

Novament, les xarxes socials van actuar com a altaveu, i a la vegada com a element magnificador i polaritzador, de l'opinió pública. Al no comptar amb dades més fiables, també van contribuir a la presa de decisions de les forces polítiques prèviament a l'1-O. El dia de les votacions en concret però, el govern i la xarxa de voluntaris ja s'havien compromès amb un full de ruta, pel que les decisions preses en aquell context no van obeir al minut a minut de les xarxes socials. El que si van condicionar enormement va ser la percepció internacional de la jornada, ja que les imatges de violència policial compartides a xarxes van aparèixer a mitjans arreu del món.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

No crec que hagi sigut el cas. Com ja he destacat, els polítics són conscients de la conversació digital, i, per tant, reben pressions de la ciutadania a través de xarxes socials, però aquesta pressió té una influència limitada (com, per altre banda, també pot tenir una manifestació o una vaga), no crec que el govern pensés que cauria per no obeir a Twitter. Segurament la decisió de declarar la independència va ser un mix de compromís personal amb la causa, pressions polítiques per mantenir el govern, intent de pressionar al govern central i a la comunitat internacional per dialogar, i potser una menysvaloració de les conseqüències polítiques i personals que això tindria, i va ser un procés diferent per a cadascuna de les persones implicades. Les xarxes socials en això van tenir un paper reduït.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l'ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d'un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l'hora d'incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

Ambdues són certes, al cap i a la fi, la conversa que veiem a xarxes socials té la seva base a la realitat física. Però, pel model de bombolles relacionals i informatives que s'estableix a les xarxes socials, la segona afirmació s'apropa més a la realitat del procés sobiranista. Els algoritmes de les xarxes socials intenten mostrar-nos continguts alineats amb els nostres interessos, això, unit al fet de que tendim a fer amistat i agrupar-nos amb persones ideològicament semblants a nosaltres, va potenciar la creació de bombolles relacionals i informatives, on les persones es reafirmaven (i es polaritzaven) en les seves idees gràcies a que aquestes eren repetides, compartides i viralitzades per comptes amb idees similars, a la vegada que eren durament atacades per persones amb idees contràries, el que només provocava la reacció de reafirmar-se encara més amb les idees pròpies compartint encara més continguts en la mateixa línia ideològica.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins? Per què?

Molts líders d'opinió a les xarxes són també líders en el món offline. Pensem en polítics, activistes i periodistes, per exemple, que ja tenen una base i un posicionament important, i que aconsegueixen gràcies a això un seguiment rellevant a xarxes socials, utilitzant-les per arribar a més persones i reafirmar el seu lideratge. Però el potencial de viralització de continguts i missatges creats per qualsevol usuari de la xarxa també ha permès el sorgiment d'influencers dins de les diferents bombolles relacionals i informatives que s'han creat, molts cops per mostrar un talant combatiu respecte a altres grups.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Aquesta divisió té la seva base en la realitat política, ja que hi havia diferències rellevants entre els socis de govern, altres forces independentistes, i organitzacions de la societat civil. El procés de bombolles informatives i relacionals que es dona a xarxes socials, i els enfrontaments i crispació que es donen en aquestes esferes, han provocat que aquestes divergències augmentin, i sobretot que empitjori la percepció que tenen uns grups dels altres.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Novament, han influït per les bombolles relacionals i informatives ja descrites, que han contribuït a la polarització entre els dos grups i que, a més, han convertit a les dues posicions en irreconciliables, ja que parteixen d'influències i fonts completament diferents, i es veuen reafirmades per les seves respectives bombolles.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

De manera similar a altres processos polítics, la xarxa social per excel·lència ha estat Twitter, i pels motius que ja he destacat fins ara: és la xarxa preferida per parlar sobre

política, i on la politització i polarització dels usuaris en base a bombolles informatives i d'influència és més evident. A més la conversa sempre és pública i té un format donat a l'intercanvi, pel que augmenta la seva influència.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

Primer de tot, molts d'aquests lideratges tenen la seva base al món offline, les relacions personals i el lideratge físic encara tenen un gran pes en determinar el lideratge online. Per altre banda, a xarxes socials el més important és saber generar comunitat, és a dir, relacionar-se amb els seguidors. A nivell polític, els usuaris que més triomfen són aquells que ofereixen contingut de qualitat, amb fils ben argumentats i contingut visualment atractiu. També destaquen aquells que apel·len a l'emocionalitat, inclús aquells que l'utilitzen per enfrontar-se a altres grups. Idealment, els nous lideratges digitals han de ser conscients de l'impacte que tenen a nivell de polarització, i controlar el discurs per evitar perpetuar idees i comportaments nocius per la convivència i comprensió al món offline.

ENTREVISTA 2: Carles Fernández, periodista i consultor de comunicació (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 8 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

No exclusivament però els líders tant de la coalició de govern com els grups parlamentaris estaven massa pendents de què es deia a la xarxa. Fent un exercici de quantificació crec que el 75% de la responsabilitat del canvi de govern és conseqüència de les xxss.

El món independentista no acceptava el dubte o el matís sobre el projecte. A més, els membres de govern que van canviar eren obertament no independentistes en la graduació que aleshores exigien les forces polítiques amb majoria al Parlament.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera? Crec que ja a les alçades que s'estava, amb la gent, molta, implicada en l'organització i sobretot amb el convenciment que crec que es tenia que el govern Rajoy no s'atreviria mai a ordenar allò a la policia, allò era imparable. Les xxss només van contribuir a estimular encara més la participació en la votació i en la resistència organitzada. I, clarament, exercien una pressió constant al govern de la Generalitat que per altra banda no deixava d'emetre missatges que el referèndum es faria. Sense les pressió de les xarxes no s'hagués fet l'1-O? Provablement.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples? Quan el MHP Puigdemont dubtava de si fer la declaració o eleccions, el grup de la coalició de govern i el seu entorn van endegar una campanya intensa de pressió per fer la proclamació igualment com ho van fer l'ACN, la CUP i centenars d'usuaris independentistes actius a TW especialment. També molts del Grup Parlamentari al qual pertanyia el MHP. Per mi, l'exemple clar, és la crida a participar a una concentració al Palau de la Generalitat per increpar i emetre el missatge que el MHP podia traïr el projecte independentista si convocava eleccions. Un altre exemple van ser dos tuits de

destacats membres del PDECAT (Jordi Cuminal i Albert Batalla) anunciant que deixaven el partit si no es proclamava la independència.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l’ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d’un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l’hora d’incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

Amb la primera afirmació. Crec que feia anys que hi havia un gran descontent amb l’actuació de l’Estat Espanyol vers Catalunya i les xxss es van convertir en el canal ideal per expressar-se lliurement, insultar, convertir-se en càmera de tv, fotògraf, etc...

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins ? Per què ?

Dubto. Si no ets un bon líder les xxss no t’hi converteixen. Si ho ets, les xxss et reforcen. Durant el procés crec que van ser més les organitzacions civils (ACN, ÒMNIMUM en menor mesura, etc...) els qui es van erigir com a líders (moviments no persones) i vetlladors que el procés avançava en la bona direcció. No recordo cap polític que guanyés pes com a líder i que encara el mantingui per la seva participació a les xxss. Recordem que les manifestacions independentistes sempre eren convocades per les organitzacions civils.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l’independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"? Clarament. Els “hiperventilats” han guanyat l’espai per constància i perquè mai defalleix. Els “pragmàtics” s’han atipat de rebre missatges ofensius i de no poder trobar espais de diàleg i molts o han reduït dràsticament la seva activitat a les xxss o simplement les han abandonat

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com? Hi ha contribuït pel mateix que responia abans. Els partidaris han estat més constants, més efectius i a les xxss més nombrosos (en termes de CAT). Els contraris van subestimar inicialment el moviment independentista i quan van voler reaccionar ho van fer, molts d’ells, intentant recuperar el patriotisme espanyol. Els que eren al mig, qui volia trobar l’equilibri era ràpidament

expulsat de l'escenari. A partir de llavors ja era “viva España” contra, primer “volem votar” i després ja “in, inde, independència”

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

TW. Per la immediatesa, l'accessibilitat, la usabilitat i per la possibilitat de respondre a tothom que no pensa com ells (habitualment amb virulència) i també amb els seus líders favorables al seu pensament (amb lloances i crides a la mobilització i a la no renúncia). D'un bàndol i de l'altre.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

Crec que el lideratge digital virarà cap a altres xxss no tant populars. Per exemple LINKEDIN, que aviat apareixerà o bé una regulació o bé una xarxa que no permeti l'anonimat o els bots. El lideratges nous crec que passen per no ser hiperpresent a la xxss. Respondre o anunciar allò que pugui ser d'interès per la majoria i obviar i desaparèixer del cos a cos. Al final però, cal fer un míting, una entrevista, una roda de premsa o una conferència i allà es veu si el lideratge és robust o virtual.

ENTREVISTA 3: Guillem López, polític i consultor de comunicació política (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 16 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

Les xarxes socials han tingut influència en aquesta i altres decisions preses en la política catalana, però no de forma directa. En la majoria dels casos es deu més a una relació espúria que s'ha anat coent a foc lent durant la última dècada i que només s'entén si analitzem la creixent dependència dels mitjans de comunicació tradicionals i les xarxes socials.

El cercle viciós entre xarxes, mitjans i política han contribuït a un model de presa de decisions més "tacticista" (el titular per davant de l'estratègia), a la dissipació de la responsabilitat del líder polític (fruit d'una mala interpretació del lideratge líquid com a aquell qui gestiona a partir de l'opinió pública) i, sobretot, a polaritzar les opinions de la societat (a les xarxes la gent només escolta "els seus" i és així com es radicalitza cada vegada més el discurs i es tensiona l'opinió pública).

Que el govern canviés jo ho vincularia més com una conseqüència d'aquest tensionament social al voltant del procés que per la pressió directa de la xarxa. El tensionament porta a la desconfiança i la desconfiança porta a voler evitar fissures cara endins i cara enfora.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

La ràpida difusió de les imatges de força policial en les xarxes socials va contribuir a reforçar la mobilització en pro del referèndum, però el principal paper de les xarxes el van tenir a nivell internacional. El ressò que van agafar les imatges es va estendre ràpidament a altres països i això va poder influir en que la duresa de les càrregues baixessin per la tarda. Aquí sí que la relació és directa, ja que es basa en evidències i no en el debat d'opinions.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Sincerament no ho crec. Per molt rebombori que hi hagués a la xarxa o que es fessin tweets com el de les "155 monedes de plata" del Rufián, al 2017 les xarxes ja feia temps que estaven altament "partiditzades".

Amb això vull dir que tothom sabia que el que es deia a Twitter no era reflex exacte de la societat, sinó part d'una lluita entre partits i les seves estratègies per mobilitzar els respectius activistes. El sol fet de que la política es fixi més en Twitter que en altres xarxes ho demostra. Principalment per volum i perfil d'usuaris, si vols conèixer què pensa la gent analitza Facebook o Instagram o busques formes d'assabentar-te què passa a Whatsapp i Telegram, no Twitter.

Les xarxes van poder contribuir en fer més evident i tangible que si no es declarava la independència molta gent es queixaria, però no calia mirar Twitter per saber-ho.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: "l'ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d'un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya" o "les xarxes socials van ser les catalitzadores a l'hora d'incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar".

Em quedaria amb la segona però amb moltes reserves. Sobretot el concepte clau és el de "catalitzador". Catalitzador vol dir només que va incrementar la velocitat, no que ho va fer aparèixer ni provocar. El neguit social ja existia i les xarxes només van contribuir a fomentar un tipus de lideratges que juguen aquest joc.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins? Per què?

Les xarxes han contribuït a donar visibilitat a molta gent, amb una capacitat analítica qüestionable, però que han ajudat a partits i entitats a reforçar el seu relat. Aquí el més important era el missatge que es volia donar i llavors s'ha contribuït a difondre aquells perfils millor posicionats a xarxes i que representaven millor aquest missatge.

Com que hi ha hagut connivència d'alguns partits o líders en reforçar aquesta gent, llavors han fet el salt ràpidament als mitjans. És aquí on s'ha generat aquest nou starsystem que sense xarxes no hagués arrelat mai.

El principal error comès és que algunes entitats o partits pensaven que fer crossa amb alguns d'aquests personatges els permetria arribar a més gent i ser capaços d'influir en les respectives xarxes d'influència. En realitat això no ha passat, sinó que han servit només fer més creïble el missatge entre els propis i, en ocasions, dividir aquells qui no ho veien.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Molt. Tornem a l'inici. El consum endogàmic que es produeix a la xarxa fa que dia a dia reforcis més els teus arguments i mica en mica et vagis radicalitzant.

El consum individualitzat d'Internet fa que es descontextualitzin i s'accentuin les emocions darrere una notícia. Per això cedeixes més a la pressió de grup del que llegeixes. En aquest sentit, les xarxes han contribuït a magnificar la dimensió del moviment independentista i això ha fet que inicialment es reforcés la identitat de grup, però després es dividís per les dinàmiques pròpies de les masses.

Les masses són irracionals i intolerants. Et passo aquest quadre que faig servir en les classes de la Pompeu que es basa en conceptes de Freud en psicologia social. A mi em serveix per explicar que quan ens sentim com a representants d'un col·lectiu (per exemple difonent un missatge per les xarxes), llavors tendim a ser menys coherents amb els fets perquè la defensa del propis preval per sobre de tot. Això crec que és el què ha passat amb els més "hiperventilats", que s'han vist arrossegats pel grup i els pragmàtics han caigut en l'espiral del silenci despenjant-se i allunyant-se paulatinament del grup.

A tot plegat, però, crec que cal afegir-hi un anàlisi més social. No s'entén res del que ha passat sense entendre el rol de "les tietes" i els jubilats en el procés. Sembla una broma, però no ho és. El gran canvi que s'ha produït durant el procés és l'entrada a xarxes d'aquest sector entre 55 i 70 anys principalment femení i que podem identificar com a "generació elàstica". Persones amb temps i energia que han vist en les xarxes socials un punt de retrobament amb gent amb ganes de fer coses on l'independentisme sols era un mer nexa d'unió.

Aquest era un públic poc madur en l'ús d'Internet i, per tant, molt més influenciable (els joves han entrat menys en el joc de repetir consignes). El dinamisme del moviment ha coincidit amb una etapa vital d'aquesta gent i ha sigut el terreny perfecte per abonar actituds radicalitzades: defugien de la soledat i la monotonia, la connexió entre “iguals” a través d'Internet els ha donat sensació de força com mai i a això s'hi ha sumat la paranoia difosa per alguns líders d'opinió sobre l'espionatge del CNI o altres. Això ha augmentat la desconfiança amb aquells que no segueixen les consignes més radicals i els hi ha acabat tancant les portes al grup.

Per cert, tot això cal entendre-ho en un context on l'esfera pública ha deixat de ser les xarxes socials obertes (Twitter, Facebook, Instagram, etc.) i ha passat a les privades (Whatsapp, Telegram, Signal, etc.). Així l'endogàmia encara ha sigut major.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Ja ho he comentat molt en les altres preguntes, però afeixo un concepte que et pot servir que és el de “Cascada de Conformitat”. Aquí tens un enllaç a un estudi de la Universitat de Virginia que ho desenvolupa <http://people.virginia.edu/~cah2k/ecscas.pdf>.

Bàsicament et pot servir per contextualitzar com poc a poc les xarxes han sigut més caldo de cultiu per les fake news i això ha enrocat més les posicions. Avui a les xarxes ja no s'enraona, només es parla.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Twitter.

Hi ha varis motius:

- a. És la xarxa més oberta on tothom pot veure lo què escriu els altres. Això ha sigut el que buscaven els partits perquè a través de Twitter podien fer demostracions de força (p.e. dir quants tweets ha tingut un hashtag) i, a diferència de les altres, Twitter facilita més obtenir analítiques de publicacions dels usuaris.

- b. És la xarxa més opinàtica. La resta de xarxes són més de compartir el dia a dia i Twitter s'ha acabat convertint en la xarxa de difondre crítiques i queixes. Al ser principalment textos curts, condueix més al debat.
- c. És la xarxa que han accentuat més els mitjans de comunicació. Pels motius anteriors i perquè Twitter ha fet una aposta comercial important cap aquest sector. Twitter és la plataforma que facilita més el rebre i contestar missatges en directe perquè és la que té un ús més recurrent de totes (p.e. et connectes 2 vegades al dia a Facebook i almenys 5 a Twitter).
- d. A nivell de negoci a Twitter no li han anat massa bé les coses en comparació a Instagram i altres. Per això, com a empresa han cuidat bé aquells “feudos” on tenen més força a nivell mundial i la política catalana i espanyola és un d'ells.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

Coherents, àgils i connectats a les tendències del moment.

Et passo un abstracte d'un estudi que explica com cada vegada es redueix més el temps que prestem atenció a un mateix tema: *De 2013 a 2016, los hashtags pasaron de permanecer entre los 50 principales de Twitter durante un promedio de 17.5 horas a 11.9 horas. Encontraron una reducción similar en Reddit y Google Books, y en la venta de entradas para el cine. Sin embargo, Wikipedia y citas científicas sugirieron una capacidad de atención colectiva bastante constante.* Estudi: <https://www.nature.com/articles/s41467-019-09311-w>

Això fa que si vols posicionar-te com a líder has de ser capaç de generar missatges constantment i saber-te aprofitar dels temes que centren l'atenció pública. El problema és que això a vegades entra en conflicte amb la coherència entre l'esfera pública i la privada. Aquesta barrera va desapareixent, així que si els missatges entre un i altre són contradictoris llavors falla tot. Un líder avui ha de saber-se moure en la incertesa i no bloquejar-se davant els canvis. Això requereix aprendre a confiar més en l'entorn i canviar el control per la responsabilització del demés.

Finalment, diria que un dels grans aprenentatges que ens ha portat el teletreball avui és que els lideratges basats en la oratòria i la presencialitat ja no funcionen. Avui has de

saber ser concís, concret i baixar cada missatge en un accionable. Sense això la comunicació en entorns digitals es difumina i perd força.

**ENTREVISTA 4: Marc Argemí, periodista i consultor de comunicació.
Professor associat a la UIC (entrevista personal, format digital i per
correu electrònic el 20 de maig de 2020)**

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

No penso que la influència que hagin pogut exercir les xarxes en la presa de decisions es pugui destriar de la que van produir els mitjans de comunicació com se'ls entén en sentit estricte. A més, totes dues pressions -xarxes i mitjans- eren només un element que influïa en la presa de decisions. Em sembla, doncs, que no es pot parlar d'un condicionament com ho hagin pogut ser factors personals o extracomunicatius, que eren molt forts.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

La decisió de no aturar el referèndum va venir en un context d'afluència notable de persones als punts de votació, que en lloc de minvar per les càrregues policials, va continuar i es va mantenir en tot el dia. Les xarxes van jugar un paper fonamental en activar aquesta afluència: la resposta de molts usuaris a les imatges dels policies irrompent en els col·legis i estomacant ciutadans desarmats fou anar a votar. Les xarxes van viralitzar i amplificar les imatges, provocant una resposta ciutadana que -directament- va condicionar la decisió de no aturar el referèndum. El mecanisme no és només d'influència sobre el govern, sinó d'influència sobre la població general, i de retruc, posteriorment en el govern.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

No dispo del coneixement de primera mà per saber en quin sentit es va donar aquesta influència. El relat de les xarxes va condicionar el relat mediàtic, això sí (les 155 monedes de plata de Gabriel Rufián, o l'estripada de carnet d'algun significat diputat de la coalició que donava suport al govern), però no està tant clar que sobre els actors

concrets -ben pocs, els que hi van intervenir- s'hagués donat una influència tal que condicionés significativament. Caldria preguntar-los a ells.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l’ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d’un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l’hora d’incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

Realment, amb cap de les dues, perquè caldria analitzar el paper dels mitjans convencionals, que també dins de la xarxa són uns actors molt significatius, com hi ha hagut ocasió d’observar en nombroses ocasions. És a dir, els mitjans són un actor central a la conversa digital, i prescindir-ne -per bé que pugui ajudar metodològicament- escapça l’objecte mateix de dit anàlisi. En concret, de la mateixa manera que les notícies de El Mundo sobre comptes a l’estranger van condicionar les eleccions del 2012 i les municipals a Barcelona, durant l’anomenat procés hi hagués moltes informacions periodístiques que van suscitar i catalitzar el neguit social. Les xarxes venen a ser un focus group on s’expressen i cristalitzen tals neguits. Únicament en el moment en què es dona una proximitat a l’acció -el 27-S, o el mateix 1-O- les crides a fer coses sí es vehicularen de forma clara a través de xarxes socials de forma eficaç... i també amb els grups de Telegram i altres mecanismes d’informació. En qualsevol cas, la concurrència dels mitjans ha estat imprescindible en tot el procés, en un sentit o un altre: La Vanguardia, El Periódico, Ara, Rac 1, la CCMA, El Mundo, ABC, etc. Les xarxes, en ocasions, han usat les informacions d’aquests mitjans com a munició per a les crides a l’acció.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins ? Per què ?

Les xarxes han creat, no hi ha dubte, lideratges polítics, però altra vegada no independentment: han necessitat dels mitjans per legitimar-se i per adquirir abast massiu. La televisió, en particular, continua tenint una influència molt notable. Les xarxes han creat alguns lideratges en un mecanisme de dues passes: primer influint sobre els periodistes que poden donar entrada als altaveus dels mitjans, i després apareixent als mitjans.

Dit això, els lideratges sostenibles no han pogut ser únicament de xarxes: sempre han necessitat alguna correspondència en la vida real. Albano-Dante Fachín no seria el mateix sense les xarxes, però ha aconseguit rellevància també per la seva activitat política. Antonio Baños, el mateix. Xavier Sala-i-Martin, Joan Coscubiela, Iñaki Ellakuría, Gabriel Rufián, Josep Maria Mainat i molts altres lideratges digitals -persones amb un ressò significatiu a les xarxes- tenen també influència fora. I en la seva immensa majoria han comptat amb visibilitat a mitjans.

Cosa diferent són els lideratges que arriben a un nivell d'influència que provoquen la desintermediació: és a dir, que deixen de dependre prou dels mitjans com per poder fer passar el seu missatge a una part molt significativa de la seva audiència, i els mitjans, en tot cas, arriben després fent-se ressò de dit missatge. Obama i Trump serien, a gran escala, personalitats que han aconseguit la desintermediació amb els seus seguidors. En l'àmbit català, i a una escala corresponent, hi ha un lideratge d'aquesta naturalesa, que no necessita d'una cobertura mediàtica ante sinó que moltes vegades és qui marca la cobertura posterior: Carles Puigdemont. Anàlisis de conversa realitzats durant els mesos del procés -i especialment en el tram final- van confirmar aquest salt qualitatiu pel que fa a influència.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Amb posterioritat a l'1-O, les xarxes han reflectit d'una forma bastant fiable allò que en la classe política i en l'associacionisme vinculat a l'independentisme ha succeït: divergència d'estratègies, frustració i desorientació. No sabria dir què va primer. Les xarxes han estat vehicle de confirmació, m'inclino a pensar, més que de creador.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

La simplificació entre dos extrems fa que el debat esdevingui fàcil d'expressar, en poques paraules i amb comoditat per ambdues parts per absència de matisos. El problema que li veig a la pregunta és que a les xarxes hi ha hagut molt poc debat: hi ha hagut confirmació de cadascú en les seves pròpies posicions, que m'atreviria a dir que

són més de dues: hi ha els del sí i els del no, però si bé dintre dels no hi havia gran cohesió (la unitat d'Espanya com element fora de discussió era molt clar analitzant xarxes), el sí hi havia moltes maneres de dir-lo. Una cosa diferent és com els gestors d'allò públic interpretaven el que succeïa a xarxes, ja que en molts casos cadascú hi anava a documentar la intuïció, i no a observar la conversa social.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Twitter, sens dubte. Perquè és oberta i perquè té penetració altíssima entre polítics i periodistes, els principals forjadors d'aquesta agenda. Els mitjans ho han fet convertint tweets en notícies.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

La base d'una relació bona amb l'audiència és sempre la confiança, o la credibilitat, i això al seu torn depèn de tres factors: que el líder sàpiga transmetre que sap del que parla (expertesa), que vol fer el millor per la gent (fiabilitat) i que es fa càrrec dels problemes (empatia).

ENTREVISTA 5: Saül Gordillo. Periodista i director de Catalunya Ràdio (entrevista personal, format digital i per correu electrònic l'1 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

Carles Puigdemont és el primer president de la Generalitat de Catalunya 2.0. Periodista d'ofici, molt actiu en l'entorn digital i molt innovador en la manera de fer política a partir de l'ús de xarxes socials --ho va ser com a periodista i també com a alcalde i diputat al Parlament--, Puigdemont marca un punt d'inflexió a la presidència de la Generalitat respecte els seus predecessors. Artur Mas, José Montilla, Pasqual Maragall i, per suposat Jordi Pujol, no van fer cap ús directe ni personal d'internet, i molt menys no van generar un nou estil de governant a partir dels canvis que la web i les xarxes socials han portat a la manera de fer política i de relacionar-se amb la ciutadania. Puigdemont, en canvi, ve de l'activisme digital i marca des del primer moment com a alcalde i diputat, i després com a president 'sobrevingut' de la Generalitat, un perfil diferent. Explico tot això per entendre que, en un context de màxima pressió com el que va viure el Govern d'aleshores, a pocs mesos d'un referèndum d'independència, i amb fortes tibantors entre els dos socis de l'executiu, en clara pugna per l'hegemonia sobiranista ja des d'abans de la formació d'aquell Govern, el tarannà digital del president explica l'interès i atenció que se li donaven a les xarxes socials. Al meu llibre 'Sobirania.cat' (Crea't Edicions, 2014) explico com de determinant va ser l'ús d'internet en l'articulació del procés independentista. A diferència de l'unionisme, fins al 2014, és l'independentisme qui usa de la manera més activa la xarxa per fixar el seu relat, i, per tant, quan es produeix la crisi de govern del 2017 (la remodelació de Govern prèvia a la celebració del referèndum de l'1-O) és a les files independentistes on hi ha una major influència de la conversa i l'agitació digital. La combinació d'aquest fenomen amb el caràcter del president Puigdemont, de qui, en última instància, depenia la decisió de remodelar el seu executiu explica que, efectivament, les xarxes socials --i l'ús dels diaris electrònics en clara competència amb els mitjans tradicionals per l'actualitat i la creació d'opinió en aquestes xarxes per guanyar tràfic als seus portals-- expliquin aquesta crisi de govern. No és menor destacar que alguns dels perfils que van caure en desgràcia del

Govern (Jordi Jané, Jordi Baiget o fins i tot Neus Munté, que era més activa a xarxes) tinguessin una identitat digital més aviat discreta. No massa activitat seva i no massa seguidors. En canvi, alguns dels perfils que van guanyar pes entrant a l'executiu, tenien una major activitat digital i una certa comunitat al seu entorn, com seria el cas de Jordi Turull, fins aleshores portaveu parlamentari de Junts pel sí. D'altra banda, hi ha un element a tenir en compte. En una formació com la que aplega Junts per Catalunya -- abans CDC i ara PDeCAT--, el paper de les xarxes socials és rellevant a l'hora de guanyar relats interns i condicionar decisions entre sectors del propi partit. La crisi de govern del juliol del 2017 té, en part, a veure amb la força que alguns dels sectors tenien en l'entorn digital i de la feblesa d'altres sectors, que mostraven un discurs polític en aquell moment força minoritari o menyspreat a les xarxes socials.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

No tinc dades concretes de la jornada de l'1-O a xarxes socials, però com a periodista, usuari actiu de xarxes socials i com a observador d'aquell dia, crec que es pot afirmar que aquell mateix diumenge el protagonisme com a influenciador entre els polítics que prenen les decisions és relatiu, no tant rellevant com altres episodis del procés sobiranista. El diumenge de l'1-O hi va haver un acompanyament a les xarxes socials per part del moviment sobiranista i dels organitzadors del referèndum, però crec que més enllà d'algunes imatges de la brutalitat policial que poguessin aparèixer a xarxes socials i que no sortien als mitjans de comunicació tradicionals, el que va impactar i va influir en els governants independentistes va ser la cobertura que feia la televisió en directe, la ràdio i la premsa digital, especialment com interpretaven les pàgines web dels rotatius internacionals el que estava passant als col·legis electorals de Catalunya. Crec que televisió pública catalana i diaris internacionals van influir més que no pas les xarxes socials, on el que sí que s'anava trobant era amb més detall territorial i una textura molt directa, la brutalitat i la desproporció d'algunes actuacions policials.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Crec que el 3-O va ser més rellevant el paper de les xarxes en la mobilització social. És a dir, el que les xarxes i els mitjans digitals catalans van fer entre l'1-O i el 3-O va contribuir a que sortís tanta gent al carrer. Són dos-tres dies, i les imatges i les emocions de l'1-O eren un material fabulós per mobilitzar una part de la ciutadania que fins aleshores no s'havia sentit interpel·lada pel procés independentista. El 3-O va sortir a manifestar-se un perfil de ciutadà polititzat que no encaixava del tot amb el que fins aleshores era l'activista o votant independentista. Aquí sí que crec que hi va haver influència digital directa. En canvi, el que va succeir entre el 3-O i el 27-O va ser una barreja d'activisme digital en totes les direccions --llavors l'unionisme sí que estava mobilitzat a xarxes, especialment envalentonat pel discurs del monarca espanyol el 3-O i pel pànic que s'havia instal·lat en determinats mitjans de comunicació i creadors d'opinió contraris al procés--, de vella política en el sentit clàssic del terme --negociacions i maniobres de despatxos-- i operacions d'Estat a tots els nivells, també l'internacional. Entre el 3-O i el 27-O es van viure diversos episodis, va ser com un Dragon Khan emocional per a independentistes i unionistes. I les tensions internes a partits i a executius --també a l'espanyol probablement-- van ser més determinants que no pas el major o menor encert de les campanyes d'agitació digital que poguessin activar partidaris o detractors de la independència, o sectors o famílies del sobiranisme. S'ha mitificat, a parer meu, la influència d'algunes piulades, com les de Gabriel Rufián, Albert Batalla o Jordi Cuminal. Crec que aquestes piulades han estat convertides en categoria per part dels mitjans de comunicació, però els llibres publicats últimament sobre les interioritats d'aquelles setmanes i dies, i sobre les hores prèvies a la declaració d'independència al Parlament de Catalunya, demostren que hi havia massa diferències i divisions internes --a partits i a l'executiu català mateix-- com per culpar un tuitaire d'una determinada decisió, sobretot quan la decisió és tan transcendent per al futur d'un país i per al devenir d'uns dirigents que han acabat pagant un alt cost personal. Un altre debat és fins a quin punt alguns polítics van ser manifestament desafortunats en l'ús individual que feien dels seus perfils a les xarxes socials. L'excés de gesticulació és enormement fàcil de cometre amb un mòbil i un perfil actiu a xarxes socials. I en aquelles dates, tal i com les cròniques periodístiques han anat certificant, molts dirigents polítics van ser víctimes d'aquesta gesticulació excessiva. Va faltar vella política? Es va mal interpretar el que volia dir nova política associat a un mal ús de les xarxes socials? Seria una discussió apassionant, aquesta.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l’ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d’un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l’hora d’incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

Preguntat a dia d'avui, potser seria més partidari de la primera resposta. Si la pregunta s'hagués formulat durant aquells dies potser hauria respost la segona. Per mi, és evident que hi havia un neguit acumulat els 10 últims anys, i que aquesta dècada coincideix amb la irrupció de les xarxes socials i amb la conquesta d'aquestes xarxes per part del sobiranisme. En el tram final dels 10 anys, i just aquella tardor del 2017, és evident que els polítics usen les xarxes de manera massa tàctica, que els mitjans competeixen per ser els primers i els més entusiastes en determinats posicionaments, i que la ciutadania està desbocada en l'entorn digital i en l'ús de les eines de missatgeria per mobilitzar-se, per protestar contra mitjans, partits i institucions, i que la falta d'habilitat d'alguns actors polítics a internet provoca també una reacció excessivament eufòrica a l'altra banda ideològica.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins ? Per què ?

Clarament les xarxes socials han construït perfils i han determinat identitats digitals per part de dirigents polítics que han tingut un clar protagonisme en el procés. En totes les bandes, a l'unionisme i a l'independentisme. Hi ha opinadors i tuitaires que opten per una gran activitat digital per condicionar el relat i els fets d'aquells dies, setmanes, mesos i anys. El procés ha accelerat el creixement de perfils digitals de molts activistes, alguns dels quals han acabat fent el salt a la política institucional, per cert. De fet, alguns fixatges polítics tenen la seva explicació en un suposat èxit a xarxes socials. La suma de 'molts followers' i 'independent' ha estat l'explicació d'algunes persones independents que s'han acabat significant a favor i en contra del procés, o que directament han entrat a formar part d'una candidatura electoral i han acabat ocupant un escó al Parlament o un càrrec al Govern. Això valdria, en menor mesura però també valdria, per a l'unionisme, en què l'escassetat de talent digital inicial ha donat pas a la proliferació d'uns perfils molt actius i àcids contraris a les tesis independentistes.

Les xarxes socials, però, han comptat amb un clima dels mitjans de comunicació que no és menor d'analitzar. Resulta que durant el procés, que ha coincidit amb una crisi profunda dels mitjans tradicionals, sobretot els impresos, i amb una transformació d'aquests mitjans evolucionant cap a models de distribució digitals, s'han produït dos factors que han alimentat els usuaris superideologitzats de les xarxes socials: mitjans de comunicació necessitats de marcar un perfil molt dur a favor o en contra de la independència, i els mateixos mitjans de comunicació fascinats per internet i l'èxit del tràfic digital de determinades notícies, no sempre prou rigoroses ni profundes ni contrastades, sinó, tot sovint, més adreçades a buscar el click fàcil i ràpid per guanyar tràfic i pujar en el rànquing de lideratges digitals i també per generar impacte i satisfer les conviccions de la seva audiència, cada cop més militant i menys crítica.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Si tradicionalment els polítics havien dit que per sortir als mitjans havien de donar titulars curts i atractius, fent que el missatge arribés ben mastegat als periodistes, ara a les xarxes socials això s'ha accentuat encara més. Piulades, textos de Facebook, fotos a Instagram i missatges a grups de Whatsapp demanen ser curts, provocadors i emotius per tenir recorregut, per acabar sent viralitzats. És evident, doncs, que la simplificació del missatge, la caricaturització o, directament, l'insult o la generació d'odi a l'entorn de persones, col·lectius o ideologies, tenen un 'caldo de cultiu' més productiu a les xarxes socials que als mitjans de comunicació, i més sucós als mitjans de comunicació que al món institucional o intermediat. L'estigmatització de persones o d'idees és avui el pa nostre de cada dia per culpa de les xarxes socials, o, millor dit, pel mal ús que alguns usuaris, organitzacions i empreses en fan d'aquestes fabuloses eines digitals que fa uns anys encara servien per debatre, conversar i desvetllar un cert esperit crític tan necessari en una democràcia saludable. Avui, en canvi, el soroll guanya a la conversa, l'odi supera a la comprensió, i en el cas de Catalunya és a les xarxes socials on s'ha posat l'etiqueta de 'botifler' o 'hiperventilat' a uns o altres.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Hi va haver uns mesos a Catalunya en què 'només' es parlava de la independència. Les xarxes socials, en part, eren el reflex de les converses familiars, d'amics o laborals. Les xarxes socials posaven en circulació articles, opinions o informacions d'un sector o del contrari. En algunes jornades d'aquell temps la polarització, l'insult, el retuit, el 'like' o qualsevol gest que suposés prendre partit o comprometre's tenien el seu espai natural a les xarxes, a l'entorn digital. Hauríem viscut la mateixa tensió 15 anys enrere? Hauríem vist el que hem vist si no existís internet? Jo personalment crec que no, la meua tesi --i al llibre 'Sobirania.cat' ho intento argumentar i documentar-- és que sense internet el sobiranisme no hauria estat hegemònic a Catalunya. I si el procés ha estat el punt àlgid, almenys fins avui, de les fites de l'independentisme, resulta obvi afirmar que sense xarxes socials no hi hauria hagut tal polarització ni tal presa de partit per part de la ciutadania. L'èxit dels 'smartphones' i de determinades aplicacions de missatgeria i xarxes socials en aquests dispositius explica moltes coses. Posicionaments precipitats i enèrgics, no sempre prou reflexions, abocats a la primera de canvi, i amb un sentiment de col·lectivitat digital fàcilment manipulable, han contribuït a la polarització.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Crec que en el període últim del procés, és a dir, fins a la tardor del 2017, Twitter. Tot i que els missatges de Facebook acaben arribant a més usuaris, i és a Facebook on els links dels mitjans de comunicació obtenen més tràfic. Però la xarxa que més influeix en fixació de l'agenda, del relat, que més fàcilment genera un titular entre els periodistes, és Twitter, encara que aquesta xarxa sigui minoritària en conjunt. Per a la política i per als mitjans, Twitter. De fet, molts polítics han substituït comunicats, declaracions o rodes de premsa per simples tuits, o com més està de moda últimament per fils de tuits.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

Gran pregunta, que hauria de ser fruit d'una tesi per si mateixa. Crec que hem assolit la saturació o estem a punt d'aconseguir-ho, de cansar la gent, de malmetre el prestigi dels actors a les xarxes socials que no saben que ara potser toca dosificar-se, calcular més la participació en aquest entorn, i mesurar molt bé el to i el missatge. Sovint penso que estem a tocar d'un 'back to basics', de tornar al millor de l'antiga política i de l'antic periodisme. Potser és nostàlgia o romanticisme, però crec fermament en la necessitat de tenir bones identitats digitals, ben construïdes i treballades, sense que això suposi, en cap cas, evitar els estirabots i els errors que s'estan cometent a les xarxes a l'hora de construir suposats lideratges digitals. En una nova era de 'fake news' i de robots que construeixen relats, alimenten comunitats i elaboren suposades informacions, la credibilitat és fonamental, i tenir una bona marca digital és el primer pas per a disposar d'aquesta credibilitat. I això està molt renyit amb la barreja de populisme, d'incontinència digital i d'inconsistència ideològica, professional o personal que denoten alguns aspirants a líders digitals.

ENTREVISTA 6: Tià Torras, consultor de comunicació (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 8 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

És evident que les xarxes socials han esdevingut inherents en el debat polític i, per tant, influeixen de forma intrínseca en la presa de decisions en aquest àmbit. En consonància, és imprescindible analitzar cada context per poder establir-ne, en la mesura del possible, el seu grau d'influència. En aquest sentit i en referència a la remodelació del Govern de la Generalitat de Catalunya el juliol del 2017, sembla que l'activitat a les xarxes socials no va ser un element determinant. Els motius són diversos i caldria dividir aquesta crisi de govern en dues fases: el cessament del conseller Baiget i la posterior sortida de les conselleres Munté i Ruiz, el conseller Jané i el secretari Vidal de Ciurana.

Diverses cròniques periodístiques assenyalen que el motiu principal va ser la discrepància política entre diversos membres de l'Executiu amb motiu de l'organització del referèndum de l'1 d'Octubre i de la constitució d'un òrgan paral·lel de decisió, conegut com l'Estat Major. «Un gruix significatiu de membres del Govern s'adonen que els han tancat la porta de la sala de màquines del referèndum. A mesura que prenen consciència que s'ha constituït un aparell al qual ells no tenen accés i on persones sense cap credencial orgànica ni electoral exerceixen una influència determinant, el neguit dels consellers arraconats es dispara. El malestar es concentra sobretot en els departaments en mans del PDeCAT, que és on hi ha més sensació d'apagada informativa». [...] «Per uns quants consellers del Partit Demòcrata, la situació és insostenible. Necessiten saber què s'està planificant a la seva esquena, a què s'exposen exactament i si és sensat seguir al seu lloc si les condicions no varien. Intueixen que s'estan jugant el patrimoni i s'arrisquen a penes de presó per seguir el rumb traçat en unes reunions a les quals no se'ls convoca». [...] En aquest sentit, el conseller Baiget fa evinents les desavinències en una entrevista. «Els fets es precipiten el dilluns 3 de juliol, quan El Punt Avui publica en portada una entrevista amb Jordi Baiget que causa commoció. El conseller d'Empresa i Coneixement ha verbalitzat el que, des de fa setmanes han estat denunciant en privat. Diu: “Una part del Govern no som en el nucli

dur de les decisions, i això... això genera el que genera... A mi, i a d'altres, se'ns consulta l'estratègia del que hem de fer? No". Deixa entreveure que l'únic escenari viable és repetir una consulta com la del 9-N, lluny del que promet el president: "L'Estat té tanta força que probablement no podrem fer el referèndum". Reconeix que el preocupa que, com a càstig, l'Estat s'acarnissi amb el seu patrimoni». [...] «Els dilluns, Puigdemont té per costum dinar amb l'equip de Presidència al Palau [...] Més d'un, havent dinat, s'aixeca de la taula amb la impressió que han pogut convèncer el president perquè s'estalviï el cessament». [...] «No obstant això, les xarxes socials van plenes de missatges que demanen el cap de Baiget. La CUP s'hi abona. Persones influents de l'Estat Major hi veuen una ocasió idònia per anar més enllà i desfermar una remodelació a fons, com defensen des de fa setmanes, per desallotjar del Govern els perfils més dubitatius. Suggereixen precipitar-ho tot aquell mateix dia, en calent, o bé esperar una mica per preparar tots els canvis ordenadament». [...] «Puigdemont acaba adoptant el camí del mig que descol·loca gairebé tothom: fulmina Baiget a mitja tarda, però només cau ell».

En els dies següents, «les pressions perquè Puigdemont no deixi la feina a mitges i reestructuri a fons l'executiu no venen només d'Esquerra. Sánchez, Cuixart i altres veus influents collen perquè el president premi el botó. Però el cas Baiget li està passant factura. La plana major del Partit Demòcrata li ha recriminat cruament tant el fons com les formes. Els qui parlen amb ell el veuen tocat, en hores baixes. Bona part de l'Estat Major segueix empenyent perquè forci més canvis, però es topen amb un Puigdemont que no s'acaba de decidir. Diu que no vol fer mal al seu partit. La remodelació sembla bloquejada. Sánchez, Cuixart i Esquerra s'impacienten. En lloc de fer ell la llista de consellers que han de plegar, Puigdemont prefereix obrir consultes. Ja no vol destituir ningú més, es limitarà a esperar que qui vulgui marxar li presenti la seva dimissió». [...] «Puigdemont decideix seguir: els consellers que vulguin marxar seran rellevats i n'entraran de nous, disposats a fer els sacrificis que calgui. Divendres 14 de juliol. Arriba l'hora de remoure el tauler. [...] «Es confirma que dimiteixen quatre membres del PDeCAT: Munté, Jané, Ruiz i Vidal de Ciurana» .

D'acord, doncs, amb aquesta crònica parlamentària queda constatada la divergència política i també les pressions exercides per tercers. Sobre aquest darrer aspecte, convé mencionar una altra cita d'aquest llibre: «La pressió d'Esquerra i l'Estat Major perquè Puigdemont basteixi un equip alineat sòlidament amb el referèndum va creixent. El 30

de juny, Cuixart llegeix en nom d'Òmnium un manifest on se subratlla que l'entitat serà “exigent” amb el Govern, i adverteix: En aquest moment decisiu, no hi ha dubtes possibles”. En cercles reduïts ja s'especula sobre quins consellers han de plegar i qui hauria d'ocupar la seva plaça». Aquesta descripció, se suma a cites ja mencionades anteriorment: «Persones influents de l'Estat Major hi veuen una ocasió idònia per anar més enllà i desfermar una remodelació a fons, com defensen des de fa setmanes, per desallotjar del Govern els perfils més dubitatius». «Les pressions perquè Puigdemont no deixi la feina a mitges i reestructuri a fons l'executiu no venen només d'Esquerra. Sánchez, Cuixart i altres veus influents collen perquè le president premi el botó». «Bona part de l'Estat Major segueix empenyent perquè forci més canvis». «La remodelació sembla bloquejada. Sánchez, Cuixart i Esquerra s'impacienten».

En aquest sentit, la CUP també va sumar-hi: «La CUP demana a Baiget que “s'aparti” si tem pel seu patrimoni per l'1-O». I, lògicament, també hi va haver-hi un allau de comentaris a la xarxes socials, especialment a Twitter com a principal altaveu virtual dels debats polítics [veure cerca de les paraules “Baiget”, “dimitir” o “dimissió”, entre el 3 i el 4 de juliol del 2017 en aquesta xarxa social] , però res indica que fos un factor decisiu a l'hora de prendre aquesta decisió, sinó que principalment va venir determinat per l'evident desavinència política i les pressions d'actors polítics: els socis de Govern (ERC), el partit que donava la majoria parlamentària a l'Executiu (CUP) i de les dues principals organitzacions independentistes (Òmnium i ANC), que van canalitzar principalment a través de converses privades i, en alguna ocasió, a través de declaracions públiques.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-O de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

Certament, el matí del referèndum es va plantejar la possibilitat d'aturar el referèndum, com també es descriu en el llibre Tota la veritat. «En una reunió celebrada al Palau de la Generalitat, en el qual participa l'Estat Major i també alguns consellers i diputats, es debat si cal aturar el referèndum. El conseller Forn informa que els Mossos tenen dificultats per parlar amb la Policia Nacional. Tant Oriol Junqueras com Jordi Cuixart i el cupaire Quim Arrufat consideren que no es podrà convèncer la gent que ho deixin estar. Altres dirigents com Marta Rovira tenen més dubtes sobre si cal seguir amb el

referèndum. A quarts de dotze ja havien aconseguit que, amb no poques dificultats, més del 70% de les meses instal·lades funcionessin. Per la informació que arriba dels col·legis es constata que tenen raó els qui creuen que encara que es vulgui no es podrà parar el referèndum, i és per aquest motiu que decideixen mantenir la votació».

Per tant, sembla que el principal motiu que condiona la decisió parteix de la percepció, d'acord amb la crònica periodística, que era impossible aturar el referèndum perquè ja no estava en mans del Govern, sinó de la mobilització al carrer de centenars de milers de persones, que defensaven els col·legis electorals i, de fet, algunes d'elles ja ho feien des de la tarda del divendres anterior.

Dit això, el mateix llibre assenyala que els qui estaven reunits van prendre aquesta decisió a partir de «la informació que arriba dels col·legis». Evidentment, en aquest aspecte, es pot deduir que les fonts sobre aquesta informació podien ser en tres àmbits: les trucades i/o missatges privats, les xarxes socials i els mitjans de comunicació. Excloent la primera font per obvi desconeixement, ens centrarem en les dues darreres. En aquest sentit, des de primera hora del matí, els vídeos i imatges a les xarxes socials - inclòs Whatsapp- van ser virals. Per exemple, «les imatges dels cops de porra a l'Institut Jaume Balmes, al centre de Barcelona, són de les primeres que s'escampen per les xarxes». Tanmateix, els mitjans de comunicació hi van tenir un paper igual o, fins i tot, més determinant. «Si hi ha un punt de votació que concentra l'atenció dels mitjans de comunicació és el del poble del president. Hi han acudit des de la CNN fins a Al-Jazeera, i les càmeres estan esperant per immortalitzar el moment en què dipositi el vot a l'urna». [...] «Les imatges de violència al poliesportiu on havia de votar Puigdemont són de les que més impressionen als organitzadors del referèndum. L'expresident Artur Mas les veu en una de les pantalles que s'ha instal·lat a la Sala Torres Garcia del Palau de la Generalitat. Té al costat el republicà Xavier Vendrell. Quan la CNN emet una peça amb aquestes càrregues, comenten que aquell dia l'independentisme ha guanyat. Mas és dels qui està més pendent dels mitjans internacionals, sobretot de la BBC. Justament és per la cadena pública britànica per on Rovira i Turull veuran junts l'actuació de la policia». [...] «Els dirigents independentsites viuen com un triomf que les imatges de policies entrant l'1-O per la força a algunes escoles de Catalunya i enfrontant-se a votants apareguin des de primera hora del matí als portals digitals i a les televisions internacionals». En aquest sentit, és rellevant mencionar la cobertura dels mitjans de comunicació. En el Centre Internacional de Premsa, ubicat a l'empresa Mediapro a

Barcelona, hi havia acreditats més de 400 periodistes, procedents de 32 països i en representació de més de 150 mitjans de comunicació .

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Segons les cròniques periodístiques, hi va diversos motius que van decantar finalment aquesta decisió, malgrat que tan sols dos dies abans l'opció més factible era la convocatòria electoral. «El president està d'acord a anar a eleccions la tarda del dia 25, a canvi de no aplicar el 155 i protegir l'autogovern. Hi pesa el sentit institucional, que en aquell moment desaconsella una Declaració d'Independència que el Govern no està disposició d'implantar». [...] «Puigdemont preveu contestació interna davant el que vindrà i, en l'intent de desactivar-la, acabarà demanant garanties per escrit de Madrid sobre el que ha pactat a través d'Urkullu. Els socialistes intentaran ajudar-lo a aconseguir-les». [...] «El president convoca, a les set de la tarda d'aquell 25 d'octubre, el Govern en ple i l'Estat Major del procés, per primer cop cara a cara». [...] «Puigdemont és el primer de prendre la paraula i explica que està determinat a dissoldre el Parlament i a cridar a les urnes per evitar la suspensió de l'autonomia». [...] «Després d'hores d'estira-i-arronsa, i un cop constatat que la posició del president és definitiva, Puigdemont vol signar el decret de dissolució del Parlament i la convocatòria d'eleccions per al 20 de desembre d'aquella mateixa nit. Junqueras vol acabar-ho. “Si ho has de fer, fes-ho ja”, li diu enutjat. En canvi, Santi Vila avisa el president que no és “estètic” fer-ho de matinada, i finalment ho deixarà per a l'endemà al matí». [...] «Durant el matí, el president intenta obtenir garanties de la Moncloa a través d'Urkullu, d'Iceta i dels empresaris, que li van trucant per pressionar-lo. A molts els demana que facin força davant de Rajoy perquè es comprometi públicament a no aplicar el 155 i davant de Junqueras per suavitzar la posició d'Esquerra». [...] «Els diputats [de Junts pel Sí convocats a una reunió] van arribant al Palau de la Generalitat i temen trobar-se el pitjor escenari, després d'haver voltat mig país anticipant que proclamarien la independència. La reunió és més tensa que la de la nit anterior». [...] «I la reacció dels diputats, en algun cas en forma de plors i tot, no amaga la decepció». [...] «Al Parlament, la CUP carrega sense contemplacions contra la decisió i el grup parlamentari debat sobre quina és la millor manera de pressionar, si als despatxos o sortint al carrer,

com és el cas de Carles Riera, que demana convocar una seguda a la plaça de Sant Jaume». [...] «A fora, al carrer, el clima no és el millor. La manifestació d'Universitats per la República desvia, per pressions de la CUP, entre altres, el seu recorregut i acaba davant del Palau amb crits contra Puigdemont i el seu partit, que s'escolen dins de la seu del Govern. Gabriel Rufián publica el seu cèlebre tiuit de les "155 monedes de plata", que s'interpreta com una acusació a Puigdemont de traïdor (en una referència bíblica a les monedes de plata amb què Roma va pagar a Judes la traïció de Jesucrist) i que el diputat d'ERC sempre ha negat, tot i que amb poc èxit. En aquest context, i amb representants del PP a Madrid dient públicament que el 155 no es retira i el PSOE i el PSC impotents, Puigdemont comença a dubtar. Dins del seu partit, diversos dirigents han fet públic el seu desacord amb la decisió a través de piulades a Twitter. Alguns, com Jordi Cuminal i Albert Batalla, qualifiquen d'"error" la convocatòria electoral, i Marc Castells es queixa que va en contra de la voluntat de la gent». [...] «ERC viu una situació de cert desconcert. Marta Rovira encapçala, amb l'aval d'Òmnium i l'ANC, la crítica a Puigdemont, i Junqueras evita en tot moment desautoritzar-la malgrat les pressions». [...] «Si aquest és l'escenari, ERC serà la gran beneficiada. I, potser per això i amb ànim de deixar clara la seva posició pensant en una llarga campanya electoral, els republicans sobreactuen en un moment clau. Al migdia filtren a la premsa que, si el president convoca eleccions, sortiran del Govern. Puigdemont i el seu entorn entenen que això és la gota que fa vessar el got, que no és el que s'havia acordat en les hores anteriors i al Consell Executiu de dimarts». [...] «El gir ha començat mentre a la plaça segueixen concentrades centenars de persones, i ni Iceta ni cap dirigent del PSOE (tampoc Urkullu o Vila) no obtenen garanties d'aixecament del 155 per part del Govern espanyol si es convoquen eleccions. La pressió creix en tots dos sentits. També en el cercle d'amistats del president. El periodista Carles Porta, l'empresari gironí Miquel Casals i l'activista Víctor Terradellas -que va tenir un paper clau en el "pas al costat" de Mas i la tria de Puigdemont- han tingut diversos contactes amb ell aquests dies, i el 26 són a la plaça Sant Jaume i traslladen a Puigdemont, de nou, la necessitat de fer la declaració. Josep Rull i Jordi Turull també pressionen Carles Puigdemont». «El context fa que Puigdemont vagi virant a mesura que va rebent pressions i constata que no té garanties». [...] «L'entorn de Puigdemont intenta arrencar un mínim compromís de la Moncloa que no s'intervindrà la Generalitat. No en tenen prou amb l'esmena que el PSOE presentarà al Senat per paraitzar el 155 si es convoquen eleccions, perquè el PP

s'ha compromès públicament a aprovar-la. Sembren més intranquil·litat les declaracions de diversos senadors del PP, com Javier Arenas o el líder dels populars a Catalunya, Xavier Garcia Albiol, que assegurin que no s'aturarà el 155 per unes eleccions anticipades. En l'última trucada que fa aquell dia el cap de gabinet de Puigdemont al seu homòleg de Rajoy, Jorge Moragas, li explica que la Generalitat té a punt el decret de convocatòria i la compareixença per anunciar-lo. Ja ni tan sols reclama un pronunciament públic, sinó que li apunta que “una simple trucada entre els dos presidents serà més que suficient” com a garantia de quines són les intencions del Govern del PP. Però la trucada de Rajoy no arribarà mai i a la plaça segueixen els crits de “traïdor!”. Puigdemont no veu les condicions mínimes per signar el decret, sucumbeix i es desdiu d'aturar la DUI» .

Per tant, d'acord amb aquesta crònica periodística, els motius que van condicionar la decisió són els següents, per aquest ordre: la falta de garanties del Govern espanyol per no aplicar l'article 155 de la Constitució a canvi d'una convocatòria electoral a Catalunya, amb declaracions públiques en sentit contrari –com les dels senadors del PP Arenas o Albiol– i la impossibilitat d'intermediaris –com Urkullu i empresaris– o de l'equip del president Puigdemont d'arrencar-ne un compromís a Rajoy; l'amenaça d'ERC de sortir del Govern si es convocaven eleccions; la pressió de la CUP i d'Universitats per la República amb una manifestació a la plaça Sant Jaume amb crits de “traïdor” contra el president Puigdemont i el seu partit; o la pressió del cercle d'amistats del president Puigdemont, de les entitats independentsites, d'alguns consellers i d'una part del grup parlamentari de Junts pel Sí, que alguns van visualitzar a les xarxes socials, igual que Rufián, però que, segons la crònica periodística, no van ser un element principal de la decisió.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l'ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d'un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l'hora d'incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

El procés sobiranista ha estat l'issue polític, mediàtic i públic, en l'opinió pública i publicada, durant gairebé la darrera dècada a Catalunya. En el debat polític, en els

mitjans de comunicació –informatius, portades de diaris, articles d’opinió, tertúlies radiofòniques i televisives, etc.—, al carrer —en cercles familiars, d’amistats o professionals— i, evidentment, a les xarxes socials. El procés sobiranista ha impregnat les coordenades i el marc mental de la societat catalana en els darrers anys i, per tant, s’ha fet visible en tots els àmbits i canals relacionals.

Tanmateix, com a catalitzadors o com a part interessada en catalitzar i reforçar aquest issue cal mencionar el governs de la Generalitat dels presidents Mas i Puigdemont, els partits i les entitats independentistes —especialment l’Assemblea Nacional Catalana (ANC) i Òmnium Cultural, que han exercit un rellevant rol en la mobilització social que s’ha visualitzat en manifestacions multitudinàries, sobretot en consecutius Onzes de Setembre— i alguns mitjans de comunicació amb una línia editorial marcadament sobiranista, sobretot d’àmbit digital.

En aquest sentit, doncs, em sento més còmode amb la primera afirmació, malgrat que les xarxes socials també hi han contribuït.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins? Per què?

Des de fa uns anys, els ciutadans que volen participar en el debat públic poden expressar-se i traslladar les seves opinions a través de les xarxes socials. D’aquesta manera, i en funció del seu engagement, poden arribar a un volum rellevant de persones que abans, sense la intermediació dels mitjans de comunicació de masses, era gairebé impossible. Per tant, les xarxes socials són una finestra d’oportunitat i, en alguns casos, permeten establir vincles relacionals o aconseguir l’“apadrinament” de persones influents, de partits, d’entitats o de mitjans de comunicació. Així, doncs, les xarxes socials poden ser un trampolí per esdevenir un líder d’opinió o fer el salt a la política. Dit això, cal una apreciació. Les xarxes socials són la forma, però igual de rellevant n’és el fons: el missatge. Sense un missatge atractiu que desperti interès esdevé impossible adquirir aquesta notorietat.

Ara bé, evidentment, aquest fenomen se circumscriu arreu, i no només a Catalunya. En referència a la pregunta, crec que l’exemple més clar d’un polític que ha crescut i s’ha reforçat en la política catalana a través de les xarxes socials és Gabriel Rufián .

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i “hiperventilats”?

Crec aquesta divisió és inherent a la discrepància estratègica sobre com assolir la independència i que s'accentua a l'hora de prendre decisions en què és difícil dirimir un terme mig o cercar un punt de trobada. Per tant, forma part de la lògica política. Per tant, no crec que les xarxes hagin tingut un paper destacat en aquesta divisió. Dit això, és evident que les xarxes socials són més generadores de debat que no pas de consensos perquè no permeten la reflexió en profunditat —sovint els matisos no hi tenen espai per l'esclavitud dels 280 caràcters, en el cas de Twitter— i hi ha la tendència a publicar missatges de manera impulsiva, que tampoc contribueix a facilitar denominadors comuns en qualsevol tipus de debat.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Em remeto a la segona part de la resposta anterior, en el sentit que les xarxes socials són més generadores de debats que de consensos. En primer lloc, a causa de la impossibilitat d'emetre-hi posicionaments reflexius. En segon lloc, degut a les opinions impulsives que s'hi traslladen. I, en tercer lloc, perquè en la vida política a les xarxes socials, hi participen aquells ciutadans més polititzats, que acostumen a tenir unes posicions més vehements i enrocades i, per tant, tampoc és un factor que també contribueix a la polarització de les dues parts.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Sens dubte, Twitter. És la xarxa social més polititzada. És on interaccionen més els polítics a l'hora d'expressar les seves opinions i també és la de referència per als periodistes per recollir-les i convertir-les, si és el cas, en notícia.

Tanmateix, també és necessari fer esment a WhatsApp —si es considera com a xarxa social— per la seva capacitat de viralitzar contingut i perquè és una aplicació de què disposa gairebé la totalitat de la ciutadania.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals?

Hem de partir de la premissa que les xarxes socials són un canal més per comunicar. En aquest sentit, els mitjans de comunicació segueixen generant la majoria d'impactes i de percepcions a la ciutadania. De la mateixa manera, també continua sent important el carrer. De fet, en els darrers anys, ha aparegut el concepte de retail politics, que representa recuperar la política tradicional de proximitat, de relació presencial i de trobades de petit format amb la ciutadania.

Respecte els nous lideratges, han d'evitar el soroll a les xarxes socials —la declaració i la contradecoració que només provoca titulars sense cap rerefons substancial— perquè només contribueix a augmentar la desafecció política.

Tanmateix, en la mesura del possible, els nous lideratges han d'aprofitar les xarxes socials per establir una relació bidireccional amb els usuaris, ja que normalment només acostuem a dirigir-s'hi de manera unidireccional. En aquest sentit, més enllà de contestar comentaris o missatges privats, també hi ha la possibilitat de fer retail politics virtuals, amb converses a través d'Instagram o Facebook Live i, d'aquesta manera, interaccionar, debatre i resoldre qüestions de la ciutadania.

Així mateix, les xarxes socials també poden ajudar a humanitzar els nous lideratges, sobretot a través d'Instagram, per mostrar contingut des d'un vessant més personal que generi empatia i proximitat. Com més proper sigui el líder, més percepció generarà de conèixer els problemes de la gent i, per tant, de poder-los resoldre.

I, finalment, els nous lideratges han de saber aprofitar la publicitat segmentada que permeten Facebook i Instagram Ads per arribar de manera focalitzada, amb els missatges i les propostes adients als diferents targets de població.

ENTREVISTA 7: Toni Aira, doctor en comunicació social i política, professor de Comunicació i Política a la UPF (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 28 d'abril de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

No només, però sí. Hi va sumar el seu efecte d'amplificador de consignes o d'estratègies político-comunicatives que busquen fixar agenda i construir-hi representació amiga en multimèdia i en multiplataforma. Els dubtes que es podien projectar sobre una part del govern i/o sobre el seu president i el compromís respectiu amb l'1-O és obvi que no era cosa només de les xarxes, però també sembla evident que van aconseguir situar aquest frame en el debat i injectat en vena a públics objectiu o públics d'interès claus en l'espectre de votant independentista.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

L'activitat política no només viu molt de la generació favorable d'estats d'ànims i d'opinió, sinó que a més n'és víctima. En aquest sentit, una negociació o un procés de decisió sotmés a l'escrutini de les xarxes socials les 24 hores del dia, el 7 dies de les 4 setmanes dels dotze mesos que componen un any, és evident que viu condicionat perquè en el seu desenllaç, però així també en la seva concepció i punt de partida mateixos, les tàctiques de posicionament enfront l'opinió o el "sentir" de les xarxes passen a protagonitzar massa pes en el conjunt del procés polític. Va ser el cas.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Sí. Que per exemple hi haguessin diputats que a través de Twitter anunciessin que estripaven el carnet del seu partit i que abandonaven els seus càrrecs perquè no s'hi enfilava posava encara més a l'aparador (i de manera més segmentada i extesa territorialment) els polítics que un cop al cap del carrer consideressin que ja amb tots els escenaris exposats a tomba oberta no es podia tirar endavant en contra de tot el que havien estat promentent als seus conciutadans i organitzacions fins dos dies abans. Casos

com aquests es podrien haver multiplicat i haurien pogut tenir un ressò a xarxes que segurament no hauria estat el mateix en els mitjans convencionals, però que sens dubte hauria sotmés els líders polítics que haguessin fet marxa enrere a un final de vida política segur (a ells i segurament a les seves organitzacions) sense que gairebé ningú els defensés i en canvi sí amb un exèrcit de detractors implacable (i atiat en off per altres formacions polítiques).

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: “l’ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d’un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya” o “les xarxes socials van ser les catalitzadores a l’hora d’incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar”.

Estaria en un mig camí, més decantat cap a la segona. És obvi que el neguit social hi era, el que passa és que no sabem com era de significatiu o no, ni com les xarxes el van sobre representar o retratar ajustadament. D’altra banda, sens dubte, diguem-ne catalitzador, diguem-ne accelerador, és indubtable que van ser-ne un factor d’impuls.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins ? Per què ?

Centrant-me en Twitter (perquè cada xarxa social és un món), diria que no és un entorn que potenciï el discurs moderat ni equilibrat o equànime. Això rep poc retuit en un entorn fer molt a la trinxera i a premiar allò que reforça els usuaris en les seves conviccions o banderes, i especialment quan qui ho fa sap posar-s’hi amb un accent singular, sovint per contundent. Això ha fet que personatges que als mitjans convencionals sonarien histriònics, a Twitter hagin pogut passar a tenir legió de seguidors/fan, i que aquest entorn els hagi convertit en una mena d’influencers polítics, de líders d’opinió, que diferents formacions polítiques han volgut “fitxar”, i amb ells els seus seguidors.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l’independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Les xarxes socials digitals no han fet més que tirar sal a la ferida. L’independentisme és un univers tradicionalment dividit, ple de capelletes i de recels crònics. I a això les xarxes com Twitter no han fet més que afegir-hi més coisor. No més divisió, diria. Les

ha fet més evidents i més doloroses, per exemple quant a l'espectacle deplorable projectat a ulls de tothom.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

En la mesura en què algunes xarxes socials com Twitter (reitero, no totes) han contribuït a accentuar divisions, a construir trinxeres de pensament i d'acció o a premiar els crispadors i l'insult al discrepant, han contribuït per tant també a la polarització, a la distància, a empitjorar els greuges i a dinamitar ponts.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Sens dubte, Twitter. En l'àmbit de conversa política. És on hi ha més legió de periodistes i d'activistes. En altres xarxes com Facebook, l'univers i els procediments per incidir en clau política són uns altres, igual com els ritmes de la conversa i la seva viralització. Instagram és tota una altra història. La xarxa més política ha estat aquests últims anys Twitter, i allà el debat ha bullit més i ha fet baixar més a l'arena política i mitjans.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals?

Han de ser lideratges més sòlids quant a discurs i base d'acció. De pensament menys tàctic i més estratègic. Menys susceptibles a atendre la quantitat, i més a saber identificar la qualitat, el pes i la rellevància de les interaccions que puguin justificar la seva presència a xarxes en clau d'escolta activa.

ENTREVISTA 8: Xavier Peytibí, consultor de comunicació política i pública (entrevista personal, format digital i per correu electrònic el 4 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

Les xarxes són converses, només això. Poden esperonar l'opinió pública i els mitjans, poden fer que la gent s'organitzi i pressioni políticament, però no és una panacea: que passi a la xarxa no significa que passi a la realitat al 100%, ni que estigui a les converses privades de la gent. Però al 2017 és probable que els polítics no estiguessin encara prou acostumats a què és Twitter: una xarxa polaritzada, pel que tota pressió ajuda a generar estats d'opinió. Per tant, no crec que fos la única raó, però sí que va tenir a veure.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

Crec que sí que hi va tenir relació, però no en va ser la única causa directa. Twitter es va convertir en un termòmetre del que opinava la ciutadania, a falta d'altres eines demoscòpiques més acurades i immediates. Tot i així, considero que precisament la violència va esperonar a continuar. La xarxa es va convertir en altaveu del que estava passant, per a tot el món.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Voldria pensar que un govern no pren decisions tan importants atenent-se al que diuen les xarxes socials. Seria realment gravíssim i mostra d'improvisació intolerable en un govern. Les xarxes socials bullien, sí, i havia moltes crítiques a Twitter. Però és Twitter. Quants catalans/es tenen presència en aquesta xarxa? quants catalans/es realment participen políticament en aquesta xarxa? És a dir, Twitter és important fins a cert punt, però és una xarxa super polaritzada políticament. Ho era al 2017 i ho és encara més ara.

Al 2017 podien tenir l'excusa que no sabien d'aquesta polarització, però una decisió important no es pot prendre pel que diuen a Twitter i vull pensar que no va ser així. Com comentava a la primera resposta, les crítiques a la xarxa poden esperonar l'opinió pública i els mitjans, poden fer que la gent s'organitzi i pressioni políticament. En persones que viuen el seu dia a dia a la política, i que viuen aquest dia a dia a Twitter els pot semblar que allò ho és tot, però és un terrible error.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: "l'ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d'un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya" o "les xarxes socials van ser les catalitzadores a l'hora d'incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar".

Considero que és més cert el segon argument. Òbviament que hi havia un neguit en el procés sobiranista, d'anys, però crec que les xarxes es van convertir en les catalitzadores del procés, perquè generaven comunitats, el que ara entenem com a bombolles. La gent s'autocolocava (o era col·locada per altres) en grups més o menys homogenis, i la polarització era cada cop major, creant trinxeres, i atacs constants. Això feia que moltes persones es situessin a favor o en contra, o decidissin on volien estar segons els arguments que trobaven a la xarxa, en els seus amics i seguits (i el 84% dels nostres amics a Facebook, per exemple, és probable que tinguin les nostres mateixes creences). Vivim en comunitats i, quan aquestes comunitats es veuen atacades, s'uneixen més, i es reenvien i creen continguts que serveixen per a refermar-nos en els nostres pensaments i creences, i ens polititzem més, i polaritzem més.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins ? Per què ?

Les xarxes permeten donar visibilitat a persones que han destacat dins de les seves comunitats respectives, sigui pel que diuen o sigui per com ataquen a la comunitat que pensa el contrari. Però és obvi que la xarxa permet un augment exponencial de la visibilitat i del naixement de nous líders. Ara bé, aquests nous líders estan a la xarxa, no significa que d'aquí passin a la política o a la societat civil. Hi ha de tot: líders o

influencers de xarxes, líders que ho eren a entitats o institucions que han refermat el seu lideratge a la xarxa, i fins i tot líders offline que tenen una presència mínima online. També cal afegir a periodistes i persones conegudes que, havent-se posicionat políticament, han augmentat la seva visibilitat en comunitats afins.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Quan una conversa continua sense parar, tard o d'hora poden aparèixer desavinences, i més quan l'objectiu inicial no s'ha dut a terme, la independència, i hi ha una clara dicotomia entre els partits de govern. En aquest cas, crec que Twitter sí ha tingut a veure amb aquestes desavinences, ja que s'ha convertit en una àgora entre els seguidors dels partits, però no és el mateix parlar cara a cara que online. A xarxes molt sovint no s'entenen els sarcasmes, ni l'humor o la ironia, i tots els malentesos van generant percepcions negatives. Ni què dir quan realment són crítiques. Les defenses a aquestes crítiques i els nous atacs són públics, posicionant a molta més gent a favor i en contra, i fent més gran la bola de neu. Cada cop més polaritzats, és més complicat fer-se enrere i buscar un punt en comú. El fang, ajudat per perfils anònims, ho inunda tot.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Més o menys ja ho he respost a les preguntes anteriors. Crec que s'han instaurat bombolles, i que aquestes bombolles, sobre alimentades, han augmentat moltíssim la polarització.

Si ho explico acadèmicament, a partir d'un text que no he publicat encara, seria una cosa així, per explicar el que són aquestes bombolles, tot i que segur que ho coneixes de sobra:

Vivimos en un mundo conectado, en redes, y donde nos encanta que nos den la razón y que todo lo que leamos y veamos confirme nuestras opiniones, creencias y costumbres. Paul Lazarsfeld decía, ya en 1940, que las personas tendemos a buscar y a escuchar

mensajes que concuerden con nuestras creencias y actitudes y evitamos exponernos a mensajes que las contradigan. Sucedió en los medios de comunicación, y sucede ahora en nuestras comunidades en redes. Hay muchas teorías para explicar este fenómeno. Para entenderlo con respecto a la persuasión, hay que conocer la teoría de la respuesta cognitiva, que dice que siempre que un receptor recibe un mensaje, compara lo que la fuente dice con sus conocimientos, sentimientos y actitudes previas respecto al tema en cuestión (Greenwald, 1968), generando, de esta manera, unas “respuestas cognitivas”. Si los pensamientos van en la dirección indicada por el mensaje, la persuasión tendrá lugar; en cambio, si van en dirección opuesta, no habrá persuasión (Moya, 1999). Otra teoría que hay que conocer es el “efecto Facebook”, de Haidt, que indica que “nos gusta pasar más tiempo con gente que piensa como nosotros y menos con gente distinta”; también Popkin: “las personas tienden a creer lo que quieren creer. Filtran la información para adaptarla a sus juicios previos. Son considerablemente más reticentes a aceptar los hechos que contradicen sus creencias que los que coinciden con ellas”. Según Eli Pariser: “nuestras interacciones previas serán usadas por Google o Facebook para predecir qué y quién es más probable que nos interese, y es eso lo que nos mostraré. Lo que nos gusta”; para Manuel Castells (citado por Barba): “los seres humanos son avaros cognitivos que buscan información que confirme sus creencias y costumbres, un atajo cognitivo”. Estos mensajes auto-generados, especialmente su aspecto evaluativo, son los que determinan el resultado final del mensaje persuasivo. Si los pensamientos van en la dirección indicada por el mensaje, la persuasión tendrá lugar; en cambio, si van en dirección opuesta, no habrá persuasión, o incluso puede darse un «efecto boomerang» (Petty y Cacioppo, 1981). Los receptores no son ya persuadidos por la fuente o el mensaje, sino por sus propias respuestas ante lo que la fuente y el mensaje dicen (Petty, Ostrom y Brock, 1981).

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l'agenda del debat independentista? Per què?

Sí o sí, Twitter. Seguida de Facebook, però ha estat Twitter (encara ho és) on la polarització i politització ha estat més constant i ha afectat de manera més ra

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

Es tracta de persones que saben escriure, i argumentar, i que són capaces de generar diferents tipologies de continguts, no només escrits, sinó potser infografies, o petits vídeos. La transmedia és important. També saben defensar-se i generar una comunitat pròpia (pel que les respostes i comentaris amb seguidors/es serà constant també). També sóc del parer de que un lideratge digital també s'ha de veure refermat amb l'aparició a mitjans.

ENTREVISTA 9: Xavier Tomàs, consultor en comunicació política (entrevista personal, format digital i per correu electrònic l'1 de maig de 2020)

1. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de forçar un canvi de govern el juliol de 2017? De quina manera?

Sí, decididament, en un triple sentit.

D'una banda perquè en moments d'alta activitat / pressió política, els dirigents solen estar particularment exposats a la pressió ciutadana, que canalitza les seves preferències per tal de fer pressió i influir en l'agenda política.

En segon lloc, particularment Twitter s'ha convertit en la xarxa social que permet "trencar" la distància entre els legisladors i els seus electors, en un sistema electoral com el nostre, on no hi ha en absolut tradició de "contacte" de cap tipus, ni periodicitat entre electors i elegits, agreujat pel sistema electoral que tenim.

I en tercer lloc, les dinàmiques, conflictives i rivalitats dintre de l'independentisme van aflorar en un context de màxima pressió política independentista (1), i particularment a les xarxes socials (2). On no només hi havia pressió política ciutadana > legisladors, sinó també i sobretot, d'entre rivals polítics entre sí.

2. Creus que l'activitat a xarxes socials va condicionar la decisió presa l'1-o de no aturar el referèndum malgrat la violència policial? De quina manera?

Del tot. Com deia abans, el sistema electoral (1) i la cultura política a Catalunya (2), no estableix lligams i sistemes de vinculació forta i regularitzada entre electors i representats, fet que deixa el sistema en una especial vulnerabilitat quan hi ha moments de forta pressió política.

A més, el context del 2017 cal afegir-hi una rivalitat en el sí de les forces independentistes, que va actuar com a fenomen amplificador, agreujant encara més la precarietat del sistema polític, en el qual, la ciutadania no sempre troba canalització directa mitjançant "el sistema" de les seves preferències polítiques.

3. Creus que l'activitat a les xarxes socials va condicionar la decisió de declarar la independència de Catalunya el passat 27 d'octubre de 2017? Pots posar-ne exemples?

Sí, en el sentit que les xarxes socials, particularment Twitter, sumades a la necessària incertesa del moment (al dur-se a terme una acció política mai feta fins ara i, per tant, sense tenir-ne clars els passos a dur a terme), van actuar com a còctel explosiu, ampliant dinàmiques artificials, que van tenir traslació en la presa de decisions.

4. Amb quina afirmació et sents més còmode i per què: "l'ebullició a les xarxes socials durant els moments més centrals del procés sobiranista a Catalunya va ser fruit d'un neguit social ja existent per part de la ciutadania de Catalunya" o "les xarxes socials van ser les catalitzadores a l'hora d'incrementar un neguit social en relació als moments determinats del procés que el va fer accelerar".

La segona, sens dubte. Insisteixo en que a Catalunya es produeix una paradoxa, entre un sistema polític democràtic que, després de 40 anys, ja mostra certa maduresa, amb uns mecanismes (sistema electoral, sistema de partits, eines de participació política, etc), obsolets, i molt enrere respecte les exigències de la ciutadania.

5. En quina mesura les xarxes socials han potenciat nous lideratges polítics i cívics durant el procés? Quins? Per què?

De fet, jo ho diria al revés. Les xarxes socials han GENERAT lideratges que el sistema ha tractat de fer-se seus, no sempre amb èxit.

6. De quina manera creus que les xarxes socials han influït en la divisió de l'independentisme, col·loquialment coneguda entre pragmàtics i "hiperventilats"?

Les xarxes socials en l'àmbit polític pateixen un doble biaix. D'una banda, perquè la ciutadania que utilitza les xarxes socials per tal d'expressar les seves preferències polítiques, és ciutadania especialment polititzada, sigui en el sentit que sigui (1) i, a més, les xarxes socials utilitzen algoritmes per tal de prioritzar i mostrar més temps, i de forma més destacada i atractiva, missatges que REFORCEN allò que pensem (amb l'objectiu que hi destinem més temps en aquella xarxa, és clar), i així, generar corrents d'opinió artificials.

7. De quina manera creus que les xarxes socials han contribuït a polaritzar el debat entre partidaris i detractors de la independència? Com?

Sovint es diu que “el centre” no existeix al món digital. I això és així degut a que els raonaments del que podríem anomenar “centre”, per se, fugen de la confrontació, del simplisme, i dels dogmatismes, precisament tot allò en que es basen les xarxes socials, però també la comunicació política.

8. Quina xarxa social creus que ha tingut més protagonisme en la fixació de l’agenda del debat independentista? Per què?

Sens dubte, twitter. Per 2 motius: primer, perquè és la xarxa social política per excel·lència (tot i ser una xarxa social relativament minoritària en audiència a Catalunya) i, de l’altra, perquè el biaix que abans comentava entre un sistema polític que ja porta 4 dècades de praxis (1) però es basa en models obsolets (2) té el seu mirall en la comunicació política, que al ser tant bàsica, no fomenta l’ús de noves eines, i d’altres xarxes socials, en particular.

9. Quines són les bases per fixar els nous lideratges a les xarxes socials? Com han de ser els nous lideratges digitals ?

La base principal és saber utilitzar el llenguatge propi de cada xarxa (1), i les eines que permet cada xarxa (2), alhora que cal tenir evidents dots comunicatives. Dit d’una altra manera, de poc servirà un llenguatge adequat, amb les eines adequades (penso, especialment, en la publicitat), si el personatge en qüestió no disposa d’habilitats comunicatives, i especialment d’habilitats comunicatives digitals: imatge, ús del vídeo, informalitat, idees extraordinàriament clares i breus, etc.

